

ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU

SOSYAL BİLGİLER

7.

SINIF DERS KİTABI

Hikmet AZER

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 18.04.2019 tarih ve 8 sayılı kurul (ekli listenin 190'ıncı sırasında) kararı ile 2019-2020 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süre ile Ders Kitabı olarak kabul edilmiştir.

Eğitim Yayıncılık Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.

İnönü Mah. İstanbul Yolu 7. km Nispetiye Evliyasal Cad. No: 24 Beşiktaş/Ankara
tel.: 0.312 278 49 61 • belgeç: 0.312 278 49 62

Her hakkı saklıdır ve EKOYAY Eğitim Yayıncılık Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti. ne aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Dil Uzmanı : Tuncay DEMİREL
Görsel Tasarımcı : Gülçin AKIN BEKTAŞ
Baskı :

ISBN: 978-605-4677-29-0

Sertifika No: 19777

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerâhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

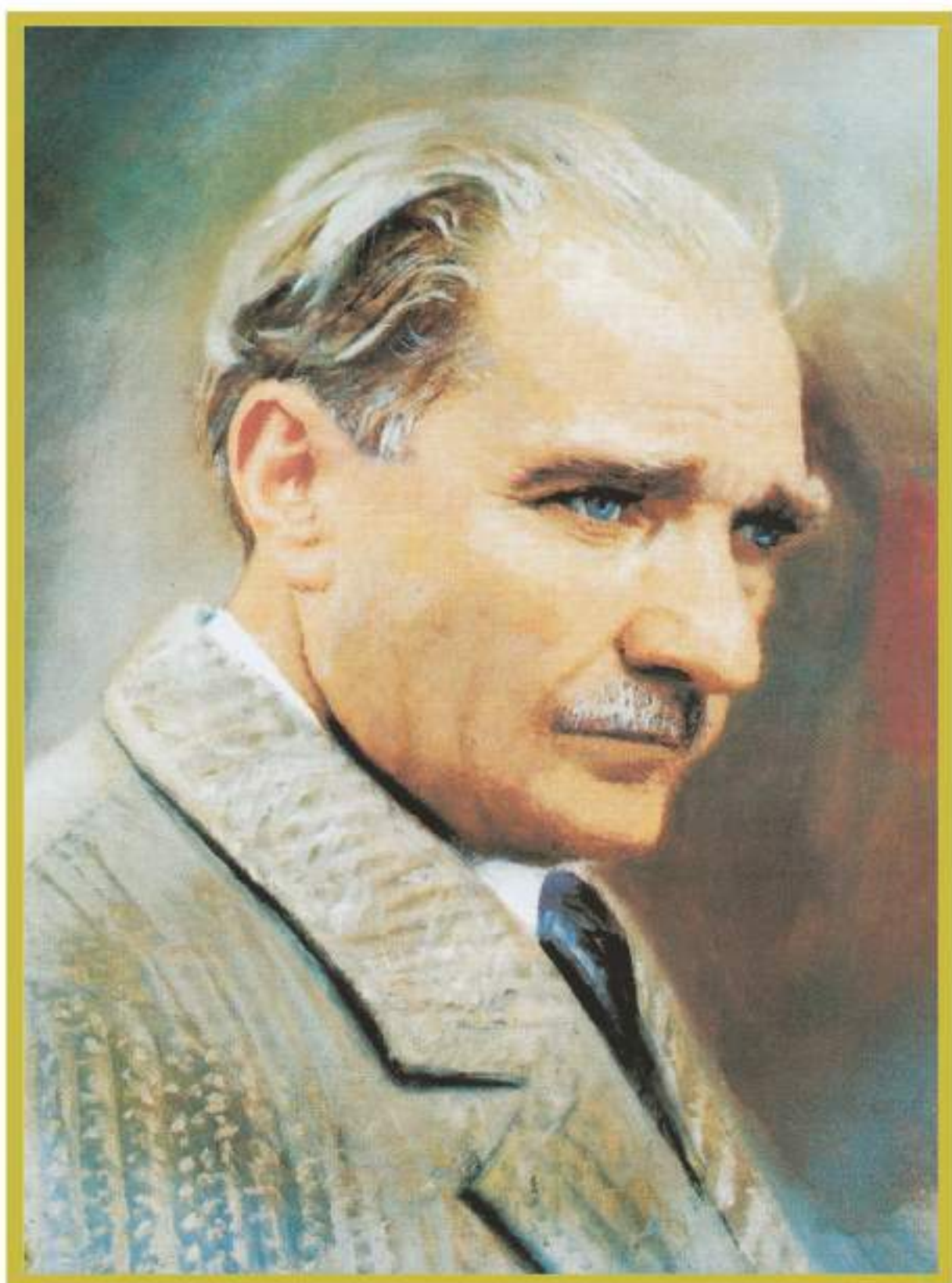
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namûsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elim ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

KİTABIMIZI TANIYALIM	8
----------------------------	---

1. ÜNİTE: İLETİŞİM VE İNSAN İLİŞKİLERİ.....	10
İLETİŞİM KURARAK ANLAŞIRIZ	12
OLUMLU İLETİŞİM, MUTLU BİREY VE TOPLUM	18
MEDYANIN HAYATIMIZDAKİ YERİ.....	21
ÖZGÜRÜM, SORUMLULUKLARIMIN OLDUĞU YERE KADAR	25
NELER YAPTIM? NELER ÖĞRENDİM?	30
ÖĞRENDİKLERİMİ DEĞERLENDİRİYORUM	31

2. ÜNİTE: TÜRK TARİHİNDE YOLCULUK.....	34
OSMANLI DEVLETİ'NİN KURULUŞU	36
OSMANLI DEVLETİ'NİN FETİH SİYASETİ	50
AVRUPA'DAKİ GELİŞMELER VE OSMANLI DEVLETİ'NE ETKİLERİ	62
OSMANLI DEVLETİ'NDE ISLAHAT HAREKETLERİ	72
SEYYAHLARIN GÖZÜYLE OSMANLI	81
NELER YAPTIM? NELER ÖĞRENDİM?	92
ÖĞRENDİKLERİMİ DEĞERLENDİRİYORUM	93

3. ÜNİTE: ÜLKEMİZDE NÜFUS	96
YERYÜZÜNDE YAŞAM.....	98
NÜFUSUMUZ.....	106
NEDENLERİYLE VE SONUÇLARIYLA GÖÇ	114
YERLEŞME VE SEYAHAT ÖZGÜRLÜĞÜ	118
NELER YAPTIM? NELER ÖĞRENDİM?	122
ÖĞRENDİKLERİMİ DEĞERLENDİRİYORUM	123

4. ÜNİTE: ZAMAN İÇİNDE BİLİM	126
GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE BİLGİNİN SERÜVENİ.....	128
TÜRK-İSLAM MEDENİYETİNDE BİLGİNLER.....	134
AVRUPA'DAKİ BİLİMSEL GELİŞMELER	139
ÖZGÜR DÜŞÜNCENİN BİLİMSEL GELİŞMELERE KATKISI.....	144
NELER YAPTIM? NELER ÖĞRENDİM?	146
ÖĞRENDİKLERİMİ DEĞERLENDİRİYORUM	147

5. ÜNİTE: EKONOMİ VE SOSYAL HAYAT.....150

TOPRAK ANA.....	152
GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE ÜRETİM ARAÇLARI	158
SOSYAL HAYATTA VAKIFLARIN YERİ	162
MESLEK EDİNDİREN KURUMLAR.....	166
YENİ MESLEKLER.....	170
DİJİTAL DÜNYA	174
NELER YAPTIM? NELER ÖĞRENDİM?	176
ÖĞRENDİKLERİMİ DEĞERLENDİRİYORUM	177

6. ÜNİTE: YAŞAYAN DEMOKRASİ180

DEMOKRASİNİN SERÜVENİ	182
ATATÜRK VE DEMOKRASİ	188
ANAYASA'DAN GELEN GÜÇ	192
DAHA FAZLA DEMOKRASİ.....	196
NELER YAPTIM? NELER ÖĞRENDİM?	200
ÖĞRENDİKLERİMİ DEĞERLENDİRİYORUM	201

7. ÜNİTE: ÜLKELER ARASI KÖPRÜLER204

YURTTA BARIŞ, DÜNYADA BARIŞ	206
BİZ DE VARIZ	210
BİZ KONUKSEVER BİR MİLLETİZ.....	214
DÜNYAYI BİZ KURTARACAĞIZ.....	218
NELER YAPTIM? NELER ÖĞRENDİM?	224
ÖĞRENDİKLERİMİ DEĞERLENDİRİYORUM	225

CEVAP ANAHTARI.....	228
KRONOLOJİ	232
SÖZLÜK	234
KAYNAKÇA.....	239
GÖRSEL KAYNAKÇA	243
TÜRKİYE HARİTASI	251
TÜRK DÜNYASI HARİTASI	252

Alıntılar Konuyla ilgili farklı kaynaklardan alıntılar bu bölümdedir.

Bu bölümde farklı kaynaklardan alıntılar yer almaktadır. Alıntılar, konuyla ilgili farklı kaynaklardan alınmıştır. Bu bölümde farklı kaynaklardan alıntılar yer almaktadır.

Alıntılar Konuyla ilgili farklı kaynaklardan alıntılar bu bölümdedir.

Bu bölümde farklı kaynaklardan alıntılar yer almaktadır. Alıntılar, konuyla ilgili farklı kaynaklardan alınmıştır. Bu bölümde farklı kaynaklardan alıntılar yer almaktadır.

Alıntılar Konuyla ilgili farklı kaynaklardan alıntılar bu bölümdedir.

Bu bölümde farklı kaynaklardan alıntılar yer almaktadır. Alıntılar, konuyla ilgili farklı kaynaklardan alınmıştır. Bu bölümde farklı kaynaklardan alıntılar yer almaktadır.

Genel ağ haberleri: Konuyla ilgili genel ağ haberleri bu bölümde bulunmaktadır.

Yedigöller Kalkınma Projesi Hayata Geçti

Yedigöller Kalkınma Projesi, Yedigöller Milli Parkı'nda gerçekleştirildi. Proje, Yedigöller Milli Parkı'nda gerçekleştirildi.

Yedigöller Kalkınma Projesi Hayata Geçti

Yedigöller Kalkınma Projesi, Yedigöller Milli Parkı'nda gerçekleştirildi. Proje, Yedigöller Milli Parkı'nda gerçekleştirildi.

Yedigöller Kalkınma Projesi Hayata Geçti

Yedigöller Kalkınma Projesi, Yedigöller Milli Parkı'nda gerçekleştirildi. Proje, Yedigöller Milli Parkı'nda gerçekleştirildi.

Özlü sözler: Konuyla ilgili ilginç sözler yer almaktadır.

Öz değerlendirme: Ünite-deli performansınızı bu bölümde değerlendirebileceğiniz.

NELER YAPTIM? NELER ÖĞRENDİM?

Neler yaptım? Neler öğrendim? Bu bölümde, ünite-deli performansınızı değerlendirebilirsiniz.

NELER YAPTIM? NELER ÖĞRENDİM?

Neler yaptım? Neler öğrendim? Bu bölümde, ünite-deli performansınızı değerlendirebilirsiniz.

NELER YAPTIM? NELER ÖĞRENDİM?

Neler yaptım? Neler öğrendim? Bu bölümde, ünite-deli performansınızı değerlendirebilirsiniz.

Ölçme ve değerlendirme: Ünite-tenin sonunda cevaplamamız gereken sorular bulunmaktadır.

ÖĞRENDİKLERİMİ DEĞERLENDİRİYORUM

Öğrendiklerimi değerlendiriyorum. Bu bölümde, ünite-tenin sonunda cevaplamamız gereken sorular bulunmaktadır.

ÖĞRENDİKLERİMİ DEĞERLENDİRİYORUM

Öğrendiklerimi değerlendiriyorum. Bu bölümde, ünite-tenin sonunda cevaplamamız gereken sorular bulunmaktadır.

ÖĞRENDİKLERİMİ DEĞERLENDİRİYORUM

Öğrendiklerimi değerlendiriyorum. Bu bölümde, ünite-tenin sonunda cevaplamamız gereken sorular bulunmaktadır.

1. ÜNİTE

İLETİŞİM VE İNSAN İLİŞKİLERİ

KONULAR

- ▶ İletişim Kurarak Anlaşırsınız
- ▶ Olumlu İletişim, Mutlu Birey ve Toplum
- ▶ Medyanın Hayatımızdaki Yeri
- ▶ Özgürüm, Sorumluluklarımın Olduğu Yere Kadar

ÜNİTEYİ TAMAMLADIĞINIZDA

- İletişimi etkileyen tutum ve davranışları analiz ederek kendi davranışlarınızı sorgulayabileceksiniz.
- Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanabileceksiniz.
- Medyanın toplumsal değişim ve etkileşimdeki rolünü tartışabileceksiniz.
- İletişim araçlarını kullanırken haklarınızın neler olduğunu öğrenerek bu hakları yerli yerinde kullanabileceksiniz.
- İletişim araçlarını kullanırken sorumluluklarınızın neler olduğunu öğrenecek, sorumlu bir birey olarak üzerinize düşeni yapabileceksiniz.

İLETİŞİM KURARAK ANLAŞIRIZ

İçinde "iletişim" sözcüğü geçen bir cümle kurunuz. Bu cümleden hareketle iletişimin ne olduğuna ilişkin tahminlerde bulununuz.

Toplumsal varlık olan insanlar bir arada yaşamının gereği olarak birbirleriyle etkileşim hâlinde dirler. Bu etkileşimi ise iletişim kurarak sağlarlar. İletişim, duygu, düşünce veya bilgilerin çeşitli yollarla başkalarına aktarılmasıdır. İletişim en az iki kişi arasında gerçekleşir ve iki insan birbirinin farkına vardığı anda başlar. Kişilerin söylediği / söylemediği, yaptığı / yapmadığı her şeyin anlamı vardır. Pazar, apartman, mahalle, okul, tiyatro gibi yerler iletişimin yoğun olarak gerçekleştiği yerlerden bazılarıdır. İnsanın olduğu her yerde iletişim söz konusudur.

İletişim sözcüğünün kökü "ilmek" yani "bağlamak" fiilidir. Aslında insanlarla iletişim kurarken onlarla bağ da kurmuş oluruz. İletişim kurmak için en çok kullandığımız yöntem konuşmadır. Karşılıklı konuşarak yaptığımız iletişim, sözlü iletişimidir.

1.2

? Görselde kurulan iletişim şeklini doğru buluyor musunuz? Açıklayınız.

Yazı yoluyla da iletişim kurabiliriz. Mektup, gazete, dergi ve kitaplarıdaki yazılar veya yazılı işaretler aracılığı ile yaptığımız iletişim, yazılı iletişimi oluşturur.

İletişim kurmanın bir diğer yolu ise beden dilidir. Beden dili, duygu ve düşüncelerin yüz ifadesi, beden duruşu, el, kol ve baş hareketleri vb. yollarla anlatıldığı iletişim biçimidir. Sözsüz bir iletişim türü olan beden dili, sözlü iletişimi desteklemek için kullanılır. Selam veren bir insanın selamını başını sallayarak almamız beden diliyle yaptığımız bir iletişim şeklidir.

İletişimi etkin bir şekilde sürdürmek için sözel ve sözel olmayan mesajlar uyum içinde olmalıdır. İletişimdeki sorunların birçoğu, sözlerimizin davranışlarımızla ters düşmesi sonucunda ortaya çıkar. Örneğin bir annenin "Tamam bundan sonra sürekli ders çalış diye baskı yapmayacağım." demesine karşın sürekli saatine bakıp televizyon izleyen çocuğuna sınırlı sınırlı bakması bir iletişim sorunudur.

Beden dili, kültürden kültüre farklılık gösterir. Bu yüzden beden diliyle iletişim kurduğumuz insanla aynı kültürden olmamız iletişimi sağlıklı olmasını sağlar.

1.3

1.4

Etkinlik Zamanı

A. İletişim türlerine birer örnek yazınız.

Sözlü iletişim: _____

Sözsüz iletişim: _____

Yazılı iletişim: _____

B. İnsanlar arasındaki iletişimde hangi iletişim türünün daha etkili olduğunu düşünüyorsunuz? Neden?

Etkinlik Zamanı

1. Aşağıda farklı mimiklere sahip görseller yer almaktadır. Mimiklerin ne anlama geldiğini altlarına yazınız.

1.5

a. _____

b. _____

c. _____

2. Bu mimiklerin kişiler arası iletişime katkısını değerlendiriniz.

a. Görseli _____

b. Görseli _____

c. Görseli _____

Ülkemizde, Karadeniz'in doğusunda dağlık ve engebeli arazi yapısı nedeniyle evler birbirinden uzaktır. Bu nedenle yöre insanı, günlük hayatındaki iletişimini ıslıkla yapmaktadır. Günümüzde yörede yaşayan 10.000'e yakın insanın ıslık diliyle iletişim kurduğu tahmin edilmektedir. Bir iletişim sistemi olarak geliştirilen ve sürdürülen ıslık dili, insanlığın kendini ifade tarzının farklı örneklerinden biridir. ıslık dili, 2017'de UNESCO Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'ne girmiştir.

1.6

Çanakçı İlçesi Kuşköyü, Giresun

Bir iletişim sürecinde karşı tarafın beden dilini gözlemleyerek ipuçlarını yakalamak iletişimin etkinliği açısından önemlidir. Kişilerin ne söyledikleri önemlidir ama bunu nasıl söyledikleri daha da önemlidir. Tıpkı aşağıdaki hikâyede olduğu gibi.

Bir mahallede yan yana dükkânları olan iki balcı varmış. Sinirli, asık suratlı olan balcı, bal kavanozlarını her sabah silerek vitrinine dizermiş. Bal kavanozlarını görenler kendilerini kavanozlara bakmaktan alamazlarmış. Çekinerek dükkâna girip balın fiyatını sorduklarında yüzlerine bile bakmadan "Görmüyor musunuz, üzerinde yazıyor." dermiş. Bu durumdan rahatsız olan müşteriler yandaki dükkâna giderlermiş. Komşu balcı, güler yüzlü bir adammış. Bu balcının dükkânına gelen müşteriler eli boş çıkmamış. Çünkü balcı müşterilerle yumuşak bir ses tonuyla konuşur, balın özelliklerini, faydalarını ve nasıl muhafaza edilmesi gerektiğini bir çırpıda anlatırmış.

1.7

Asık suratlı balcı, en ucuz ve en iyi ballar kendisinde olmasına rağmen günde bir kavanoz bile bal satamazmış. Zamanla bu durumdan rahatsız olmaya başlamış ve sebebini araştırmaya karar vermiş. Bir bilge kişiye gitmiş. Bilgeye durumu anlatmış ve ona "Bunun sebebi nedir?" diye sormuş. Bilge kişi de "Sen dükkânda bal satıyorsun ama suratın sirke satıyor. Yüzün gülsün dilinden güzel sözler dökülsün." demiş.

Fahreddin Yücel, Deyimler ve İlginç Hikâyeleri, s. 52

Edebiyatımızın söz ustası, halk şairi Yunus Emre de sözün yaşamımızdaki önemini şöyle dile getirmiştir:

“

Söz ola keşe savaşı, söz ola bitire başı,
Söz ola ağılı aş, bal ile yağ ede bir söz.

www.yunusemre.gov.tr

”

Sözlü iletişim elbette çok önemlidir ancak iletişimin başlamasına ve devamını sağlamak kişilerin tutum ve davranışlarına bağlıdır.

Empati, kendimizi karşıdaki kişinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısıyla bakmaktır. Empatinin gerçekleşmesi için o kişinin bakış açısını, dünyasını, düşüncelerini doğru anlamamız, yüz ifadelerini ve beden dilini kullanarak onu anladığımızı ifade etmemiz gerekir. İletişimin en önemli ögesi empatidir. Bir anlamda, dış dünyayı karşımızdaki kişinin penceresinden görmeye çalışmaktır. Kurulan bu duygu ortaklığı, iletişimi güçlü kalar. Sorununu ifade eden birine sorular sormaktan, öğüt vermektan, öneri getirmekten, takma kafanı deyip sorunu önemsememektan daha doğru olan, onu anladığını ifade eden cümleler kurmaktır. Günlük yaşamda insanların birbirini anlayabilmesi için empati kurmaları gerekir. Empati kuran insanlar, diğer insanları daha iyi anlar ve onlarla olumlu ilişkiler kurarlar. Empati kuranlar, iletişimde bulundukları kişileri yargılamaz, o kişilerin içinde bulunduğu durumu daha iyi anlamaya çalışırlar.

Başlıklarına duygu ve düşüncelerimizi sözel olarak iletirken cümleler çoğu zaman "sen" ya da "beni" diye başlar. Sözel iletişimde "sen dili" yerine "ben dili"ni kullanmak etkili iletişim açısından önemlidir. Bireyin kabul edilemeyen davranışları karşısında suçlayıcı, yargılayıcı, değerlendireci, eleştirici mesajlar içeren dile "sen dili" denir. Karşımızdaki kişinin kabul edilmeyen davranışları karşısında yaşadığımız duyguları dile getiren, suçlayıcı ve değerlendireci olmayan mesajları içeren dile ise "ben dili" denir. Ben dilinde, birey karşılaştığı davranış ve durumlar karşısında bireysel tepkisini, kendi duygu ve düşüncelerini açıklayan ifadelerle anlatır. Duygu ve düşüncelerimizi "ben"li cümlelerle anlattığımız zaman karşımızdakini incitmeden kendi mesajlarımızı vermiş oluruz. Ancak "ben dili" ile başlayıp "sen dili" anlamına gelen cümleler de vardır. Örneğin bir annenin "Odanı bu kadar dağınık kullanman beni yoruyor." demesi "sen dili" anlamında bir cümledir. "Sen"li cümleler suçlama içerir. Sen dilini kullandığımızda karşımızdaki kişi, doğal olarak savunmaya geçer. Dolayısıyla bu tür iletişimin sonu tartışmaya hatta kavgaya kadar gidebilir.

Etkinlik Zamanı

"Sen dili" ile oluşturulmuş cümleleri örnekte olduğu gibi "ben dili" cümleleri hâline getiriniz.

Sen dili	Ben dili
Her zaman sözümü kesiyorsun!	<i>Konuşmaya başlayıp da sonunu getiremediğim için rahatsız oluyorum.</i>
Kolumu çekip durma!	
Yaramaz ve şımarık bir çocuk gibi davranıyorsun!	
Derse hep geç giriyorsun.	
Çok fazla gürültü ediyorsun.	
Dikkatini derse vermiyorsun.	
Arkadaşlarına haksızlık ediyorsun.	
Odanda kedi yavrusunu kaybetse bulamaz.	

Etkinlik Zamanı

Fotoğrafları inceleyiniz. Fotoğraflarda gördüğünüz durumlarda bir iletişim hatasından söz edilebilir mi? Neden? Fotoğraflarda gördüğünüz iletişim hataları nelerdir? Açıklayınız.

Alişkanlıklarımız, iletişim kurmada ve sürdürmede oldukça önemli rol oynar. Bazen yaptığımız hatalar, iletişimi kesintiye uğratar. Oğuzhan da zihninde iletişim sırasındaki kendi tutum ve davranışlarını analiz ediyor.

1.10

? Oğuzhan'ın sorduğu soruları kendinize sorduğunuzu düşününüz. Hangi sorulara "evet" cevabı verirsiniz?

"Evet" cevabı verdığınız soruları defterinize yazınız.

"Evet" cevabı verdığınız sorularla ilgili tutum ve davranışlarınızı gözden geçirmelisiniz.

Etkinlik Zamanı

A. Tablodaki ifadelerde yer alan iletişim ile ilgili beceri, tutum ve davranışları ne sıklıkla sergilediğinizi ilgili sütuna "X" işareti yazarak belirtiniz.

- 1: Neredeyse hiç
2: Ara sıra
3: Sıklıkla
4: Çoğu zaman
5: Her zaman

Beceri, tutum ve davranışlar	1	2	3	4	5
İletişim başlatmak için girişken davranırım.					
Açık iletişimi benimserim.					
Konuşurken sabırlı davranırım.					
Bireysel farklılıklara saygı gösteririm.					
Bireysel haklara saygı duyarım.					
Başkalarının özel hayatına saygı gösteririm.					
Karşımdaki kişiyi dikkatle dinlerim.					
İletişimi sürdürürebilmek için etkin sorular sorarım.					
Duygu, düşünce ve inançlarımı samimiyetle ifade ederim.					
Empati kurarım.					
Doğru yer ve zamanda konuşurum.					
"Ben dili" ni kullanmayı tercih ederim.					
Konuşmalarımı beden dilim uyumludur.					
Tutarlı ve kararlı davranırım.					
Bana uygun gelmeyen görüşleri karşımdakini karmadan reddederim.					
İletişim esnasında karşımdaki kişiyle göz teması kurarım.					
Çevremdeki insanlarla uyum içinde olmayı tercih ederim.					

Değerlendirme: 1 ve 2'yi işaretlediyseniz iletişimle ilgili tutum ve davranışlarınızı gözden geçiriniz.

B. Siz de tabloda boş bırakılan satırlara iletişimle ilgili beceri, tutum ve davranışlara örnek olabilecek cümleler yazınız.

OLUMLU İLETİŞİM, MUTLU BİREY VE TOPLUM

İletişimin olumlu olması ne demektir? Örnek vererek açıklayınız.

Mehmet, okula devamsızlık yapmaktan hoşlanmaz. Hasta olduğunda bile bir an önce iyileşip okula gitmek ister. Rahatsızlığı nedeniyle aile hekimine başvuran Mehmet, insanlarla iyi ilişkiler kurduğunu ve iletişim sorunu yaşamadığını söylüyor. Mehmet bunu nasıl başarıyor? Kendisinden öğrenelim.

İnsan toplumsal bir varlıktır. En küçük toplum da ailemizdir. Öyleyse iletişim ailede başlar. Geçen sabah terden sı-
rılıklıdam bir vaziyette uyandım. Vücudumda öyle bir
kırılganlık hissediyordum ki okula gitmem mümkün değildi.
Hemen annemle aile sağlığı merkezine gittik. Görevli me-
murdan muayene sırası aldık. Memura teşekkür ederek sıramı-
zı beklemeye başladık. Sıramız gelince selam vererek doktorun
odasına girdik. Doktor, sevecen bir tavırla "Anlat bakalım, se-
ni buraya getiren sebep nedir?" dedi. Doktorun bu davranışı be-
ni cesaretlendirdi. Ben de rahatsızlığımı ona anlattım. Anlatırken ne-
lere mi dikkat ettim? Rahat bir şekilde doktora doğru yöneldim. Onunla göz
teması kurarak nazıkçe şikâyetlerimi tam ve doğru bir biçimde ifade ettim. Doktor, hiç sö-
zümü kesmedi. Zaman zaman mimikleriyle beni ilgiyle dinlediğini belli etti. Konuşmamı bitirdikten
sonra beni uzun uzun muayene etti. Kendimi çok değerli hissettim. Doktor, arada bir anneme de bakarak
"Birkaç gün dinlenip bol sıvı almalısın. Bu arada yazdığım ilaçları da düzenli kullanmalısın. İlaçlar bitin-
ce görüşelim, anlaşılmı mı yavaşlığı?" dedi. Ardından da elini kaldırarak "çak" yaptı. Doktorun oda-
sından çıkarken iyileşmeye başladığımı hissettim.

1.11

Etkinlik Zamanı

Yukarıdaki konuşma balonunda Mehmet ile doktor arasındaki iletişime yer verilmektedir. Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Mehmet ile doktor arasındaki iletişimin olumlu şekilde devamını sağlayan beden dili unsurları nelerdir?

2. Olumlu iletişimin bireysel ve toplumsal ilişkilere katkısını değerlendiriniz.

3. Metindeki olumlu iletişime katkı sağlayan cümleleri tespit ederek altını çiziniz.

Olumlu iletişimi başlatmak zor değildir. Sabahları uyandıgımızda aile üyelerimize, okula gittiğimizde karşılaştığımız insanlara selam vermek, onların hâl ve hatırlarını sormak olumlu iletişimi başlatmanın en kolay yoludur. Aynı durum her yerde geçerlidir.

Bize gösterilen saygıya ve sevgiye karşılık vermek, samimi davranışlar sergilemek iletişimin olumlu bir şekilde sürdürülmesi için önemlidir. Toplumdaki insanların yaş, toplumsal rol gibi niteliklerini göz önünde bulundurarak davranışlarımızı ayarlayabiliriz. Ayrıca "Nasıl ve ne anladım?" "Kendimi nasıl hissediyorum?" "Benden ne isteniyor?" "Ben ne istiyorum?" sorularına verilecek yeterli cevaplar, olumlu iletişimi devam ettirme yolunda atılmış önemli adımlardır.

Belirli bir sosyal çevre içinde yaşayan insanlar, farkında olsunlar veya olmasınlar birbirleriyle iletişim hâlinde dirler. Sağlıklı iletişim becerilerinin geliştirilmediği toplumlarda sorunları çözümlmek için başlatılan iletişim çatışmaya da dönüşebilir.

Ortak paylaşımlar iletişimin olumlu bir şekilde devamına katkı sağlar. Sosyal etkinliklere katılmak, topluma faydalı işler yapmak ve yeni insanlarla tanışmak bu konuda bize fırsatlar sunar.

Ağaç dikme etkinliği

1.13

Ünlü gölge oyunu kahramanları Hacivat ve Karagöz'ün karışıklık konuşmaları iletişim açısından kayda değerdir. Karagöz, Hacivat'ın söylediklerini yanlış anlar. Bu nedenle olumlu iletişim kuramazlar ve konuşmaları komik diyaloglara dönüşür.

- Hacivat : Merhaba Karagöz'üm. Nasılsın, iyi misin?
- Karagöz : İyi değilim Hacivat. Donuyorum.
- Hacivat : Bak Karagöz'üm, leylekler gelmiş. Artık yaz geliyor.
- Karagöz : Hacivat, anlamsız konuşma. Hem leylek gelmiş diyorsun hem kaz geliyor diyorsun.
- Hacivat : Kaz demedim Karagöz'üm, yaz geliyor dedim.
- Karagöz : Kaz yazayım ama ben yazı bilmem ki. Yaz demek kolay.
- Hacivat : Dediklerimi yanlış anlıyorsun Karagöz'üm. Bak leylek nasıl da takardıyor.
- Karagöz : Talartı benden geliyor. Paltom yok da soğuktan dişlerim takardıyor.
- Hacivat : Al benim paltomu giy. (Hacivat paltosunu Karagöz'e verir. Karagöz paltoyu giyer ve dişlerinin takardaması durur. Bu sefer üşüyen Hacivat'ır ve dişleri takardamaya başlar.)
- Karagöz : Hacivat, bu leylek yolunu kaybetmiş, kış günü Bursa'ya gelmiş. Şimdi gerçekten takardamaya başladı.
- Hacivat : Karagöz'üm, leylek değil, ben takardıyorum. O palto senin olsun. Kürkçü Emin'den kendime kürklü palto alacağım.
- Karagöz : Kürkçü Cemil'den palto mu çalacaksın?
- Hacivat : Çalmayacağım, parasıyla kürklü palto satın alacağım.
- Karagöz : Hacivat'ım, paltonu geri al, bana kürklü palto satın al.

1.14

Önler Oral, Çocuklara Karagöz-Hacivat Söylemeleri, s.27

Etkinlik Zamanı

Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Çevrenizdeki insanlarla olumlu iletişim kurmak için nelere dikkat ediyorsunuz?

2. Çevrenizdeki insanlarla iletişim kurarken kullandığınız kelime ve cümlelere örnekler veriniz. Bu ifadelerden hangileri iletişimi olumlu, hangileri olumsuz etkilemektedir? Belirtiniz.

MEDYANIN HAYATIMIZDAKİ YERİ

Gün içinde TV karşısında ve genel ağda ne kadar zaman geçiriyorsunuz? Bu zamanın fazla olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?

Günümüzde adı dillerden düşmeyen medya; gazete, dergi, radyo, televizyon, genel ağ gibi kitle iletişim araçlarının tümünü kapsayan genel bir terimdir. Medya aynı zamanda kitle iletişiminde gerekli araçlarla bu hizmeti sunan yapının bütünü ve bu iletişimin gerçekleştiği ortamı da ifade etmektedir.

Yakını zamana kadar insanlar yüz yüze iletişimi, televizyonu, radyoyu, sinemayı kullanmakta ve sadece bilgisayar aracılığı ile genel ağa girebilmekteydi. Günümüzde cep telefonu ve tablet gibi teknolojik araçlarla da mekân sınırlaması olmadan genel ağa bağlanılabilmektedir. İşte bu gelişmeler "sosyal medya" diye adlandırılan medya türünü ortaya çıkarmıştır.

Sosyal medya; yeme içme, edebiyat, müzik, gericilik ve mimari, tasarım, birey ve toplum yararına faaliyetler, çevrecilik vb. alanlarda farklı kültürleri, kıçileri bir araya getirmektedir. Örneğin, bir sanat akımı ya da bu akımın öncüleri artık bir tık uzağıımızdadır.

Kişilerin iletişimini kolaylaştıran sosyal medya, içerik ve biçim yönünden geleneksel medyadan farklıdır. Sosyal medyada bilgi alışverişinde bulunmak için sadece “bağlantıda olma” (çevrim içi) ve sosyal bağları sürdürebilmek için de iletişim kurulmaktadır. Karşılıklı uzun görüşmeler yerine o günkü etkinliklerle ilgili kısa, anlık paylaşımlar, duyurular ön plana çıkarılmaktadır. İnsanları sosyal medyaya bağlanmaya teşvik eden bu gelişmeler, iletişimin sanal ortamlara taşındığının göstergesidir.

İnsanların Genel Ağı Kullanma Nedenleri

- Sohbet etmek, arkadaş edinmek ve arkadaş grubunu genişletmek
 - Can sıkıntısını gidermek
 - Ödev için ya da ilgi duyulan bir konuda araştırma yapmak
 - Müzik dinlemek
 - Film izlemek
 - Haber okumak
 - Çevrim içi alışveriş yapmak
 - Oyun ağlarına katılmak
-

Bu semboller genel ağ hakkında bilgi vermektedir.

Günümüzde genel ağız kullanımı yaygınlaştı.

Etkinlik Zamanı

Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Genel ağıın kullanılması yaygınlaşması sizin hayatınızda ve çevrenizde neleri değiştirdi ya da değiştirmede.

Değişenler	Değişmeyenler

2. Genel ağıın yaygınlaşmasının kişiler arası iletişime olumlu ya da olumsuz etkileri nelerdir? Örnek veriniz.

- a) Olumlu
- b) Olumsuz

3. Genel ağıın sosyal değişim ve etkileşimindeki rolünü değerlendiriniz?

Sosyal medya, bireylere, ağ üzerinden mesaj göndermeye aktif rol verdiği için diğer kitle iletişim biçimlerinden farklıdır. Sosyal medyada bireyler birbirleriyle sohbet edebilir, paylaşımlarda bulunabilirler. Beğenilme ve ilgi görme ihtiyaçlarını karşılamak için yazdıkları ilgi çekici söz ve yazılarla ya da yetenekleriyle geniş kitlelere ulaşabilirler.

Sosyal medyanın çok önemli ve faydalı kullanım alanları vardır. Sosyal medya, daha fazla ziyaretçiye kısa zamanda ve zahmetsizce ulaşmayı sağlamaktadır. Merak edilen ve ihtiyaç duyulan konularda, çok hızlı bir şekilde bilgiler elde edilmesine imkân tanımaktadır. Kan ihtiyacı duyurusu ve kan ihtiyacının karşılanması, sokak hayvanlarının sahiplenilmesi ve daha birçok konuda çok kısa sürede sonuca ulaşılmaktadır.

Destek Çığ Gibi Büyüyor

Kızılay İstanbul Şube Başkanlığı sosyal medya üzerinden kan bağısı kampanyası başlattı.

? Sosyal medyanın faydalarına ilişkin başka neler söyleyebilirsiniz?

Kayıp Çocuk Bulundu

Sosyal medyada "Ahatlı'da 5 yaşında bir çocuk parkta kaybolmuştur. Lütfen tüm Antalya'ya dağıtalım!" şeklindeki haber üzerine Çocuk Şube Müdürlüğü görevlilerimizce yapılan çalışmalarla bulunan kız çocuğu D.B. 19 Aralık günü saat 16.30 sıralarında annesi T.B. ye teslim edilmiştir.

Kamuoyuna saygıyla duyurulur.

Genel ağ haberi, 21 Aralık 2017 (Düzenlenmiştir.)

Toplumsal olaylarda hızlı bir biçimde bilinçlenme ve kenetlenme sağlayan sosyal medya, kullanımının artmasıyla birlikte bazı sorunları da beraberinde getirmiştir. Bilgi kirliliği, bu sorunlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal medyayı kullanan kişilerin iyi bir medya okuryazarı olmaları, yani medyanın mesajlarını doğru olarak değerlendirmeleri gerekmektedir. İnsanlar bazen sosyal medyada çok farklı bir kimlik ile kendilerine, ailelerine ve iletişim hâlinde oldukları diğer insanlara ciddi zararlar verebilmektedir.

Sosyal medya kullanımında bir başka sorun da zaman israfıdır. Zaman, geri dönüşü olmayan ve telafi edilemeyen en önemli kaynaktır. Sosyal medyada geçirilen fazla zaman, aileden alınan zaman anlamına gelmektedir.

? Aile bireyleri arasındaki iletişimi arttırmak için neler yapılabilir?

Medya okuryazarlığı konusunda daha fazla bilgi edinmek için www.medyaokuryazarligi.gov.tr genel ağ adresini ziyaret edebilirsiniz.

Aile, bir insanın hayatındaki en büyük zenginliktir. Yandaki görselde olduğu gibi sosyal medyada geçirilen fazla zaman, ailelerin sohbet etme, birbirleri ile paylaşımlarda bulunma kültürlerini de yok etmektedir.

Sosyal medyanın oluşturduğu sosyal insanla yeni iletişimin getirdiği dijital bir kültür oluşmakta, özellikle dil bilgisi anlamında dil tahribatı ortaya çıkmaktadır. Hatta en çok kullanılan sosyal ağlardan birinde "kedi dili" seçenekler arasında yer almaktadır. Türkçe dil desteği olmayan sosyal ağlar, daha sonra dil desteği sağlansa bile eski hâliyle kullanılmaya devam etmektedir.

Sosyal medyada fazla zaman geçiren bir aile

Sosyal medya ile ilgili başka bir sorun da gelenek ve göreneklerin unutulmaya başlanmasıdır. Dinî ve millî bayramlarda, doğum günlerinde ya da ölümlerde insanlara hâl hatır sorulur, aile büyüklerine yapılan ziyaretlerde onlarla muhabbet edilir. Böylece insanlar arasında samimi bir ortam oluşurdu. Artık özel günlerde insanlar birbirlerini arayıp hâl hatır sormak ya da birbirlerini ziyaret etmek yerine, gelen bildirimlerinin altına bir not yazarak, sayfasından konu ile ilgili bir mesaj yayınlarken ya da yayınlanan bir gönderinin altına yorum yapmaktadır.

Yukarıdaki olumsuz nedenlerden dolayı hayatımızın birçok alanında önemli yere sahip olan sosyal medya kullanımını konusunda bilinçlenmeliyiz.

Sosyal medyadaki özentili hareketler, insanların hem kimliklerini kaybetmelerine hem de "Onda var, ben de niye yok?" düşüncesi ile kendilerini ekonomik sıkıntılara sokmalarına sebep olmaktadır. Örneğin tatil yerlerinde, lüks bir restoranında veya alışveriş merkezinde çekilen fotoğrafların paylaşılması, insanlar arasındaki rekabet duygusunu körüklemekte; evlerde gereksiz huzursuzlukların çıkmasına neden olabilmektedir.

Etkinlik Zamanı

Aşağıdaki ifadeleri okuyup "Günümüzde" şeklinde başlayan cümleleri tamamlayınız.

Eskiden aileler, çocuklarını sokaktan eve getirme konusunda çoğu zaman sorun yaşıyorlardı.

Günümüzde _____

Eskiden aileler akşam yemeklerinde bir araya gelir, sohbet ederek yemeklerini yerlerdi.

Günümüzde _____

Eskiden genellikle evlerde ve kütüphanelerde bulunan ansiklopedilerden araştırma yapılırdı.

Günümüzde _____

Eskiden bayramlarda tebrik kartı yazılırdı, eş dost ve akrabalar ziyaret edilirdi.

Günümüzde _____

Eskiden akşamları misafirlğe gitmek, sohbet etmek daha yaygındı.

Günümüzde _____

Eskiden haberleşme imkânları günümüze göre daha kısıtlıydı.

Günümüzde _____

Eskiden haberler kâğıda basılı gazetelerden okunur ve radyolardan dinlenirdi.

Günümüzde _____

Eskiden aynı mahallede oturan çoğu birbirini tanırdı. Komşular birbirlerinin acı ve tatlı günlerinde yanlarında olurlardı.

Günümüzde _____

ÖZGÜRÜM, SORUMLULUKLARIMIN OLDUĞU YERE KADAR

Günlük yaşamınızda aşağıdaki görselde yer alan kitle iletişim araçlarından hangisi sizin için daha önemli yere sahiptir? Neden?

1.19

İnsanların bilgi alışverişi için kullandıkları araçlara kitle iletişim araçları denir. İlk çağlarda kitle iletişim araçları duman ve mağara resimleriydi. Sonra mektup kullanıldı. Teknolojik gelişmelerle birlikte telgraf ve telefon etkili iletişim araçları oldu. Günümüzde ise kitle iletişim araçları hem çok çeşitlendi hem de hızlandı.

Kitle iletişim araçları, iletişime hız ve kolaylık sağlamakla kalmamış; aynı zamanda iletişimi, kitle iletişimine çevirmiştir. Kitle iletişim araçlarıyla iletişimde ses, söz, yazı, beden dili, jest-mimik, giyim-kuşam gibi unsurlar ön plana çıkmaz. Bu araçlar yüz yüze olma zorunluluğu olmaksızın iletişime olanak tanır. Üstelik iletişim kurmak için zaman ve mekân sınırı da yoktur. Aşağıdaki genel ağ haberinden de anlaşılabileceği gibi dünyada kitle iletişim araçları ve sosyal medya araçlarının kullanımı oldukça yaygındır.

Dünyanın öbür ucunda yaşanan bir olaydan birkaç saniye içinde haberdar olmak, üstelik olayı görmek, gerçekten "dünya küçükmiş" dedirtecek bir durumdur. Kitle iletişim araçları kurdukları haberleşme ağıyla kültürü de yaygınlaştırmış, dünyayı küresel bir köye dönüştürmüştür.

1.20

Günümüzdeki akıllı telefonlar saniyeler içinde dünyanın diğer ucuna mesaj gönderebiliyor. Telgraf da kendi döneminde aynı işi yapan bir haberleşme aracıydı.

1.21

2018 Yılıın Genel Ağ, Sosyal Medya ve Cep Telefonu Kullanıcı İstatistikleri

- 4.02 milyar genel ağ kullanıcısı, dünya nüfusunun %53'ünü;
- 3.19 milyar sosyal medya kullanıcısı, dünya nüfusunun %42'sini;
- 5.13 milyar cep telefonu kullanıcısı, dünya nüfusunun %66'sını;
- 2.95 milyar mobil sosyal medya kullanıcısı, dünya nüfusunun %39'unu ifade etmektedir.

Genel ağ haberi, 1 Şubat 2018

? Ülkemizde kitle iletişim araçları hangi amaçlarla kullanılmaktadır?

Kitle iletişim araçları; bilgi, görüş ve düşüncelerin paylaşılmasını sağlayan, sosyal örgütlenmeyi güçlendiren, kamuoyu oluşturan araçlardır. Ayrıca insanın anlama, anlatma, öğrenme ve eğitim görme gibi temel ihtiyaçlarını karşılama, insan ilişkilerini değiştirip geliştirme, yeni davranış ve tutum kalıplarını, görüş ve düşünce alanlarını yaygınlaştırma da oldukça etkilidirler. Bu kadar çok alanda etkili olan kitle iletişim araçları, suça teşvik edici ya da suçlulara destek verici yayınlar yapmayarak milli çıkarlara aykırı davranışlarını karşısında olmalıdır.

❓ "Milli çıkarlara aykırı yayın" denilince aklınıza neler gelmektedir?

Kitle iletişim özgürlüğünün gerçekleşebilmesi bazı temel unsurlara bağlıdır. Bunlar haberleşmeye ulaşabilme hakkı, haberi açıklayabilme hakkı ve haberi yayabilme hakkından oluşmaktadır.

Araştırma, öğrenme ve haber alma özgürlükleri, düşünce özgürlüğünün temelini oluşturur. Düşünce özgürlüğünün anlamlı olabilmesi için insanlara yalnızca özgür düşünme olanağı değil, aynı zamanda düşüncelerini özgürce açıklama ve iletme olanağının da tanınmış olması gerekir. Bu konu anayasamızda da yerini almıştır.

Madde 26 – Herkes düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir.

Düşüncelerimizi açıklamak, hak ve özgürlüklerimiz arasındadır. Düşünce, bilgi ya da haberi toplum ile paylaşmak kitle iletişim araçları sayesinde olur. Bu yüzden de kitle iletişim araçları demokrasinin vazgeçilmez olarak görülür. Demokrasinin temel ilkelerinden olan seçimlerde kitle iletişim araçları adaylar için çok önemlidir. Aşağıdaki haberde muhtar adayı seçmenlerine en yaygın kitle iletişim aracı olan TV'den seslenmektedir.

Muhtar Adayı Projelerini Anlattı

Kırıkkale'nin Çalıöz Mahallesi'nde 4 Haziran'da yapılacak muhtarlık seçimi için geri sayım başladı. Çalıöz Mahallesi muhtarlığına aday Azize N., bir TV kanalındaki konuşmasında "TOKİ (Toplu Konut İdaresi Başkanlığı) bölgesinde pazar yeri ihtiyacı var. Bu konuda Kırıkkale Belediye Başkanı ile görüşerek açık ya da kapalı pazar alanının yapılmasını isteyeceğim. Ayrıca 16 bin seçmeni bulunan mahallemizde ilinci sağlık ocağı ihtiyacı var. Yaşlılarımız sağlık ocağına yürümekte zorlanıyorlar. Bu konuyu da valimiz ile görüşeceğim. 4 Haziran'da yapılacak muhtarlık seçiminde tüm seçmenleri sandık başına davet ediyorum." dedi.

Genel ağ haberi, 21 Mayıs 2017 (Düzenlenmiştir)

1.23

❓ Kitle iletişim aracının muhtar adayı açısından önemi nedir?

Bazen insan söyledikleri yüzünden zarar görebilir. Başkalarını incitici ifadeler, düşünce özgürlüğü kapsamında değerlendirilmemektedir.

Etkinlik Zamanı

Haberi okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Mesai Arkadaşına Hakaret Etti, Tazminatsız Kovuldu

Mesai arkadaşına söylediği söz yüzünden tazminatsız işten atılan işçi soluğu mahkemede almıştı. Yerel mahkemenin "İdare ve ihbar tazminatlarını almasına" hükmettiği dosya Yargıtaya gitti. Yargıtayda görülen davada Yargıtay, yerel mahkemenin verdiği kararı bozarak fiziksel görünümüne yönelik sözleri hakaret saydı. Yargıtay, "Şeref ve haysiyete yönelik bir saldırı var. Mesai arkadaşına sataşmak, düşünceyi açıklama özgürlüğü kapsamında değerlendirilemez." diyerek yerel mahkemenin verdiği kararı bozdu.

Genel ağı haberi, 23 Mayıs 2018 (Düzenlenmiştir.)

1. Bu haber, kitle iletişim araçlarında yayınlandığı zaman halk hangi haklarını kullanmış olur ya da halkın hangi hakları ihlal edilmiş olur?

2. Sizce bu haberi yapan veya yayınlayanlar sorumluluklarını yerine getirmişler midir? Açıklayınız.

3. Sorumluluk sahibi bir vatandaş olarak böyle bir haberle karşılaştığınızda ne yaparsınız?

Kitle iletişim araçları kamuoyunda önemli role sahiptir. Kitle iletişim hem hak hem de özgürlüktür. Bu hak ve özgürlüğü kullanırken yerine getirilmesi gereken sorumluluklar da vardır. Kitle iletişim araçları, halkı, tarafsız ve doğru bir şekilde bilgilendirmekle yükümlüdürler. Görselde yer aldığı gibi haber yapanlar sorumluluklarını yerine getirmemiş hatta kötüye kullanmış olurlar. Bu durum halkın doğru haber alma hakkının da ihlalidir. Düşünce özgürlüğü; kişinin serbestçe düşünce edinebilmesi, edindiği düşünce ve kanaatleri özgürce açıklayabilmesi ve yayabilmesi, düşüncelerinden ötürü kınanma endişesi taşımadan bu hakları kullanabilmesidir.

? Kitle iletişim araçlarının halkın doğru haber alma hakkını yerine getirdiklerini düşünüyor musunuz? Açıklayınız.

1.24

Bilgi alma hakkının gerçekleşebilmesi için düşünce özgürlüğünün yanında, kitle iletişim özgürlüğünün de olması gerekir. Bu hakları kullanmak için yetişkin olmak gerekli değildir. Çocuklar da bu haklara sahiptir.

Kitle iletişim araçlarının kullanılmadığı toplumlarda düşünce özgürce ifade edilemez. Haberlerin özgürce yayılmadığı toplumlarda doğru bilgi alma hakkı gerçekleşemez.

Kitle iletişim özgürlüğü; doğru bilgi alma hakkı, düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünün bir uzantısıdır. Bu özgürlüğü kullanırken özel hayatın gizliliği ve konut dokunulmazlığına da saygı gösterilmelidir. Kitle iletişim özgürlüğünün sınırlandırılması kişilerin özel hayatına saygının da gereğidir. Çünkü yargı kararı olmadıkça hiç kimsenin özel yaşamına, ailesine ve evine karışamayacağı ilkesi temel insan haklarından.

Kişinin dokunulmazlığının devamı niteliğinde olan bir diğer temel hak, özel yaşamın gizliliğidir. Özel yaşam, kişinin sadece kendisine ait olan, başkalarının bilmesini, görmesini ve görüntülemesini istemediği hayatıdır. Özel yaşam, sadece bireyin kendisine ait olan bir alanı ifade etmektedir. Aşağıdaki metni inceleyiniz.

Ünlü bir film yıldızının evinin bahçesinde eğlendiği sırada gizlice çekilen fotoğrafları haber yapılır. Ünlü kişi, özel hayatın gizliliği hakkının ihlal edildiğini öne sürerek kendisi hakkında haber yapan kuruluşlara dava açar. Mahkeme şikâyetçi olan vatandaşın hakkı, haberi yapan ve yayımlayan kişileri haksız bulur. Mahkeme, haberi yapan kişi ve kuruluşa ünlü kişiden kamu önünde tekzip yayınlama, özür dileme şartı ve ünlü kişiye tazminat ödeme cezası verir.

Kitap için yazılmıştır.

1.25

Yayın organları, yanlış haber, resim ve bilgilerde düzeltme yapmak ve haksızlığa uğrayan kişilerin düzeltme cevaplarını yayımlamak zorundadır. Düzeltme ve cevap hakkı ile özel hayatın gizliliği Anayasa'mızda güvence altına alınmıştır.

Düzeltilme ve cevap hakkı

Madde 32 – Düzeltme ve cevap hakkı, ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayımlar yapılması hâllerinde tanınır ve kanunla düzenlenir. Düzeltme ve cevap yayımlanmazsa yayımlanmasının gerekip gerekmediğine hâkim tarafından ilgilinin müracaat tarihinden itibaren en geç yedi gün içerisinde karar verilir.

Konut dokunulmazlığı

Madde 21 – Kimse kimse konutuna dokunulamaz. Milli güvenliğin, kamu düzeninin, genel sağlığın, genel ahlakın veya başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunması veya suç işlenmesinin önlenmesi sebepleriyle usulüne uygun olarak verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde kanunla yetkili kılınmış mercinin yazılı emri bulunmadıkça; kimse kimse konutuna girilemez, arama yapılamaz ve buradaki eşyaya el konulamaz. Yetkili mercinin kararı yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırk sekiz saat içinde açıklar; aksi hâlde, el koyma kendiliğinden kalkar.

Haberleşme özgürlüğü kapsamında kimse kimse kendisinden habersiz fotoğrafı çekilemez, konuşmaları veya bulunduğu ortam dinlenemez; mektupları, telefon mesajları, elektronik postaları okunamaz.

? Size ait özel bilgilerin sosyal medyada paylaşılması hangi hakkınızın ihlal edildiğini gösterir?

Etkinlik Zamanı

Haberi okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Sokakta İki Kişinin İzinsiz Fotoğrafını Çeken Kişiye 3 Yıl Hapis

Adana, Seyhan'da durakta otobüs bekleyen kız öğrencilerin fotoğrafını çeken F. O. hakkında öğrencilerin şikâyeti üzerine dava açıldı. Duruşmada yeni aldığı cep telefonu ile otobüs durağında 2 kişinin fotoğrafını çektiğini belirten sanık, "Bayanlar fotoğraf çektiğimi fark edip bağardılar. Bunun üzerine etraftakiler fotoğrafları silnemi istediler. Ben de sildim. Pişmanım." dedi. Mahkeme, sanığa "özel hayatın gizliliğini ihlal" suçundan 3 yıl 4 ay hapis cezası verdi, hükmün açıklanmasını ise geri bıraktı.

Genel ağ haberi, 14 Haziran 2018 (Düzenlenmiştir.)

1. Sizce bu haberi okuyan kişiler bilgi alma hakkından yararlanmış olabilirler mi? Açıklayınız.

2. Haberin "kitle iletişim özgürlüğü" ile ilgisi var mı? Böyle bir durumla karşılaşırsanız ne yaparsınız?

3. Mahkeme "özel hayatın gizliliğini ihlal" cezasını neye dayanarak vermiştir?

4. "Bir kişinin özgürlüğü başkasının özgürlüğünün başladığı yerde biter." cümlesi ile anlatılmak istenen nedir?

Etkinlik Zamanı

Aşağıdaki kavram haritasında boş bırakılan yerleri tamamlayınız.

NELER YAPTIM? NELER ÖĞRENDİM?

Ünitenin işleniş sürecinde göstermiş olduğunuz performansı size uygun yüz ifadesinin bulunduğu kutuya "X" işareti koyarak belirtiniz.

Ölçütler	 Katılıyorum	 Kararsızım	 Katılmıyorum
1. İletişimi etkileyen tutum ve davranışları analiz ederek kendi davranışlarımı sorguladım.			
2. Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını öğrendim.			
3. Medyanın toplumsal değişim ve etkileşimdeki rolü konusunda tartışmalar yaptım.			
4. İletişim araçlarını kullanırken haklarınızın neler olduğunu öğrenerek ve bu hakları yerli yerinde kullandım.			
5. İletişim araçlarını kullanırken sorumluluklarımın neler olduğunu öğrenerek sorumlu bir birey olarak üzerime düşenleri yaptım.			
6. Anlayamadığım konu ya da konular hakkında farklı kaynaklardan bilgi edindim.			
7. Dersin işleniş sürecinde anlayamadığım yerler hakkında öğretmenimden ve arkadaşlarımdan yardım aldım.			
8. Dersle hazırlıklı geldim.			
9. Konuyla ilgili bilgi, görüş ve düşüncelerimi uygun şekilde ifade ettim.			

Aşağıdaki soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı öğretmeninizle ve arkadaşlarınızla paylaşınız.

En çok hangi konudan ya da etkinlikten hoşlandınız? Neden?

Anlamakta zorlandığınız konu ya da konular hangileridir?

Tekrar incelemek istediğiniz etkinlik veya konu var mı? Neden?

Bu ünitenin işlenişinde başarılı olduğunuzu düşünüyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

Başarınızı arttırmak için ne yapmayı planlıyorsunuz?

ÖĞRENDİKLERİMİ DEĞERLENDİRİYORUM

A. Cümlelerde belirtilen yargıların doğru mu yoksa yanlış mı olduğunu cümlelerin başındaki kutulara "D" ya da "Y" yazarak belirtiniz. Yanlış olduğunu düşündüğünüz yargıların doğrularını cümlelerin altlarındaki boşluklara yazınız.

(....) 1. İletişim; duygu, düşünce veya bilgilerin çeşitli yollarla başkalarına aktarılmasıdır.

(....) 2. Beden dili işitme engellilerin kullandığı sözsüz iletişim şeklidir.

(....) 3. Ülkemizde genel ağ eğlence amaçlı kullanılmakta, bilgi edinmek için kitaplardan yararlanılmaktadır.

(....) 4. Kitle iletişim özgürlüğünden yararlanırken özel hayatın gizliliğine saygı göstermeliyiz.

(....) 5. Basın mensuplarının sokaktaki insanların izinsiz olarak fotoğraflarını çekme özgürlükleri vardır.

B. Aşağıdaki cümleleri kutucukta verilenleri kullanarak doğru olarak tamamlayınız.

mimik, kitle iletişimi, yazılı iletişim, beden dili, sosyal medya, düzeltme ve cevap hakkı, sözlü iletişim

6. Mektupla haberleşme bir _____ türüdür.

7. Kişinin, başkalarının kabul edemeyeceği davranışlarına _____ ile başlayan cümlelerle tepkisini göstermesi iletişimin olumlu devam etmesine katkı sağlar.

8. Jest ve _____ iletişimin beden dilini destekleyen öğelerindendir.

9. Kişilerin paylaşım yapabildiği diğer kullanıcılara iletişim kurduğu platformlara _____ denir.

10. Kişiler ya da kuruluşlar kendi haklarında izinsiz ve gerçek dışı yayın yapan medyadan _____ yayınlamasını isteyebilirler.

11. Mesajın kitle iletişim araçlarını kullanarak çok sayıda kişiye ulaşmasına _____ denir.

C. Aşağıdaki I. grubu II. grup ile örnekteki gibi eşleştiriniz.

12.

I. grup

- a Empati
- b Radyo
- c Sözlü iletişim
- ç Medya
- d Düşünce ve ifade özgürlüğü
- e Medya okuryazarlığı

II. grup

- 1. ☐ Sohbet etme
- 2. ☒ Başkasının yerine kendini koyma
- 3. ☐ Kitle iletişim araçlarının tümü
- 4. ☐ Kitle iletişim araçlarından biri
- 5. ☐ Medyanın mesajlarını aulayıp değerlendirebilme
- 6. ☐ Fikirlerini açıkça ifade etme
- 7. ☐ Kitap okuma

Ç. Doğru cevabın bulunduğu seçeneği işaretleyiniz.

13. 7. sınıf öğrencisi olan Oğuzhan arkadaşlarıyla iletişimde bazen sorunlar yaşamaktadır. Oğuzhan'ın iletişim kurarken tercih ettiği davranışlar maddeler hâlinde aşağıda verilmiştir. Oğuzhan'ın olumlu iletişim kurabilmesi için hangi davranışlarını değiştirmesi gerekir?

- I. Empati kurma
- II. Lakap takma
- III. Öğüt verme
- IV. Göz teması kurma
- V. Emir cümlesi kurma

- A) II-III-IV B) II-III-V C) I-II-V D) I-II-III

14. "Yıllarca insanların sevinçlerine ve üzüntülerine tanık oldum. O günleri özlemle hatırlıyorum. Son yıllarda bayram tebriği gönderen bile kalmadı. Artık insanlar telefonlarla yazılı, sözlü ve görüntülü olarak istedikleri zaman iletişime geçmektedirler. Sevinçlerini ve üzüntülerini bu şekilde paylaşmaktadırlar." **Bu cümleler bir posta dağıtıcısına aittir. Posta dağıtıcısının konuşmasında aşağıdakilerden hangisine değinilmektedir?**

- A) Sosyal medyanın sosyal değişimde etkili olması.
- B) Mektubun çağ dışı bir iletişim aracı olması.
- C) Sosyal medyada iletişimin hızlı olması.
- D) Bayramlarda cep telefonundan mesaj gönderilmesi.

15. "Söz ola kese savaşı, söz ola bitire başı,
Söz ola ağılı aşı, bal ile yağ ede bir söz."

Yunus Emre

Aşağıdakilerden hangisi Yunus Emre'nin dizelerini doğrulamaktadır?

- A) Söz söyleyenin, kılıç kuşananındır.
- B) Söz gümüşse sükût altındır.
- C) Söz ağızdan bir kere çıkar.
- D) Tatlı dil, yılanı deliğinden çıkarır.

16. "Çok çaresizdik. Genel ağ olmasa ne yapardık biz?"

Bu sözü söyleyen bir anne aşağıdaki durumlardan hangisiyle karşı karşıya kalmış olabilir?

- A) Evladına sosyal medya aracılığıyla kan bulmuştur.
- B) Sokaktaki yavru kedilere sahip bulmuştur.
- C) İkinci el ürünlerini genel ağda satmaktadır.
- D) Genel ağı bilgi edinme amacıyla kullanmaktadır.

17. "Bireysel ve toplumsal ilişkilerimde olumlu iletişim kuruyorum." **diyen kişinin tercihi aşağıdakilerden hangisi olamaz?**

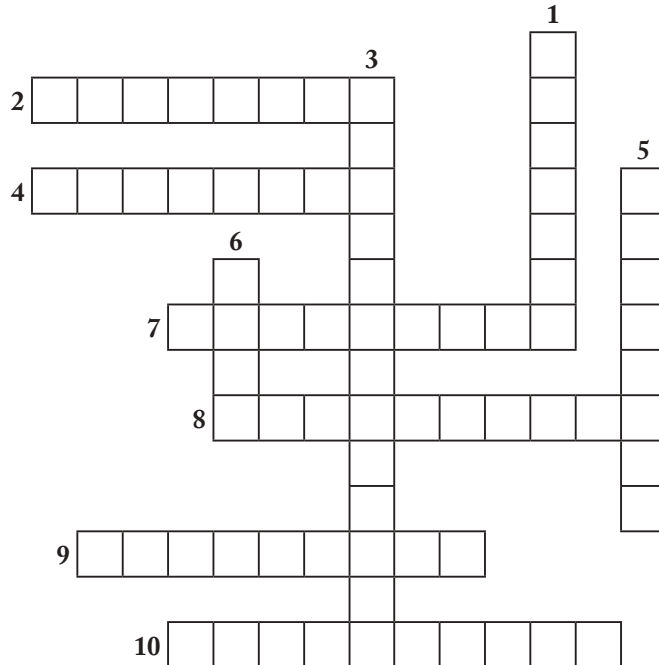
- A) Alay etmek B) Ben dilini kullanmak C) Dikkatle dinlemek D) Gülümsemek

D. Aşağıdaki soruların cevaplarını defterinize yazınız.

18. Genel ağın sizin hayatınızdaki yeri nedir? Açıklayınız.
19. İletişimde empati kurmanın önemi nedir? Açıklayınız.
20. Kitle iletişim özgürlüğünü kullanırken yerine getirilmesi gereken sorumluluklar nelerdir?
21. Sosyal medyanın faydalarını örnekler vererek açıklayınız.
22. Kitle iletişim araçlarının kullanımının yaygınlaşması insan ilişkilerini nasıl etkilemektedir?

E. Aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

1. Suçlayıcı, eleştirici konuşma dili.
2. Her türlü dış etkidен bağımsız olarak insanın kendi iradesine, kendi düşüncesine dayanarak karar vermesi durumu, hürriyet.
3. Kitle iletişim araçlarının çok sayıda kişiyi etkileyecek biçime getirilmesi.
4. Genel ağ.
5. Kişinin bir kimse ya da bir olay karşısında dışarıdan gözlemlenebilen tutumu.
6. Duygu ve düşüncelerini ifade etmek için genellikle el, kol ve baş ile yapılan içgüdüsel veya iradeli hareket.
7. Bilgisayar ağında sunucuya bağlı ve çalışır durumda olma.
8. Vericiden iletilen dalgaların görüntü ve ses olarak görünmesini ve duyulmasını sağlayan kitle iletişim aracı.
9. Karşılıklı iletişimde kişilerin etkiler bütünlüğü içinde bulunması.
10. Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi.

2. ÜNİTE

TÜRK TARİHİNDE YOLCULUK

KONULAR

- ▶ Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu
- ▶ Osmanlı Devleti'nin Fetih Siyaseti
- ▶ Avrupa'daki Gelişmeler ve Osmanlı Devleti'ne Etkileri
- ▶ Osmanlı Devleti'nde Islahat Hareketleri
- ▶ Seyyahların Gözüyle Osmanlı

ÜNİTEYİ TAMAMLADIĞINIZDA

- Osmanlı Devleti'nin siyasi güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklayabileceksiniz.
- Osmanlı Devleti'nin fetih siyasetini örnekler üzerinden yorumlayabileceksiniz.
- Avrupa'daki gelişmelerle bağlantılı olarak Osmanlı Devleti'ni değişime zorlayan süreçleri açıklayabileceksiniz.
- Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunabileceksiniz.
- Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verebileceksiniz.

OSMANLI DEVLETİ'NİN KURULUŞU

Türkler hangi nedenlerle Anadolu'ya yurt edinmişlerdir? Geçen yıl öğrendiğiniz bilgileri dikkate alarak açıklayınız.

11. yüzyıldan itibaren Orta Asya'da (Türkistan) yaşayan Türk boyları Büyük Selçuklu Devleti'nin yönlendirmesiyle Anadolu'ya göç etmeye başladılar. 1071'de Büyük Selçuklu Devleti'nin Malazgirt Savaşı'nda Bizans İmparatorluğu'nu mağlup etmesiyle Anadolu, Türklerin güvenle yerleşebilecekleri bir yurt hâline geldi. 15. yüzyıla kadar Orta Asya'dan Anadolu'ya Türk boylarının göçleri devam etti. Anadolu'ya göç eden Türk boylarından biri de Kayılar. Osmanlı Devleti'ni kuracak olan aile bu boya mensuptu. Kayılar, Oğuz Türklerinin 24 boyundan biridir. Kayı kuvvetli, sağlam anlamına gelmektedir. Günümüzde ülkemizin birçok yerinde Kayı başta olmak üzere Oğuz boylarının izlerini ve isimlerini taşıyan yerleşim yeri bulunmaktadır. İşte bu yerlerden biri:

Gaziantep'te Kayı Boyu İzleri...

Gaziantep'in İslahiye ilçesinde bulunan eski mezarlarda Oğuzların 24 boyundan biri olan Kayı boyuna ait izler bulundu. Mezarlardaki ok ve yay sembolleri, mezarların Kayı boyuna ait olma ihtimalini kuvvetlendirdi. Bu mezarlar, Kayı boyunun Anadolu'ya ilk girdiği bölgelerden birinin İslahiye olabileceği görüşünü destekliyor.

Genel ağ haberi, 1 Şubat 2016 (Düzenlenmiştir.)

2.2

? Sizce Kayıların ok ve yayı sembol olarak kullanmalarının sebebi nedir?

Yukarıdaki haberde Kayıların Anadolu'da iz bıraktığı yerlerden birini öğrendiniz. Kayılar haberde yer aldığı gibi Anadolu'nun çeşitli yerlerine yayıldılar. Kayıların bir bölümü ise günümüzde Bitlis ili içinde yer alan Ahlat'a, ardından Türkiye Selçuklu Devleti tarafından Ankara'nın Karacadağ yöresine yerleştirildi. Daha sonra Bizans İmparatorluğu sınırında yer alan ve günümüzde Bilecik ve Kütahya illeri içindeki Söğüt ve Domaniç kendilerine yurt olarak verildi. Bu dönemde Kayıların başında Ertuğrul Gazi bulunuyordu. 13. yüzyılda Anadolu'daki siyasi durumu Ertuğrul Gazi'nin anlatımıyla öğrenebiliriz.

2.3

Ertuğrul Gazi (Temsili)

Boyumuz Kayı'nın bağlı olduğu Türkiye Selçuklu Devleti hükümdarı Alâeddin Keykubad, beni Bizans İmparatorluğu'na karşı gaza ve cihat yapmam ve bu devletin topraklarını fethetmem için görevlendirdi. Bizans, bu dönemde eski gücünü yitirmişti. Toprakları daralmış, İstanbul, Edirne, Bursa ve İznik gibi şehirlerden ibaret bir devlet hâline gelmişti. Bizans İmparatoru, toprakları üzerindeki otoritesini kaybetmişti. Bizans'ın şehir ve kasabalarını yöneten tefkurlar imparatorun emirlerini çoğu zaman yerine getirmiyorlardı. Tefkurlar yönettikleri yerlerdeki halktan ağır vergiler alıyorlardı. Bu nedenle Bizans topraklarında yaşayan halk yönetimden memnun değildi. Yerleşmiş olduğumuz Söğüt ve Domaniç'te Bizans halkı ile yan yana yaşıyorduk. Onlara karşı da Türklerle gösterdiğimiz gibi adaletli bir yönetim gösteriyordum. Onların da güvenliğini sağlıyor ve pazarlarda serbestçe mallarını satmalarına izin veriyordum.

Türkiye Selçuklu Devleti'nin 1243'te Köse Dağı Savaşı'nda Moğollara yenilmesi Anadolu'daki siyasi yapıyı değiştirdi. Türkiye Selçuklu Devleti gün geçtikçe zayıflamaya başladı. Anadolu'nun ortasında ve doğusunda Moğol baskısı arttı. Bu baskıdan kaçan Türk boyları Anadolu'nun batısına yerleşerek Türk beylikleri kurmaya başladılar.

Kayıların Bizans'a karşı akınlar yaptığını duyan ve Moğol baskısından kaçan çok sayıda gazinin gelmesiyle askeri gücüm arttı. Artık Bizans sınırında dikkate alınması gereken bir güç hâline gelmiştik.

? Bizans İmparatorluğu ve Türkiye Selçuklu Devleti'nin siyasi durumu Kayılar ve diğer Türk boylarını nasıl etkilemiştir? Tartışınız.

Ertuğrul Bey'in 1281'de vefat etmesiyle Kayıların başına yiğitlik ve cesaretiyle tanınan küçük oğlu Osman Bey geçti. Kayıların güçlenerek Osmanlı Beyliği hâline gelmesini ve bu dönemde yaşanan gelişmeleri Osman Bey'den dinleyelim.

2.4

Osman Bey (Minyatür, Kıyafetü'l-İnsaniyye fi Şemâilü'l-Osmaniyye, Seyyid, Lokman, 1579)

Babamın Bizans'a karşı yürüttüğü gaza ve cihat anlayışını devam ettirerek bu devletin İnegöl, Yathisar, Bilecik, Karacahisar gibi pek çok yerleşim yerini fethettim. Taht kavgaları ve iç karışıklıklar içinde olan Bizans İmparatorluğu'nun sınırında yer almamız ve yalnızca bu devletle mücadele etmemiz kısa sürede önemli bir güç olmamızı sağladı. Müslüman olmayan bir devlet olan Bizans ile savaştığım yanı gaza ve cihat yaptığım için Moğol baskısından kaçan gazilerin ve komşum olan Türk beyliklerinin desteğini aldım. Topraklarıma gazilerin yanında çok sayıda tüccar, zanaatkar, ilim ve devlet adamı da sığındı. Bunlardan biri de kızıyla evlendiğim Şeyh Edebâli idi. Şeyh Edebâli, Anadolu'da farklı meslekten kişilerin bir araya geldiği dini ve iktisadi bir teşkilat olan Ahilerin önde gelenlerindendi. Bu evlilikle birlikte Ahilerin de desteğini aldım.

Fethettiğim yerlerde yaşayan halka dil, din, ırk farkı gözetmeksizin adil davrandım. Bir gün bir Rum bana gelerek kendisinden bardak alan bir Türk'ün parasını vermediği gerekçesiyle şikâyetinde bulundu. Derhâl hakkında şikâyet bulunan kişiyi getirterek Rum'un parasını vermesini sağladım.

Bağlı olduğum Türkiye Selçuklu Devleti'nin tamamen Moğolların hâkimiyeti altına girmesiyle diğer Türk beylikleri gibi bağımsız hareket etmeye başladım. Artık Osmanlı Beyliği olarak adlandırılan beyliğime karşı Bizans İmparatorluğu büyük bir ordu ile harekete geçti. Allah'ın izni ve gazilerimin yiğitliği ile 1302'de Koyunhisar Savaşı'nda Bizans Ordusunu mağlup ettim.

? Osman Bey'in ayırın yapmaksızın tüm halka adil davranması Osmanlı Beyliği'nin gelişmesine nasıl katkı sağlamıştır? Tartışınız.

Osman Bey döneminde beylik şu sınırlara ulaştı:

Osman Bey Dönemi'nde (1281-1324) Osmanlı Beyliği haritası

2.5

2.6

Osman Bey'in hükümdar olması (Minyatür, Hünernâme, Mehmed Bey, 1584)

? Haritada Kayıların ilk yerleştikleri yerleri işaretleyiniz.

Osmanlı Devleti'nin ne zamanı ve hangi olaydan sonra kurulduğu konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Âşık Paşazâde Tarihi'ne göre Türkiye Selçuklu Devleti'nin tamamen Moğolların hâkimiyeti altına girmesinden sonra Osman Bey, 1299'da Karacahisar'da adına hutbe okutarak bağımsızlığını ilan etmiştir. Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile ilgili farklı bir görüşe sahip olan tarihçi Prof. Dr. Halil İnalcık ise devletin 1302'de Koyunhisar Savaşı'ndan sonra kurulduğunu kabul etmektedir.

2.7

Şeyh Edebâli'nin Osman Bey'i bey ilan etmesi tablosu (Askeri Müze, İstanbul)

Etkinlik Zamanı

Metni okuyunuz ve soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı defterinize yazınız.

Osman Bey'in bağımsızlığını ilanı Âşık Paşazâde Tarihi'nde şöyle anlatılmaktadır:

Osman Bey'in Karacahisar'ı almasından sonra çok sayıda insanın gelip yerleşmesiyle Karacahisar kısa zamanda mamur oldu. Halk, Dursun Fakih'ten buraya kadı tayin etmesini ve cuma namazı kılınmasını istedi. Dursun Fakih, bu isteği Osman Bey'e iletti. Osman Bey "Ne gerekiyorsa yapılıں." deyince Dursun Fakih: "Hanım! Sultandan izin almak gerektir." dedi. Bunun üzerine Osman Bey:

"Bu şehri kendi kılıcım ile aldım, sultanın bunda ne dâhili var ki ondan izin alalım, ona sultanlık veren Allah bana da hanlık verdi. Eğer minneti şu sancaksa ben, kendi sancağımyı kaldırarak düşmanlarla uğraştım. Eğer o, ben Selçuk hanedanındanım derse ben de Gökaltı nesliyim. Eğer bu vilayete ben onlardan önce geldim derse Süleyman Şah dedem onlardan daha önce geldi." dedi. Halk, bu sözlerden razı oldu. Kadılık ve hatiplik Dursun Fakih'e verildi. Cuma hutbesi Karacahisar'da okundu.

Âşık Paşazâde Derviş Ahmed Âşık, Âşık Paşazâde Tarihi, s.59-60 (Düzenlenmiştir.)

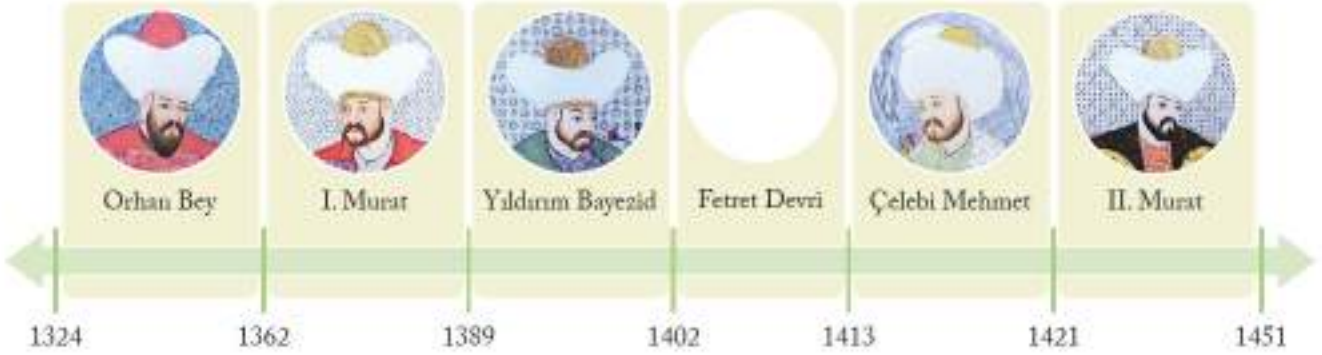
Tarihçi Prof. Dr. Halil İnalcık devletin 1302'de Koyunhisar Savaşı'ndan sonra kurulduğunu şöyle açıklamaktadır:

Bir imparatorluk ordusuna karşı kazanılan Koyunhisar Savaşı, Osman'ı bölgede karizmatik bir bey durumuna getirmiştir. Çağdaş kaynak Pachymeres (Palımeres) onun bu zaferle şöhratinin Kastamonu bölgesine kadar yayıldığını ve gazilerin onun bayrağı altına koştuğunu kaydeder. Bu zafer Osman'a bir hanedan kurucusu karizması kazandırmış, kendisinden sonra oğlu Orhan itiraatsız beylik tahtına geçmiştir. Biz 1302 tarihini Osmanlı hanedanının, dolayısıyla Osmanlı Devleti'nin kesin kuruluş tarihi olarak kabul edebiliriz.

Halil İnalcık, Devlet-i Âliyye Osmanlı Tarihi Üzerine Araştırmalar I, s.17 (Düzenlenmiştir.)

1. İlk metinde geçen "sultan" ifadesiyle hangi devletin hükümdarından bahsedilmektedir?
2. İlk metne göre hükümdarlık sembolleri nelerdir?
3. Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile ilgili görüşlerin olmasının sebebi nedir?
4. Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile ilgili hangi görüşü benimsediniz? Neden?

Osman Bey'in kurucusu olduğu Osmanlı Devleti zaman içinde sınırlarını genişleterek Asya, Avrupa ve Afrika'nın önemli bir bölümünü hâkimiyeti altına aldı. Altı yüzyıl aşkın ömrü ile dünyanın en uzun süre yaşayan devletlerinden biri oldu. Devletin kuruluş döneminde Osman Bey'den sonra aşağıdaki tarih şeridinde yer alan padişahlar devletin sınırlarını genişlettiler.

1324'te Osman Bey vefat ettikten sonra oğlu Orhan Bey devletin başına geçti. Orhan Bey döneminde Osmanlı Devleti, Anadolu ve Rumeli'de (Balkanlar) güçlü bir devlet hâline geldi. Şimdi bu dönemde gerçekleşen olayları Orhan Bey'den dinleyelim.

2.8

Orhan Bey (Minyatür, Kıyafetü'l-İnsaniyye fi Şemâilil-Osmaniyye, Seyyid Lokman, 1579)

Babanın sağlığında kuşattığımız Bursa'yı 1326'da fethederek bu-nı başkent hâline getirdim. Kocaeli Yarımadası'na kadar fetihler yaptım. İm-paratorun başında olduğu Bizans ordusunu Pelekation (Maltepe) Savaşı'nda mağlup ettim. 1331'de İznik'i ve 1337'de İznüt'i alarak kısa sürede Bizans İmparatorluğu'nun Anadolu'daki topraklarını Osmanlı hâkimiyetine aldım. Fethettiğim şehirlere cami, medrese, imaret, han, hamam gibi eserler inşa ettirerek birer Türk şehri hâline getirdim.

Bizans'ın Anadolu'daki topraklarını fethettikten sonra sıra Rumeli'deki topraklarına geldi. Ancak bunun için Çanakkale Boğazı'na hâkim olan ve iç karışıklıklar içindeki bir Türk beyliği olan Karesioğulları'nı topraklarına katmam gerekti. Neyse ki bunu kolay-lıca başardım ve bu beyliğin donanması sayesinde Rumeli'ye geçebilecek güce eriştim.

Taht kavgası yaşayan Bizans'ta imparator olmak isteyen Kantakuzen benden yar-dım istedi. Kendisine verdiğim destelde Kantakuzen amacına ulaştı. Bizans'ın Sırp ve Bulgar saldırıları karşısında yardım istemesi üzerine oğlum Süleyman Paşa komutasın-da bir orduyu Rumeli'ye gönderdim. Tüm bu yardımları karşılığında Gelibolu'da bu-lunan Çimpe Kalesi 1353'te bize bırakıldı. Bu kaleyi Rumeli'deki fetihler için üs olarak kullandık ve kısa sürede Gelibolu ve Telinirag'ı fethetmeyi başardık.

Fetihlerin artması ve sınırların genişlemesi üzerine "Yaya ve Müsellem" adıyla dü-zenli bir ordu kurdum. Devletin yönetiminde bana yardımcı olması için vezir tayin et-tim ve devlet işlerinin görüşülmesi için devlet adamlarından oluşan Divan-ı Hüma-yun'u kurdum.

2.9

Iznik Yeşil Camii, Bursa

? Osmanlı Devleti'nin Rumeli'nin fethini kolaylaştıran gelişmeler nelerdir?

Orhan Bey Dönemi'nde Osmanlı Beyliği'nin ulaştığı sınırları Osman Bey dönemindeki sınırlarla karşılaştırarak inceleyiniz.

Orhan Bey Dönemi'nde (1324-1362) Osmanlı Devleti haritası

Orhan Bey'in Bizans prensine yay bediye etmesi (Minyatür, Hunername, Ali Çelebi, 1584)

? Boğazlar bölgesinin fethedilmesi Osmanlı Devleti'ne neler kazandırmıştır?

Orhan Bey'den sonra Osmanlı tahtına geçen I. Murat, Rumeli'de gaza ve cihat yapmayı sürdürdü. Bu dönemde Rumeli'de Bulgaristan ve Sırbistan içlerine seferler düzenlenirken Anadolu'da da Osmanlı Devleti toprakları genişlemeye devam etti. Şimdi I. Murat'ı dinleyerek döneminde Osmanlı Devleti'nin nasıl bir siyasi güce ulaştığını öğrenelim.

2.12

I. Murat (Minyatür, Kıyafetü'l-İnsaniyye fi Şemâilü'l-Osmaniyye, Seyyid Lokman, 1579)

Tahta çıktıktan sonra Rumeli'nin fethine devam ederek Bizans ve Bulgar ordularını 1363'te Sazlıdere Savaşı'nda mağlup ettim. Ardından Edirne'yi fethederek burayı hem devletime başkent hem de Rumeli'deki fetihler için bir üs hâline getirdim. Ticaret yolları üzerindeki Edirne'yi almanın Osmanlı ticaretinin gelişmesini de sağladı.

Ordularının ilerleyişi karşısında Bulgar, Sırp, Eflak gibi Balkanlar'daki krallıklar birleşerek Haçlı orduları meydana getirdiler. Amaçları Osmanlı'yı Rumeli'den atmak. Haçlı orduları karşısında muzaffer olan ordum 1371'de Çirmen ve 1389'da I. Kosovo savaşlarını kazandı. Böylece Bulgar ve Sırp krallıkları Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetini kabul etti.

Oğlum Bayezid'i Germiyanoglu beyinin kızı ile evlendirdim. Germiyanoglu beyi, çeyiz olarak Kütahya ve çevresini devletime bıraktı. İyi ilişkiler içinde olduğum bir başka beylik olan Hamitoğulları Beyliği'nden de Akşehir ve çevresini satın aldım. Böylece Anadolu'nun önemli bir bölümüne hâkim oldum.

Rumeli'de fetihlerin artmasıyla Yaya ve Müsellemeler yetersiz kaldı. Bunun üzerine asker olarak yetiştirmek üzere savaş esirlerinden ve Hristiyan ailelerin erkek çocuklarından seçtiklerimizi önce Türk ailelere verdik. Bu çocukları kaldıkları aileler yanında Türk âdet ve gelenekleri ile İslam dininin esaslarını öğrenmelerini sağladık. Daha sonra da bunları Kapıkulu Ocakları olarak asker ihtiyacımızın bir bölümünü karşıladık.

2.13

Kapıkulu Ocakları için toplanan çocuklar (Temsili)

2.14

I. Murat'ın tahta çıkışı (Minyatür, Hunername, Ali Çelebi, 1584)

2.15

I. Murat av etnasında (Minyatür, Hunername, Nakkaş Osman, 1584)

? Minyatürleri incelediğinizde Osmanlı askerleri ile ilgili hangi bilgilere ulaşabilirsiniz?

Osmanlı Devleti, kuruluş sürecinde Anadolu'daki Türk beylikler ile savaşmayarak barışçı yollarla toprak kazanmaya çalıştı. Buna karşılık siyasi birlikten yoksun küçük devletlerin olduğu Rumeli'de fetihler yapmaya ağırlık verdi. Fethedilen Rumeli'ye Anadolu'dan getirilen Türkler iskân edildi yani yerleştirildi. Osmanlı Devleti, "iskân politikası" adı verilen bu yöntemle fethettiği yerlere Türk nüfusu yerleştirerek fetihlerin kalıcı olmasını sağladı ve yeni fetihlere zemin hazırladı. Rumeli'deki verimli ve boş araziler Türklerin yerleşmesiyle ekilip biçilen tarlalar hâline geldi. Böylece devlet buradan aldığı vergiyle önemli bir gelir elde etti. Göç edenlerden belirli bir süre vergi almayarak da Rumeli'ye göçü teşvik etti. Bölgede yaşayan gayrimüslim halkın geleneklerine, diline, inancına müdahale etmedi. Gayrimüslimler Osmanlı idaresi altında düzenli ve adil bir yönetime kavuştu. İssiz ve terk edilmiş yerlere cami, medrese, zaviye, han, hamam gibi yapılar inşa edilerek buraların Türk şehirleri hâline gelmesi sağlandı.

Günümüzde Balkanlar'da, Yunanistan, Bulgaristan ve Makedonya gibi ülkelerde çok sayıda Türk yaşamaya devam etmektedir. Balkanlar'da Osmanlı Devleti Dönemi'nde inşa edilmiş eserlerin birçoğu yıkılmış olsa da Türkiye'nin kültürel mirasını korumasına verdiği destekle aşağıdakiler gibi bir kısmı restore edilerek varlığını sürdürmektedir.

2.16

Filibe Ulu Camii, Bulgaristan

2.17

Berat Osmanlı evleri, Arnavutluk

Haberı okuyunuz ve soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı defterinize yazınız.

Tarihi Köprü TİKA Eliyle Restore Edildi

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA), Balkanlar'daki en büyük restorasyon projelerinden Tarihi Sokullu Mehmet Paşa Köprüsü Restorasyonu Projesi'ni başlattı. Bu proje ile Bosna Hersek'teki ortak kültürel miras koruma altına alınarak köprünün gelecek nesillere aktarılmasına imkân sağlandı.

Osmanlı tarihinin en önemli sadrazamlarından biri olarak kabul edilen Sokullu Mehmet Paşa adına Bosna Hersek'in doğusundaki Visegrad (Vişegrad)

şehrinde Mimar Sinan tarafından inşa edilen Drina Köprüsü, ülkedeki en önemli Osmanlı eserleri arasında yer alıyor. Drina Nehri üzerine 1571-1577 yıllarında inşa edilen ve "Sokullu Mehmet Paşa Köprüsü" olarak da bilinen tarihi köprü, Mimar Sinan'ın Bosna Hersek'teki imzası olarak bugün de tüm ihtişamıyla dimdik ayakta duruyor. Osmanlı'nın en parlak döneminde üç padişaha sadrazamlık yapan Sokullu Mehmet Paşa tarafından Mimar Sinan'a yaptırılan bu köprü, hem teknoloji tarihi hem de dünya kültür tarihi açısından büyük önem taşıyor. O dönem Bosna vilayeti ile başkent İstanbul arasındaki ana yol üzerinde inşa edilen köprü, etrafındaki köy ve şehirlerin gelişmesinde de anahtar rol üstlenmişti. Tarihi köprü, gerek mimarisi gerekse heybetiyle görenleri âdeta büyüliyor. UNESCO tarafından 2007 yılında Dünya Kültür Mirası Listesi'ne de alınan köprü, aynı zamanda dünya kültür mirası içinde yer alan 6 tarihi köprüden biri olarak biliniyor. Zaman içinde zarar gören Drina Köprüsü'nün, restorasyonu çalışmaları 2016'da tamamlandı.

TİKA, tarihi mirasın korunması, gelecek kuşaklara aktarılması, etnik ve dini zenginliğin olduğu bölgede birlikte yaşama kültürüne destek olmak amacıyla çalışmalar yapmaktadır. TİKA, Osmanlı'nın 550 yıl hüküm sürdüğü Balkanlar'daki ecdat yadigarı eserlerin restorasyonuna ve bunların geleceğe taşınmasına büyük önem vermektedir. Bu kapsamda, Kosova'da Prizren Askerî Rüştiye Mektebi, Makedonya'da Sultan Murat Camisi, Romanya'da Mamut Yazıcı Camisi, Karadağ'da Ulçin Ali Paşa Hamamı, Bosna Hersek'te Karagözbey Medresesi, Macaristan'da Gül Baba Türbesi, Sırbistan'da Ram Kalesi başta olmak üzere 100'e yakın ecdat yadigarı eseri TİKA ayağa kaldırıyor.

www.tika.gov.tr (Düzenlenmiştir)

Sokullu Mehmet Paşa Köprüsü, Bosna Hersek

2.18

1. Kültürel miras ifadesinden ne anlıyorsunuz? Örnek vererek açıklayınız.
2. Devletimizin kültürel mirasın korunmasına önem vermesinin sebepleri nelerdir?
3. Osmanlı Devleti köprüler dışında fethettiği yerlere ne tür eserler kazandırmıştır?
4. Restorasyon projelerinin Balkan devletleri ile Türkiye arasındaki ilişkilere katkıları nelerdir?

Etkinlik Zamanı

İskân politikasının sonuçlarını ve Osmanlı Devleti'ne katkılarını aşağıdaki şemaya yazınız.

<p>Askerî</p> <hr/> <hr/> <hr/>	<p>Ekonomik</p> <hr/> <hr/> <hr/>
<p>Siyasi</p> <hr/> <hr/> <hr/>	<p>Kültürel</p> <hr/> <hr/> <hr/>

I. Murat'ın I. Kosova Savaşı'nda şehit edilmesinden sonra yerine oğlu Yıldırım Bayezid geçti. Bayezid, "yıldırım" lakabını hak edecek şekilde hem Rumeli'de hem de Anadolu'da kısa sürede önemli fetihler gerçekleştirdi. Bakalım Yıldırım Bayezid bizlere padişah olduğu dönemle ilgili neler anlatacak?

2.19

Yıldırım Bayezid (Minyatür, Kıyafetü'l-İnsaniyye fi Şemâil-i Osmaniyye, Seyyid Lokman, 1579)

Rumeli'de fetihler yaparken Anadolu'daki Türk beyliklerinin devlete karşı ittifak yaptığını öğrenince Anadolu'ya geçerek Türk beyliklerinin birçoğuna son verdim. Böylece Anadolu'da Türkiye Selçuklu Devleti'nden sonra siyasi birliği sağladım. Rumeli'de Eflak, Macar ve Bulgar gibi krallıkları bize karşı kıskartan Bizans İmparatorluğu'na son vermek ve Anadolu ile Rumeli topraklarımız arasında bütünlüğü sağlamak için İstanbul'u kuşattım. Avrupa'da Macarların önderliğinde bir Haçlı ordusu topraklarımıza girerek Nigbolu Kalesi'ni kuşattı. Bunun üzerine İstanbul kuşatmasını kaldırarak ordumla Haçlılar üzerine yürüdüm. 1396'da gerçekleşen Nigbolu Savaşı zaferimizle sonuçlandı. Bu zaferle Bulgar Krallığı, Osmanlı toprakları içine alındı. Bu savaşta elde edilen ganimetlerle Bursa'da Ulu cami'yi inşa ettirdim.

İstanbul'u yeniden kuşattım ancak bu sefer de doğudan Anadolu'ya giren Timur ve ordusu nedeniyle kuşatmayı kaldırmak zorunda kaldım. Orta Asya'da güçlü bir devlet kurmuş olan Timur, sınırlarını genişletmek ve üstünlüğünü bize kabul ettirmek istiyordu. Ordumla Anadolu'ya geçerek 1402'de Timur'la Ankara Savaşı'nda karşılaştık. Ordum içerisinde yer alan Anadolu beylikleri askerlerinin savaşta Timur'un safına geçmesiyle savaşı kaybettim. Vezirlerimin kaçma teklifini kabul etmeyerek sonuna kadar çarpıştım ancak esir düşmekten kurtulamadım.

2.20

Nigbolu Kalesi kuşatması (Minyatür, Hünername, Nakkaş Osman, 1584)

? Osmanlı Devleti'ne karşı Haçlı seferlerinin düzenlenmesinin sebebi nedir?

Ankara Savaşı'ndan önce Osmanlı Devleti'nin sınırları şöyleydi:

Yıldırım Bayezid Dönemi'nde (1389-1402) Osmanlı Devleti haritası

Ankara Savaşı'ndan sonra Osmanlı Devleti parçalanmanın eşiğine geldi. Yıldırım Bayezid'in oğulları arasında "Fetret Devri" denilen ve 11 yıl devam eden taht mücadelesi başladı. Anadolu'daki Türk beyliklerinin birçoğu yeniden kurulurken Rumeli'de bazı yerler kaybedilmekle birlikte önemli bir kayıp yaşanmadı. Yıldırım Bayezid'in oğullarından Çelebi Mehmet, Fetret Devri'ne son verdi, devleti topladı. Bu dönemde neler yaşandığını Çelebi Mehmet şöyle anlatıyor:

Çelebi Mehmet (Minyatür, Kıyafetü'l-İnsaniyye fi Şemâil-i-Osmaniyye, Seyyid Lokman, 1579)

Osmanlı Devleti'ni dağılmaktan kurtarmak ve birliğini korumak için kardeşlerimle mücadele etmek zorunda kaldım. Tahta çıktığımda Anadolu'daki Türk beylikleri ve Rumeli'deki krallıklarla mücadele ettim. Karamanoğulları bu beylikler içinde devletimi en çok uğraştıran beylik oldu. Akdeniz'de önemli bir donanmaya sahip olan Venedik ile ilk deniz savaşımızı yaptık. Yeni güçlenen donanmamız bu savaşta başarılı olamadı. Devleti yeniden eski sınırlarına ulaştırmaya çalıştım. Devletim için yaptıklarım nedeniyle Osmanlı Devleti'nin ikinci kurucusu olarak kabul edildim.

Çelebi Mehmet'in huzurunda askere maaş verilmesi (Minyatür, Hünernâme, Nakkaş Osman, 1584)

? Ankara Savaşı'ndan sonra Anadolu'nun büyük kısmı Osmanlı Devleti'nin elinden çıkmıştır. Buna karşılık Rumeli'de büyük bir toprak kaybı yaşanmamıştır. Bu durumun sebebi nedir?

Çelebi Mehmet'ten sonra hükümdar olan II. Murat'ı zorlu bir dönem bekliyordu. II. Murat'ın anlatısıyla hükümdarlığı döneminde yaşananları öğrenelim:

2.24

II. Murat (Minyatür, Kıyafetü'l-İnsaniyye fi Şemâilü'l-Osmaniyye, Seyyid Lokman, 1579)

Tahta çıktıktan sonra amcam Mustafa Çelebi'nin ayaklanmasını bastırmakla uğraştım. Amcamı destekleyen Bizans İmparatorluğu, Osmanlı Devleti için büyük bir tehdit oluşturunuyordu. Bizans'a son vermek için İstanbul'u kuşattıysam da güçlü surlara sahip bu şehri alamadım. Kardeşim Mustafa'nın Anadolu'da Türk beyliklerinin desteğiyle ayaklandığını haber alınca kuşatmayı kaldırdım. Tüm arzum çocuklarımın bir gün bu şehri fethetmesidir.

Kardeşimin ayaklanmasını bastırdıktan sonra önce Anadolu daha sonra da Rumeli üzerine sefere çıktım. Macaristan ve Eflak içlerine kadar akınlar gerçekleştirdim. Anadolu'da seferdeyken Macarların Rumeli'deki birliklerini yenmesi üzerine bu devletle 1444'te Segedin Antlaşması'nı imzaladım. Macarların barışı koruyacakları sözüne güvenerek tahtı oğlum Mehmet'e bırakarak Manisa'ya çekildim. Fakat Macarlar sözlerinde durmayarak bir Haçlı ordusu ile harekete geçtiler. Oğlum çok genç yaşta ve tecrübesiz olduğu için ordunun başına geçtim. 1444'te Varna Savaşı'nda Haçlıları Allah'ın izniyle mağlup ettim. Yeniden padişah olduğum bu dönemde Varna Savaşı'nda alınan yenilginin intikamını almak isteyen bir başka Haçlı ordusunu 1448'de II. Kosova Savaşı'nda bir kez daha yendim. Bu zaferler Rumeli'de Osmanlı hâkimiyetinin kalıcı olduğunu tüm Avrupa'ya gösterdi.

2.25

Varna Savaşı tablosu, Stanislaw Chlebowski (Stanislaw Çileboski) Harbiye Askeri Müzesi, İstanbul

II. Murat Dönemi'nde Osmanlı Devleti'nin sınırları şu şekilde idi:

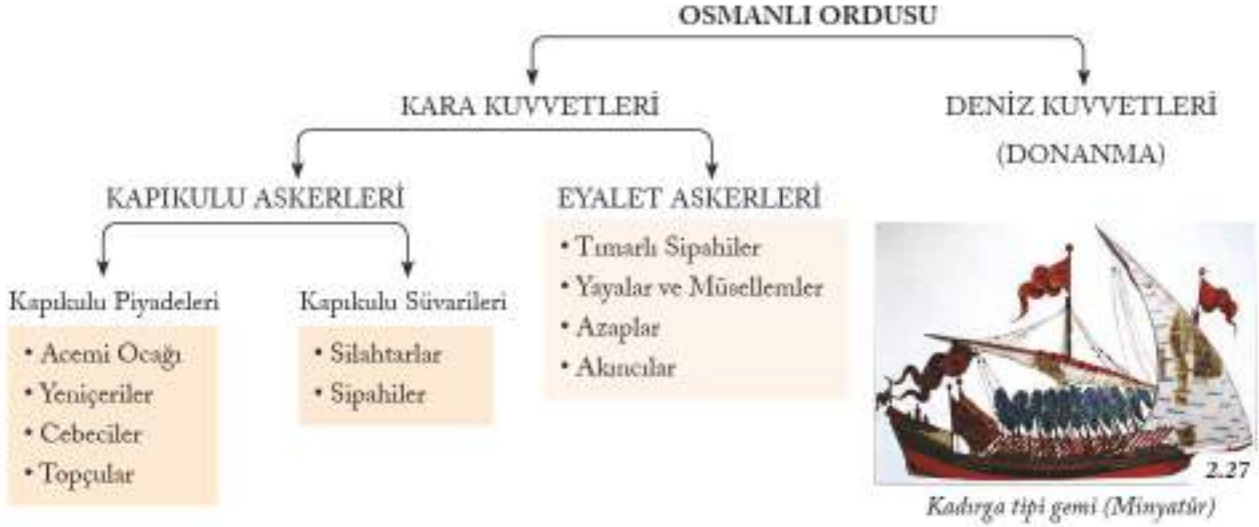

2.26

II. Murat Dönemi'nde (1421-1451) Osmanlı Devleti haritası

Osmanlı Ordusu

Osmanlı Devleti'nin küçük bir beylikten büyük bir devlet hâline gelmesinde ordunun önemli bir yeri vardır. Devletin kurucusu Osman Bey döneminde beyliğin düzenli bir ordusu yoktu. Orhan Bey döneminde fetihlerin artması ve sınırların genişlemesiyle düzenli bir orduya ihtiyaç duyuldu ve "Yaya ve Müsellem" adıyla bir ordu kuruldu. Yaya- lar piyade, müsellemler ise atlı askerlerden oluşuyordu. Ancak bu ordunun da asker ihtiyacını karşılayamaması üzerine I. Murat döneminde Kapıkulu Ocakları kuruldu. Daha sonraki dönemlerde orduya yeni sınıflar katıldı ve Osmanlı or- dusu dünyanın en önemli askeri güçlerinden biri hâline geldi. Orhan Bey döneminde oluşturulan donanma devletin kuruluş döneminde kara kuvvetlerine göre ikinci planda kaldı. Yıldırım Bayezid'den itibaren yeni tersanelerin yapıl- masıyla Osmanlı donanması gelişmeye başladı. Osmanlı ordusunun bölümleri şunlardır:

Osmanlı ordusunu daha yakından tanımak için Kapıkulu Ocaklarından ve eyalet askerlerinden iki askere kulak verelim.

2.28

*Yeniçeriler (Minyatür, Hü-
nername, Nakkaş Osman, 1584)*

Ben Kapıkulu Ocaklarında görev yapan bir yeniçeriyim. Rumeli'de bir köyde doğdum. Hristiyan bir ailenin dört erkek çocuğundan biriydim. 14 yaşına geldiğimde köyümüze gelen görevliler ailemle görüşerek beni Kapıkulu Ocağına almak istediklerini söylediler. Ailem geçim zorluğu içinde olduğu için ben de Kapıkulu Ocağına girmek istiyordum. Böylece köyümden ayrıldım ve görevliler beni Anado- lu'da bir Türk ailenin yanına yerleştirdiler. Bu ailenin yanında Türkçeyi, Türk ge- leklerini ve İslam dinini öğrendim. Daha sonra beni ilk askeri eğitimimi alacağım Acemi Ocağına aldılar. Buradaki düzenli eğitimin ardından Yeniçeri Ocağı'na geç- tim. Bu sistemin adına "Devşirme Sistemi" denildiğini öğrendim. Biz yeniçeriler sa- vaşta padişahın yanında yer alır, ordunun merkezinde bulunuruz. Kapıkulu Ocakla- rı içinde görev yapan cebeciler silah yapı- mını ve onarımından, topçular ise top yapı- mını ve kullanımından sorumludurlar. Kapıkulu süvarilerinden olan silahtar ve sipahiler ise savaşlarda padişahın güvenliğini sağlama- ta, ordunun sancak ve hazinesini koruma- ktadır. Bizler devletimizin bize verdiği ma- aşla geçimimizi sağlarız.

2.29

*Rumeli'de çocukların devşirilmesi
(Minyatür, Süleymanname, 16. yüzyıl)*

2.30

Timarlı Sipahiler (Minyatür, Surname-i Hümayun, 1582)

Ben bir Timarlı Sipahiyim. Timarlı Sipahiler olarak Osmanlı ordusunun en kalabalık sınıfını oluştururuz. Bizler devlete ait "dirlik" adı verilen arazilerden topladığımız vergi gelirleriyle geçimimizi sağlarız. "Timar Sistemi" de denilen bu sisteme göre savaş zamanı orduya katılırız. Barış döneminde ise vergisini aldığımız bölgelerdeki halkın güvenliğini sağlamakla sorumlu oluruz. Bizimle beraber eyalet askerleri sınıfında yer alan Yaya ve Müsellemier ordunun geçeceği yol ve köprülerin yapım ve tamirinden sorumludur. Azaplar, seferlere Anadolu'dan katılan bekâr Türk gençlerinden oluşur. Akuncular, sınırlarda görev yapan, düğman topraklarına akınlar düzenleyen askerlerdir.

Osmanlı ordusu ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için www.askerimuze.tsk.tr ve denizmuzesi.dzkk.tsk.tr Genel ağ adreslerinde tanıtılan müzeleri ziyaret edebilirsiniz.

2.31

Zırhlı piyade, Askeri Müze, İstanbul

2.32

Saltanat kayıkları, Deniz Müzesi, İstanbul

2.33

Zırhlı süvari, Askeri Müze, İstanbul

Etkinlik Zamanı

Metinleri okuyunuz ve soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı defterinize yazınız.

... Vardılar, oğlan devşirdiler. Getirip Anadolu'da Türk kavmine üleştirdiler. Çift sürdüler. Bunlar hizmet gördüler ve Türkçe öğrendiler. Üç yıl, dört yıl olduktan sonra getirip devlet kapısında yeniçeri yaptılar. Ak bört giydirdiler. Asıda yeniçerinin kuruluşu budur. O vakitten beri adını yeniçeri koydular.

Oruç Beğ Tarîhi, s. 38

Bir ülke alındıktan sonra padişah kâtibi o yöreye gelir ve erkek çocukları yeniçeri olarak askere alır. Her biri için beş altın öder ve onları Anadolu'ya yetiştirilecekleri yere gönderir. Şayet buradan aldığı çocuk yeterli gelmezse kendi ülkesindeki erkek çocuklara sahip Hristiyanlara gider. Onlardan her şehrin payına düşen miktarda çocuğu toplar. Çocuklar kime emanet edildiyse o kişi çocukları yetiştirmekle ve sonra kendisine söylenen yere yollamakla mükelleftir. Geri alınan çocuklar savaş talimi yapmaya başlar. Padişah onlara ulufeleri öder. En iyilerini sarayına seçer ve ulufelerini artırır.

Konstantin Mihailoviç (Sırp), Bir Yeniçerinin Hatıraları, s.115-116 (Düzenlenmiştir.)

1. Metinlerde hangi asker alma sisteminden söz edilmektedir?
2. Alınan çocuklar hangi ocağa asker olmaktadır?
3. Çocuklar neden Türk ailelere verilmektedir?
4. Saray için seçilen çocukların özellikleri neler olabilir?

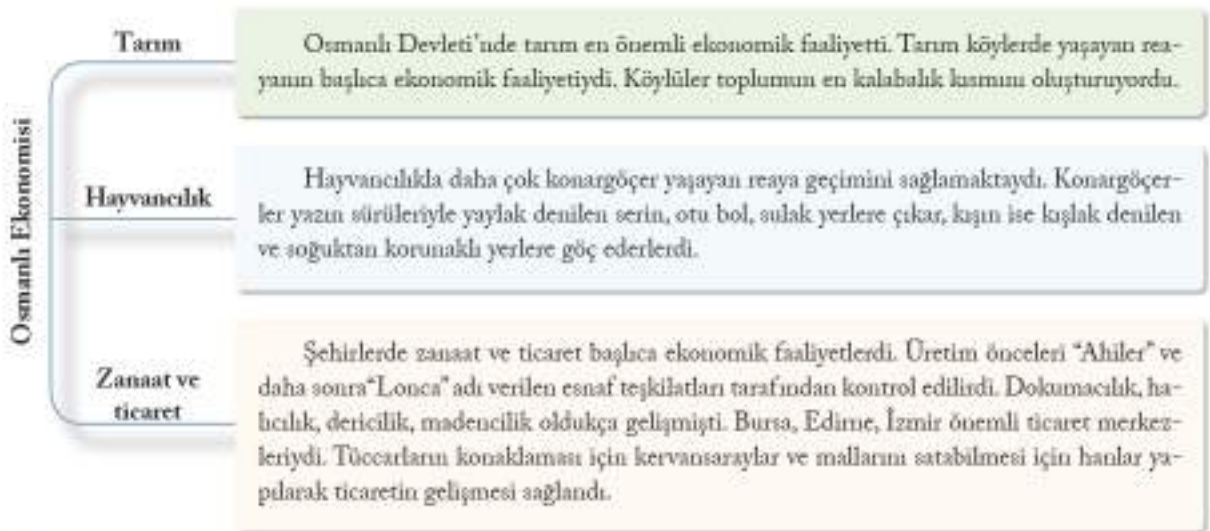
Osmanlı Toplum ve Ekonomisi

Osmanlı Devleti'nde sınırların genişlemesiyle birlikte farklı dil, din ve kültürden milletler bir arada yaşamaya başladı. Birbirinden farklı bu milletler 19. yüzyıla kadar barış ve huzur içinde birlikte yaşadılar. Osmanlı Devleti fethettiği yerlerde yaşayan halkın inancına ve kültürüne müdahale etmedi, adil bir yönetim gösterdi.

Osmanlı Devleti'nde toplum iki kısma ayrılmaktadır. Aşağıdaki şemayı inceleyelim.

Osmanlı Devleti'ndeki ekonomik yapıyı daha ayrıntılı öğrenmek için aşağıdaki şemayı inceleyelim.

- ❓ Osmanlı toplumunda yönetenler ile yönetilenler arasında hangi açıdan farklar bulunmaktadır?
- ❓ Günümüzdeki toplum yapısı ve ekonomik faaliyetlerle Osmanlı'daki toplum yapısı ve ekonomik faaliyetlerin benzer ve farklı yönleri nelerdir?

Etkinlik Zamanı

Minyatürleri inceleyiniz. Hangi ekonomik faaliyetlerle ilgili olduklarını altlarına yazınız.

2.38

2.39

2.40

2.41

Etkinlik Zamanı

Örneği inceleyiniz. Osmanlı Devleti'nin sınırlarını genişletmesinde ve güçlü bir devlet hâline gelmesinde aşağıda sol tarafta yer alan unsurların etkisini karşlarına yazınız.

Gaza ve cihat

Osmanlı Devleti'nin gaza ve cihat yaptığını duyan gazilerin Osmanlı Devleti'ne katılması askeri gücü arttırmış, fetihleri kolaylaştırmıştır.

Coğrafi konum

İskân politikası

Askerî yapı

Adaletli yönetim

Anadolu
Beylikleriyle ilişkiler

OSMANLI DEVLETİ'NİN FETİH SİYASETİ

Devletlerin tarih boyunca ticaret yollarının geçtiği yollara hâkim olmak istemelerinin nedenleri neler olabilir?

14. yüzyılın başlarında küçük bir beylik olan Osmanlı, kısa süre içerisinde Bizans İmparatorluğu'na ve Avrupa'daki devletlere karşı önemli zaferler kazanan güçlü bir siyasi güç hâline geldi. Bu başarıda Osmanlı Devleti'nin sistemli bir fetih siyaseti izlemesinin payı büyüktü. Ertuğrul Gazi'den itibaren Osmanlı sultanları gaza ve cihat anlayışına bağlı hareket ederek fetihler gerçekleştirdiler. İslam dinini korumak ve yaymak amacıyla yapılan savaş anlamına gelen gaza ve cihadı dini bir görev kabul ettiler. Bu doğrultuda Anadolu'daki Müslüman Türk beylikleri yerine daha çok Bizans ve Balkanlar'daki Hristiyan devletlerle mücadele ettiler. Osmanlı padişahları da bu anlayış doğrultusunda gazi uyanımını kullandılar. Osmanlı padişahlarının gaza ve cihada verdiği önemi aşağıdaki örneklerde görebiliriz.

I. Murat, Rumeli'deki bir sefer dönüşünde Karamanoğlu Beyliği'nin saldırısından haberdar olduğunda şunları söylemiştir:

"Şu ahmak zalimin yaptığı işleri görün. Ben din gayretiyle Allah yolunda, bir aylık mesafede düşman içine girdim, ömrümü gece gündüz gazaya verdim, çok mihnet ve bela çektim. Hâlbuki o gelip Müslümanları yağma etti. Ey Gaziler! Ben nasıl cihadi bırakıp Müslümanlara kulç çekeyim."

Mehmed Neşri, *Kitâb-ı Cihan-Nümâ Neşri Tarîhi*, C. I, s.215-217 (Düzenlenmiştir.)

2.42

I. Murat'ın tahta çıkışı (Hünernâme, Ali Çelebi, 1584)

Fatih Sultan Mehmet ile Trabzon seferinde yanında bulunan Uzun Hasan'ın annesi Sara Hatun arasında şu konuşma geçmiştir:

Sara Hatun: "Hey oğul! Bir Trabzon için bunca zahmet çekmek nedendir?" dedi. Padişah cevap verdi: "Ana! Bu zahmet din yoludur ki ahirette Allah'ın yanına varınca mahcup olmayalım. Zira bizim elimizde İslam kılıcı vardır, eğer bu zahmete katlanmazsak bize gazi demek yalan olur." dedi.

Âşık Paşazâde Dervîş Ahmed Âşîkî, *Âşık Paşazâde Tarîhi*, s.240 (Düzenlenmiştir.)

2.43

Fatih'in komutasında Osmanlı ordusunun Belgrat Kalesi'ne hücumu (Hünernâme, Mehmed Bey, 1584)

Gaza ve gaziliğe verilen önem Osmanlı Devleti'nden günümüze devam etmektedir. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Milli Mücadele'de Fransızlara karşı gösterdiği kahramanca direniş nedeniyle Antep'e 1921'de "Gazi" unvanını vermiş, şehrin adı Gaziantep olmuştur. Yine Türkiye Büyük Millet Meclisi, Milli Mücadele'de Yunan ordusuna karşı Sakarya Meydan Muharebesi'nde Türk ordusunun başkomutanlığını yapan Mustafa Kemal'e 1921'de "Gazi" unvanını vermiştir.

? Günümüzde gazi unvanı kimler için kullanılmaktadır? Neden?

Osmanlı Devleti, gaza ve cihat anlayışına dayalı fetih siyasetinde planlı bir şekilde hareket etmiştir. Bu fetihlerin her aşaması planlanır, fetih için en uygun zaman ve şartlar beklenirdi. Fethedilen yerlerde hâkimiyet kurulduktan sonra bu bölgelerin nüfus ve gelir durumları tespit edilirdi. Buralara gönderilen devlet görevlileri ve askerler sayesinde en kalabalık yerleşim merkezlerinden, en tenha köylere kadar bölge rahatlıkla kontrol edilirdi. Fethedilen yerlerde yaşayan bazı kişilerden asker ve yönetici olarak yararlanılırdı.

Osmanlı fetih siyasetinin başarılı olmasında istimâlet politikasının önemli bir yeri vardır. İstimâlet politikası, müsamaha ve tolerans göstererek fethedilen yerlerdeki gayrimüslim (Müslüman olmayan) halkı Osmanlı yönetimine ısındırmak anlamındadır. Nitekim fethedilen yerde yaşayan halka karşı müsamaha ile yaklaşmış, din ve ırk ayrımı yapılmaksızın herkese adil ve eşit davranılmıştır. Osmanlı yönetimi onları Müslüman olmaları için zorlamamış dil, din ve yaşam biçimlerine karışmamıştır. Böylece fethedilen yerlerde yaşayan halkın Osmanlı yönetimini kabulü kolaylaşmıştır. Örneğin, Fetret Devri'nde Osmanlı Devleti, Anadolu'daki topraklarını büyük ölçüde yitirirken Rumeli'de büyük toprak kaybı yaşamaması istimâlet politikasının sonucudur. Osmanlı Devleti'nin uyguladığı istimâlet politikası ile ilgili örnekleri inceleyelim.

Müslüman ve gayrimüslim Osmanlı halkı
(Gravür, Antoine Melling, 19. yüzyıl)

2.44

Bursa'nın fethinden sonra Orhan Bey ile Bursa tekfurunun veziri arasında şu konuşma geçmiştir:

Orhan Bey, vezire, "Neden bunaldınız da hisarı verdiniz?" dedi. Vezir, "Sizin devletinizin günden güne büyüdüğünü, bizim devletimizin zayıfladığını gördük ve anladık. Babamız Bursa üzerine hisar yaptı gitti. Onun devleti köylerimizi zapt etti. Size itaatle bağlandılar, bizi hiç anmaz oldular. Biz de onların huzura kavuştuklarını, bu huzur ve rahatlık sebebiyle bizi anmadıklarını, anmayacaklarını öğrendik. Biz de rahatlığa heves ettik." dedi.

Ayık Paşazâde Derviş Ahmed Ayıkî, *Ayık Paşazâde Tarihî*,
s. 74 (Düzenlenmiştir.)

Bursa Kalesi

2.45

? Vezir, "Biz de rahatlığa heves ettik." sözüyle ne demek istemiştir? Açıklayınız.

Selânik'in 1430'da fethine şahit olan rahip Anagnostis, eserinde, Venedik işgali altındaki Selânik halının Venediklilerin baskısından dolayı çektiği ızdırabı anlattıktan sonra halkın Türkleri bir kurtarıcı gibi karşıladığını belirtmektedir. Ayrıca Anagnostis, Selânik'in fethinin ardından II. Murat'ın şehrin ileri gelenlerinden esir düşenlerin fidyelerini bizzat ödediğini, şehrin imarı için teşebbüse geçtiğini, halka din konusunda tam bir serbestlik tanıdığını, kimin evi elinden alındıysa ona evinin geri verilmesini sağladığını, daha önce Venedik baskısı nedeniyle kaçanları Selânik'e çağırdığını da ilâve etmektedir.

Macar tarihçisi Lajos Fekete (Lajos Fekete), Türk idaresindeki Macaristan'da iktisadi hayatı anlatırken Osmanlı idarecilerinin herkese iş ve kazanç serbestliği tanıdığını, din ve dil farkı gözetmeden halkı iyi muamele ve himaye gördüğünü belirtmiştir.

Mücteba İlçürel, "İstimâlet" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C.23, s.362 (Düzenlenmiştir.)

II. Murat (Gravür, Demetrius Cantemir, *The History of Ottoman Empire*, 1734)

? Osmanlı Devleti'nin gayrimüslimlere haklar vermesinin devlete siyasi, askeri ve ekonomik bakımdan ne gibi yararları olmuştur? Tartışınız.

Etkinlik Zamanı

Metni okuyunuz ve soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı defterinize yazınız.

Osmanlı istimâlet politikasının asıl dikkat çekici neticeleri Rumeli fetihlerinde ortaya çıkar. Edirne'nin alınmasından sonra gelişen fetihlerin sadece kılıçla değil, yerli Hristiyan halkın himaye edilip haklarının iadesi, onlara dinî serbestlik tanınması ve vergi muafiyeti sağlanması gibi ıssındırıcı bir politika sonucunda gerçekleştiği bilinmektedir. Eskisine oranla daha güvenli bir hayata ve koruma altına alınmış haklara sahip olan Gayrimüslim tebaa ile uzun yıllar boyunca çok büyük problemler ortaya çıkmamıştır. Osmanlıların asırlarca Balkanlar'da ve Orta Avrupa'da tutunabilme sebepleri bunlardır. Özellikle eski yönetimlerin baskısından ve ağır yüklerinden kurtulan Balkan köylüleri Osmanlıları kurtarıcı gibi görmüşlerdir. Balkanlar'da İslamiyet'in yayılmasında da istimâlet politikasının büyük rolü vardır.

Kalıcı Osmanlı fetihleri çeşitli safhalardan geçerek gerçekleşmekteydi. Halil İnalcık'a göre fethedilen yer önce vergiye bağlanır, bunu alışma dönemi takip ederdi. Daha sonra halkın memnun olduğu yerli hanedanın barışçı yollarla bertaraf edilmesine ara gelirdi. Ancak eski idari uygulamalar bütünüyle ve ani bir şekilde kaldırılmayıp Osmanlı sistemiyle uyumlu hâle getirilirdi. Dinî kurumlar ve gelenekler korunurdu. Böylece öteden beri baskı altındaki halk, bu uygulamalar sayesinde Osmanlı tebaasıyla uyum sağlar ve Osmanlılık kavramı etrafında birleşirdi.

Mücteba İlçürel, "İstimâlet" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C.23, s.362 (Düzenlenmiştir.)

1. Osmanlı Devleti, halkı kendi idaresine ıssındırmak için neler yapmıştır?
2. Fethedilen yerlerde eski yönetimin uygulamaları neden hemen kaldırılmamıştır?
3. Günümüzde Balkanlar'da yaşayan milletlerin kültürel özelliklerini korumuş olmalarının sebebi nedir?

Osmanlı Devleti, üç kutsaya yayılmış toprakları üzerinde yaşayan farklı ırktan ve dinden insanları, birlikte, huzur ve barış içerisinde uzun süre yönetmiştir. Osmanlı Devleti, bu birlik ve beraberliği tarihi boyunca uyguladığı müsamaha, adalet, farklı din, dil ve milletlere karşı saygı ile oluşturduğu millet sistemi sayesinde sağlamıştır. Osmanlı Devleti, hâkimiyeti altında bulunan toplulukları inançlarına göre örgütleyip yönetmiştir. Osmanlı Devleti'nin kurduğu bu sisteme "millet sistemi" denilmiştir. Millet, günümüzdeki anlamından farklı olarak aynı inanca bağlı toplulukları ifade etmek için kullanılmıştır.

Osmanlı toplumu başlıca dört milletten meydana gelmekteydi. Bunlar; Müslümanlar, Ortodokslar, Ermeniler ve Yahudilerdir. Osmanlı sınırları içinde yaşayan Sırp, Rum, Bulgar gibi topluluklar Hristiyanlığın Ortodoks mezhebinden oldukları için bir millet kabul edilmişlerdir. Türk, Arap, Arnavut ve Boşnaklar ise Müslüman milletini oluşturan unsurlardandır. Ortodokslar, Ermeniler ve Yahudiler gayrimüslim milletleri oluştururdu. Bu milletlerin başında Osmanlı padişahına bağlı din görevlileri bulunurdu. Bu milletlerin başında Osmanlı padişahına bağlı din görevlileri bulunurdu. Osmanlı Devleti gayrimüslim halkın sosyal ve kültürel yaşamına müdahale etmemiş, onların eğitim ve din gibi konularda kendi kararlarını alabilmelerine imkân sağlamıştır. Millet sistemi sayesinde Osmanlı Devleti, çeşitli inançtan toplulukların yan yana yaşamaları konusunda tarihi bir örnek durumundadır. Her dinden topluluk yan yana ibadet etme ve kendi kültürel kimliklerini koruma imkânı bulabilmiştir. Bu sayede inanç ve kültürlerini günümüze kadar taşıyabilmişlerdir.

2.47

Ermeni Tacir (Gravür, Thomas Artus, Histoire des Turcs, 1662)

2.48

Rum köylü kadını (Gravür, Thomas Artus, Histoire des Turcs, 1662)

2.49

Eya giyili Türk kadını (Thomas Artus, Histoire des Turcs, 1662)

Etkinlik Zamanı

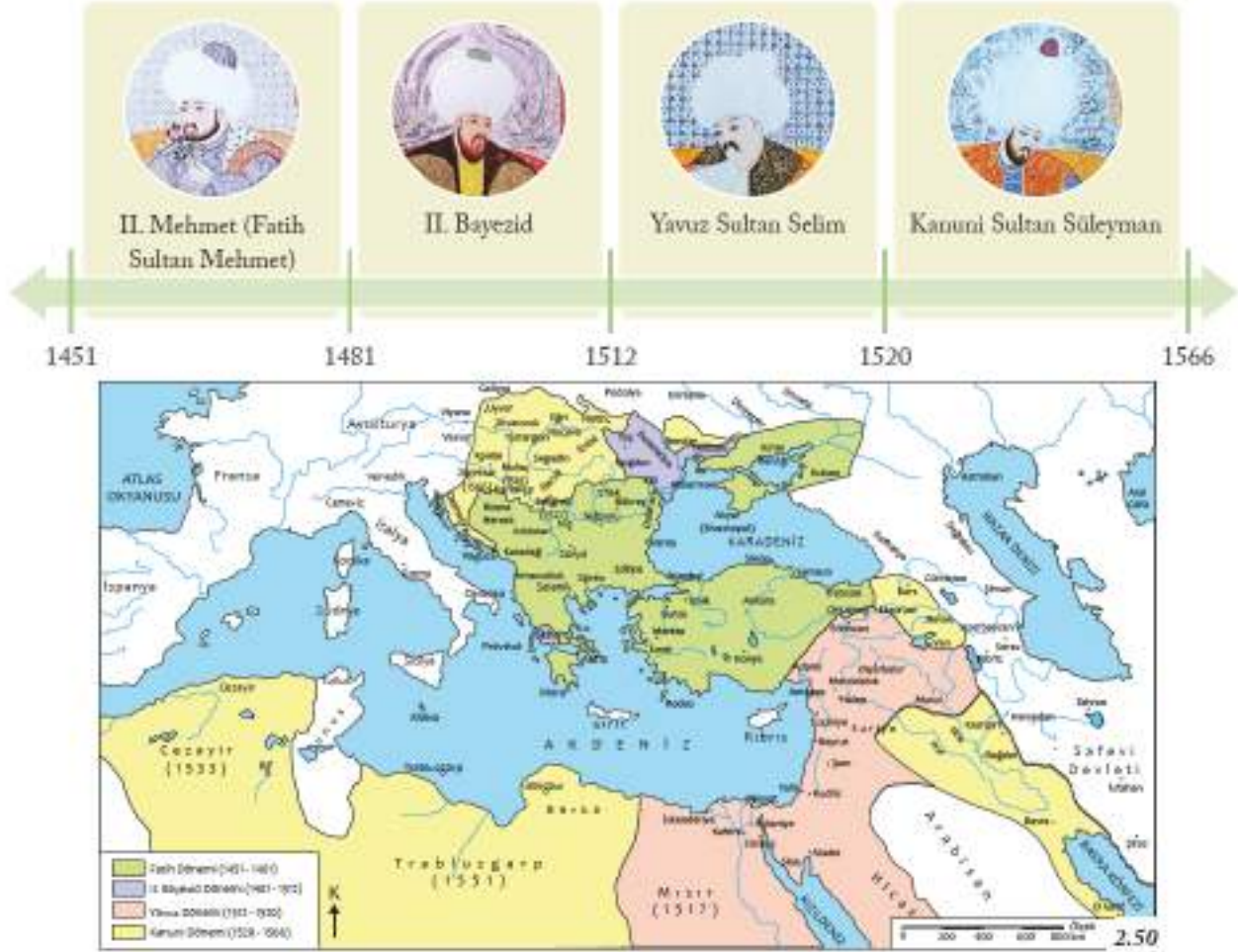
Metni okuyunuz ve soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı defterinize yazınız.

Osmanlı Devleti'nin yönetim anlayışı, fetih siyaseti ve adalet prensiplerine dayanıyordu. Buna göre hükümdar adaletli olursa halk emniyet içerisinde serbestçe sosyal ve ekonomik faaliyette bulunabilirdi. Böylece üretimde artış kaydedilirdi. Üretim artışı vergi gelirinin artmasını ve dolayısıyla devletin zenginleşmesini sağlardı. Zenginleşen devlet, daha güçlü ordular besler ve yeni ülkeler fethedebilirdi. Fethedilen yerlerde de adaletli olunursa... şeklinde devam eden bu sisteme daire-i adalet denilirdi.

Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*, s.111 (Düzenlenmiştir.)

1. Fetih ve adalet arasındaki ilişkiyi açıklayınız.
2. Yönetimin adaletli olmasının sonuçları neler olabilir? Açıklayınız.

Osmanlı Devleti başarılı fetih siyasetiyle her geçen gün daha da güçlendi. Fatih Sultan Mehmet'in hükümdarlığıyla başlayan ve 16. yüzyıl ortalarına kadar devam eden dönemde Osmanlı Devleti; siyasi, askeri ve ekonomik olarak gücünün zirvesine ulaştı. Bu dönemde aşağıdaki tarih şeridinde yer alan padişahlar idaresinde birçok fetih gerçekleştirildi ve haritada görülen sınırlara ulaşıldı. Osmanlı fetih siyasetinin özelliklerini öğrendikten sonra şimdi de bu padişahların döneminde gerçekleştirilen bazı fetihleri inceleyelim.

Osmanlı Devleti (15-16. yüzyıllar) haritası

İstanbul'un Fethi (1453)

II. Mehmet, 1451'de padişah olduğunda İstanbul'u fethetmeyi öncelikli hedef olarak belirlemişti. Osmanlı Devleti'nin Anadolu ve Rumeli toprakları ortasında yer alan İstanbul, Bizans İmparatorluğu'nun başkentiydi. Güçlü surlarla çevrili olan şehir, onlarca kuşatmaya başarıyla direnmişti.

II. Mehmet, İstanbul'u fethetme hedefini devlet adamlarına şu sözlerle açıklamıştır:

2.51

II. Mehmet (Minyatür, Kıyafetü'l-İnsaniyye fi Şemâilü'l-Osmaniyye, Seyyid Lokman, 1579)

Gaza ve cihat, atalarımız gibi bizim de temel vazifemizdir. Memleketimizin tam ortasında yer alan ve toprak bütünlüğümüzü bozan Bizans, devletimizin düşmanlarını korumakta ve onları bize karşı kuşatmaktadır. Osmanlı Devleti'nin güvenliği ve geleceği için bu şehrin fethi zorunlu olmuştur. Boğazların tam anlamıyla kontrolü ve Karadeniz ticaretinin hâkimiyeti için İstanbul'u mutlaka almalıyım. İstanbul'un fethiyle ordumuzun iki kura arasında geçişi de kolaylaşacaktır. Peygamberimiz Hz. Muhammed'in "İstanbul mutlaka fethedilecektir. Onu fetheden komutan ne güzel komutan, o ordu ne güzel ordu" müjdesine de mazhar olmak isterim.

Etkinlik Zamanı

II. Mehmet'in sözlerinden hareketle İstanbul'un fethinin sebeplerini tabloya yazınız.

	Sebepler
Siyasi	
Askeri	
Ekonomik	
Dini	

II. Mehmet 1451'den itibaren güçlü surlara sahip ve üç tarafı denizle çevrili İstanbul'u fethetmek için şu hazırlıkları yaptı:

İstanbul'a deniz yoluyla yardım gelmesini engellemek için Boğaz'a Rumeli Hisarı yapıldı.

İstanbul'un kalın surlarını yıkabilecek güçte büyük topolar hazırlandı. (Harbiye Askeri Müzesi, İstanbul)

Büyük bir donanma inşa edildi (Minyatür).

? Fetih için yapılan hazırlıklardan hangisi sizce daha önemlidir? Neden?

? II. Mehmet'in yerinde siz olsaydınız İstanbul'un fethi için başka hangi hazırlıkları yapardınız? Neden?

Osmanlı Devleti'nin hazırlıklarını takip eden Bizans İmparatorluğu savunma için surları sağlamlaştırdı, Haliç'i zincirlerle kapattı ve Avrupa devletlerinden Osmanlı'ya karşı Haçlı ordusu hazırlamalarını istedi.

Hazırlıklarını tamamlayarak Edirne'den yola çıkan Osmanlı ordusu İstanbul surları önüne geldi. Şehir, karadan ve denizden kuşatma altına alındı. Top atışları surlara zarar vermekle birlikte Bizans ordusu, büyük bir gayretle şehri savunuyor, halkın da yardımıyla surları onarıyordu. II. Mehmet, şehrin en zayıf yeri olan ve zincirlerle kapatılmış olan Haliç'e donanmanın girmesi için dâhice bir plan hazırladı. Gece karanlığından yararlanarak gemiler karadan kızaklarla çekilerek Haliç'e indirildi. Sabah olduğunda Haliç'te Osmanlı donanmasını gören Bizanslılar zincirleri kontrol ettiler. Ancak zincirler sağlamdı. Bu durum karşısında Bizanslıların morali bozulurken Osmanlı ordusu, büyük bir gayretle hücumla geçti. Ordu, 29 Mayıs 1453'te açılan gediklerden şehre girdi, İstanbul fethedildi ve Bizans İmparatorluğu yıkıldı.

Osmanlı ordusunun Edirne'den hareketi tablosu (Fausto Zonaro, Dolmabahçe Sarayı)

İstanbul'u kuşatma planı haritası

Donanmanın Haliç'e indirilmesi tablosu (Fausto Zonaro, Dolmabahçe Sarayı)

İstanbul'un fethiyle "Fatih" unvanını alan II. Mehmet, korku içinde Ayasofya'ya toplanmış halka, canlarına ve hürriyetlerine asla zarar verilmeyeceğini, emniyet içerisinde evlerine gidebileceklerini söyledi. Ortodoks Hristiyanlara din ve vicdan hürriyeti tanıyarak onları korudu ve başlarına yeni bir patrik yani din görevlisi tayin etti. Şehirden kaçmış halkın geri dönmeleri için onlardan bir süre vergi alınmayacağını duyurdu. Bizans askerlerinden esir düşenler de ha sora serbest bırakıldı.

Başkent hâline getirilen şehirde son dönemlerde nüfus azalmış, şehir harap bir duruma düşmüştü. Fatih Sultan Mehmet İstanbul'da cami, saray, medrese, bedesten, han, hamam gibi yapılar inşa ettirdi. Anadolu'dan Türk nüfusun İstanbul'a göçünü teşvik ederek şehrin Türkleşmesini sağladı.

? İstanbul'un fethinden sonra istimâlet politikası ve millet sistemi uygulanmış mıdır? Neden?

İstanbul'un fethiyle Osmanlı Devleti'nin Anadolu ve Rumeli toprakları arasında bütünlük sağlandı. Boğazların kontrolü tamamen Osmanlı Devleti'ne geçti. Böylece bölge ticaretinde Osmanlı Devleti daha etkin bir güç hâline geldi. İstanbul'un fethinin dünya tarihi açısından da önemli sonuçları olmuştur. İstanbul'dan ayrılan Bizanslı bilim insanları İtalya'ya giderek Rönesans'ın gelişmesine destek vermişlerdir.

Akdeniz ticaretinin büyük oranda Müslümanların eline geçmesi Avrupa'da yeni ticaret yollarının aranmasına ve coğrafi gelişmelere neden olmuştur. Bu konularda "Avrupa'daki Gelişmeler ve Osmanlı Devleti'ne Etkileri" konusunda daha ayrıntılı bilgi sahibi olacaksınız.

2.58
Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'a girişi tablosu (İtalyan ressam Fausto Zonaro, Dolmabahçe Sarayı)

Etkinlik Zamanı

II. Mehmet'in 54. sayfadaki sözlerinden hareketle İstanbul'un fethinin sonuçlarını yazınız.

Mısır'ın Fethi (1517)

Yavuz Sultan Selim, padişahlığı döneminde İran ve Mısır üzerine seferler düzenleyerek devletin sınırlarını doğu ve güney yönünde genişletti. İlk seferini, İran'da kurulmuş olan ve Anadolu'ya egemen olmak isteyen Safeviler üzerine yaptı. 1514'te Çaldıran Savaşı'nda Osmanlı ordusu Safevi ordusunu mağlup etti. Böylece Osmanlı Devleti'nin Anadolu'nun doğusundaki hâkimiyeti güçlendi.

Osmanlı Devleti Safeviler ile mücadele ederken Memlük Devleti de Osmanlı Devleti'ne karşı Safeviler ile ittifak yaptı. Memlükler, Mısır ve Suriye'ye hâkim güçlü bir devlettir. Mısır, Hindistan'dan Akdeniz'e uzanan Baharat Yolu'nun Avrupa'ya açılan kapısı durumundaydı. Ancak Portekiz bölgede etkili bir güç hâline gelmişti. Hindistan'dan Mısır'a mal sevkiyatı durmuş, ticaretin kontrolü Portekiz'e geçmişti. Portekiz baskısından bunalan halk, Osmanlı'dan yardım istiyordu. Bu gelişmeler üzerine Yavuz Sultan Selim, Mısır Seferi hazırlıklarına başladı.

2.59
Yavuz Sultan Selim Mısır Seferi'nde (Minyatür, Hünernâme, Mehmed Bursavi, 1584)

Mısır Seferi'nde yaşananları Yavuz Sultan Selim'den dinleyelim.

Yavuz Sultan Selim (Minyatür, Kıyafetü'l-İnsaniyye fi Şemâilü'l-Ormaniyye, Seyyid Lokman, 1579)

Tüm dostluk girişimlerine rağmen Memlûklerin Safevîlerle ittifak yapması Mısır Seferi'ni zorunlu kıldı. Bunun üzerine ordunun Kayterî'de toplanmasını emrettim. Memlûk sultanını oyalamak için ona elçi göndererek bu seferin Safevîler üzerine yapıldığını bildirdim. Böylece onların hazırlık yapmalarını önlemek istedim. Sefer için hafif toprak hazırlatarak ordumla İstanbul'dan hareket ettim. Dosyanıma da Suriye'ye doğru yola koyuldu. Yolda Memlûklere gönderdiğim elçilerin hapsedildiğini öğrendim. Bana gelen Memlûk elçisine "Efendine söyle, Mercidabık'ta karşıma çıkısın." dedim. Gaziantep yakınlarında yapılan Mercidabık Savaşı'na kısa sürede Allah'ın izniyle kazandım (1516). Böylece Suriye topraklarını fethettim. Memlûk hükümdarına Osmanlı hâkimiyetini kabul etmesi şartıyla barış yapmayı teklif ettim. Ancak o, Osmanlı ordusunun çölü aşıp Mısır'ı fethetmeye cesaret edemeyeceğini düşündüğü için barış teklifimi kabul etmedi. Bunun üzerine gerekli hazırlıklardan yapılarak son derece disiplinli olan ordumla geçilemez denilen Sina Çölü'nü rahatlıkla geçtim. Bu arada Memlûk ordusu Avrupa'dan 200 kadar top alarak hazırlıklarını tamamlamış bizleri bekliyordu. Memlûk ordusunun savaş düzenini öğrendikten sonra araziyi inceleyip yandan bir saldırı yapmaya karar verdim. Bu plan başarılı olursa Memlûkler sabit olan toprakları da kullanamayacaklardı. Sabah saatlerinde başlattığım saldırı başarılı oldu. Ridaniye Savaşı planladığım gibi gerçekleşti. Akşam olduğunda savaş sonuçlandı, zafer orduma nasip oldu (1517).

Yavuz Sultan Selim'e, Memlûk hükümdarının naağının getirilmesi (Minyatür, Hünername, Mehmed Bey, 1584)

Mısır Seferi sonucunda Memlûk Devleti yıkıldı; Suriye, Filistin, Mısır ve Mekke ile Medine'nin yer aldığı Hicaz fethedildi. Osmanlı Devleti, Memlûklerin yıkılması ile İslam dünyasının başlıca koruyucusu hâline geldi. Doğu Akdeniz ticaretinde Osmanlı Devleti'nin etkinliği arttı.

? Yavuz Sultan Selim Mısır'ın fethi için izlediği siyaseti açıklayınız?

Etkinlik Zamanı

İstanbul'un fethi ile Mısır Seferi'ni karşılaştırarak benzer ve farklı yönlerini yazınız.

Benzerlikler	Farklılıklar

Rodos'un Fethi (1522)

Yavuz Sultan Selim'den sonra Osmanlı tahtına oğlu Kanuni Sultan Süleyman çıktı. Kanuni Sultan Süleyman Avrupa'da fetihlere yeniden başladı. Gaza ve cihada yeniden canlandırmak isteyen Kanuni, büyük dedesi Fatih Sultan Mehmet'in alamadığı Rodos adasını fethetmek için hazırlıklara başladı. Şimdi sözü Kanuni Sultan Süleyman'a bırakarak Rodos'ta nasıl bir fetih siyaseti izlediğini öğrenelim.

2.62

Kanuni Sultan Süleyman (Minyatür, Kıyafetü'l-İnsaniyye fi Şemai'l-Ormaniyye, Seyyid Lokman, 1579)

Ege Denizi'nden Akdeniz'e çıkışta önemli bir konuma sahip olan Rodos, Hristiyan Sen Jan şövalyelerinin elindeydi. Akdeniz'de fetihler yapabilmek için bu adanın mutlaka alınması gerekiyordu. Babam döneminde fethedilen Mısır ile İstanbul arasında yolculuk eden gemiler şövalyelerin saldırısına uğruyordu. Şövalyeler, Anadolu sahillerine saldırıp tüccarlara da zarar veriyorlardı. Ordumla karadan Muğla'ya hareket ettim. Donanmaya da Ege Denizi'ne açılması emrini verdim. Adadaki kale, düşmanın savunmasına elverişli, son derece korunaklıydı. Önceki kuşatmaları dikkatle inceledim. Donanmayla adayı kuşatma altına aldım. Getirdiğim havan topları ile kalenin içine atış yapabilmemiz düşmanı yıldırı. Kaledeki casuslarımız bize ateş açmamız gereken yerleri ıplıkla bildiriyordu. Buna rağmen 20.000 şehit verdik. Sonunda şövalyeler teslim olmayı kabul ettiler (1522). Eşyalarını alıp gemileriyle gitmelerine izin verdim. Komutanları huzuruma çıkıp askerlerinin tahliyesinin insani şartlarda yapılmasını sağladığım için bana teşekkür etti. Adanın Hristiyan halluna dinlerine, yaşamlarına müdahale edilmeyeceği konusunda güvence verdim. Ayrıca onlardan üç yıl vergi almayacağımı bildirdim. İskân politikası gereği Rodos'a Anadolu'dan getirttiğim Türkleri iskân ettim.

Rodos'un fethiyle Akdeniz ticareti güvenlik altına alındı. Osmanlı donanması Akdeniz'de daha etkili olmaya ve fetihler yapmaya başladı.

2.63

Ege adaları (Kitab-ı Babriyye, Piri Reis)

2.64

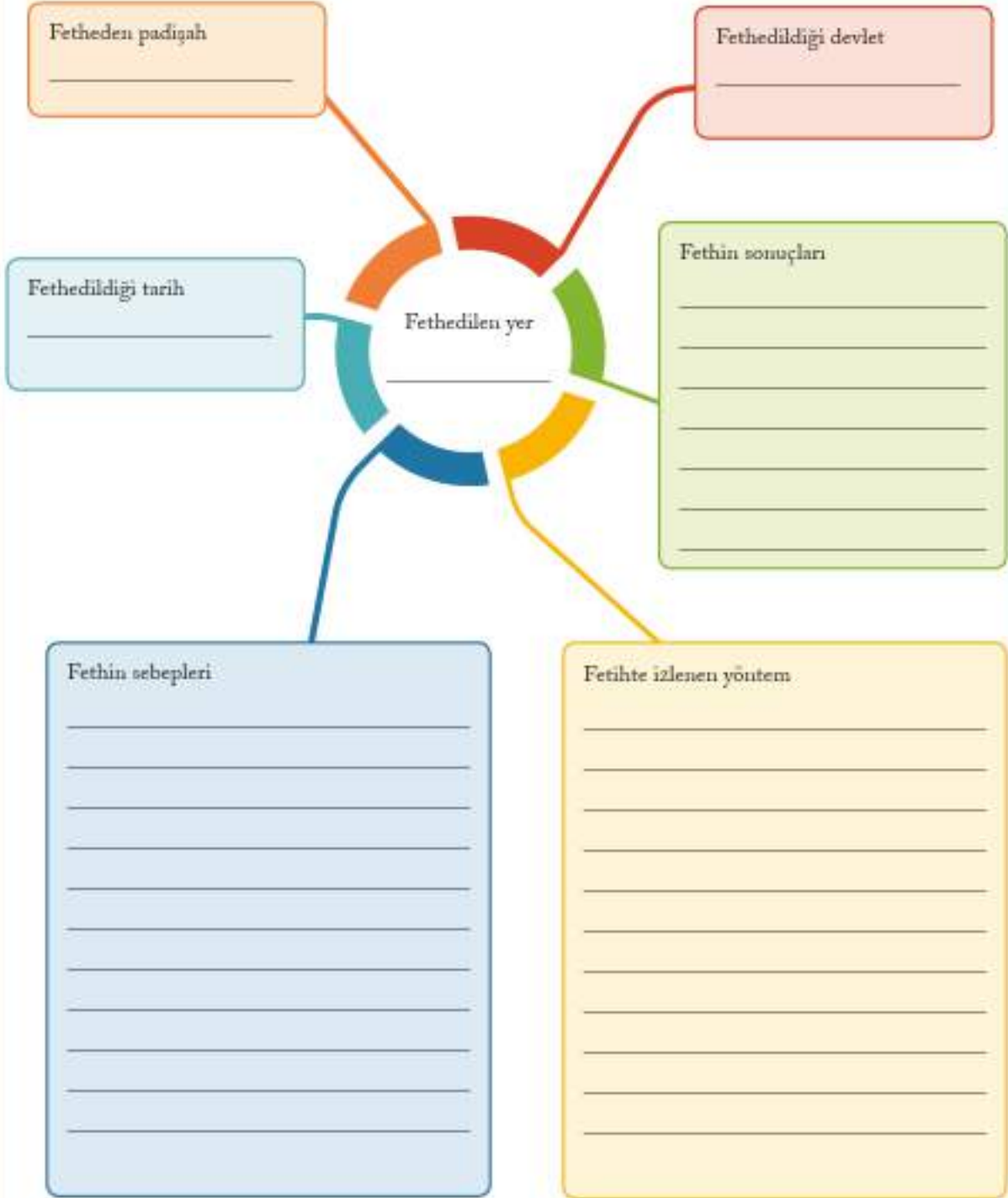
Rodos'un fethi (Minyatür, Süleymanname, 16. yüzyıl)

? Minyatürden hareketle Rodos Kuşatması'nda Osmanlı ordusu hangi zorluklarla karşılaşmıştır?

Etkinlik Zamanı

Mora, Trabzon, Arnavutluk, Bosna, Bağdat, Tebriz, Kırım, Eflak, Selanik, Sofya, Kıbrıs ve Sinop Osmanlı Devleti'nin fethettiği yerlerden bazılarısıdır. Bu yerlerden birini seçiniz ve hakkında araştırma yapınız. Edindiğiniz bilgilerden yararlanarak şemayı doldurunuz.

Etkinlik Zamanı

Minyatürleri inceleyiniz. Soruların cevaplarını boş bırakılan yerlere yazınız.

2.65

Rodos Kuşatması (Minyatür, Süleymanname, 16. yüzyıl)

2.66

Mobaç Meydan Savaşı (Minyatür, Süleymanname, 16. yüzyıl)

1. Osmanlı askerlerinin hangi özellikleri daha çok ilginizi çekti? Neden?

2. Sağdaki minyatürde yaya askerler neden ön saflardadır? Yorumlayınız.

3. Soldaki minyatürde kuşatma sırasında Osmanlı ordusu hangi zorluklarla karşılaşmıştır? Yorumlayınız.

4. Soldaki minyatürde askerler neden toprağı kazmaktadırlar?

5. Minyatürlerde Osmanlı ordusunun hangi özelliği ön plana çıkarılmıştır?

6. Minyatürlerde tasvir edilen kişilerden hangileri padişahdır?

AVRUPA'DAKİ GELİŞMELER VE OSMANLI DEVLETİ'NE ETKİLERİ

Yandaki harita, Alman coğrafyacı Martellus (Martellus) tarafından 1491'de çizilmiştir. Haritayı inceleyip aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Haritada hangi kıtalar yer almaktadır?
2. Martellus hangi kıtaların varlığını bilmemektedir?
3. Haritada hangi kıtalar gerçekte olduğundan çok daha farklı çizilmiştir? Neden?

Osmanlı Devleti, 16. yüzyılda Asya, Avrupa ve Afrika'ya yayılmış topraklarıyla gücünün zirvesine ulaşmıştı. Siyasi ve askeri açıdan üstünlüğünü komşularına, Avrupa'ya kabul ettirmişti. İpek ve Baharat ticaret yollarının önemli bir bölümünü kontrol ediyordu. Mimari, bilim, sanat ve edebiyat gibi alanlarda dünyanın en önemli medeniyetlerinden biriydi. Buna karşılık Orta Çağ'da karanlık bir dönem yaşayan Avrupa, bilim, sanat ve ticaret gibi alanlarda Osmanlı Devleti'nin gerisinde kalmıştı. Ancak Avrupa 15. yüzyıldan itibaren önemli bir ilerleme sürecine girdi. Ekonomik olarak güçlenen Avrupa'da eğitim, bilim, sanat ve düşünce hayatında önemli gelişmeler yaşandı. Coğrafi keşifler ile başlayan ve Rönesans döneminde devam eden gelişmeler Osmanlı Devleti'ni de etkiledi. Avrupalı devletler karşısında 17. yüzyıldan itibaren üstünlüğünü kaybetmeye başlayan Osmanlı Devleti'ni Avrupa'daki gelişmeler değişime zorladı. Şimdi Avrupa'daki gelişmeleri ve bu gelişmelerin Osmanlı Devleti'ne etkilerini öğreneelim.

Coğrafi Keşifler

Asya'dan Avrupa'ya uzanan İpek ve Baharat yollarının İstanbul, Trabzon, İskenderiye gibi önemli limanları Osmanlı Devleti'nin elindeydi. Avrupalı tüccarlar bu limanlara gelen malları yüksek fiyatlarla ve vergi ödeyerek almak durumunda kalıyorlardı. Avrupalı denizciler, Müslüman tüccarların aracılığından kurtulmak ve doğrudan Hindistan ve Çin ile ticaret yapabilmek için yeni ticaret yolları aramaya başladılar. Bu amaçla okyanuslara açıldılar, yeni yerler ve yeni ticaret yolları keşfettiler. 15. yüzyılda başlayan bu keşiflere "coğrafi keşifler" adı verildi. Coğrafi keşiflerin nasıl başladığını Avrupalı bir denizciden dinleyelim.

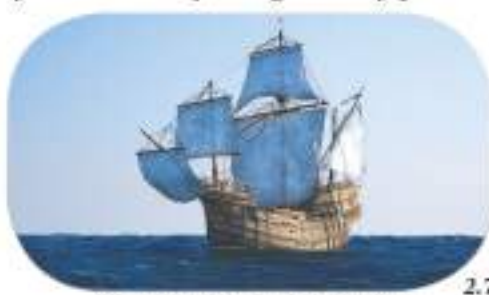

15. yüzyıl sonlarına kadar dünyanın pek çok yerini bilmiyorduk. Dünyayı kilisedeki papazların söylediği gibi düz zannediyorduk. Kuzeydeki denizlerin buzlarla, güneydekilerin kaynar sularla kaplı olduğunu ve buralarda korkunç canavarların bulunduğunu düşünüyorduk. Ancak Haçlı Seferleri sayesinde Müslüman coğrafyacıların bu bilgilerin doğru olmadığını öğrendik. Çinlilerin icat ettiği pusulayı Müslümanlardan alarak geliştirdik. Okyanuslara dayanıklı gemiler yaptık. Böylece korkmadan okyanuslara açılmaya başladık. Bu sayede Amerika'yı ve Afrika'nın güneyini keşfettik. Asya'dan aldığımız malları Avrupa'ya satmaya başladık ve gün geçtikçe zenginleştik.

Pusulanın geliştirilmesi ve uzun okyanus yolculuklarına dayanaklı gemilerin yapılması coğrafi keşifleri kolaylaştırdı.

2.69
Purula (18. yûzyıl)

Karavel tipinde gemi (15. yüzyıl) 2.70

? Görsellerdeki gelişmeler coğrafi keşifleri nasıl kolaylaştırmıştır? Açıklayınız.

15. yüzyılda başlayan başlıca coğrafi keşifleri, aşağıdaki haritayı ve haritanın altındaki açıklamaları dikkate alarak inceleyelim.

Bağlica coğrafi keşifler haritası (15. ve 16. yüzyıllar)

Bartolomeu Dias
(Bartelmi Diyaz)

Afrika'nın güney ucuna ulaşarak Ümit Burma'nı keşfetti (1487).

Kristof Colomb
(Kristof Kolomb)

Amerika kıtasına ulaftı ancak burayı Hint adaları zannetti (1492). Amerigo Vespuçi (Amerigo Vespuçi) adlı denizci buranın yeni bir kıta olduğunu açıkladı (1497).

Vasco da Gama
(Vasko dō Gama)

Ümit Burnu'nu do-
lunarak Hindistan'a ula-
şan ilk Avrupalı denizci
oldu (1498).

Magellan
(Macellan)

1519'da başladığı dünya turu ölümünün ardından yardımcısı Del Kano tarafından tamamlandı (1522). Böylece Dünya'nın yuvarlak olduğu kanıtlandı.

? Sizce hangi keşif daha önemlidir? Neden?

? Keşifler daha çok hangi yöne doğru olmuştur? Neden?

? İpek ve Baharat yollarının konumunu düşündüğünüzde coğrafi keşifler Osmanlı Devleti'ni nasıl etkilemiştir? Açıklayınız.

Coğrafi keşifler sonucunda Amerika, Avustralya, Antarktika keşfedildi. Dünya'nın düz değil yuvarlak olduğu kanıtlandı. Dünya'nın düz olduğunu iddia eden kiliseye duyulan güven azaldı ve düşünce hayatı giderek özgürleşti. Keşfedilen yerlerde yetişen domates, patates, mısır, kakao gibi ürünler dünyanın farklı yerlerinde de yetiştirilmeye başlandı. Hristiyanlık keşfedilen yerlerde yayıldı. Keşfedilen yerlerdeki yer altı ve yer üstü kaynakları Avrupa'ya taşındı. Amerika'da Aztek ve İnka imparatorluklarında yaşayan binlerce insan İspanyollarca katledildi. Geriye kalanlar da Avrupalıların taşıdığı salgın hastalıklar nedeniyle büyük oranda yok oldu. Afrika'nın yerli halkı köle olarak çalıştırılmak üzere Avrupa'ya ve Amerika'ya götürüldü. Böylece sömürgecilik yaygınlaştı. Sömürgecilik Avrupa'nın zenginleşmesini sağladı. Ticaretle uğraşan ve zenginleşen Avrupalı aileler kültür ve sanat hareketlerini destekledi. Böylece Rönesans hareketinin başlamasına katkıda bulundular.

2.76

İspanyol kâşif Pizarro, İnka kralını tutsak aldı. Pizarro, fidye karşılığı serbest bırakacağını söylemesine rağmen fidyeyi aldıktan sonra kralı ve kralın baskından binlerce kişiyi öldürdü.

2.77

Afrika'dan gemilerle Amerika'ya taşınan kölelerin önemli bölümü yolda ölürken Amerika'ya ulaşabilenler tarlalarda çalışmaya zorlandı.

Etkinlik Zamanı

Metni okuyunuz ve soruların cevaplarını boş bırakılan yerlere yazınız.

Amerika yerlilerinin kurduğu ilk büyük imparatorluk için o gün, yani 1492 yılında Karayip Denizi'ndeki adalardan birinde yerlilerin ağaçların arkasına saklanarak kıyıya yanaşan yabancıları korku içinde izlediği gün, sonun başlangıcıydı. Aslında bu adadaki yerliler ilk büyük yerli uygarlığından, Azteklerden ve İnkalardan çok uzakta yaşıyorlardı. Ama yine de bu yabancılar Aztekler ve İnkalılar için kötüye işaretledi. Dünya tarihinin ana akışına kısa bir an için girecek ve sonra da silinip gideceklerdi. Kristof Kolomb, Yeni Dünya'nın doğu kıyısına Aztekler en güçlü dönemlerindeyken ulaşmıştı. İspanya'ya geri döndüğünde gördüklerini anlatmış, pek çok insan gemilere binmiş ve yeni keşfedilen topraklara doğru yola çıkmıştı.

James C. Davis (Çeymiş C. Deyvis, *Amerikalı*), *İnsanın Hikâyesi*, s.173,180 (Düzenlenmiştir.)

1. "Yabancılar"ın gelmesi Amerikan yerlileri için neden kötüye işaretler?

2. Kolomb'un ardından pek çok insan Amerika'ya neden gitmiştir?

Coğrafi keşifler Osmanlı Devleti'ni olumsuz etkiledi. Akdeniz limanlarının önemini kaybetmeye başlamasıyla Osmanlı Devleti'nin gelirleri azalmaya başladı. Bu durumu Osmanlı aydını Ömer Talib, 1625'te şöyle anlatıyor:

Şimdi Avrupalılar bütün dünyaya öğrendiler. Gemilerini her yere gönderiyorlar ve önemli limanları ele geçiriyorlar. Eskiden Hindistan ve Çin malları Süveyş'e (Mısır) gelir ve Müslümanlar tarafından bütün dünyaya dağıtılırdı. Fakat şimdi bu mallar Portekiz, Felemenk (Hollanda) ve İngiliz gemileriyle Avrupa'ya taşınıyor ve oradan bütün dünyaya dağılıyor. Kendilerinin ihtiyaç duymadıkları şeyleri İstanbul'a ve diğer İslam ülkelerine getiriyorlar ve fiyatının beş katına satıp çok para kazanıyorlar. Bu nedenle İslam ülkelerinde altın ve gümüş azalmaktadır. Osmanlı Devleti, Yemen kayıplarını ve oradan geçen ticareti ele geçirmelidir, aksi hâlde çok geçmeden, Avrupalılar İslam ülkelerine hükmedeceklerdir.

Mehmet Ali Ünal, Osmanlı Müesseseleri Taribi, s. 112-113 (Düzenlenmiştir.)

? Coğrafi keşiflerin Osmanlı Devleti'ne etkileri nelerdir?

Rönesans

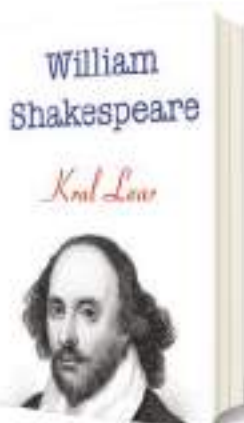
Coğrafi keşiflerle beraber 15. yüzyılda Avrupa'da bilim, edebiyat, güzel sanatlar ve mimari gibi alanlarda da önemli ilerlemeler başladı. Rönesans (yeniden doğuş) olarak isimlendirilen bu dönemde Eski Yunan ve Roma eserleri yeniden keşfedilip incelendi. Coğrafi keşiflerin etkisiyle Avrupalılar dünyayı araştırma ve anlama çabası içine girdiler. Coğrafi keşifler sonucu öğrenilen bilgilerin kilise ve din görevlilerine duyulan güveni sarsması özgür düşünce ortamını güçlendirdi. Gerçeğe akılla ulaşılacağı düşüncesi gelişti, deney ve gözleme dayalı araştırmalar yaygınlaştı.

Rönesans döneminin başlamasında Müslümanlardan öğrenilen kâğıt ve matbaanın geliştirilmesi ile çok sayıda kitabın basılması etkili oldu. Bu sayede bilginin yayılması hızlandı. Müslüman bilim insanlarının çalışmalarının Avrupalılar tarafından tercüme edilmesi de Rönesans'ın gelişmesinde etkili oldu. Coğrafi keşiflerle zenginleşen Avrupa'da sanatçıları destekleyen varlıklı insanlar ortaya çıktı. Bu sayede Shakespeare (Şekspir), Montaigne (Monteyn), Erasmus, Copernicus (Kopernik), Michelangelo (Mikelañj) gibi edebiyat, sanat, bilim ve mimari alanında önemli kişiler yetişti. Rönesans döneminde birçok şehir mimari eserlerle âdeta bir açık hava müzesine dönüştü.

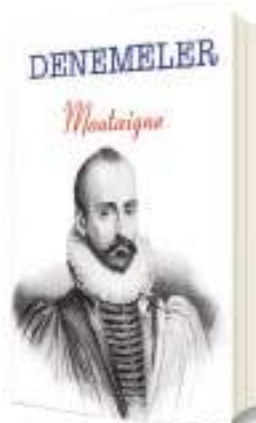

Floransa Katedrali, İtalya

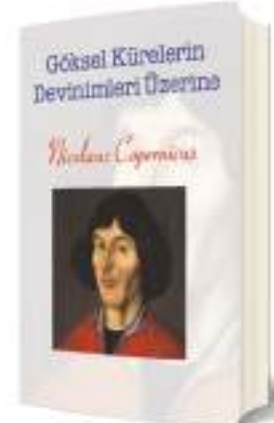
2.78

2.79

2.80

2.81

İtalyan Leonardo da Vinci (Leonardo da Vinci, 1452-1519) Rönesans döneminde yetişen sanatçılar içinde özel bir yere sahiptir. Da Vinci; ressam, heykeltıraş, mucit, müziyen ve mimardır. İnsan bedeni üzerinde incelemeler yapan Da Vinci, uçuş makinesi, denizaltı, helikopter gibi pek çok araç tasarımı gerçekleştirdi. Bu tasarımlar uzun süre çizim defterlerinde kaldı ve yüzyıllar sonra çizimlerde yer alan bazı araçlar yapıldı. Da Vinci İstanbul'da Haliç üzerine bir köprü projesi de çizerek padişah II. Bayezid'e sundu. Ancak Da Vinci'nin bu projesi hayata geçirilemedi.

2.82

Leonardo da Vinci (Temsili)

2.83

Da Vinci'ye ait tasarım örneklerinin yer aldığı sergi, İstanbul

2.84

Da Vinci'nin Mona Lisa tablosu

Osmanlı Devleti, 15 ve 16. yüzyıllarda bilim, sanat ve mimaride oldukça gelişmişti. Bu nedenle Avrupa'da bu alanlardaki gelişmelerden yararlanma ihtiyacı duymadı. 17. yüzyılda Avrupa özellikle bilim alanında Osmanlı Devleti'ni geride bıraktı ve Osmanlı Devleti bu gelişmeleri yeterince ve zamanında takip edemedi.

Reform

Orta Çağ'dan 16. yüzyıla kadar Avrupa'da Katolik Kilisesi, siyasi ve ekonomik olarak önemli bir güç hâline gelmişti. Katolik Kilisesi'nin başındaki papalar kendilerini Hz. İsa'nın yeryüzündeki vekili olarak görüyor ve din görevlisinden çok bir kral gibi hareket ediyorlardı. Papalar, kiliseler aracılığıyla topladıkları paralarla zenginlik içinde yaşıyorlardı. İnsanlara para karşılığında "endüljans" adıyla bir belge vererek onların günahlarını bağışlıyor, aforoz yetkisiyle de istediği kişileri dinden çıkarıyorlardı. Krallar kendilerine taç giydiren ve krallığını onaylayan papadan çekiniyor, onun sözünden çıkmıyorlardı.

Katolik Kilisesi'nin ve papanın bu durumu birçok aydın ve din görevlisinin tepkisini çekmiş ve Reform hareketlerine yol açmıştır. Yeniden düzenlemek anlamına gelen Reform, Katolik Kilisesi'ndeki yozlaşmaya karşı başlanmış dini bir harekettir. Reform hareketleri Almanya'da başlamış ve Avrupa'ya yayılmıştır. Reform hareketlerinin önderi Alman bir papa olan Martin Luther'dir (Martin Luter, 1483-1546). Luther, şu sözlerle Katolik Kilisesi'nin uygulamalarına karşı çıkmıştır:

2.85

Martin Luther (Temsili)

Tanrı ile kul arasına kimse giremez. Endüljans satışının Hristiyanlıkta yeri yoktur. Günahları ancak Tanrı bağışlar. Fakirlik içinde yaşayan halk, Latince'den Almancaya tercüme ettiğim İncil'i artık kendisi okuyup anlayabilecek ve papazların aracılığından kurtulacak. Böylece herkes Hristiyanlığın Katolik Kilisesi'nin açtığı gibi bir din olmadığını görecektir.

Luther'in ön ayak olduğu Reform hareketleri, Alman prensleri ile Katolik Kilisesi'nin desteklediği Roma-Germen İmparatorluğu'nu karşı karşıya getirdi. İki taraf arasında yıllar süren savaşlar oldu ve bu savaşlarda yüz binlerce insan öldü. Avrupa'da kanlı çatışmaların ardından Katolik Kilisesi'nin egemen olduğu topraklarda Protestanlık, Kalvenizm, Anglikanizm gibi yeni mezhepler ortaya çıktı. Papa ve din görevlileri eski etkinliklerini ve saygınlıklarını yitirdi. Eğitim ve öğretim kilisenin elinden alınarak laik eğitim sistemine geçildi. Katolik Kilisesi'nin etkisinin azalmasıyla özgür ve bilimsel düşünce ortamı gelişti.

Osmanlı ordusu Avrupa'nın Reform hareketleri nedeniyle iç karışıklıklar içinde olmasından yararlanarak Kanuni Sultan Süleyman Dönemi'nde önemli fetihler yaptı. Avrupa'daki Hristiyan birliğinin parçalanmasını Haçlı birliğinin de parçalanması olarak gören Kanuni, Luther'in faaliyetlerini destekledi. Osmanlı Devleti topraklarında yaşayan Hristiyan halk üzerinde din görevlilerinin baskı kurmasına izin vermedi, halkın din ve inanç özgürlüğünü korudu. Bu nedenle Osmanlı Devleti içinde yaşayan Hristiyanlar arasında Reform benzeri hareketler görülmedi.

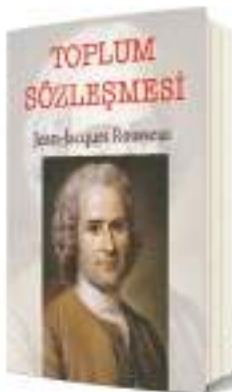
Aydınlanma Çağı

Avrupa'da Rönesans Dönemi ve Reform hareketleriyle birlikte düşünce hayatında ve bilim alanında önemli gelişmeler başladı. Düşünce özgürlüğünün önündeki engeller kalktı. Akal, deney ve gözleme dayalı bilimsel düşünce gelişti. Bu nedenle Avrupa'da 17 ve 18. yüzyıllar Aydınlanma Çağı olarak isimlendirildi. Aydınlanma Çağı'nda bilgiye ancak olayların gözlemlenmesi ile ulaşılabileceği ve her şeyden kuşku duyulması gerektiği düşüncesi kabul gördü. İnsanın aklını kullanması gerektiğini savunan bilim insanları Aydınlanma Çağı'nda bilim ve teknoloji alanında önemli yeniliklere imza attılar. Tıptan kimyaya bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeler Sanayi İnkılabı'nın temelini oluşturdu. Aydınlanma Çağı düşünürleri siyaset, toplum, hukuk gibi alanlarda da fikirleriyle dünyayı etkilediler. Özgürlük, eşitlik, laiklik, insan hakları, demokrasi gibi düşüncelerin yayılmasını sağladılar. Avrupa'da sınıf farklılıklarına dayalı toplum yapısına ve krallık yönetimine karşı yapılan eleştiriler demokrasiye ve eşitliğe dayalı yönetimlerin yolunu açtı. Galileo (Galile), Locke (Luk), Bacon (Beykan), Descartes (Dekart), Newton (Nivton), Voltaire (Vol-tir), Diderot (Didero), Rousseau (Ruso) Aydınlanma Çağı'nın önemli bilim insanları ve düşünürlerindendir. Bunların kitapları Türkçeye de çevrilmiştir.

Newton (Temsili)

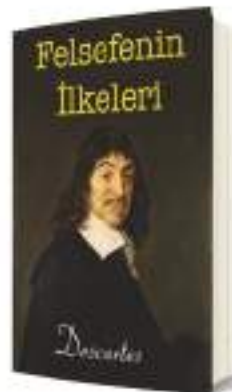
2.86

2.87

2.88

2.89

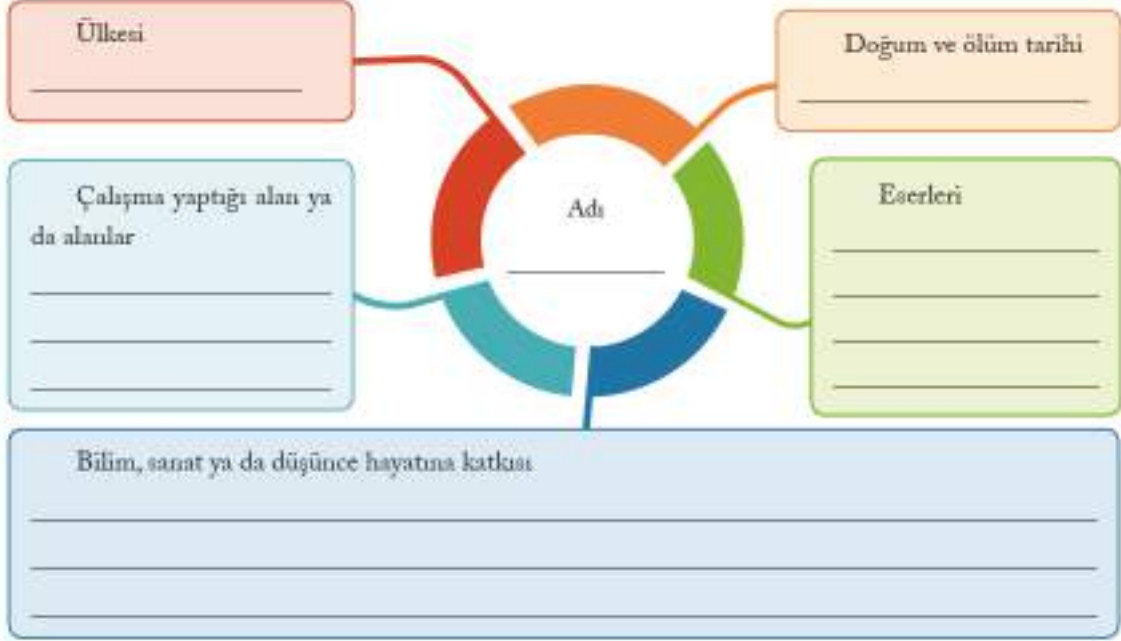

2.90

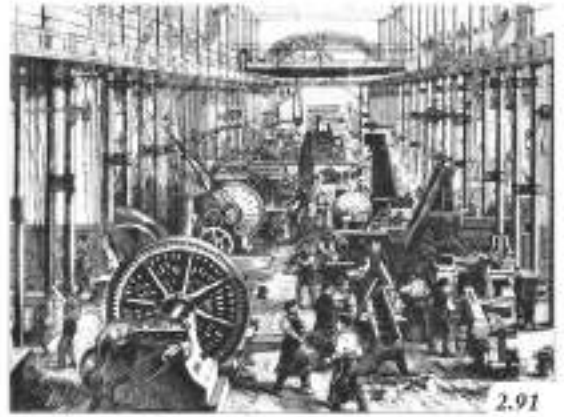
Etkinlik Zamanı

Rönesans ve Aydınlanma Çağı konularında isimleri geçen kişilerden birinin hayatını araştırınız. Bu kişiyle ilgili edindiğiniz bilgilerden yararlanarak şemayı doldurunuz.

Sanayi İnkılabı ve Sömürgecilik

Aydınlanma Çağı'nda gerçekleşen bilimsel ve teknolojik gelişmeler sonucunda kol gücüne dayalı üretimden buhar gücüyle çalışan makinelerle dayalı üretime geçildi. Sanayi İnkılabı adı verilen bu gelişme 18. yüzyıl sonlarında İngiltere'de başladı, zamanla Avrupa'ya ve dünyaya yayıldı. Sanayi İnkılabı sonucu şehirlerde çok sayıda fabrika kuruldu. Üretimde büyük artış oldu. Fabrikalar için gerekli enerji kaynağı olan taş kömürünün Avrupa'da bol miktarda bulunması fabrikaların kurulmasını hızlandırdı. Şehirler hızla artan fabrikaların işçi ihtiyacı nedeniyle göç alarak büyüdü. Aşağıdaki konuşma balonunu okuyarak İngiltere'de bir çocuk işçinin hangi şartlar altında yaşadığını öğrenelim.

İngiltere'de bir fabrika (Temsili)

2.91

Çocuk işçi

2.92

Köyde geçimimizi sağlamak zorlandığımız için yeni fabrikaların açıldığı Manchester'a (Mençistır) göç ettik. Babam, annem, ben ve üç küçük kardeşim haftanın her günü, günde 12 ila 15 saat çalışıyoruz. Çalışma şartlarımızın iyi olduğunu söyleyemem. Çocuk olduğumuz halde büyüklerle aynı zorlukta işleri yapmak durumundayız. Tüm ailem çalıştığı halde ancak geçinebiliyoruz. Çalıştığımız için okula gidemiyoruz.

? Çocuğun anlattıklarından hareketle o dönemde İngiltere'de günümüzde geçerli olan hangi çocuk haklarının ihlal edildiği söylenebilir?

Sanayi İnkılabı ulaşımlar alanında da önemli gelişmelere yol açtı. 1804'te İngiltere'de ilk buharlı lokomotif üretil-di. Trenler, kısa süre içinde kara taşımacılığında en önemli araç hâline geldi. Buharlı makineler gemilerde de kullanıldı. Böylece ulaşım ve taşıma kolaylaştı.

Sanayi İnkılabı ile üretimin hızlı ve çok miktarda yapılabilmesi ham madde ve pazar ihtiyacını arttırdı. Bu durum karşısında sanayileşen Avrupa devletleri başta Afrika ve Asya'da olmak üzere yeni sömürgeler aramaya başladılar. İşgal ettikleri ülkeleri sömürgeleştirerek bu ülkelerin kaynaklarını kendi ülkelerine taşıdılar. Sömürgelerdeki insanları ailelerinden koparıp köle olarak sattılar. Afrika ve Asya'daki sömürgelerde başlayan bağımsızlık mücadeleleri güç kullanılarak bastırıldı. Bu ülkeler uzun mücadeleler sonucu ancak 20. yüzyılda bağımsızlığına kavuşabildi. Sömürge arayışı Avrupa devletleri arasında rekabete ve bloklaşmaya da yol açtı. Bu bloklaşma 1914 yılına gelindiğinde I. Dünya Savaşı'nın başlamasına sebep oldu. Avrupalı devletler bu savaşta sömürgelerindeki halkı cephelere sürdüler ve yüz binlerce insanın ölümüne sebep oldular.

Sanayi İnkılabı Osmanlı Devleti'ni olumsuz etkiledi. Avrupa'nın ucuz mal ettiği fabrika ürünleri karşısında el tezgâhlarıyla üretim yapan Osmanlı üreticisi rekabet edemedi. Bu nedenle üretim azalırken atölyeler kapandı, işsizlik arttı. Osmanlı Devleti sanayileşen devletlerin açık pazarı hâline geldi. Artan harcamalar karşısında Osmanlı Devleti Avrupa'dan borç almaya başladı.

2.93

Buharlı lokomotif ve arkada buharlı bir gemi (Temsili)

2.94

I. Dünya Savaşı'nda İngiliz ordusunda yer alan Hintliler

Etkinlik Zamanı

Sanayi İnkılabı Avrupa'da, Osmanlı Devleti'nde ve sömürgelerde yaşayan insanların yaşamını çeşitli şekillerde etkilemiştir. Bu gelişmenin insanların yaşamlarını nasıl etkilediğini tabloya yazınız.

Sanayi İnkılabı'nın İnsanların Yaşamına Etkileri	
Avrupa	
Osmanlı Devleti	
Sömürgeler	

Etkinlik Zamanı

Karikatürü inceleyiniz ve soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı defterinize yazınız.

1. Afrika katası neden kazılmış olarak çizilmiştir?

2. Avrupa ve Kuzey Amerika'nın üzerine neden altın çizilmiştir?

3. Karikatüre bir isim vermeniz istenseydi bu isim ne olurdu? Neden?

2.95

Fransız İhtilali

Avrupa'nın büyük devletlerinden biri olan Fransa, 18. yüzyıla kadar monarşi ile yönetiliyordu. Kral, ülkeyi az sayıdaki soylu ve rahip sınıfına dayanarak idare ediyordu. Ticaretle uğraşan burjuva ve köylü sınıfı, halkın çoğunluğunu meydana getirmekle birlikte birçok haktan yoksundu. Buna karşılık vergi yükü bu sınıfların üzerindeydi. Ülke ağır bir ekonomik kriz geçiriyordu. Aydınlanma Çağı düşünürlerinin insan hakları, eşitlik, özgürlük gibi fikirleri halkı etkiliyordu. Ayrıca İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki demokratik gelişmeler de halkın dikkatini çekmişti.

Ekonomik krizi aşmak için kralın halka yeni vergiler koymak istemesi ile başlayan ihtilali o dönemde yaşamış bir tüccardan öğrenebiliriz.

2.96

Fransız tüccar (Temsilî)

Kralımız 16. Louis (Lui) halktan yeni vergiler toplamak için uzun süredir toplanmayan meclisi 1789'da topladı. Ancak toplantıda soylular, rahipler ve halk temsilcileri arasında anlaşmazlık çıkınca kral, meclisi kapatma kararı aldı. Fakirlikten ve kralın baskısından bunalmış halk bu karar üzerine ayaklandı. Halkın temsilcileri anayasa yapmak için bir meclis oluşturdular. Bu meclis soyluların ve rahiplerin ayrıcalıklarına son vererek "İnsan ve Vatandaş Hakları Bildirisi"ni yayınladı. Bu bildiride kısaca "Her insan doğuştan hürdür ve diğerleriyle eşittir, vazgeçilmez haklara sahiptir. Her türlü egemenlik esas olarak millettir. Sadece milletin seçtiği temsilcilerin yönetme hakkı vardır. Millet de bu temsilcileri denetleyebilir." deniyordu. Anayasayı hazırlayan bu meclis kralın yetkilerini kısıtladı ve meclis yönetimine geçti. Ancak bu süreç kolay olmadı, yönetime hâkim olmak isteyen gruplar arasında çatışmalar yaşandı ve çok sayıda kişi hayatını kaybetti.

Fransız İhtilali sonucunda soylulara tanınmış ayrıcalıklara son verilerek vatandaşlar arasında eşitlik ilkesi kabul edildi. Demokrasi, milliyetçilik, özgürlük, eşitlik, insan hakları gibi ilke ve kavramlar dünyaya yayıldı. İmparatorluklar yani çok ulusal devletler bu kavramların etkisiyle yıkılma sürecine girenken ulus devletler kuruldu.

Yeni Çağ'ın sonu Yakın Çağ'ın başlangıcı kabul edilen Fransız İhtilali Osmanlı Devleti'ni de etkiledi. İçinde çok sayıda ulusu barındıran Osmanlı Devleti parçalanmaya başladı. Osmanlı Devleti içinde yaşayan Rumlar, Sırlar gibi uluslar milliyetçilik düşüncesinin etkisiyle kendi devletlerini kurmak için ayaklandılar.

2.97

Fransız İhtilali'nin başlangıcında Paris'te Bastille Hapishanesi'nin basılması gösteren tablo (Henry Singleton, İngiliz ressam)

Osmanlı devlet adamları devletin parçalanmasını önlemek için 1839'da Tanzimat Fermanı'nı ve 1856'da Islahat Fermanı'nı ilan ederek sınırları içindeki tüm uluslara eşit haklar tanıdılar. 1876'da Meşrutiyet yönetimine geçerek tüm ulusların yönetime katılmasını sağladılar. Tüm bu çabalar, ayaklanmaları ve devletin parçalanmasını önleyemedi.

Etkinlik Zamanı

Tabloda Avrupa'da 15 ile 18. yüzyıllar arasındaki gelişmeler verilmiştir. Bu gelişmelerin Osmanlı Devleti'ni etkileyip etkilemediğini ve etkilediyse bu etkinin olumlu mu, olumsuz mu olduğunu "X" işareti koyarak belirtiniz. Daha sonra bu gelişmelerin Osmanlı Devleti'ne etkilerini yazınız.

Gelişmeler	Etkilemedi	Etkiledi		Osmanlı Devleti'ne etkileri
		Olumlu	Olumsuz	
Cografî keşifler				
Rönesans				
Reform				
Aydınlanma Çağı				
Sanayi İnkılabı				
Fransız İhtilali				

Etkinlik Zamanı

Tabloda sol sütunda yer alan gelişmelerin hangi insan hakları ihlallerine yol açtığını karşılarına yazınız.

Gelişmeler	İnsan hakları ihlalleri
Cografî keşifler	
Reform	
Sanayi İnkılabı	
Sömürgecilik	
Fransız İhtilali	

OSMANLI DEVLETİ'NDE ISLAHAT HAREKETLERİ

Haberî okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

PTT'nin 177. Kuruluş Yıl Dönümü

Posta ve Telgraf Teşkilatı Anonim Şirketinin (PTT AŞ) 177. kuruluş yıl dönümü çeşitli etkinliklerle kutlanmakta. 23 Ekim 1840'ta posta hizmetlerini yürütmek üzere temelleri atılan kurum günümüzde küresel bir marka hâline geldi. 177. kuruluş yıl dönümü kapsamında PTT AŞ Genel Müdürlüğü binası süslenecek ve İstanbul'da "PTT'nin Tarih Yolculuğu Metroda" konulu pul sergisi açılacak.

Genel ağı haberi, 20 Ekim 2017 (Düzenlenmiştir.)

1. PTT hangi devlet döneminde hizmet vermeye başlamıştır?
2. Kurulduğu dönemde PTT, sizce haberleşmede halka hangi hizmetleri sunuyordu?

Osmanlı Devleti, 16. yüzyılın sonlarından itibaren siyasi, askeri ve ekonomik alanlarda eski gücünü yitirmeye başladı. Öncelikle konudan hatırlayacağımız üzere coğrafi keşifler Osmanlı Devleti'nin ekonomisini olumsuz etkiledi. Ticaret eski canlılığını yitirdi, vergi geliri azaldı. İsraf arttı, devlet hazinesi boşaldı. Anadolu'da çıkan ayaklanmalar üretimin azalmasına neden oldu. Kapıkulu askerleri ekonomik durumu bahane ederek isyanlar çıkarırken padişah ve devlet görevlilerini değiştirmeye başladılar. Böylece devlet otoritesi sarsıntıya uğradı. Disiplini kaybolan ordu, özellikle Avrupa orduları karşısında yenilgiler almaya başladı ve fetihler durdu.

Padişah ve diğer yöneticiler devleti yeniden eski gücüne kavuşturmak amacıyla 17. yüzyıldan itibaren devletin yıkılışına kadar pek çok alanda ıslahat adı verilen yenilik ve düzenlemeler yaptılar. 17. yüzyılda ıslahatlar daha çok askeri alanda yapıldı. 18. yüzyıldan itibaren Avrupa örnek alınarak haberleşme, eğitim, ulaşım, bankacılık, basın-yayın gibi alanlarda yeni kurumlar meydana getirildi. Bu kurumlar toplumsal ve ekonomik olarak önemli değişimlere yol açtı. Şimdi ıslahatlar sonucu ortaya çıkan kurumlardan bazılarını daha yakından tanıyalım.

Osmanlı Devleti, 1718'de mağlup olduğu Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile Pasarofça Antlaşması'nı imzaladı. Böylece bir barış dönemi başladı. Lale yetiştiriciliğinin bir tutku hâlini almasından dolayı bu dönem "Lale Devri" olarak isimlendirildi. Lale Devri aynı zamanda Avrupa'nın etkisinin başladığı ve önemli ıslahatların yapıldığı bir dönem oldu. Osmanlı Devleti Paris, Londra, Viyana gibi önemli Avrupa başkentlerine elçiler gönderdi. Bu elçiler Avrupa'daki kültür ve sanat etkinliklerini, bilimsel ve teknik gelişmeleri takip edip Osmanlı'ya aktardılar. 18. yüzyılın sonunda ise Osmanlı Devleti Avrupa başkentlerine kalıcı elçilikler açtı.

2.99

Lale Devri padişahı III. Ahmet tablosu (Vanmour)

2.100

Ayasofya'nın yanına Avrupa mimarisi etkisiyle Lale Devri'nde inşa edilen III. Ahmet Çeşmesi

Lale Devri'nde Paris'e elçi olarak Yirmisekiz Mehmet Çelebi gönderildi. Yirmisekiz Mehmet Çelebi, İstanbul'a döndüğünde devlet adamlarına Fransa'nın kültür, sanat, sanayi, ticaret ve eğitimi hakkında bilgiler verdi. Yanında çok sayıda mimari çizim ve çeşitli alanlarda yazılmış kitaplar getirdi. Bu çizimler örnek alınarak İstanbul'da köşkler, saraylar, çeşmeler yapıldı.

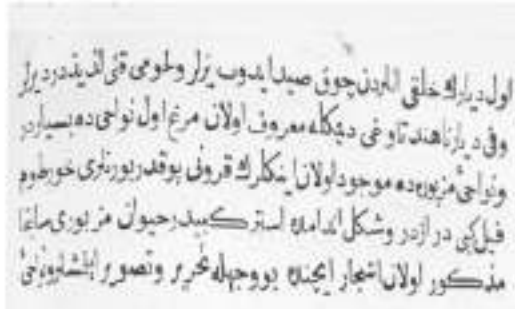
Yirmisekiz Mehmet Çelebi ile Paris'e giden oğlu Sait Çelebi burada matbaaları dolaşmıştı. Sait Çelebi, İstanbul'a döndüğünde İbrahim Müteferrika ile birlikte 1727'de ilk Türk matbaasını kurdu. O dönemde Osmanlı sınırları içinde Rumca, Ermenice gibi dillerde basım yapan matbaalar olmakla birlikte Türkçe eser basan bir matbaa yoktu. Açılan matbaada basılan ilk eserler genellikle tarih, coğrafya, dil ve askerlik alanındaydı. Bu kitaplar arasında Arapça-Türkçe bir sözlük olan "Vankulu Lügati", Amerika'nın keşfini anlatan "Tarih-i Hindi Garbi", Fransızlara Türkçe öğretmek amaçlı ve Latin harfli olan bir gramer kitabı yer alıyordu.

Yirmisekiz Mehmet Çelebi'yi altındaki yazıda oğlun üstü büyükelçi olarak tanıtan Paris'te yapılmış temsili bir resmi

? İlk basılan kitaplar arasında askerlik ile ilgili eserlerin olmasının sebepleri nelerdir? Tartışınız.

Matbaanın kurulmasından önce kitaplar, hattatlar tarafından elle yazılıyordu. Bu nedenle yeteri kadar kitap çoğaltılamıyordu. Matbaa sayesinde çok sayıda kitap basılabildi ve kitaplar ucuzladı. Böylece daha çok insan kitaplardan yararlanmaya başladı. Kütüphanelerin sayısı arttı. Bu sayede eğitim ve bilim gelişti.

2.102

Tarih-i Hindi Garbi'nin bir sayfası

III. Ahmet Kütüphanesi, İstanbul

Lale Devri'ndeki diğer bir önemli islahat Tulumbacı Ocağının kurulmasıdır. Osmanlı Devleti'nin birçok kenti gibi İstanbul için de yangın en büyük afetti. Yangınlarla mücadele edecek özel bir teşkilat olmadığı için evlerin genellikle ahşap olduğu İstanbul'da yangınlar kısa sürede yayılıyor, çok sayıda ailenin evsiz kalmasına yol açıyordu. Bunu önlemek için yeniçerilerden bir itfaiye bölümü kuruldu. Yangınları söndürmek için de "tulumba" denilen bir araç kullanılmaya başlandı. Tulumbanın faydaları görülmeye başlayınca "Tulumbacı Ocağı" kuruldu. Tulumbacı Ocağı 19. yüzyılda "İtfaiye Teşkilatı" hâline getirildi. Tulumbacı Ocağının kurulmasıyla halkın korkulu rüyası olan yangınlar daha kısa sürede kontrol altına alınmaya başlandı, can ve mal kaybı azaldı.

Tulumbacılık hevesi öylesine yayıldı ki zamanımızın futbol kulüpleri ve taraftarları arasındaki rekabet, tulumbacı taraftarları arasındaki mücadeleler yanında önük kalır. Tulumba mahallenin, semtin sembolü hâline geldi. Yangına giderken ve yangın dönüşü koşular, yangını unutturacak kadar iddialı oluyordu. “Yangın var!” cümlesi duyulunca hepsi koşuşlarına giderek esvaplarını, üniformalarını atıyorlar, dizliklerini çekip formalarını geçiriyorlar ve yalınayak tulumba sandığını kolu altına girerek yangına koşuyorlardı. Tulumbacılık şarkılara bile konu oldu:

Yangın olur biz yangına gideriz
Düz ovada keklik gibi sekeriz
Yokuşlarda şahin gibi uçarız
Sandık sandıklar içinde çok şanımız var
Hazreti Mevlâ'ya yalvarmamız var

<http://itfaiye.ibt.gov.tr>

Tulumbacılar (19. yüzyıl)

2.104

? Günümüzdeki itfaiye teşkilatı ile tulumbacılar arasında ne gibi farklılıklar bulunmaktadır?

Etkinlik Zamanı

A. Lale Devri'ndeki bazı yenilikler ve bunların ilgili olduğu alanlar verilmiştir. Bunları uygun şekilde eşleştiriniz.

1. Kütüphaneler açıldı.

2. Çiçek aşısı uygulanmaya başlandı.

3. Yabancı eserleri Türkçeye çevirmek için tercüme odası kuruldu.

4. Kumaş ve çini imalathaneleri açıldı.

5. Avrupa mimarisi örnek alınarak eserler yapıldı.

6. Avrupa başkentlerine elçiler gönderildi.

a sağlık

b eğitim-kültür

c siyasi

ç ekonomi

d sanat

B. Yukarıda verilen yeniliklerin Osmanlı toplumuna ve ekonomisine etkilerini söyleyiniz.

İlk Türk matbaasının kurulmasından yaklaşık yüz yıl sonra 1831'de ilk Türkçe resmî gazete olan Takvim-i Vekayi yayımlanmaya başlandı. Yaklaşık bir asır boyunca Türkçenin yanında Arapça, Farsça, Rumca, Ermenice ve Fransızca gibi farklı dillerde yayımlanmaya devam etti. Padişah II. Mahmut'un emriyle basılmaya başlanan gazetenin amacı, haber yayımlamak, halkı eğitmek ve devletin uygulamalarını duyurmaktır. Gazetede iç ve dış haberler, askerlik işleri, bilimler (fenler), tayinler, ticaret ve fiyatlar bölümleri bulunmaktaydı. Ülkenin her köşesine gönderilen gazete, yazılarıyla halkın hemen her kesimine hitap etti. Takvim-i Vekayi, ticaret ve fiyatlar bölümleriyle ticarete de katkıda bulundu. Ülkeye gelen gemiler, alınan-satılan ürün çeşitleri bu bölümlerde belirtilirdi. Bu nedenle tüccarlar tarafından yakından takip edildi.

Takvim-i Vekayi'nin yayın hayatına başlamasından sonra pek çok gazete ve dergi yayımlanmaya başlandı. Gazete ve dergiler adeta kitap ve ansiklopedi görevi gördü, insanları farklı konularda bilgilendirdi. Osmanlı toplumu modern bilim ve düşüncelerle basın sayesinde tanıştı. Gazetelerde fen başlığı altında bilim ve teknolojiye ayrılan sayfalar halk tarafından ilgiyle takip edildi. Hatta bilim alanındaki gelişmeleri tanıtmak için Münif Paşa'nın öncülüğünde Mecmua-i Fünun gibi dergiler yayımlanmaya başlandı.

Takvim-i Vekayi'nin bir sayını

2.105

Osmanlı Devleti dönemindeki gazeteleri günümüzdekilerle karşılaştırdığınızda aralarında ne gibi benzerlikler ve farklılıklar görüyorsunuz?

Etkinlik Zamanı

Metni okuyunuz ve soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı defterinize yazınız.

Gazete Avrupa'da büyük yeniliklerin başlatıcısıdır ancak Osmanlı toplumunda yerine getirdiği görev Batı'ya göre daha kapsayıcı boyutlardadır. Gazete, kitabın gördüğü fonksiyonu da yerine getirmiştir. Âdeta bir broşür hacmine ulaşan uzun makaleler, gazetenin kitap yerine kullanıldığını göstermektedir. Osmanlı aydını, Avrupa karşısında geride kalmış ve dağılmakta olan bir devleti ayakta tutmaya çalışan, acelesi olan bir aydındır. Bunun için toplumu bir an önce ilerletmek, devleti kurtarmak için büyük bir enerji ile her konuda yazmaya çaba göstermiştir. Bu çabaların halkın önüne çıktığı yerler de gazetelerdir.

Osmanlı Ansiklopedisi Tarih/Medeniyet/Kültür, C. 6, s. 115 (Düzenlenmiştir.)

1. Osmanlı Devleti'nde gazeteler hangi özellikleriyle kitap görevi görmüştür?
2. Osmanlı aydınlarının her konuda yazmaya çaba göstermesinin sebebi nedir? Açıklayınız.

19. yüzyılda Osmanlı Devleti iletişim alanında Avrupa'daki gelişmeleri örnek alarak önemli ıslahatlar yaptı. 1840'ta konu başındaki haberde söz edilen ve günümüzde PTT adıyla hizmet veren Posta Nezareti (Bakanlığı) kuruldu. Daha sonra telgraf hatları kurulmaya başlandı ve 1855'te Telgraf Müdürlüğü oluşturuldu. Şimdi bu gelişmeleri daha ayrıntılı öğrenelim.

Osmanlı Devleti'nde 19. yüzyıla kadar atlı ulaklar devletin resmi haberleşmesinde kullanılıyordu. Halk ise bu haberleşme hizmetinden yararlanamıyordu. 1840'ta Posta Nezaretinin kurulmasıyla birlikte halk da posta hizmetinden yararlanmaya başladı. İlk düzenli postalar, İstanbul'dan Edirne'ye gönderilen devlet evrakı ile halkın mektuplarıydı. Posta Nezaretinin hizmetlerini yerine getirebilmesi için vilayetlerde postaneler açıldı. Başlangıçta kara yolu ile taşınan postalar, daha sonra buharlı gemiler ve demir yoluyla da taşınmaya başlandı. 1863'te mektuplara pul yapıştırılması uygulamasına geçildi. İstanbul'un çeşitli yerlerine posta kutuları konuldu. Postayla para, gazete ve eşya da taşınmaya başlandı.

Büyük Postane, İstanbul (20. yüzyıl başları)

2.106

Abdülmecit

2.107

İletişim alanında Posta Nezaretinin kurulmasından sonra 1855'te Telgraf Müdürlüğü kuruldu. Telgrafın Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa'da kullanılmaya başlanmasından kısa süre sonra Osmanlı Devleti'nde ikinci telgraf denemesi 1839'da sarayda yapıldı. Bu denemeden etkilenen Sultan Abdülmecit, telgraf hatlarında iletişimi kolaylaştıran Mors alfabesinin mucidi Samuel Morse'a (Samuel Mors) ödül olarak bir berat ve nişan gönderdi. İlk telgraf hattı, 1855'te Rusya ile Kırım Savaşı devam ederken askeri haberleşmeyi sağlamak için Rumeli'de yapıldı. Telgraf Müdürlüğü'nün kurulmasından sonra vilayetlerde telgrafhaneler açılmaya başlandı. Buralarda çalışacak kişileri yetiştirmek için de telgraf mektebi açıldı. 1871'de Posta Nezareti ile Telgraf Müdürlüğü birleştirildi. İletişim alanındaki gelişmelerin toplumsal ve ekonomik etkileriyle ilgili aşağıdaki metni okuyalım.

Halk, telgraf tesislerinin yapımına yakın alaka göstermiştir. Devlet, koordinatör rolü oynayarak planlamayı, cihazların alımını gerçekleştirmiş; halk ise çoğu defa Müslim-Gayrimüslim ayrımı olmadan ormanlardan direkleri kesmiş, telgrafhane yapılmak üzere para toplamış, bina yaptırmıştır. Bu alanda tam bir devlet-millet birlikteliği görülmüştür. Osmanlı Devleti, halkın yakın desteğiyle ve kendi planları çerçevesinde büyük bir hat çekme seferberliğine başlamıştır. Ülke, içindeki merkezleri birbirine ve İstanbul'a bağlarken komşuları da bağlantılar kurmuştur.

Telgraf hatlarının çekilmesinde ve yeni merkezler açılmasında, ticaretin geliştiği veya gelişme imkânları olan yörelere daima öncelik verilmiştir. Şayet telgraf hattının gittiği yer Avrupa ile ticari ilişkileri bulunan bir merkezse buraya Türkçenin yanında yabancı dil (Fransızca) telgraf alıp verebilecek kişiler görevlendirilmiştir. Posta ve telgraf hizmeti ticaretin gelişmesini sağlamıştır. Tüccar, bu döneme kadar mektuplarını çok yavaş giden kervanlar ile gönderebiliyordu. Fiyatlardaki gelişmelerden ve herhangi bir mala ülke içinde nerede ihtiyaç olduğunu bilmediğinden müşteriyi ayağına bekliyordu. Gerçekten de ülke ticareti, 1840'tan itibaren postadan ve 1855'ten itibaren de telgraftan olumlu yönde ve önemli ölçüde faydalanmıştır.

Nesimi Yılmaz, *Tanzimat'ta Haberleşme ve Kara Yolu Taşımacılığı*, s.345,353 (Düzenlenmiştir.)

? İletişim alanındaki gelişmelerin Osmanlı toplumuna ve ekonomisine olan etkilerini açıklayınız.

PTT hakkında daha fazla bilgi almak için www.pttcocuk.gov.tr ve www.pttpulmuzezi.org.tr genel ağı adreslerini ziyaret edebilirsiniz.

19. yüzyıl başlarında Avrupa'da buharlı gemi ve trenlerin kullanılmaya başlanması ulaşımı oldukça kolaylaştırdı. Buharlı gemi ile trenler at arabalarıyla ve yelkenli gemilerle gerçekleştirilen yolculukların yerini aldı. İnsanlar daha hızlı, güvenli ve konforlu yolculuk yapmaya başladılar. Ulaşım araçlarındaki gelişmeler uzak yerler arasında ticareti de kolaylaştırdı. Osmanlı Devleti yöneticileri Avrupa'daki bu gelişmeleri yakından takip ettiler ve ülkelerine kazandırdılar. Şimdi Osmanlı Devleti'nde ulaşım alanındaki gelişmelere daha yakından bakalım.

Osmanlı Devleti'nde ilk buharlı gemi 1828'de İstanbul'da kullanılmaya başlandı. Swift (Sivift) adını taşıyan İngiliz yapımı bu vapura İstanbul halkı "Buğu" adını verdi. İki yanındaki kocaman çarkları, simsiyah duman çıkaran upuzun bacasıyla halkın hayranlığını kazandı. Halk ilk defa yelken veya kürek yerine buhar gücüyle hareket eden bir gemi görmekteydi. Halkın yoğun ilgi gösterdiği bu vapura Padişah II. Mahmut da hayran oldu. Kendisi de vapurla seyahat etmeye başladı. İstanbul'da, ulaşımında kullanılan bu gemilerin sayıları zamanla arttı. Kayıklar ve yelkenli gemilerle saatler süren yolculuklar kısaldı. İstanbul içinde başlayan buharlı gemilerle yolculuk, zamanla Mısır'a kadar uzandı. Ulaşımı düzenli hâle getirmek için 1851'de Şirket-i Hayriye kuruldu. Günümüzde Şirket-i Hayriye "Şehir Hatları" adıyla İstanbullulara hizmet vermeye devam etmektedir.

Şirket-i Hayriyenin 1900 yılındaki sefer tarifi

Şirket-i Hayriyenin Asayiş adlı vapuru

Şirket-i Hayriyenin bir vapurunu gösteren kartpostal

Ulaşım alanında ikinci atılım demir yolu yapımıyla gerçekleştirildi. Anadolu'da ilk olarak 1856'da Aydın ile İzmir arasında demir yolu hattının yapımına başlandı. 1888'de İstanbul'u Avrupa'ya bağlayan demir yolu hizmete açıldı. Orient Express (Oriyent Ekspresi) adını taşıyan tren seferleriyle çok sayıda Avrupalı turist İstanbul'u ziyaret etmeye başladı. İstanbul'dan Bağdat'a ve Medine'ye kadar uzanan demir yolları yapıldı. Demir yolu ticari açıdan da büyük önem taşıyordu. Ülkenin zengin yer altı ve yer üstü kaynaklarının işletilmesi ve elde edilen ürünlerin ihtiyaç duyulan yerlere ulaştırılması kolaylaştı. Demir yolları, tarımsal üretimi ve dolayısıyla tarımdan alınan vergileri de arttırdı. Demir yollarının sağladığı ucuz ve kolay ulaşım sayesinde daha geniş alanlarda tarım yapılmaya başlandı. Demir yolunun yapımından önce buğday nakliyatı ancak 50.000 ton olan Orta Anadolu'da, 1890'dan sonra bu miktar altı yılda sekiz katına çıktı. Bunun yanı sıra ticaret gelişti, ithalat ve ihracattan alınan gümrük vergileri arttı. Demir yolu güzergâhındaki zengin maden yatakları işletmeye açıldı.

Bursa-Mudanya hattında ilk tren seferi (19. yüzyıl sonları)

Orient Express afişi

Etkinlik Zamanı

Metinleri okuyunuz ve soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı defterinize yazınız.

Osmanlı padişahları ve devlet adamları demir yoluna çok büyük ilgi gösterdiler. Sultan Abdülmecit (1839-1861), saray duvarına tren resmi asıyor ve özel doktoruna bu resmi göstererek "Ülkemde bu trenlerin bulunması en büyük arzumdur." diyordu. Aynı padişah, 1855 yılında devlet adamlarına hitaben yaptığı bir konuşmada, dış borç almamak için çok gayret gösterildiğini ama sonuçta buna mecbur kaldığını vurgulayarak artık borçların ödenmesi ve ülkenin kalkınması için demir yolları yapmanın bir zaruret hâline geldiğini ifade ediyordu. Sultan Abdülaziz (1861-1876) ise tren yolu hattının saray bahçesinden geçmesi söz konusu olduğunda "Memleketime demir yolu yapalsın da isterse sirtından geçsin, razıyım." demek suretiyle demir yoluna verdiği büyük önemi göstermiş oluyordu.

Osmanlı Ansiklopedisi, C. 3, s. 463.

Osmanlı padişahı olan Sultan II. Abdülhamid hatıralarında şunları ifade ediyor: "Bütün kuvvetimle Anadolu demir yollarının inşasına hız verdim. Bu yolun gayesi Mezopotamya ve Bağdat'ı, Anadolu'ya bağlamak, İran Körfezi'ne kadar ulaşmaktır. Alman yardımı sayesinde bu başarılmıştır. Eskiden tarlalarda çürüyen hububat şimdi satılabilmektedir. Madenlerimiz dünya piyasasına arz edilmektedir. Anadolu için iyi bir istikbal hazırlanmıştır."

www.tcdd.gov.tr

1. Osmanlı padişahları demir yolu yapımına neden önem vermişlerdir?
2. Demir yollarının Osmanlı Devleti'ne sağladığı yararlar nelerdir?

Günümüzde demir yolları, her geçen gün gelişmeye devam etmektedir. Osmanlı'dan günümüze demir yollarının gelişimini www.tcdd.gov.tr genel ağ adresinden daha ayrıntılı bir şekilde öğrenebilir, ülkemizin çeşitli yerlerindeki demir yolu müzelerini ziyaret edebilirsiniz.

Osmanlı Devleti'nde eğitim alanında önemli ıslahatlar gerçekleştirildi. Özellikle 19. yüzyılda bilimsel ve çağdaş eğitim vermekten uzak olan eğitim sisteminde önemli düzenlemeler yapıldı. Birçok ıslahatın öncülüğünü yapan II. Mahmut, yayınladığı fermanla ilköğretimin İstanbul'da zorunlu ve parasız olduğunu ilan etti. II. Mahmut'un ve ardından başa geçen padişahların desteğiyle 19. yüzyılda eğitim alanında şu düzenlemeler yapıldı:

2.115

II. Mahmut

- Devlet memuru yetiştirmek için Mekteb-i Maarif-i Adliyye adıyla hukuk eğitimi veren bir okul açıldı.
- Ortaokul seviyesinde eğitim veren rüştiyeler, lise seviyesinde eğitim veren idadi ve sultaniler açıldı.
- Avrupa'ya öğrenciler gönderildi.
- Mekteb-i Tıbbiye (Tıp okulu) ve Mekteb-i Harbiye (Harp okulu) açıldı.
- Kız rüştiyeleri açıldı.
- Öğretmen yetiştirmek amacıyla Darülmualimin ve Darülmualimat adıyla kız ve erkek öğretmen okulları açıldı.
- Yükseköğretim seviyesinde eğitim veren ve Türkiye Cumhuriyeti döneminde İstanbul Üniversitesi adını alan Darülfünun açıldı.

Eğitim alanında gerçekleştirilen ıslahatlar halkın genel eğitim seviyesinin yükselmesini sağladı. Açılan okullardan Mustafa Kemal Atatürk'ün de içinde olduğu aydın bir nesil yetişti. Bu nesil, Osmanlı Devleti'nin yıkılmasından sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasına öncülük etti.

2.116

Darülfünun hocaları (20. yüzyıl başları)

Etkinlik Zamanı

İslahat hareketleri sonucunda ortaya çıkan kurumların neden olduğu toplumsal ve ekonomik değişimleri yazınız.

Elçilikler

Toplumsal : _____

Ekonomik : _____

Matbaa

Toplumsal : _____

Ekonomik : _____

Posta Nezareti

Toplumsal : _____

Ekonomik : _____

Telgraf Müdürlüğü

Toplumsal : _____

Ekonomik : _____

Tulumacılar

Toplumsal : _____

Ekonomik : _____

Gazeteler

Toplumsal : _____

Ekonomik : _____

Buharlı gemiler ve demir yolları

Toplumsal : _____

Ekonomik : _____

Yeni okullar

Toplumsal : _____

Ekonomik : _____

SEYYAHLARIN GÖZÜYLE OSMANLI

Osmanlı Devleti Dönemi'nde yaşayan bir seyyah olsaydınız nereleri gezerdiniz? Gezdiğiniz yerlerle ilgili hangi konularda yazılar yazardınız?

Osmanlı Devleti, topraklarının genişliği, askeri gücünün üstünlüğü, altı yüzyıldan fazla süren hâkimiyeti gibi özellikleriyle dünya tarihinin en önemli devletlerinden biridir. Osmanlı Devleti, bu özelliklerinin yanında kültür, sanat ve estetik anlayışıyla da dünya tarihinde özel bir yere sahiptir. Osmanlı Devleti, egemenliği altındaki topraklarda günümüzde de varlığını sürdüren kültürel izler bırakmıştır. Osmanlı kültür ve sanatının ön plana çıkan eserleri olan mimari yapıları Balkanlar'dan Arap Yarımadası'na kadar pek çok yerde görmek mümkündür. Camiler, medreseler, hamamlar, köprüler, çeşmeler, hanlar, türbeler Osmanlı estetik anlayışını yansıtan eserlerdendir. Osmanlı Devleti Dönemi'nde mimarinin yanında hat, tezhip, ebru, minyatür, çini, dokuma, maden işleme, şiiir, musiki gibi sanat ve zanaat dallarında muhteşem eserler ortaya konmuştur. Osmanlı Devleti'ne komşu ülkeler Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışından doğrudan etkilenemiştir. Osmanlı mimarisi, müziği ve el sanatları Avrupa'da örnek alınmıştır.

Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışının önemli unsurları olan mimari eserler, el sanatları, yemekler, giysiler, oyunlar, kutlamalar yerli ve yabancı seyyahların seyahatnamelerinde yer almıştır. Bunların yanında misafirperverlik, temizlik, ağırbaşlılık, saygı, hayvan ve doğa sevgisi, dürüstlük, inançlara bağlılık gibi kültürel özellikler seyahatnamelerde sıkça konu edilmiştir.

Etkinlik Zamanı

A. Osmanlı Devleti Dönemi'ne ait aşağıda yer alan eserlerin hangi sanat dallarına ait olduğunu araştırarak altlarına yazınız.

2.117

2.118

2.119

2.120

2.121

2.122

B. Yukarıdaki örneklerin dışında Osmanlı Devleti Dönemi'ne ait sanat dallarını araştırarak bu sanat dallarına örnekler yazınız.

C. Yaşadığınız yerde Osmanlı Devleti Dönemi'nde yapılmış mimari eserler varsa bunların isimlerini aşağıya yazınız. Yoksa ismini bildiğiniz eserleri yazınız.

İstanbul'da bulunan Türk ve İslam Eserleri Müzesi'ni www.tiem.gov.tr genel ağ adresinden ziyaret edebilirsiniz. Bu müzeyi ziyaret ederek Mukaddes Emanetler'den, Türkiye Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine kadar çeşitli sanat dallarına ait eserleri inceleyebilirsiniz.

Seyahatnamelerde Osmanlı Devleti'nde halkın dili, dini, ırkı ne olursa olsun konuklarına karşı gösterdiği misafirperverlik sıdkıla konu edilmiştir. Misafirlerin karını doyurup konaklamalarını sağlamak, onlara yardımcı olmak için âdeta birbiriyle yarışan halkın bu kültürel özelliği için aşağıdaki örneği okuyalım.

Her yaylada bir misafir odası, daha doğrusu tek bir odadan oluşan ayrı bir ev var. Burası misafirler için ayrılıyor. Yayla sahibi ve çevresindeki birkaç erkek bizi odanın önünde bekliyor. Uzaktan kervanımıza fark eden yayla sakinleri odayı süpürmüş, su getirmiş ve minder sermişler. Yaylalarda yiyecek içecek istememiz gerekmiyor, onlar kendiliğinden bunları size ikram ediyorlar. Türk halkı ne kadar da iyi kalpli, misafirperver ve içten.

Bela Harvath (Bela Harvát, Macar), Anadolu 1913, s. 39

Seyahatnamelerde Osmanlı kültürünün üzerinde en fazla durulan özelliklerinden birisi saygıdır. İnsanların birbirlerine, aile üyelerine ve yaşlılara gösterdiği saygıya ilişkin çok sayıda örnek yer almaktadır.

... sohbet edenlerin ifadeleri veciz ve telaffuzları pek temizdir. Tebessümlerinde incelik, el hareketlerinde ayrı bir zarafet ve sadelik vardır. Yabancıları en çok hayrette bırakan husus, birkaçının hep bir ağızdan konuşmayıp yalnız birinin söz söylemesidir. Konuşan genellikle sözünü pek lassa tutar. Dinleyen de söz bitene kadar güzel bir dikkat hâlinindedir. Birbirlerine karşı fikirlerini hürmetle müdafaa ederler. Söylenen sözlerde herhangi bir fenalık, iftira gibi kötülük yoktur. Yaşlı ve büyüklere karşı hürmet ile onların hakkına riayet hayal edilemeyecek bir nezaket içindedir.

Şafak Tunc, Şebistan Seyyahların Hayal Şebri İstanbul, s.237

Çarşıda camideki benzer bir sükûnet hüküm sürmektedir. Her tarafta mümkün olduğu kadar az konuşulmakta ve sakin hareket edilmektedir. Şarlı söylemek, gürültülü kahkahalar atmak, lüzumsuz izdihamlar yaratmak gibi peylere hiç rastlanmaz. Bütün yüzler, eller ve ayaklar tertemizdir. Her tarafta insanların birbirine karşılıklı saygı duydukları gözlenir.

Ahmed Djevad (Ahmet Cevat), Yabancılar Göre Eski Türkler, s. 67

2.123

Kapalıçarşı, İstanbul (Gravür, W.H. Bartlett)

Mabailde günlük yaşam tablosu (Amadeu Preziosi, 19. yüzyıl)

? Tablodan hareketle Osmanlı kültürü ve sanat anlayışıyla ilgili neler söyleyebilirsiniz?

Osmanlı kültüründe insanlara karşı gösterilen saygı yanında hayvanlara karşı gösterilen iyilikseverlik seyyahların dikkatini çekmiştir. Bu konuda seyahatnamelerde yer alan bir örneğe bakalım.

İstanbul'da bahçe duvarlarının üstlerinde birçok kedinin kendilerine sadaka verecek insanları bekledikleri görülür. Türkler arasında içkembe, ciğer ve et parçalarını kaynatarak satmak üdettir. Bu gibi satıcıların arkasında daima köpekler koşuşturur. Türkler bu satıcılardan aldıkları yiyecekleri köpeklerle eşitçe dağıtırlar ve kenarda bekleyen kedilerin paylarını vermeyi de unutmazlar. Türkler; kedi, köpek, balık, kuş ve Tanrı'nın başka canlı ve konuşmayan yaratıklarına yiyecek vermekle yüce Tanrı'nın gözüne gireceklerine inanırlar.

Şafak Tunç,
Şebistan Seyyahların Hayal Şebri İstanbul, s. 233
(Düzenlenmiştir.)

Ciğer satıcısı ve kediler (Gravür, 1715)

Osmanlı Devleti'nde şehir ve kasabalarda hamamlar bulunurdu. Günümüzdeki gibi evlerde her an sıcak suyun olduğu banyoların bulunmadığı o dönemde hamamlar halkın temizlik ihtiyacını karşıladığı yerlerdi. Seyahatnamelerde halkın temizliğe verdiği önemle birlikte hamamların mimari özelliklerine de yer verilmiştir. Aşağıdaki örnekleri inceleyelim.

Anadolu halkı kadar temizliğe düşkün bir halka hiç bir zaman rastlamadım. Bunu fark etmek için onu hamamda görmek kâfidir. Elbiseli bir adam çıkagelir hamama, bir de soyununca bakarsınız ki elbiseleri tertemizdir. Hamama gitmek ve yıkanmak İslamiyetin temellerinden biridir.

Ahmed Djevad, Yabancılar Göre Eski Türkler, s. 69

2.126

Hamam (Gravür, Thomas Allom, 1839)

Türkler, vücudu temiz tutmak için olduğu kadar sağlıkları için de sık sık hamama giderler. Bu sebeple bu ülkede birçok güzel hamam vardır. Hepsi de aynı tarzda yapılmışlardır, bazılarının diğerlerinden daha büyük veya daha çok mermerle süslü olduğundan başka aralarında hiçbir fark yoktur.

Jean Thevenot (Can Tevenot, Fransız),

1655-1656'da Türkiye, s. 85

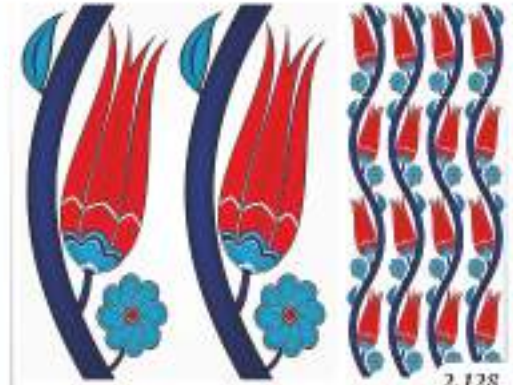
2.127

Sultan Hamamı, Manisa

Günümüzde Hollanda'nın sembollerinden biri olan lale, Osmanlı Devleti'nden Avrupa'ya götürülmüştür. Kanunî Sultan Süleyman Dönemi'nde ülkemize gelen Avusturya elçisi Busbecq (Busbek), dönüşünde götürmek üzere çok sayıda lale soğanı almıştır. Busbecq, Türklerin çiçeklere olan düşkünlüğüne de hayran kalmış ve seyahatnamesinde bunu şöyle açıklamıştır:

İstanbul'a doğru ilerlediğimiz sırada, mevsim kış olmasına rağmen lale, sümbül, nergis gibi çiçeklerin açmış olduğunu hayretle gördük. Lalelerin fazla bir kokusu olmamakla beraber görünüşlerinin güzelliği ve renklerinin çeşitliliğine hayran olmamak mümkün değildir. Türkler çiçeğe aşırı derecede düşkündürler. Güzel bir çiçek için büyük miktarda para vermekten çekinmezler. Bunları çoğu defa bana hediye ediyorlardı.

Ogier Ghislain De Busbecq (Ogier Gisleyn de Busbek, Hollandalı), Türkiye'yi Böyle Gördüm, s. 35

2.128

Çinilerde yer alan lale motifleri

Seyahatnamelerde Osmanlı Devleti'nde ihtiyaç sahiplerine yapılan yardımlarla ilgili birçok örnek yer almaktadır.

Bursa'da hastaların tedavisi için bir kaplıca bulunmaktadır. Burada yolcular için bir zaviye inşa edilmiştir. Gelenler orada üç gün süre ile yedirilip içirilirler.

İbni Battuta, Arap, Büyük Dünya Seyahatnamesi, s. 224

Bıraktıkları hayratlar hangi çeşit olursa olsun bizdekinden fazladır. Bu yüzden yaşarken bile bizden daha cömerttirler. Dört imparator tarafından yapılan dört büyük caminin etrafı hayrat ile doludur. Paşalar da hayrat bırakırlar. Kasabalar ve tenha yol kıyılarına yolcular için kervansaraylar yaptırır, yollar açtırlar. Su olmayan yerlere çeşmeler ve tuvaletler yaptırırlar. Hallun bedava olarak faydalandığı bu yapılar öyle muhteşemdir ki saraylara benzer. Buralardan istifade edenler "Allah yaptırandan razı olsun." demeden edemezler. Sadece insanlara değil, hayvanlara da yapılan iyilik çok büyük sevaptır. Bazı insanlar denizdeki balıklara ekmecek atarlar.

Manuel Serrano Y. Sares, *İspanyol, Türkiye'nin Dört Yılı 1552-1556*, s.89

? Günümüzde Osmanlı Devleti'ndeki yardım faaliyetlerine benzer çalışmalarını hangi kurum ve kuruluşlar yapmaktadır? Açıklayınız.

Osmanlı ülkesinde özellikle yabancı seyyahları etkileyen bir başka konu alışverişte esnaf ve tüccarın olumlu davranışları olmuştur.

Tüccar ayaklarını altına alıp kahve veya salep içerek gelecek olan müşterisini bekliyor. Türk tüccarı müşterisine karşı son derece kibar. Zorlama, üsteleme, kavgaya yok. Çünkü önemli olan edep ve namus. Paranın üstünü tam olarak geri veriyor, tartıyı dürüstçe yapıyor ve tartarken terazide yuvarlak ağırlıklar kullanıyor.

Bela Horvath, *Anadolu 1913*, s.18-19

Osmanlı esnafı (1895)

? Türk tüccarların hangi özelliği sizi daha çok etkiledi? Neden?

Etkinlik Zamanı

82-85. sayfalar arasındaki örneklerde seyyahlar Osmanlı halkının hangi davranışlarından etkilenmişlerdir? Yazınız.

Kervansaraylar, hanlar ve bunlara bağlı imaret, hamam ve dükkânların hayırseverler tarafından yaptırılmasıyla yerleşim yerlerinin gelişmesi sağlanmıştır. Özellikle Avrupalı seyyahlar, ülkelerinde olmayan cami, hamam, kervansaray, imaret gibi yapıları eserlerinde tanıtmışlardır.

Bu büyük kasaba ağaçsızdı ve bir fersahlık (5 km) yerde iskan edilmemişti. Sokullu Mehmet Paşa, bu kasabayı tamamen kendi çabasıyla kurdu. Şimdi burada büyük bir kervansaray vardır. Kervansarayanın karşısında çok güzel ve büyük bir cami yer alır ve mermer sütunlarla süsölüdür. Kervansarayda avlunun ortasında bir çeşme ve yanında kadınlar ve erkekler için hamamlar vardır. Kervansarayanın, şifahanenin, caminin, hamamların ve üzeri kurşunla kaplı dükkânların inşaat giderleri Mehmet Paşa tarafından karşılanmıştır. Kervansarayda yolculara üç gün boyunca yemek verilir ve bu gibi giderler üç yüz kasaba ve köyün gelirleri üzerinden karşılanır.

Gülşin Üçel Aybet, Avrupalı Seyyahların Gözünden Osmanlı Dünyası ve İnsanları (1530-1699), s. 353

Kervansaray (Grevür)

2.130

? Çevrenizde hangi türde tarihi yapılar bulunmaktadır? Bu yapılar halkın hangi ihtiyaçlarına cevap vermektedir?

Osmanlı evlerinin iç düzeni ve eşyaları Avrupalılara ait seyahatnamelerde çokça konu edilmiştir.

Türk evleri ve iç düzeni dikkate değer. Evlerin içi ve odalar genellikle gösterişli süslerle dolu, tavanları farklı renklere boyanmış. Hepsinde bir kenarda yüksek bir sedir var. Yerden yüksekliği otuz santim dolayında, boyu da bir buçuk iki metre kadar. Bu sediri üzerine kumaşla kaplı ya da saten kaplı şilteler konuyor, bir uçtan bir uca yastıklar diziliyor. Kesintisiz bir sedir havası yaratılmaya çalışılıyor. Yere güzel bir halı ya da kilim seriliyor. Pencereler kafesli ama camsız. Mobilyalar arasında ne masa ne de sandalyeler var, aslında onlara gerçekten ihtiyaç da yok.

William Wittman (Vilyam Vitman, İngiliz), Osmanlı'ya Yolculuk 1799-1800-1801, s. 9

Osmanlı evi (Varşova Üniversitesi Kütüphanesi)

2.131

? Yukarıdaki metinde anlatılan evin özelliklerinden hangilerini yandaki resimde görüyorsunuz?

Osmanlı'daki yemekler, içecekler, sofrta düzeni ve yemek adabı ile ilgili bakın seyahatnamelerde hangi örneklere yer verilmiş?

Türkler obur değillerdir. Gayet az yerler. Sofra zevkine pek az düşkündürler. Bir parça ekmele beraber tuz, soğan ve yoğurt bulurlarsa yemek için başka şey aramazlar. Yoğurt bir çeşit ekşimiş süttür. Türkler buna su ilave ederek içine eklemek doğruyorlar. Harareti teskin etmek için çok iyi bir sıvıdır. Hem besleyici, hem de hazmı kolaydır. Kervansarayların hepsinde bu yoğurt mutlaka bulunur. Üzüm, vişne gibi kuru yemişleri sıcak suda kaynatıp toprak tabaklar içine koyarlar. Bir de pirinçten yapılan yemekleri vardır. Üzerine koyun ve kuzu eti koyarlar.

Oğlar Ghisla'in De Busbecq, Türkiye'yi Böyle Gördüm, s. 59

Sofra (Minyatür, Levni, Surname)

Soframıza önce üzerinden buharları yükselen büyük bir tencere içinde bezelyeli tavuk çorbası geliyor. Ardından kabak dolması sunuluyor ama bu yemeğin yanında herkes için üç ayrı peçete de veriliyor. İlginç olan bu peçetelerin hamurdan ve yenilebilir olması! Türklerin bazlama dedikleri bu hamur işi ürün, dağ köylülerinde ekmele yerine geçiyor. Bazlamadan koparılan bir parçayı üç parmağınız arasına alıp eti veya yemeğin katı kısmını bununla tutabiliyorsunuz. Sofraya gelen leziz ve baharatlı et yemeği küçük et parçalarından yapılmıştı. En son sofraya konulan pilav da bazlamayla yenilebiliyor. Yanında ise sulandırılmış sarımsaklı yoğurdun içinde yüzen salatalık parçaları sunuluyor.

Bela Horvath, Anadolu 1913, s. 43-44 (Düzenlenmiştir.)

? Metinlerde söz edilen yemek ve içeceklerin hangileri günümüzde de tüketilmektedir?

Kahve, Osmanlı'dan günümüze gündelik hayatımızın vazgeçilmez bir içeceği. Türk kahvesi adıyla dünyaca tanınan bu içecek, Osmanlı Devleti'nde 1500'lü yıllarda tüketilmeye başlanmıştır. Genellikle bir bardak su ve Türk lokumuyla ikram edilen Türk kahvesi seyahatnamelerde de kendisine yer bulmuştur.

Onların her zaman içtikleri başka bir içecekleri vardır ve kahve diye isimlendirdikleri bu içeceği günün her saatinde içerler. Kahveyi porselen fincanlara koyarlar ve boyalı tahta tepsi üzerine sıralayıp ve sıcak olarak size getirirler. Türk ülkesinde kahve çok miktarda içilir. İster fakir ister zengin olsun herkes günde en az iki veya üç fincan içer. Herkesin geldiği kahvehaneler çoktur. Kahve burada büyük kazanlarda pişirilir. Buraya birçokları sohbet etmek için gelir.

Jean Thevenot, 1655-1656'da Türkiye, s. 91-92

Kahvehane (Minyatür)

Bayramlar sevinçle beklediğimiz, sevdiğimiz insanlarla bir araya geldiğimiz günlerdir. Bu özel günlerin nasıl kutlandığını yabancı bir seyahatçı anlatımından inceleyelim.

Gerlach (Gerlah), 1574'te Ramazan sona erdiğinde minareleri aydınlatan tüm lambaların kaldırıldığını ve insanların tüm gece boyunca sokaklarda gezerek alışveriş yaptıklarını söyler. "Ertesi gün bayramdı. Bayram üç gün sürmüştü. Bu süre boyunca herkes en iyi giysilerini giymiş, yaya olarak ya da arabalarla gezintiler yapmıştı. İnsanlar sokakta birbirlerine ekmek ve elma sunmuşlardı. En sevilen eğlenceler salıncak ve dönme dolaptı. Birçok yerde salıncaklar kurulmuştu.

Halil İnalcık, Günsel Renda, Osmanlı Uygarlığı, C. 1, s. 439 (Düzenlenmiştir.)

Bayram yerinde salıncaklar (Minyatür, Taeschner Albümü)

? 1574'teki Ramazan Bayramı kutlamaları ile günümüzdeki Ramazan Bayramı kutlamaları arasındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

Ramazan Bayramı, Türklerin en büyük bayramıdır ve bu bayramda övülmeye değer bir şeye uyarlar. Bu, bütün düşmanlarından özür dilemeleri ve onlarla barışmalarıdır. Çünkü eğer kalplerinde birine karşı kötülük varsa bayram yapamayacaklarına inanırlar ve bu üç gün zarfında tanıdıkları kimselere rastlarsa onlarla öpüşürler ve birbirlerine iyi bayramlar ve mutluluklar dilerler.

Jean Thevenot, 1655-1656'da Türkiye, s.119

Bayram kutlaması tablosu (Fausto Zonaro)

Seyahatnamelerde okçuluk, cirit ve güreşten söz edilmektedir. Özellikle cirit oyunu seyyahların hayranlığını kazanmıştır. İki takım halinde, at üstünde uzun bir sopayla oynanan bu oyunla ilgili ünlü Türk seyyahı Evliya Çelebi şunları yazmış:

Bütün paşalar tatil günleri askeriyle Kavak Meydanı'nda silahşorluk edip cirit oynarlar. Geniş bir meydan olduğundan tâ ortasında üç kat gemi direklerini birbirine bağlayıp dikmişlerdir. Tâ en tepesinde bir altın yaldızlı top vardır. Bütün oyuncu savaşılar at bırakıp o topa sırk atarlar. Vuran yarışmacılara hediyeler verilir.

Evliya Çelebi, Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi, 2. C., 1. Kitap s.114 (Düzenlenmiştir.)

Cirit oyunu (Gravür, Melling)

Son olarak giyim konusunda seyyahların neler yazdıklarına bakalım.

Ayaklarının daima temiz olması gerekir. Yazın giydikleri ayakkabılar ince deriden mor, kırmızı veya sarı renkte yapılır. Bizdeki kumaşların boyanışı gibi deriye çok güzel renkler verirler. Kepenek yerine de dolama adı verilen topuklara kadar uzun şeyler giyerler. Manto olarak uzun ve bol elbiseler giyerler. Giyimlerini mümkün olduğu kadar iyi kumaştan yaptırırlar. Kalite itibarıyla yüksek olmamakla beraber üzerine türlü nakışlar konmuş gösterişli ve zarif çeşit çeşit kumaş dokunur.

Manuel Serrano Y. Sanz, Türkiye'nin Dört Yılı 1552-1556, s. 134

Türk giysileri içinde bir Avrupalı kadın tablosu (Jean Liotard, Pera Müzesi, İstanbul)

- ❓ Günümüzdeki giysi ve ayakkabılarla metinde anlatılanlar arasında ne gibi benzerlikler ve farklılıklar bulunmaktadır?
- ❓ Seyyah Osmanlı'da kullanılan giysi ve ayakkabıların hangi özelliklerinden etkilenmiştir?

Etkinlik Zamanı

Osmanlı Devleti'nin kültürel özelliklerine ait örnekleri araştırınız. Her bir özellik için üç örnek yazınız.

Mimarî eserler

Giysiler

Yemekler

İçecekler

Oyunlar

Sporlar

Kutlamalar ve
eğlenceler

Bayramlar

Ev eşyaları

Edebi eserler

Etkinlik Zamanı

Seyahatnamelerden alınmış metinleri okuyunuz ve soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı defterinize yazınız.

Bir kaç ormandan geçtik. Çok sayıda köy gördük. Bu köylerde bizi çok iyi ağırladılar, yemek verdiler. Yolcuları rahatlatmak ve yedirmek âdeti Müslümanların en şerefli âdetlerindendir. Türkler bir hayırsever olarak asla teşekkür beklemez ve karşılığını da istemezler.

Gülgün Üçel Aybet, Avrupalı Seyyahların Gözünden Osmanlı Dünyası ve İnsanları (1530-1699), s. 356

Onlar kendi aralarında öyle örnek bir uyum ve ahenk içinde yaşarlar ki aralarında kaldığım sürede bir Müslümanın diğer bir Müslümana ne şiddet gösterdiğini ne de kötü bir söz söylediğini gördüm.

Gülgün Üçel Aybet, Avrupalı Seyyahların Gözünden Osmanlı Dünyası ve İnsanları (1530-1699), s. 159

Leylekler, kılangoçlar kovulma korkusundan uzak, Türklerin evlerine yuva yapabilirler. Köpekler sürüler halinde sokaklarda dolaşır. Onlara kötü davranmanın vay hâline! Sokaklarda kedilere et atan çok insan görebilirsiniz.

Ümit Meriç, Seyyahların Aynasında Şehirlerin Sultanı İstanbul, s. 207

Bütün camilerin hayır işlerinde kullanılmak üzere büyük gelirleri vardır. Bu gelirler akıl hastalarının, fakir halkın bakımı ve çocukların eğitimi gibi hayır işlerinde kullanılmak üzere yapılan bağışlarla verilen hediyelerden oluşmaktadır. Bunun yanı sıra onlar, camilerin yanındaki imaretlerde fakir halka bin okka pilav ve yeterli miktarda et dağıtırlar.

Gülgün Üçel Aybet, Avrupalı Seyyahların Gözünden Osmanlı Dünyası ve İnsanları (1530-1699), s. 349

Uyku vakti gelince yataklar getirilir, yere serilir ve herkes kendi yatağında yatar; ev sahibinininki bir divan üzerindedir. Sabah yataklar kaldırılır ve yerine tekrar konur. Öyle ki ev bir anda yatak hiç yokmuş gibi bir hâle gelir.

Jean Thevenot, 1655-1656'da Türkiye, s. 93

Onların en sık yedikleri, pilav adını verdikleri yemektir. Pilav; piliç, koyun, sığır eti yahut sadece bunlardan birisi veya et olmadığı takdirde tereyağı ile pişirdikleri pirinçtir. Yemek zamanı gelince yere sofra adı verilen deriden yuvarlak bir masa örtüsü yayarlar. Onun üzerine pilav ve eti koyarlar. Ekmeği parçalara bölerek dağıtırlar, sonra da sofranın etrafına ayaklarını altlarına alarak otururlar. Bismillah yani "Allah'ın adıyla" diyerek yemeğe başlarlar.

Jean Thevenot, 1655-1656'da Türkiye, s. 89

İnsan, İstanbul'un neresinde bulunursa bulunsun etrafına hiç bakılmadan sade bir bağırman kâfidir: Kahvecii! Üç dakika sonra, önünüzde bir fincan kahve tütmeğe başlar.

Şafak Tunç, Şehristan Seyyahların Hayal Şehri İstanbul, s. 325

1. Metinler kültürel özelliklerden hangileriyle ilgilidir? Sırasıyla söyleyiniz.
2. Bu kültürel özellikler neden seyyahların ilgisini çekmiştir?
3. Metinlerdeki kültürel özellikler günümüzde devam ediyor mu? Devam etmeyenler neden yok olmuş olabilir?
4. Bu kültürel özelliklerden hangilerini yaşatmak gerektiğini düşünüyorsunuz? Neden?

NELER YAPTIM? NELER ÖĞRENDİM?

Ünitenin işleniş sırasında göstermiş olduğunuz performansı size uygun yüz ifadesinin bulunduğu kutuya "X" işareti koyarak belirtiniz.

Ölçütler	 Katılıyorum	 Kararsızım	 Katılmıyorum
1. Osmanlı Devleti'nin siyasi güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıkladım.			
2. Osmanlı Devleti'nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz ettim.			
3. Avrupa'daki gelişmelerle bağlantılı olarak Osmanlı Devleti'ni değişime zorlayan süreçleri açıkladım.			
4. Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulundum.			
5. Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verdim.			
6. Anlayamadığım konu ya da konular hakkında farklı kaynaklardan bilgi edindim.			
7. Dersin işleniş sırasında anlayamadığım yerler hakkında öğretmenimden ve arkadaşlarımdan yardım aldım.			
8. Dersle hazırlıklı geldim.			
9. Konuyla ilgili sınıfta gerçekleşen konuşmalara ya da tartışmalara katıldım.			

Aşağıdaki soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı öğretmeninizle ve arkadaşlarınızla paylaşınız.

En çok hangi konudan ya da etkinlikten hoşlandınız? Neden?

Anlamakta zorlandığınız konu ya da konular hangileridir?

Tekrar incelemek istediğiniz etkinlik veya konu var mı? Neden?

Bu ünitenin işlenişinde başarılı olduğunuzu düşünüyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

Başarınızı arttırmak için ne yapmayı planlıyorsunuz?

ÖĞRENDİKLERİMİ DEĞERLENDİRİYORUM

A. Cümlelerde belirtilen yargıların doğru mu yoksa yanlış mı olduğunu cümlelerin başındaki kutulara "D" ya da "Y" yazarak belirtiniz. Yanlış olduğunu düşündüğünüz yargıların doğrularını cümlelerin altlarındaki boşluklara yazınız.

(....) 1. Osman Bey, Anadolu beylikleri ile savaşarak topraklarını genişletmiştir.

(....) 2. Coğrafi konumu Osmanlı Devleti'nin kısa sürede siyasi güç olarak ortaya çıkmasını sağladı.

(....) 3. İskân politikası ile Rumeli'den Türk aileler Anadolu'ya yerleştirilmiştir.

(....) 4. İstanbul'un fethi ile Osmanlı Devleti İstanbul Boğazı'nın kontrolünü sağlamıştır.

(....) 5. Osmanlı Devleti'nin fetih siyaseti gaza ve cihat anlayışına dayanıyordu.

(....) 6. Avrupa'daki gelişmeler Osmanlı Devleti'ni değişime zorlamıştır.

(....) 7. Aydınlanma Çağı, Rönesans'ın temellerinin atıldığı dönemdir.

(....) 8. II. Mahmut Dönemi'nde ilk Türk matbaası Türkçe eserler basmaya başladı.

(....) 9. Posta Nezareti ve Telgraf Müdürlüğü'nün açılması iletişim alanındaki ıslahatlardandır.

B. Aşağıdaki cümleleri kutucukta verilenleri kullanarak doğru olarak tamamlayınız.

Tımarlı Sipahiler, Baharat, istimalet politikası, Luther, Karesioğulları,
Takvim-i Vekayi, reaya, Darülfünun, din

10. Osmanlı Devleti'nde tarım, hayvancılık, ticaret gibi faaliyetlerle uğraşanlara _____ denirdi.

11. Osmanlı Devleti'nin fetihlerinde başarılı olmasında _____ önemli bir yere sahiptir.

12. _____ Beyliği'nin fethi Osmanlı Devleti'nin Rumeli'ye geçişini kolaylaştırmıştır.

13. Osmanlı ordusunun en kalabalık grubunu _____ oluştururdu.

14. Fatih Sultan Mehmet, Ortodokslara _____ ve vicdan hürriyeti tanımıştır.

15. Mısır Seferi sonunda _____ Yolu'nun önemli bölümü Osmanlı kontrolüne girdi.

16. Reform hareketinin başlamasına Alman papaz _____ öncülük etmiştir.

17. II. Mahmut Dönemi'nde _____ adlı resmi gazete yayımlanmaya başlandı.

C. Aşağıdaki I. grubu II. grup ile örnekteki gibi eşleştiriniz.

18.

I. grup

- a Osman Bey
- b Orhan Bey
- c I. Murat
- ç Yıldırım Bayezid
- d II. Murat
- e Yavuz Sultan Selim

II. grup

- 1. ☐ Varna
- 2. ☒ Koyunhisar
- 3. ☐ Mohaç
- 4. ☐ Çaldıran
- 5. ☐ Niğbolu
- 6. ☐ Çirmen
- 7. ☐ Pelekanon

Ç. Doğru cevabın bulunduğu seçeneği işaretleyiniz.

- 19. I. Askeri amaçlı nüfus sayımı yapılması
- II. Avrupa başkentlerine elçilikler gönderilmesi
- III. Posta Teşkilatının kurulması
- IV. Gazete ve dergilerin basılması

Yukarıdaki gelişmelerden hangisi Osmanlı Devleti'nde sosyal ve ekonomik alanda yapılan ıslahatlar arasında yer almaz?

- A) I B) II C) III D) IV

20. "Türkiye'de misafir kabul etmeyecek bir köy evi, yemek yenmeyecek bir konak, biraz sebze, meyve hatta çiçek toplayıp dinlenmek üzere gelen yolcuyu iyi karşılamayan bir bağ, bostan ve bahçe sahibi yok gibidir."

Thornton (Tornton) (Yılmaz Öztuna, Büyük Türkiye Tarihi, C.11, s.263)

Thornton, Türk kültürü hakkında hangi özelliği vurgulamaktadır?

- A) Dürüstlük B) Misafirperverlik C) Saygı D) Temizlik

21. Osmanlı Devleti'nin ne zaman ve hangi gelişme sonucu kurulduğu konusunda tarihçiler farklı görüşlere sahip olup bu konuda farklı kanıtlar göstermektedirler. Bunun en büyük nedeni kuruluş dönemi kaynaklarının yetersizliğidir. Osmanlı'nın kuruluşundan bahseden ilk kaynaklar Osman Bey'den yaklaşık bir asır sonra kaleme alınmıştır ve birbirinden farklı bilgiler vermektedir. Bu eserlerdeki bilgilerin yorumlanması ile tarihçiler Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu ortaya koymaya çalışmaktadırlar.

Metne göre Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile ilgili aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Tarihçiler arasında bir uzlaşma bulunmamaktadır.
- B) Tarihçiler kanıtlardan farklı sonuçlara ulaşmaktadırlar.
- C) İlk Osmanlı kaynakları, Osman Bey Dönemi'nde yazılmıştır.
- D) Kuruluş dönemini anlatan kaynakların içerikleri birbirinden farklıdır.

22. Sanayi İnkılabı'nın sonuçlarından hangisi insan hakları ihlallerinin yapıldığının göstergesidir?

- A) Osmanlı Devleti'ni olumsuz etkilemesi
B) Üretimde artış yaşanması
C) İnsanların köle olarak çalıştırılması
D) Şehir nüfusunun artması

23. Osmanlı Devleti, kuruluş yıllarından itibaren düzenli ve planlı bir şekilde iskân politikası uygulamıştır. Örneğin, Anadolu'dan Balkanlar'a göç ettirilen ailelere toprak verilmiş ve bu ailelerden belirli bir süre vergi alınmamıştır.

Metne göre Osmanlı Devleti, iskân politikasıyla aşağıdakilerden hangisini amaçlamıştır?

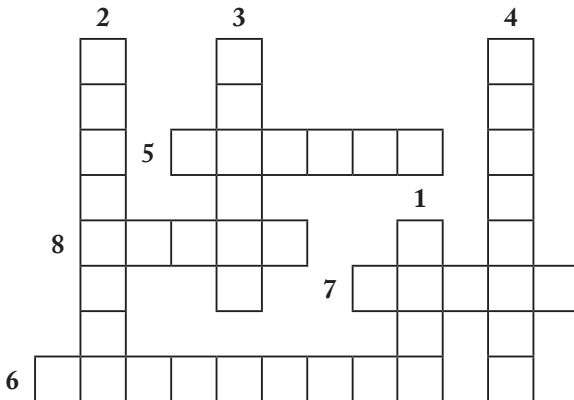
- A) Rönesans hareketlerini yakından takip etmek
B) Avrupa'daki yeniliklerden yararlanmak
C) Anadolu'da siyasi birlik sağlamak
D) Balkanlar'da kalıcılık sağlamak

D. Aşağıdaki soruların cevaplarını defterinize yazınız.

24. Osmanlı Devleti'nin önemli bir siyasi güç hâline gelmesinde sizce en önemli etken nedir? Açıklayınız.
25. Millet sistemi ve istimâlet politikasının Osmanlı Devleti'ne yararları nelerdir?
26. Avrupa'daki hangi gelişmeler Osmanlı Devleti'ni siyasi ve ekonomik olarak değişime zorlamıştır?
27. İslahat hareketleri sonucu Osmanlı toplumunda ve ekonomisinde hangi değişiklikler gerçekleşmiştir?
28. Çevrenizde Osmanlı kültür ve sanat anlayışını yansıtan eserler nelerdir?

E. Aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

- Osmanlı Devleti'ni kuran Oğuz boyu.
- Devşirme sistemiyle oluşturulan askerî ocak.
- Yavuz Sultan Selim'in ilk seferini düzenlediği devlet.
- Avrupa'da edebiyat, güzel sanatlar gibi alanlarda ilerlemenin arttığı dönem.
- Katolik Kilisesi'nin kişileri dinden çıkarma yetkisi.
- İtfaiye teşkilatının temeli olan ocak.
- Osmanlı Devleti'nde halkın temizlik ihtiyacı için inşa edilmiş yapılar.
- Osmanlı Devleti'nde halkın sıcak olarak tükettiği bir içecek.

3. ÜNİTE

ÜLKEMİZDE NÜFUS

KONULAR

- ▶ Yeryüzünde Yaşam
- ▶ Nüfusumuz
- ▶ Nedenleri ve Sonuçlarıyla Göç
- ▶ Yerleşme ve Seyahat Özgürlüğü

ÜNİTEYİ TAMAMLADIĞINIZDA

- Geçmişten günümüze yerleşmeye etki eden faktörler hakkında çıkarımlarda bulunabileceksiniz.
- Türkiye’de nüfusun yoğun ve seyrek olduğu yerleri ve bu durumun nedenlerini örnekler vererek açıklayabileceksiniz.
- Ülkemiz nüfusunun özellikleri hakkında tablolar ve grafikler kullanarak yorumlar yapabileceksiniz.
- Göçün nedenlerini ve sonuçlarını tartışabileceksiniz.
- Yerleşme ve seyahat özgürlüğünün kısıtlanması halinde ortaya çıkabilecek olan insan hakları ihlallerine örnekler gösterebileceksiniz.

YERYÜZÜNDE YAŞAM

Fotoğraflarda görülen yerlerden hangisi yerleşmek için daha çok tercih edilir? Neden?

Hakkâri

Sapanca Gölü, Sakarya

İnsanlar, tarih öncesi devirlerde soğuktan korunabilecekleri mağaralarda yaşamışlar, avcılık ve toplayıcılıkla yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Bu nedenle sık sık yer değiştirmişlerdir. Havanın ısınması, tarımın başlaması ve bazı hayvanların evcilleştirilmesiyle birlikte ırmak ve göl kenarlarında evler yapmaya başlamışlardır. Zamanla köyleri oluşturmuşlardır. Böylece yerleşik yaşama geçmişlerdir.

Tarih öncesi dönemde iklim şartları, güvenlik, ulaşım kolaylığı, tarım yapmaya uygunluk bir yere yerleşmesi için başlıca nedenler olmuştur. Bu nedenler gün geçtikçe artmıştır. Aşağıdaki şemada yerleşmeye etki eden faktörlere yer verilmiştir. Hep beraber inceleyelim.

? Şemada yer alan faktörlerden hangileri yaşadığınız yere yerleşmenizde daha etkilidir?

Şemada yer alan faktörlere bağlı olarak insanlar dünyanın birçok yerine yerleşmişlerdir. Ancak kutuplarda, buzullarla kaplı alanlarda, tatlı su kaynakları olmayan adalarda yerleşim görülmemektedir. Yine yükseliği çok fazla olan dağlık alanlar, aşırı kuraklığın yaşandığı çöller yerleşmek için tercih edilmemiştir.

Dünya nüfus yoğunluğu bir sonraki sayfada yer alan Dünya nüfus yoğunluğu haritasında gösterilmiştir. Bu haritaya bakıldığında Afrika'nın üst kısmının nüfus yoğunluğunun az olduğu, Avrupa'nın nüfus yoğunluğunun ise Afrika'nın üst kısmına göre daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durum şemada yer alan "İklim şartlarının uygun olduğu yerler" kutucuğu ile örtüşmektedir.

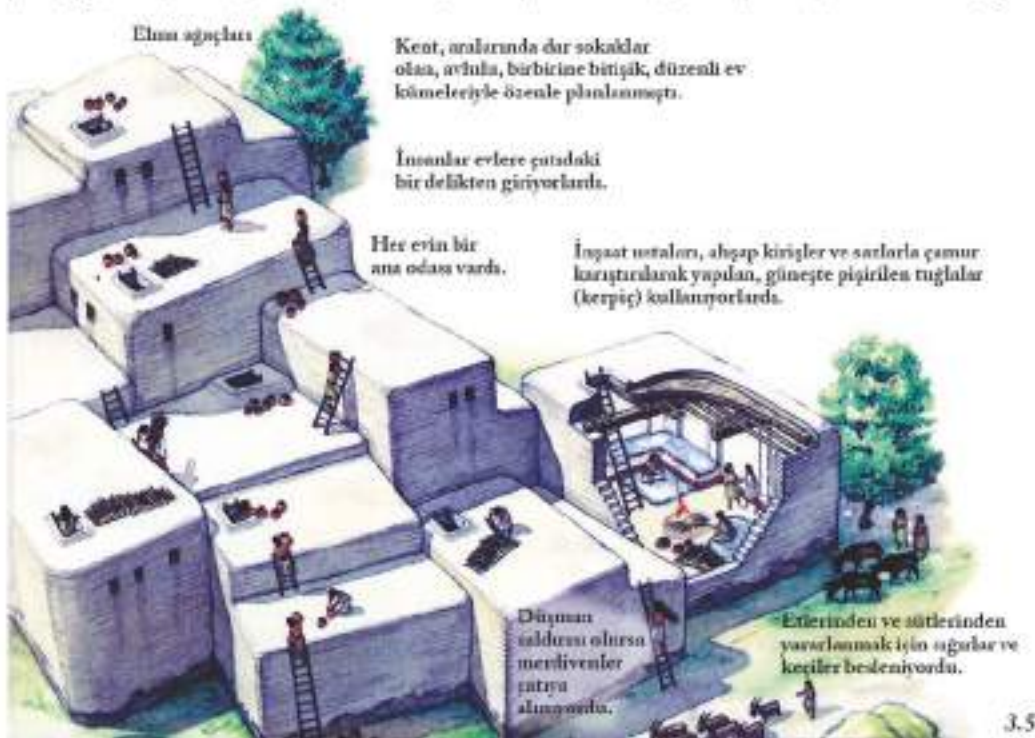

Dünya nüfus yoğunluğu haritası

? Yukarıdaki haritada nüfusun yoğun olduğu yere bir örnek de siz veriniz.

Yukarıdaki harita üzerinde nüfusun nerelerde yoğunlaştığı hakkında örnekler verdik. Şimdi de bu yerleşim yerlerine geçmişten ve günümüzden örnekler verelim. Bu örnekler üzerinden yerleşmeye etki eden faktörler hakkında çıkarımlarda bulunalım.

Bereketli topraklarda yabani bitkilerin tohumlarını toplayarak ekmeye başlayan ilk çiftçiler daha fazla ürün üretmeye başladılar. Bulundukları yerde köyler oluşturdular. Baza köyler öylesine büyüdü ki yakınlardaki küçük köyleri de içine aldı. Böylece ilk kentler ortaya çıktı. Bunlardan birisi de MÖ yaklaşık 7000 yılında beş bin çiftçi ve sığır çobanının yerleştiği, Konya'nın Çumra ilçesindeki Çatalhöyük kentidir. Çatalhöyük büyük olasılıkla aşağıdaki gibi görünüyordu.

Antik Dünya Ansiklopedisi, s.12

Tarih boyunca su kaynakları Nil Nehri'nde olduğu gibi yerleşmeye etki eden en önemli faktörlerden biri olmuştur. Yandaki görüntüde Mısır'ın gece uzaydan çekilmiş bir görüntüsü yer almaktadır. Bu görüntüdeki sarı renkli üçgene benzeyen ve güneye doğru incelererek devam eden kısım Nil Nehri'nin geçtiği yerlerdir. Görüntüdeki sarı renkler gece Mısır'da yanan ışıkları göstermektedir. Sarı ışıklar buralarda yerleşim yeri olduğunun kanıtıdır.

Tarih boyunca Mısır'da yerleşim dünyanın en uzun nehirlerinden biri olan Nil Nehri boyunca yoğunlaşmıştır. Bu nehir sayesinde tarımsal faaliyetler için yağmura ihtiyaç duyulmadan tarım yapılabilmiş ve Mısır'da tarihteki ilk uygarlıklardan biri kurulmuştur.

Günümüzde Suudi Arabistan'da bulunan Mekke şehri gibi bazı şehirler insanlar tarafından kutsal kabul edilmiş ve yerleşim için tercih edilmiştir. İslam'ın doğduğu yer olan Mekke, Kur'an-ı Kerim'de İbrahim suresi 37. ayette şu ifadelerle geçmektedir:

Rabbimiz! Ben çocuklarımdan bazısını senin kutsal evinin (Kâbe'nin) yanında ekin bitmez bir vadiye yerleştirdim. Namazı dosdoğru kılmaları için (böyle yaptım.) Sen de insanlardan bir kısmının gönülleri onlara meylettir, onları ürünlerden rızıklandırırsın, umulur ki şükrederler.

Halil Altıntaş, Muzaffer Şahin, Kur'an-ı Kerim Meali, s. 257

Yukarıdaki ayete göre ekin bile bitmeyen bir vadi olarak tanımlanan Mekke, İslamiyet'in doğuşu ve yayılışı ile birlikte dünyada önemli bir yerleşim alanı hâline geldi. Bugün milyonlarca Müslümanın ziyaret ettiği bir yer oldu.

Mekke şehrinin genel görünümü

İslamiyet'te Allah'ın evi olarak adlandırılan Kâbe

- ❓ Mekke doğal özellikleri ile yerleşime uygun mudur? Neden?
- ❓ Mekke'yi önemli bir yerleşim yeri yapan başlıca özelliği nedir? Açıklayınız?

Japonya'nın başkenti Tokyo, dünyanın önemli yerleşim yerlerinden biridir. Peki, 35 milyonu aşkın nüfusa sahip olan Tokyo, hangi faktörlerin etkisi ile büyük bir şehir hâline gelmiştir? Hep beraber okuyalım.

Tokyo'da kışlar çok sert geçmese de genelde kar yağışı görülüyor. En yüksek ortalama sıcaklık ağustosta 28, ocakta 8 derecedir. Bu dev metropol, yüzyıllar önce küçük bir balıkçı kasabası olarak kurulmuştu. 1600'den sonra hızla büyüdü. 18. yüzyıl sonlarında artık dünyanın en büyük kentlerinden biriydi. 1868'de başkent oldu.

Bugün Tokyo'ya giden herkes, şehirde birçok hizmetin en iyi şekilde verildiğini hemen fark edecektir. İnsanlar, Tokyo metrosu ile kentin çoğu yerine hiçbir zorluk çekmeden kolayca ulaşabiliyor. Ne izdiham var ne de durakları karıştırmak. Biz de taksilere veda etmiştik daha ilk günden. Hangi saatte olursa olsun istediğimiz yere metro ile rahatlıkla gittik.

Dev şirketlerin ve bankaların yer aldığı bu önemli ticaret merkezi o kadar kalabalık ki, akşam saatlerinde metro çıkışlarında insan seli ürkütücü boyutlara ulaşıyor.

Bir sabah erken saatlerde balık pazarını gezdik. İstanbul'un Kumkapı'sını andırıyordu. Siz hiç, her biri en az 150 kilo olan, yan yana sıralanmış binlerce balığı bir arada gördünüz mü? Ya her yana tuka basa doldurulmuş, çapı iki metreye yaklaşan dev ahtapotları, somon ve havyar türlerini...

İzzet Keribar, Külden Doğan Mucize Tokyo, sayı 62, s.76-84 (Düzenlenmiştir.)

Tokyo'nun genel görünümü

Tokyo'da bir yaya geçidi

? Fotoğraflardan hareketle Tokyo'nun hangi özelliği ya da özelliklerinin insanların buraya yerleşmesinde etkili olduğu söylenebilir?

Etkinlik Zamanı

Kudüs şehri ile ilgili araştırma yapınız. Edindiğiniz bilgilerden yararlanarak tabloda verilen ifadelerden doğru olanların yanına "V" işareti koyunuz. Kudüs'ün yerleşim yeri olarak tercih edilmesinin nedenlerini "Nedenler" bölümüne yazınız.

Kudüs

Nedenler:

Kudüs		
1	Müslümanlarca, Yahudilerce ve Hristiyanlarca kutsal sayılan yerlerdendir.	
2	Birinci Dünya Savaşı'na kadar Kudüs'ün yönetimi Osmanlı Devleti'ndeydi.	
3	Deniz turizmi yaygındır.	
4	İnanç turizmi yaygındır.	
5	Sanayi ve ticaret gelişmiştir.	
6	Denizden yüksekliği 1.500 metrenin üstündedir.	
7	Nüfusu çevre şehirlere göre oldukça azdır.	
8	Nüfusu genel olarak Filistinlilerden ve İsraillilerden oluşur.	
9	Müslümanlarca kutsal kabul edilen Mescid-i Aksa bu şehirdedir.	
10	Dünyanın en eski kentlerindendir.	

Japonya ile ilgili verilen bilgileri ve haritayı inceleyiniz.

Japonya

YÜZ ÖLÇÜMÜ: 377.887 km²

NÜFUS: 127.720.000

BAŞKENT: Tokyo

DİN: Şinto, Budizm

DİL: Japonca

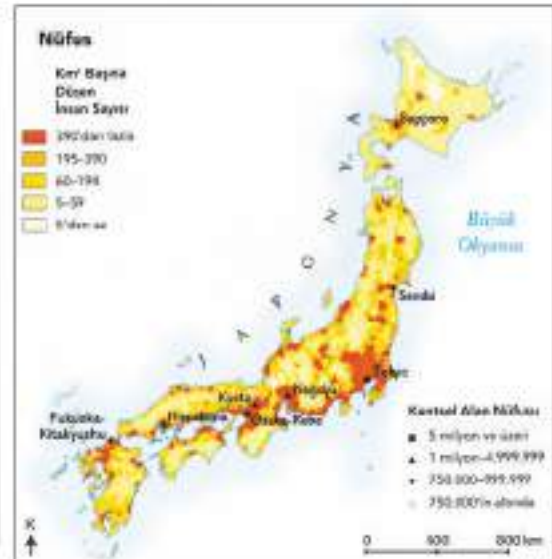
OKUMA YAZMA ORANI: %99

ORTALAMA YAŞAM SÜRESİ: 82 yıl

KİŞİ BAŞINA DÜŞEN GAYRİSAFİ MİLLİ HASILA: 34.500\$

EKONOMİ: Endüstri: Motorlu araçlar, elektronik araçlar, makine parçaları, çelik ve demir dışı metal endüstrileri. Tarım: Pirinç, şeker pancarı, sebze, meyve, domuz yetiştiriciliği, balıkçılık. İhracat: Ulaşım araçları, motorlu araçlar, yarı iletkenler, elektrikli makineler, kimyasal maddeler.

3.12

3.13

Etkinlik Zamanı

Bir önceki sayfadaki Japonya ile ilgili bilgilerden yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Japonya'nın yüz ölçümüne göre nüfus yoğunluğu hakkında neler söylenebilir?

2. Japonya zengin ve gelişmiş bir ülke kabul edilebilir mi? Neden?

3. Japonya'da ortalama yaşam süresinin 82 yıl olmasının nedenleri ne olabilir?

4. Japonya, dünya üzerinde yaşamak için tercih edilebilecek bir ülke midir? Neden?

Bazı yerleşim yerleri olumsuz faktörlerin fazlalığına rağmen az da olsa nüfusa sahip olmuşlardır. Şimdi bu yerleşim yerlerini aşağıdaki örnekler üzerinden inceleyelim.

Dünyanın denizden yüksekliği en fazla olan yerleşim yerlerinden olan La Paz, Güney Amerika'da yer alan Bolivya'da bir şehirdir. La Paz, Bolivya'nın nüfusu en fazla olan şehirlerindenidir. Şehrin kuruluşu 1500'lere kadar uzanır. Şehir, Bolivya'nın başkentidir.

La Paz'ın denizden yüksekliği yaklaşık 3.500 metredir. Yüksekliğe bağlı olarak insanlar bu şehirde oksijen sorunu yaşarlar. Bu nedenle şehirde oksijen odaları vardır. Buna rağmen 1.500.000'i aşkın nüfusa sahiptir. Şehrin ekonomisi madencilik ve tarıma dayanır.

La Paz'da Ay Vadisi

3.14

? La Paz'ın yerleşim yeri olarak tercih edilmesinin sebepleri neler olabilir?

Ust Nera, dünyanın en soğuk kentlerinden biridir. Rusya Federasyonu sınırları içerisinde yer almaktadır. Kentte sıcaklık -60 , -70 dereceye kadar düşmektedir. Ust Nera'nın yerleşim yeri olmasının en önemli nedeni, zengin doğal gaz ve maden yataklarına sahip olmasıdır. Yaklaşık nüfusu 10 bin civarındadır.

? Ust Nera'da yaşayanların ekonomik faaliyetleri nelerdir? Açıklayınız.

? Ust Nera'da sebze ve meyve üretimi yapılabilir mi? Neden?

Ust Nera'da günlük yaşam

3.15

Etkinlik Zamanı

Aşağıda Bayburt ilinin tarihi ve coğrafi yapısı hakkında bilgiler verilmiştir. Bu bilgilere göre Bayburt'un yerleşim yeri olarak tercih edilmesinin sebeplerini boş bırakılan yere yazınız.

Tarihi

Mevcut kaynaklara göre Bayburt şehrinin tarihi MÖ 3000'li yıllara kadar uzanmaktadır. Bazı eserlerde Bayburt'tan, büyük, kalabalık ve zengin bir şehir olarak bahsedilmektedir.

Türklerle Bizanslılar arasında, 1000'li yıllarda yapılan çeşitli savaşlara sahne olan Bayburt, Müslüman Türklerin yerleşmeye başladıkları bir yer olmuştur. 1048 yılına gelindiğinde bölgede yoğun Türk nüfusu oluşmuştur. Bayburt, 1054 yılında Selçuklular tarafından fethedilmiştir.

Osmanlı'nın son dönemlerinde Bayburt

Bayburt, 14. yüzyılda Akkoynulu Devleti'nin kuruluş ve tarih sahnesine çıkış yeri olmuştur. Akkoynuluların buradaki yönetimi, şehrin 1514 tarihinde Yavuz Sultan Selim tarafından fethine kadar sürmüştür. Bayburt fetihinden sonra Osmanlı Devleti tarafından sancak merkezi yapılmış; Erzurum, Tekman ve İspir Bayburt'a bağlanmıştır. Bayburt'u ziyaret eden Evliya Çelebi, Fatih Sultan Mehmet'in 3.000 Tireliyi Bayburt'a yerleştirdiğini yazmaktadır.

1927'ye kadar Erzurum'a bağlı olan Bayburt, bu tarihte Gümüşhane'ye bağlanmıştır. 21.06.1989 tarihinden itibaren ise 3578 sayılı yasa ile il statüsüne kavuşmuştur.

1647 yılında şehri ziyaret eden Evliya Çelebi, Bayburt adını, zengin manasına gelen "Bay", belde manasına gelen "yurt" kelimeleriyle izah eder. Osmanlı Dönemi'ne ait kaynaklar ise ismi bugünkü söylenişine uygun olarak Bayburt şeklinde kaydetmişlerdir.

Coğrafi yapısı

Bayburt; doğusunda Erzurum, batısında Gümüşhane, kuzeyinde Trabzon ve Rize, güneyinde Erzurum illeri ile çevrilidir. Anadolu'nun kuzey doğusunda Çoruh Nehri kenarında ve denizden 1.550 metre yükseklikte kurulmuş, 3.739 km² yüz ölçümlü bir ildir. Yeryüzü şekilleri bakımından genel olarak üç bölüme ayrılmaktadır. Bunlar, şehrin batısında yer alan Bayburt Ovası, akarsuların oluşturduğu vadiler ve yörenin etrafını çevreleyen ve doğu yarısında yer tutan dağlık alanlardır.

Bayburt'ta karasal iklimin özellikleri görülür. Bu nedenle yazları sıcak ve kurak, kışları ise soğuk ve yağışlı geçmektedir. Ancak gerek ortalama yükseldiği azlığı gerekse vadiler sayesinde Doğu Anadolu'ya göre iklimi yumuşaktır. Yaz günleri, genellikle mayıs ve eylül ayları arasında kendini göstermektedir. Bayburt'ta ortalama yağışlı gün sayısı 102'dir. En yüksek sıcaklık 36,2 derece olarak görülmüştür. En düşük sıcaklık ise -26,2 derece olmuştur. Ortalama sıcaklık ise 7 derecedir.

www.bayburt.gov.tr (Düzenlenmiştir.)

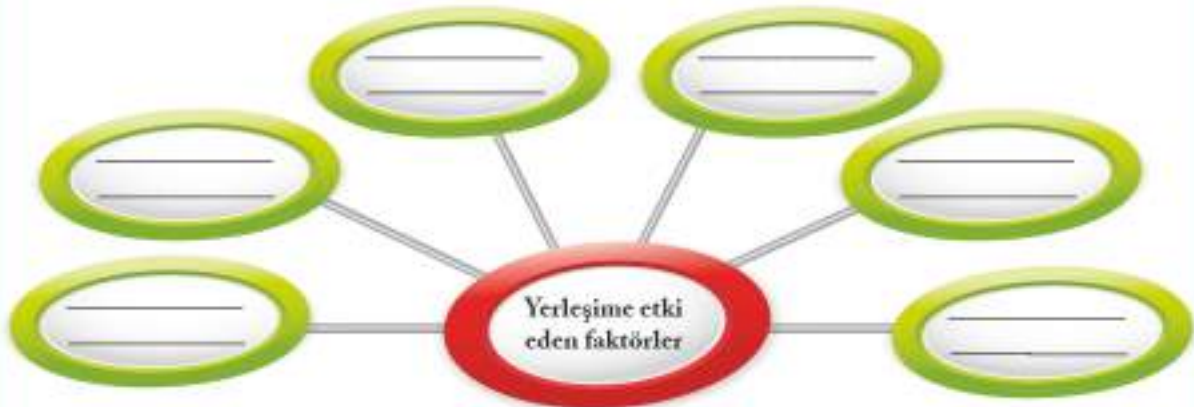

Etkinlik Zamanı

A. Yaşadığınız il ile ilgili istenilen bilgileri tablodaki yerlere yazınız.

Adı	
Komşu iller	
Matematik konumu	
Kısa tarihi	
Nüfusu ve nüfus özellikleri	
Yüz ölçümü	
İklimi	
Yeryüzü şekilleri	
Ekonomik faaliyetleri	

B. Yaşadığınız ilin yerleşim yeri olmasında hangi faktörler etkili olmuştur? Şemaya yazınız.

NÜFUSUMUZ

Aşağıdaki görsellere göre hangi ilin nüfusunun fazla olduğu söylenebilir? Neden?

Trabzon

Gümüşhane

Bir önceki konuda geçmişten günümüze yerleşmeye etki eden faktörleri öğrenmiştik. Bu faktörler ülkemizdeki yerleşme ve nüfusun dağılışında da etkili olmaktadır. Türkiye'nin nüfus özellikleri hakkında yorum yapmak için bu etkileri bilmek gereklidir. Türkiye'nin yerleşim yeri olarak tercih edilmesinde coğrafi konumunun önemi büyüktür. Ülkemiz kuzey yarım kürede 36-42° kuzey paralelleri ile 26-45° doğu meridyenleri arasında yer alır. Bu durum ülkemizin kutuptan çok Ekvator'a yakın olmasına ve ılıman kuşakta bulunmasına neden olmuştur. Şimdi ülkemizin konumu hakkında aşağıdaki metni okuyup daha ayrıntılı bilgi edinelim.

Türkiye, coğrafi konum itibarıyla Asya kıtasının Avrupa kıtasına açılan büyük bir kapısı niteliğindedir. Topraklarımızın büyük bir kısmı Asya kıtasında yer alır. Bu nedenle ülkemiz hem bir Avrupa ülkesi hem de bir Asya ülkesidir. Deniz ve kara sınırlarına sahip olan ülkemizin deniz sınırları kara sınırlarından daha uzundur.

Ülkemiz tarih boyunca yerleşmeye uygun yerlerden biri olmuştur. Ancak ülkemizin her bölgesi yerleşme için aynı şartları taşımamaktadır. Bu durumun önemli sebepleri yeryüzü şekilleri ve iklimdeki farklılıklardır. Türkiye, dağlarla ve yüksek yaylalarla kaplı, ortalama yüksekliği 1.130 metreyi bulan bir ülkedir. Dağlar, kuzey ve güneyde denize paralel olarak uzanmakta ve Doğu Anadolu'da toplanmaktadır. Ülkemizde farklı iklimler görülmektedir. Bu da çok farklı türde tarımsal ürünlerin yetiştirilmesine imkân vermektedir.

Koray Başol, *Türkiye Ekonomisi*, s. 16-21 (Düzenlenmiştir.)

İstanbul'da günün her saatinde kalabalık olan Mahmut Paşa Yokuşu

3.19

Yandaki tabloda İstanbul'un 2010-2017 yılları arasındaki nüfusuna yer verilmiştir. Bu tabloda da görüldüğü gibi İstanbul'un nüfusu her geçen sene artış göstermektedir. Nüfus artışı belirleyen unsurların başında doğum oranlarının ölüm oranlarından fazla olması gelmektedir. Ancak İstanbul gibi büyük şehirlerin nüfus artışında başka nedenler de aranmalıdır.

Ülkemizde Genel Nüfus Sayımları

Ülkemizde ilk nüfus sayımı 1927 yılında, ikinci nüfus sayımı 1935 yılında, daha sonraki nüfus sayımları sonu "sıfır" ve "beş" ile biten yıllarda (1935-1990) ve sonu "sıfır" ile biten yıllarda (1990 yılından sonra) yapılmıştır. En son nüfus sayımı da 2000 yılında olmuştur. Ülkemizde 2007 yılına kadar toplamda 14 kez geleneksel yöntemlerle nüfus sayımı gerçekleştirilmiştir. Sayımlar, bir günde ve solağa çıkma yasağı uygulanarak yapılmıştır. 2007 yılından sonra ise Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi ile nüfus sayımları gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3.1

Yıllar	İstanbul'un Nüfusu
2010	13.255.685
2011	13.624.240
2012	13.854.740
2013	14.160.467
2014	14.377.018
2015	14.657.434
2016	14.804.116
2017	15.029.231

www.tuik.gov.tr

Ülkemiz hakkında hiç bilgi sahibi olmayan biri, aşağıdaki haritayı incelediğinde nüfusun nerelerde yoğunlaştığını, nerelerde azaldığını tespit edebilir. Örneğin bu kişi, harita üzerindeki kahverengi yerlerin yükseltisinin fazla olduğunu gördüğünde burada nüfusun az olduğunu söyleyebilecektir. Buralardaki insanların göç ettiğini, buralarda kış aylarında ulaşım sorunları yaşandığını, ekonomik açıdan buraların diğer yerlere göre daha az geliştiğini tahmin edebilecektir.

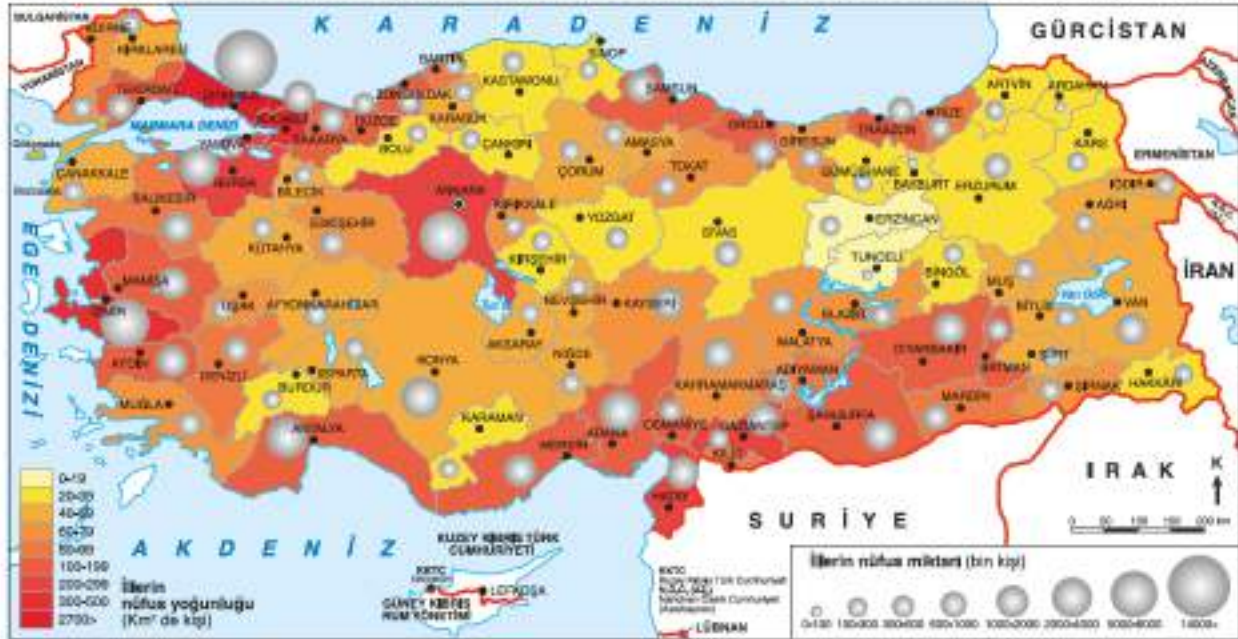

Türkiye fiziki haritası

3.20

- ❓ Türkiye fiziki haritasına göre ülkemizdeki nüfus daha çok nerelerde yoğunlaşmaktadır?
- ❓ Yukarıdaki haritaya göre yaşadığınız yerin nüfus özellikleri hakkında neler söylenebilir?

Ülkemizin nüfusu ile ilgili verilere bakıldığında 1927 yılında yapılan ilk nüfus sayımından itibaren nüfusumuzun her sayım sonucunda arttığı görülmektedir. Örneğin, kısa adı TÜİK olan Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre ülkemizin nüfusu 1927 yılında 13.648.270, 1960 yılında 27.754.820, 2000 yılında 64.729.501, 2010 yılında 73.722.988, 2018 yılında ise 82.003.882 olmuştur. Ancak aşağıdaki haritada da görüldüğü gibi nüfus her yerde aynı oranda değildir. Bazı yerlerde yoğunluk, yani kilometrekareye (km^2) düşen insan sayısı fazla iken bazı yerlerde azdır. Bu duruma etki eden sebeplerden birçoğuna ise aşağıdaki örneklerde yer verilmiştir. İller ile ilgili nüfus miktarları 2017 yılına aittir.

Türkiye nüfus haritası

3.21

3.22

Zonguldak

Nüfusu: 596.892

Yüz ölçümü: 3.310 km^2

İklimi: Zonguldak ili, ılıman Karadeniz ikliminin etkisi altındadır. Her mevsimi yağışlı ve ılık olan Zonguldak'ta kurak mevsime rastlanmamaktadır. En fazla yağış, sonbahar ve kış mevsimlerinde görülür.

Yeryüzü şekilleri: Zonguldak ili, çok engebeli bir arazi yapısına sahiptir. Akarsu vadileriyle yer yer derin bir biçimde parçalanmış olan il toprakları, orta yükseklikteki dağlık alanlardan oluşur. Topraklarının yarısından fazlası ormanlarla kaplıdır. Maden kaynaklarına sahip olması Zonguldak ilinin yerleşim yeri olarak tercih edilmesini sağlamıştır.

Ekonomisi: Türkiye'nin önemli taş kömürü havzasına sahiptir.

3.23

Kocaeli

Nüfusu: 1.883.270

Yüz ölçümü: 3.505 km^2

İklimi: Karadeniz iklimi ile Akdeniz iklimi arasında bir geçiş iklimi özelliği gösterir. Kışlar ılıman ve yağışlı, yazlar sıcak ve az yağışlı geçer.

Yeryüzü şekilleri: Doğal bir liman olan İzmit Körfezi, içlek bir deniz yoludur. Yerleşime uygundur. Bitki örtüsü Akdeniz ve Karadeniz iklimi özelliğini taşır. İklimi, ticaret yolları üzerinde olması, denize kıyısı olması, sanayi ve teknolojinin gelişmiş olması Kocaeli'nin nüfusunu artıran nedenlerdendir.

Ekonomisi: Sanayinin en yoğun olduğu illerimizdendir. Kocaeli'nin sanayileşmesinde en önemli etken, gelişmiş bir ulaşım ağına sahip olmasıdır.

3.24

Antalya

Nüfusu: 2.364.396

Yüz ölçümü: 20.723 km²

İklimi: Akdeniz iklimine sahiptir. Yazları sıcak ve kurak geçer. Kışları bol yağış görülür. Kar yükseklere yağar.

Yeryüzü şekilleri: Düz ve uzun kıyı şeridinde sahiptir. İç kesimleri yüksek dağlardan oluşur. Ormanı çok olan illerimizdendir.

Ekonomisi: Tarım ve turizme dayalı bir ekonomisi vardır. Verimli topraklarda çeşitli tarım ürünleri yetişmektedir. Türkiye'nin ve dünyanın sayılı turizm merkezlerinden biridir. İklimi, sahil ve ormanlarının güzelliği, tarihi eserleri ve mekânları, antik şehirleri, deniz ve sahillerinin denize girmek için uygunluğu, dağlarında kış sporları yapılabilmesi ile turizme çok müsaittir.

3.25

Gaziantep

Nüfusu: 2.005.515

Yüz ölçümü: 6.222 km²

İklimi: Karasal bir iklim yapısına sahip olduğundan yazlar oldukça kurak geçmektedir.

Yeryüzü şekilleri: Arazi yapısı genel olarak engebeldir. İl, ulaşım yolları üzerindedir. Topraklarının 1/4'ü tarıma elverişli topraklardan oluşmuştur.

Ekonomisi: Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) kapsamında tarım alanlarının sulanması ile birlikte tarımsal faaliyetler artmıştır. Tekstil ve gıda sanayileri gelişmiştir. Turizm potansiyeli fazla olan bir şehirdir.

3.26

Yozgat

Nüfusu: 418.650

Yüz ölçümü: 14.096 km²

İklimi: Karasal iklim hâkimdir. Deniz etkisine kapalı olduğu için yazlar sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve kar yağışlı geçer.

Yeryüzü şekilleri: Doğudan ve kuzeyden dağlarla, batıdan ve güneyden ise vadiler ile çevrilidir. Arazi genellikle dağlarla ve vadilerle kaplıdır.

Ekonomisi: Tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır.

3.27

Ağrı

Nüfusu: 536.285

Yüz ölçümü: 11.376 km²

İklimi: Karasal iklimin hüküm sürdüğü Ağrı'da kışlar çok soğuk, yazlar ise sıcak geçer.

Yeryüzü şekilleri: İl, deniz seviyesinden 1.640 metre yükseklikte kurulmuştur. Arazisinin yarına yakını dağlardan ve yaylalardan oluşur. Tarıma elverişli alanlar azdır. İklimi, yeryüzü şekilleri ve diğer nedenlerle yerleşme yeri olarak çok tercih edilmemektedir.

Ekonomisi: Hayvancılık en önemli geçim kaynağıdır.

? 2017 yılında TÜİK verilerine göre ülkemizin toplam nüfusu 80.810.525'tir. İstanbul, Ankara ve İzmir'in nüfuslarının toplamı ise 24.753.934'tür. Bu üç ilin her birinin nüfusunun diğer illerimizin nüfuslarından fazla oluşunun nedenleri neler olabilir?

Etkinlik Zamanı

Aşağıdaki tabloyu doldurunuz.

Buraya Kayseri ile ilgili fotoğraf yapıştırınız.

Kayseri

Nüfusu : _____

Yüz ölçümü : _____

İklimi : _____

Yeryüzü şekilleri : _____

Ekonomisi : _____

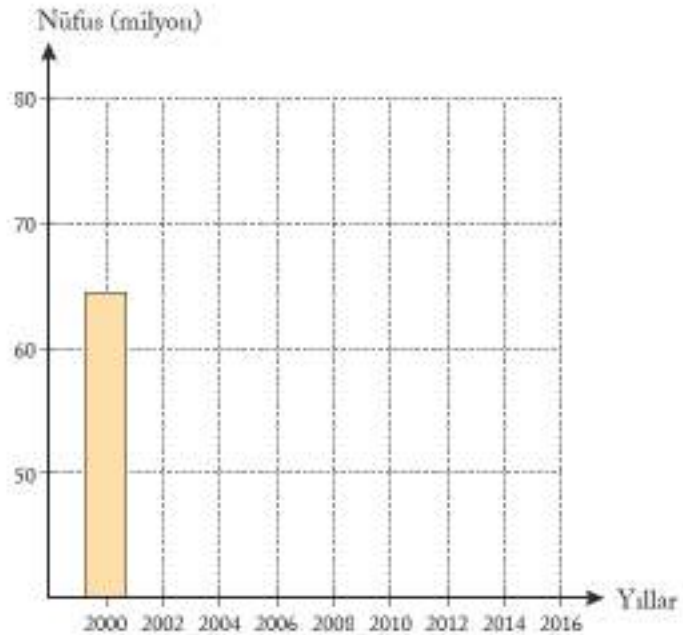
Etkinlik Zamanı

Tabloda yıllara göre Türkiye'nin toplam nüfusu verilmiştir. Tablodaki bilgilerden yararlanarak örnekte olduğu gibi aşağıdaki sütun grafiğini çiziniz. Grafiğin altındaki soruyu cevaplayınız.

Tablo 3.2: Yıllara Göre Türkiye'nin Toplam Nüfusu

Yıllar	Toplam Nüfus
2000	64.729.501
2002	66.401.851
2004	68.010.215
2006	69.729.967
2008	71.517.100
2010	73.722.988
2012	75.627.384
2014	77.695.904
2016	79.814.871

www.tuik.gov.tr

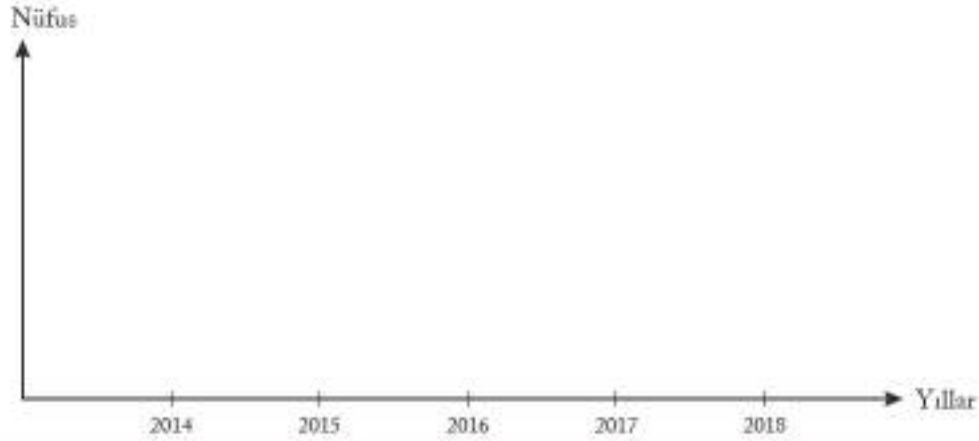

Grafığe göre en fazla artış ile en az artış hangi yıllarda görülmektedir?

Etkinlik Zamanı

TÜİK'ten yıllara göre il nüfusları verisine ulaşip yaşadığınız ilin son beş yıla ait nüfus grafiğini aşağıya çiziniz.

Ülkemizde sağlık hizmetlerinin ve refah seviyesinin artmasına, ölüm oranlarının doğum oranlarından daha az olmasına bağlı olarak nüfusumuz sürekli artış göstermiştir. Aşağıdaki tablolarda bu durum açıkça görülmektedir.

Tablo 3.3: Türkiye Geneli Doğumlar, 2011-2016

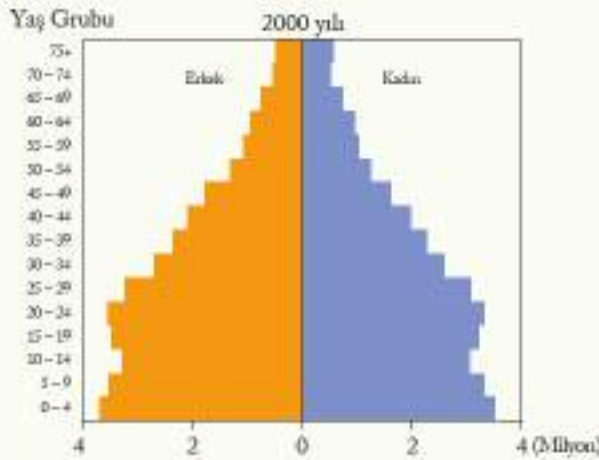
	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Türkiye	1.252.812	1.293.884	1.295.987	1.348.413	1.333.329	1.309.771

Tablo 3.4: Türkiye Geneli Ölümler, 2011-2016

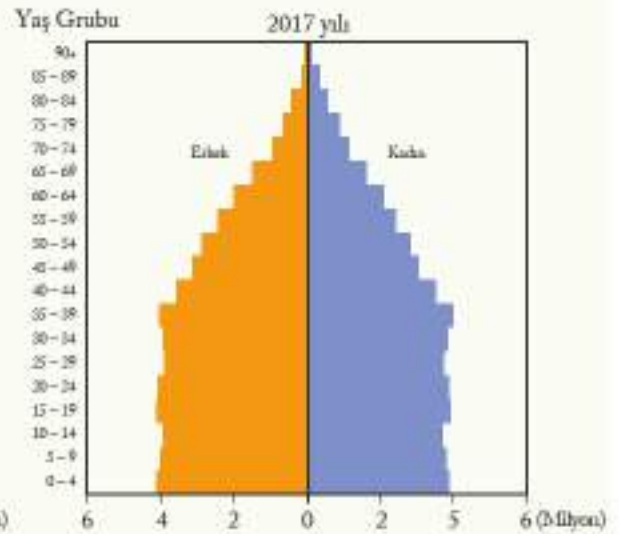
	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Türkiye	376.162	376.520	373.041	390.944	405.202	422.135

TÜİK, Doğum İstatistikleri, 2016

Ülkemiz nüfusu ile ilgili tablo ve grafikler incelendiğinde ülkemizdeki yaşam süresinin her geçen sene daha da uzadığı görülecektir. Aşağıdaki iki grafik bu duruma örnektir.

Grafik 3.1: Türkiye İstatistik Yılı 2005, s. 82.

Grafik 3.2: Nüfus Piramidi, 2017 (TÜİK)

Etkinlik Zamanı

Metni okuyunuz ve soruyu cevaplayınız.

Türkiye Nüfusu Yaşlanmaya Devam Edecektir

Ülkemizde yaşam süresi uzamakta ve yaşlı nüfus oranı artmaktadır. Bu durum, nüfusun yaş yapısının önemli bir göstergesi olan ortalama yaşa da yansımaktadır. Ortalama yaş, bir yerdeki nüfusu oluşturan kişilerin yaşları, küçükten büyüğe doğru sıralandığında ortada kalan kişinin yaşı olarak hesaplanır. Buna göre ülkemizdeki ortalama yaşın 2018 yılında 32, 2023'te 33,5, 2040'ta 38,5, 2060'ta 42,3, 2080'de ise 45 olması beklenmektedir.

Yaşlı nüfus olarak tanımlanan 65 yaş ve üzerindeki nüfusun oranının 2018 yılında %8,7, 2023'te %10,2, 2040'ta %16,3, 2060'ta %22,6 ve 2080'de %25,6 olacağı öngörülmektedir.

www.tuik.gov.tr

Ülkemizde ortalama yaşam artacak olması ne anlama gelmektedir? Açıklayınız.

Bir ülkede nüfus kadar o ülkedeki yaşam standardı, insanların sağlığı, gelir düzeyi, çalışma ve eğitim durumu da önem taşımaktadır. Nüfusu sayarken kişilerin okuryazar olup olmadıklarına da bakılmaktadır. Okuryazar seviyesinin yüksek olduğu bir nüfusun önemini kavrayan devletimiz okuryazar oranını %100'e çıkarmak için eğitime büyük önem vermektedir. TÜİK 2017 yılı eğitim istatistiklerine göre Türkiye'de okuma yazma bilmeyenlerin oranı erkek nüfusta %1,0, kadın nüfusta %5,5 olmuştur. Aşağıdaki grafiklerde geçmiş yıllara ait okuryazarlık oranlarına yer verilmiştir.

Grafik 3.3

3.29

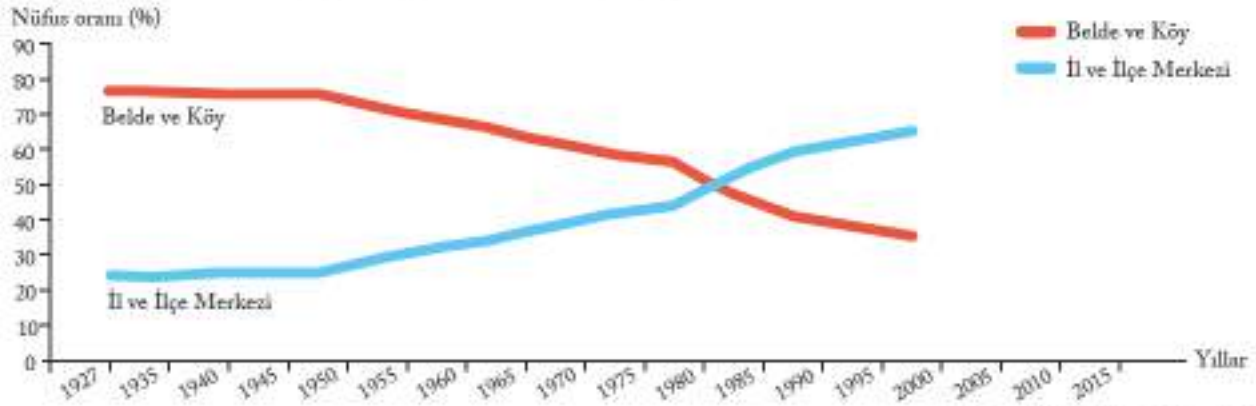

Etkinlik Zamanı

Yukarıdaki grafiklerden de yararlanarak soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı defterinize yazınız.

- 2023 yılı okuryazarlık oranının nasıl olması beklenmelidir?
- Kadın nüfusun okuryazar olma oranının erkek nüfusa göre daha az olmasının sebepleri neler olabilir?
- 1975 yılındaki grafiğe göre erkek ve kadın okuryazar oranının 2012 yılından daha düşük olmasının sebepleri nelerdir? Açıklayınız.

Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadar kırsal-kent nüfus oranlarında önemli değişiklikler olmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında ve ilerleyen yıllarda kırsal nüfus oranına, kent nüfus oranına göre daha fazla iken günümüzde tam tersi bir durum söz konusudur. Aşağıdaki grafikte bu durum açıkça görülmektedir.

Grafik 3.4

Türkiye İstatistik Yılı-2013, s. 87

- ?** TÜİK'in verilerine göre il ve ilçelerin nüfusunun toplam nüfusa oranı 2013 yılında %77.3, 2017 yılında %92.5'tir. Belde ve köylerin nüfusunun toplam nüfusa oranı ise 2013 yılında %22.7, 2017 yılında ise %7.5'tir. Bu bilgilere göre yukarıdaki grafiğin 2000 yılından sonraki kısmını çizin.

Etkinlik Zamanı

Aşağıdaki şemada boş bırakılan yerleri örnekteki gibi tamamlayınız.

Ülkemiz nüfusunun özellikleri hakkında daha fazla bilgi edinmek için www.tuik.gov.tr genel ağ adresini ziyaret edebilirsiniz.

NEDENLERİYLE VE SONUÇLARIYLA GÖÇ

Görselde yaşanan göçün nedenleri neler olabilir? Tartışınız?

Bazı sözler vardır. "Doğduğun yer değil, doyduğun yer.", "İstanbul'un taşı toprağı altın." gibi. Bu sözler tarih boyunca insanların yaşadığı göçe işaret etmektedir. Peki, göç hakkında neler biliyoruz? Aşağıdaki alıntıdan öğrenelim.

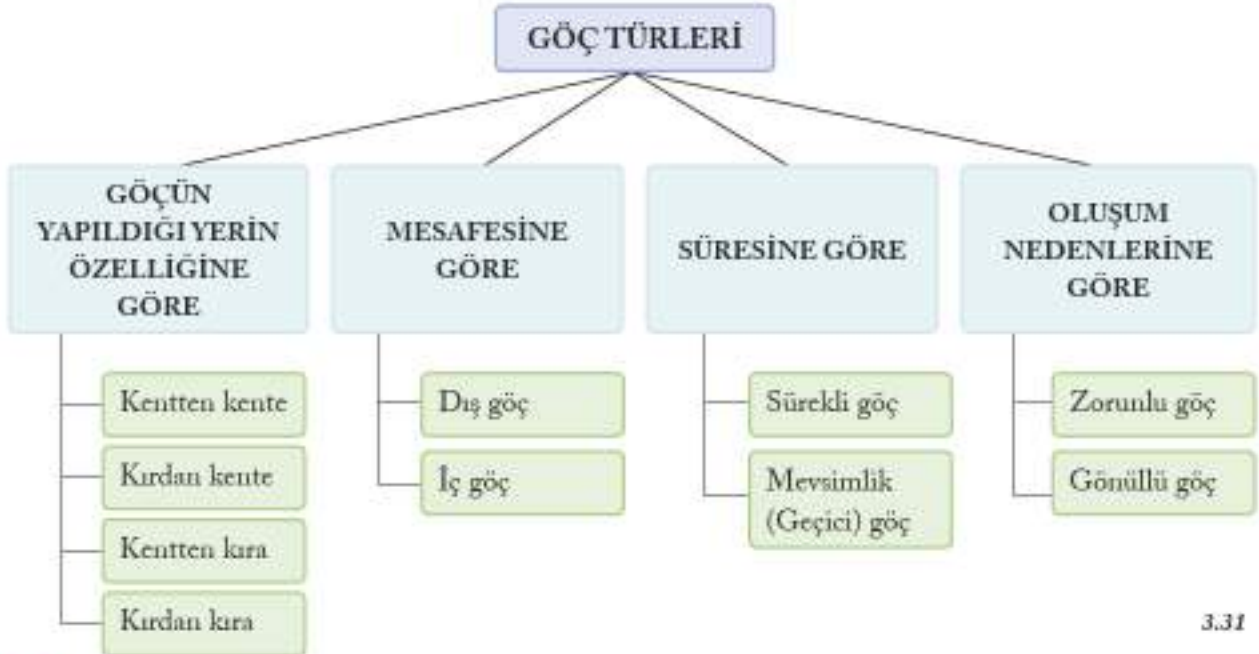
3.30

Nüfus değişimindeki önemli unsurlardan biri olan göç, bir kişinin devamlı ikametgâhını esaslı bir süre için değiştirmeyi ifade eden bir nüfus hareketidir. Göç, insanlık tarihi kadar eskidir. Milattan önceki göçler daha çok iklim değişimleri sonucu meydana gelmiştir. İnsanlar en iyi yaşayabilecekleri iklimi olan yerlere göç etmişlerdir. Daha sonraki dönemlerde verimli toprakların, deniz ve su kenarlarının, zengin ham madde kaynaklarının bulunduğu bölgeler göç alan yerlerden olmuştur.

Göç, dış göç ve iç göçler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Dış göç, ülkeler arasında gerçekleşen göçlerdir. İç göçler ise bir ülkede yaşayan insanların bir yerden diğer yere çalışmak, daha iyi hayat şartlarına sahip olmak için yaptıkları göçlerdir. Bu göçler kardan kente, kardan kırsal, kentten kente, kentten kırsal olmaktadır.

İbrahim Atalay, Genel Beşerî ve Ekonomik Coğrafya, s.27-32 (Düzenlenmiştir.)

Yukarıdaki alıntıda sözü edilen göç türlerini ayrıntılı olarak aşağıdaki kavram haritasında inceleyelim.

3.31

? Ülkemizde yaşanan mevsimlik göçlere örnek veriniz. Bu göçün nereden nereye ve nasıl yapıldığını söyleyiniz.

Bir önceki sayfada yer alan göç türlerinin çeşitli sebepleri vardır. Aşağıdaki şemada bu sebeplerden bazılarının yer verilmiştir.

Göçlerin sebepleri olduğu gibi sonuçları da vardır. Aşağıda verilen haberde göçlerin sonuçlarından bazılarını bulmak mümkündür.

Dağ Köylerinde Yaşlılardan Başka Kimse Kalmadı

Gençlerin şehre göç etmesi sebebiyle dağ köyleri terk edilmiş köylere döndü. Bir zamanlar cıvı cıvı olan köyler yaşlılara kaldı. Çoğu köyde 60 yaşını üzerinde 3-5 kişi yaşıyor. Her şeye rağmen köylerini terk etmeyen yaşlılar, sessizliğe bürünen köylerini beklemeyle devam ediyor. Birçok köyde 60 yaşını altında kimse yaşamıyor. Binlerce dönüm arazi ekilip biçilmiyor.

Bursa iline bağlı Harmanlık ilçesinin Çalkmak ve Çamoğlu köylerinde insanlar köyleri terk ettiği için evler harabeye dönmüş vaziyettedir.

Genel ağı haberi, 4 Nisan 2018 (Düzenlenmiştir)

? Haberde gençlerin şehre göç etmesinin sebepleri neler olabilir? Açıklayınız.

Haberdeki göç kırdan kente yapılan göçtür. Bu göç türünün kırsalda önemli sonuçları olduğu gibi şehirlerde de önemli sonuçları olmaktadır. Bunlardan en önemlileri plansız yapılaşma, alt yapı hizmetlerinin yetersiz kalması, artan okul ihtiyacı, işsizlik ve bunun getirdiği sosyal ve kültürel sorunlardır.

Bazı göçler vardır ki sonuçları tarihin akışına bile etki eder. İşte bu göçlerden biri de Orta Asya'da yaşayan Türklerin göçleridir. Türkler, ana yurtları olan Orta Asya'dan başka yerlere yüzyıllar süren göçler yapmışlardır. Üzerinde yaşadığımız toprakları ana yurt edinmemiz bu büyük göçlerin sonucunda olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde büyük göçler yaşanmıştır. Yapılan savaşlar sonrasında özellikle Balkanlardan Anadolu'ya büyük göçler olmuştur. Günümüzde ülkemizde yaşayan çok sayıda insan doğup büyüdüğü topraklardan ayrılmak zorunda kalmış, çileli yolculuklar sonucunda ülkemize ulaşmışlardır.

Türklerin Anadolu'ya göç yolları (11. yüzyıl)

3.32

Ülkemizde 1960'lı yıllarda başlayan ve uzun yıllar devam eden göçlerden biri de Avrupa'ya yapılmıştır. Çok sayıda insan iş imkânı oluşturduğu için vatanlarını, sevdiklerini geride bırakıp gitmişlerdir. Bu durum aşağıdaki şürde konu edilmiştir.

Kimi göçler işe huzur, güvenlik ve mutluluk gibi sonuçlar getirmiştir. Örneğin, eğitim amacı ile büyük şehirler göç edenler iyi bir eğitim alıp ülkesine hizmet etmişlerdir. Ancak beyin göçü olarak adlandırılan göçler, göç veren ülke için olumsuz sonuçlara neden olmaktadır. Öğrenimlerini tamamlayan nitelikli insanlar çeşitli nedenlerle daha gelişmiş olduklarını düşündükleri ülkelere göç etmektedirler. Bu nedenlerin başında daha iyi hayat şartlarına ve mesleki açıdan daha çok imkânı kavuşma isteği gelmektedir. Bu göç türünde, göç veren ülke yetişmiş insan gücünü kaybetmekte ve birçok alanda gerilemektedir. Ekonomisi zarar görmekte, çağın gerektirdiği bilimsel ve teknolojik gelişmelerden yoksun kalmaktadır. Bu durum zamanla o ülkeyi gelişmiş ülkelere muhtaç hâle getirmektedir. Yine bulunduğu bölgede can ve mal güvenliği olmayanlar daha güvenli yerlere göç etmişlerdir. Örneğin, ülkemizin güney sınırındaki ülkelere savaş nedeniyle ülkemize göç edenler, ülkemizde huzur ve güven içinde yaşamaya başlamışlardır.

GÖÇ

(...)

Sirkeci'den tren gider,
Ona giden verem gider.
Bir kampana çalar, analar ağlar.
Oğruul, oğru!
Çocuklar öksüz, gelinler dul.
Sirkeci'den tren gider,
Evin başkum vıran gider.

(...)

Sirkeci'den tren gider,
Varım yoğun, törem gider.
Sirkeci'den tren gider,
Bir yıldızlı Kur'an gider.
Burada ezan var, orada çan,
Her sabah çınlar tepemizde,
Uyaan, uyaan, uyaan!

(...)

Ali Akbaşı, *Eylüle Beste*, s. 82-84
(Düzenlenmiştir.)

3.33

Savaş nedeniyle göç etmek zorunda kalan Suriyeliler

Etkinlik Zamanı

Konu içindeki bilgilerden de yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı defterinize yazınız.

1. Göçlerin sonuçlarına örnekler veriniz.
2. Beyin göçü, mübadele, mevsimlik işçi ne anlama gelmektedir?

Etkinlik Zamanı

Metni okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Osmanlı Devleti hızla çözülmüyordu. Doğu ve Orta Balkanlar'da Bulgar ve Rus orduları sürekli ilerlemekteydi. Osmanlı'nın zararına, ortalığı en çok karıştıranların başında Sırp'lar geliyordu. Bosna vilayetinde ise işler uzun zamandan beri iyi gitmiyordu ve Ali Sabir'e göre göç kapıdaydı.

Göçmeye kesin olarak karar vermişti. Bu kararın Hasret'e zor geldiğini biliyordu. Burada doğmuştu. Burada evlenmişlerdi. Burada çocukları olmuştu. Çocukları için de burası çok önemliydi. Göz açıp gördükleri, gönül verip sevdikleri bu geniş vadi, sonradan onlar için cennet bahçesi gibi özlenen bir yer olacaktı. Anıların hoş tadı giderek acılaşacak, zaman zaman canlarını yakacaktı. Göçün yaklaştığı bu günlerde karısı da çocukları da korku içindeydi. Nihayet yola koyuldular.

Göç çileli bir yolculuktu. Acı ve hüznü dolu. Hastalık başlangıcı gibi gelen baş dönmesinin ardından, gitgide bedenlerini ve ince yerlerini titreten anılarına dalıp hüzünlendiler. Sonra yine toparlandılar, göçün yarattığı yalnızlık duygusunun gününü dertlerinin ardına itip huzur bulmak için seçtikleri şehre doğru yürüdüler. Saraybosna'dan Üsküp'e! Bu yolculuk daha sonra Selânik, Edirne, İstanbul ve İzmir'e kadar devam edecektir.

Tren yolu vardı artık. Ama çok daha zahmetli olan eski yolu kullanmak zorundaydılar. Ali Sabir'in işi gereği ata da ihtiyacı vardı öküzlere, onların çektiği yaylı arabaya da. Ayrıca, Sacide'nin omuzuyla boynu arasından başka yerde uyumayan kedisine, Alemdar'ın yavrularına da sahip çıktığı köpeğe vermeleri gereken sevgileri vardı. Bunlara engel olsalar çocuklar daha çok ayrılık acısı yaşayacaklardı.

Ayla Kutlu, Yedinci Bayrak – Urumeli'den İzmir'e, s. 50 - 52, 71, 97 (Düzenlenmiştir.)

1. Metindeki göç, hangi göç türündedir? Neden?

2. Ali Sabir ve Hasret neden göç etmek zorunda kalmıştır?

3. Ali Sabir ve ailesi göç sırasında hangi zorlukları yaşamışlardır?

4. Bu göçün sonuçları nelerdir?

YERLEŞME VE SEYAHAT ÖZGÜRLÜĞÜ

Aşağıdaki metne göre Kerem ile ailesi neden yurt dışına çıkamamışlardır?

Geçen yaz tatilinde Kerem ile ailesi Almanya'ya gitmek için her türlü hazırlıklarını yaptılar. Havaalanına doğru yola çıktılar. Yolda Kerem'in annesi, babasına, "Yolculuk için her şey hazır değil mi? Kimliklerimiz, pasaportumuz, biletlerimiz..." diye sordu. Kerem'in babası kendinden emin bir şekilde "Evet, her şey hazır." diyerek cevap verdi. Artık havaalanına gelmişler, bilet, pasaport, kimlik kontrolü için sıraya girmişlerdi. Sıra kendilerine gelince birden Kerem'in babası telaşlandı. Görevli; kimlik, pasaport ve bilet istiyordu. Kerem'in babası çantasından çıkarıp kimlikleri ve biletleri verdi ama pasaportları bir türlü bulamıyordu. Sıradakiler de artık sabırsızlanmışlardı. Memur, "Beyefendi pasaportları da vermeniz gerekiyor. Yoksa başka bir ülkeye yolculuk yapmanız mümkün değil." dedi ve öyle de oldu. Kerem ve ailesi pasaportları olmadığı için uçağa binemediler.

Kitap için yazılmıştır.

Yerleşme ve seyahat özgürlüğü insanların temel haklarından biridir. İstedığımız zaman ülke içinde seyahat edebileceğimiz gibi gerekli resmi hazırlıkları yapmamız durumunda ülkeler arasında da seyahat edebiliriz. Herhangi bir nedenle yaşadığımız yerden bir başka yere taşınabilir ve orada yaşamımızı sürdürebiliriz. Bazı durumlarda ise bu hakkın kullanılamaması söz konusudur. Anayasamızda bu temel hakkımız ve hangi durumlarda kullanamayacağımız şu şekilde yer almaktadır.

V. Yerleşme ve seyahat hürriyeti

MADDE 23 — Herkes, yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir.

Yerleşme hürriyeti, suç işlenmesini önlemek, sosyal ve ekonomik gelişmeyi sağlamak, sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek ve kamu mallarını korumak; seyahat hürriyeti, suç soruşturma ve kovuşturması sebebiyle ve suç işlenmesini önlemek amaçlarıyla kanunla sınırlanabilir. Vatandaşın yurt dışına çıkma hürriyeti, ancak vatandaşlık ödevi ya da ceza soruşturması veya kovuşturması gereği sınırlanabilir.

Vatandaş sınır dışı edilemez ve yurda girme hakkından yoksun bırakılamaz.

Ülkemizin huzur ve güvenliği söz konusu olduğunda yerleşme ve seyahat özgürlüğü yasalarla kısıtlanabilir. Örneğin, yasa dışı yollarla edindiği kazancını yurt dışına kaçırmak isteyen kişinin seyahat özgürlüğü kısıtlanabilir.

? Yerleşme ve seyahat hakkının yasalarla kısıtlanması durumuna örnekler veriniz.

Aşağıdaki haberi okuyunuz.

Kaçak Yapılan 5 İnşaat Yıkıldı

Adapazarı Belediyesi yapılan uyarılara rağmen kanunlara aykırı olarak başlanan 5 bina inşaatında yıkım çalışmalarına başladı. Belediyenin Teknik İşler Başkan Yardımcısı, tarım arazileri başta olmak üzere, kaçak yapıya asla müsaade etmeyeceklerini ifade etti. İmar kanunu ve ilgili mevzuatın açık ve net olduğunu kaydeden Başkan Yardımcısı, "Hiç kimse belediyeden kanunsuz iş yapmak için taviz beklemesin. Devletin kanunları açıktır. Kanun ne diyorsa herkes ona uyacak ve ona göre yaşayacak." dedi.

Genel ağı haberi, 10 Ağustos 2016 (Düzenlenmiştir.)

3.34

Yerleşme ve seyahat özgürlüğü sayesinde yasalara uygun olması şartıyla istersek bir yaylada veya bir deniz kenarında yaşayabiliriz ya da buralara seyahat edebiliriz.

Ayder Yaylası, Rize

3.35

Alanya, Antalya

3.36

Ancak kimi zaman yerleşme ve seyahat hakkımız yandaki metinde de olduğu gibi çeşitli nedenlerle kısıtlanabilir. İşte bu gibi durumlarda istenmeyen sorunlar ortaya çıkacaktır.

? Bir sokağa çıkma yasağı hangi özgürlükleri kısıtlayabilir? Neden?

2006 yılında çıkarılan bir kanun ile Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi getirilmiş, bu sistem ile nüfus sayımı adrese dayalı olarak yapılmaya başlanmıştır. Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi ile nüfus sayımları vatandaşın yerleşme ve seyahat etme hakkı kısıtlanmadan gerçekleştirilmektedir. Daha önce genel nüfus sayımları yapıldığında sokağa çıkma yasağı uygulanmaktaydı. Bu yasağa göre sayımın yapıldığı gün içinde vatandaşlar evinde bulunmak zorundaydı.

Şimdi aşağıdaki örnekler üzerinden ortaya çıkabilecek olumsuz durumları inceleyelim.

Doğu Guta'da Neler Oluyor?

Suriye'nin başkenti Şam'ın merkezinden 10 km doğuda yer alan Doğu Guta'da 200.000'i çocuk 400.000 civarında sivil yaşıyor. Halk, 5 yıldır savaş altında yaşamını sürdürüyor. Son yıllarda bölgeye yeterli gıda ve tıbbi malzeme ulaştırılmıyor. Saldırıları nedeniyle bölgeye yardım ulaştırılamadığı için kıtlık ve hastalıklar daha da artıyor.

Doğu Guta'da halk hayatta kalmak için sığındığı sığınaklardan çıkmaya korkuyor. Doğu Guta, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) kararına ve ateşkes ilan edilmesine rağmen bombardıman altında.

Genel ağ haberi, 12 Nisan 2018 (Düzenlenmiştir.)

3.37

? Haberdeki hangi ifadeler yerleşme ve seyahat özgürlüğünün kısıtlandığını göstermektedir?

? Savaşın yaşandığı bir yerde hangi hak ve özgürlükler kısıtlanmış olur? Neden?

Yayla Yasağının Kalkmasıyla Hayvancılık Eski Günlerine Dönecek

Terör nedeniyle çıkılmasına izin verilmeyen yayla ve meraların halkın hizmetine açılacağı müjdesiyle Van'da gözler yaylalara çevrildi.

Güvenlik güçlerinin başarılı operasyonlarının ardından yaylalar güvenli hâle getirildi. Yaylalarına kavuşacak olmanın sevincini yaşayan besiciler, havaların ısınmasıyla birlikte kıl çadırlarını ve hayvan sağımak için kullandıkları malzemelerini yaylalara taşımaya başladılar.

3.38

Büyükşehir Belediye Başkan Vekili, huzur ortamının sürdürülebilir hâle gelmesinin önemli olduğunu belirtti. Huzur ve güvenliğin sadece turizm, sanayi ve hizmet sektörüne değil, kentin ekonomisi için hayati önemi olan hayvancılığa da çok büyük katkı sağladığını söyledi.

Genel ağı haberi, 13 Nisan 2018 (Düzenlenmiştir.)

? Yasak nedeniyle yayla ve meralara gidemeyen besiciler hangi zorluklarla karşılaşır?

Arakan'da İnsanlık Dramı!

Avrupa Rohingya Konseyi Sözcüsü, Myanmar'ın (Myanmar) Arakan eyaletinde son 3 günde 2.000 ila 3.000 arası Müslümanın katledildiğini söyledi.

Arakan'da 100.000'den fazla sivilin bugün itibarıyla yerinden edildiğini anlatan Sözcü, 2.000 Arakanlı Müslümanın Myanmar-Bangladeş sınırında mahsur kaldığını, sınırın Bangladeş tarafının hükümet tarafından kapatıldığını belirtti.

Sözcü, Arakan'daki katliamanın durdurulması için başta Birleşmiş Milletler (BM) olmak üzere tüm uluslararası toplumun acilen harekete geçmesi gerektiğini sözlerine ekledi.

Arakan Rohingya Ulusal Örgütü, Myanmar hükümetine Arakan'da Müslümanlara karşı devam eden katliamların soruşturulması için bağımsız bir komisyon kurması çağrısında bulundu. Myanmar'da 1982'de kabul edilen yasayla vatandaşlık haklarını kaybeden Arakanlı Müslümanlar "devletsiz" sayılıyor.

BM tarafından "eziyet gören dini azınlık" olarak kabul edilen Arakanlı Müslümanlar, hem şiddet olaylarına hem de yasal, ekonomik ve toplumsal ayrımcılığa maruz kalıyor.

Genel ağı haberi, 28 Ağustos 2017 (Düzenlenmiştir.)

? Haberdeki yerleşme ve seyahat özgürlüğünün kısıtlanmasına dair ifadelerin altını çiziniz. Habere neden "insanlık dramı" başlığı verilmiş olabilir?

Etkinlik Zamanı

Aşağıdaki haberi okuyunuz. Haber ile ilgili sorunun cevabını defterinize yazınız.

46 yıl sonra suçsuz olduğu anlaşıldı

Amerika Birleşik Devletleri'nde 19 yaşındayken 1974'te ömür boyu hapse mahkûm edilen Wilbert Jones (Vilbert Cons), 46 yıl sonra masum olduğu ortaya çıkınca özgürlüğüne kavuştu.

Genel ağ haberi, 19 Kasım 2017 (Düzenlenmiştir.)

Sizce haksız yere tutuklanan Wilbert Jones tutukluluk sırasında ve serbest kaldıktan sonra hangi duyguları yaşamıştır?

Etkinlik Zamanı

Tabloda belirtilen yerleşme ve seyahat özgürlüğünün kısıtlandığı durumlar hakkında gazete veya genel ağdan haberler bulup tabloya haberin özetini yazınız.

Durum	Özet
Salgın hastalıklar nedeniyle bir yerleşim yerine giriş ve çıkışların yasaklanması	
Toplumsal baskı	
Doğal afet nedeniyle göç etme	
İzinsiz yapılan bir evin yıkımı	
Yurt dışına çıkış yasağı	

NELER YAPTIM? NELER ÖĞRENDİM?

Ünitenin işleniş sürecinde göstermiş olduğunuz performansı size uygun yüz ifadesinin bulunduğu kutuya "X" işareti koyarak belirtiniz.

Ölçütler	 Katılıyorum	 Kararsızım	 Katılmıyorum
1. Geçmişten günümüze yerleşmeye etki eden faktörler hakkında çıkarımlarda bulundum.			
2. Türkiye’de nüfusun yoğun ve seyrek olduğu yerlere ve bu durumun nedenlerine örnekler verdim.			
3. Ülkemiz nüfusunun özelliklerini tablolar ve grafikler kullanarak yorumladım.			
4. Göçün nedenlerini ve sonuçlarını tartıştım.			
5. Yerleşme ve seyahat özgürlüğünün kısıtlanması hâlinde ortaya çıkabilecek olan insan hakları ihlallerine örnekler gösterdim.			
6. Anlayamadığım konu ya da konular hakkında farklı kaynaklardan bilgi edindim.			
7. Dersin işleniş sürecinde anlayamadığım yerler hakkında öğretmenimden ve arkadaşlarımdan yardım aldım.			
8. Derse hazırlıklı geldim.			
9. Konuyla ilgili sınıfta gerçekleşen konuşmalara ya da tartışmalara katıldım.			

Aşağıdaki soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı öğretmeninizle ve arkadaşlarınızla paylaşınız.

En çok hangi konudan ya da etkinlikten hoşlandınız? Neden?

Anlamakta zorlandığınız konu ya da konular hangileridir?

Tekrar incelemek istediğiniz etkinlik veya konu var mı? Neden?

Bu ünitenin işlenişinde başarılı olduğunuzu düşünüyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

Başarınızı arttırmak için ne yapmayı planlıyorsunuz?

ÖĞRENDİKLERİMİ DEĞERLENDİRİYORUM

A. Cümlelerde belirtilen yargıların doğru mu yoksa yanlış mı olduğunu cümlelerin başındaki kutulara "D" ya da "Y" yazarak belirtiniz. Yanlış olduğunu düşündüğünüz yargıların doğrularını cümlelerin altlarındaki boşluklara yazınız.

(....) 1. İnsanların sivil toplum kuruluşlarında çalışma özgürlüğünün olması yerleşmeyi etkileyen etmenlerden biridir.

(....) 2. Doğum oranlarının ölüm oranlarından fazla olması nüfusu artıran bir etkidir.

(....) 3. Ülkemizin doğusundaki ekonomik faaliyetlerin çeşitliliği batısına göre daha az olduğundan buradaki nüfus daha azdır.

(....) 4. Göç herhangi bir neden olmaksızın uzun süre başka bir yerde yaşamak için yapılan yer değiştirme durumudur.

(....) 5. Anayasa'ya göre yerleşme hürriyeti hiçbir şekilde kısıtlanamaz.

B. Aşağıdaki cümleleri kutucukta verilenleri kullanarak doğru olarak tamamlayınız.

ticaret yolları, yerleşim, kent, harita, pasaport, ticaret, mübadele

6. Nehir kenarları ve deniz kıyıları _____ için tercih edilen yerlerdendir.

7. Türkiye nüfus haritasını inceleyen biri _____ bölgelerinin neresinde yoğun olduğu bilgisine ulaşabilir.

8. İstanbul'un nüfusunun yoğun olma nedenlerinden biri de _____ üzerinde bulunmasıdır.

9. 1980'li yıllardan itibaren _____ nüfusu kırsal nüfusuna göre daha fazla olmaya başlamıştır.

10. Savaş ya da başka nedenlerle ülkeler arası yapılan nüfus değişimine _____ denir.

11. Yurt dışına çıkmak için _____ gereklidir.

C. Aşağıdaki I. grubu II. grup ile örnekteki gibi eşleştiriniz.

12. I. grup

II. grup

- a nehir kenarı
- b nüfus
- c seyahat
- ç mülteci

1. ☐ Yerleşmeyi olumlu etkileyen bir nedendir.
2. ☐ Eğlenme ve dinlenme amacıyla kısa süreli yer değiştirme durumudur.
3. ☐ Eğitim amaçlı göç eden kişiye denir.
4. ☐ Yaşadığı ülkeyi terk edip başka bir ülkeye sığınan insanlardır.
5. ☒ Bir yerde yaşayanların toplam sayısıdır.

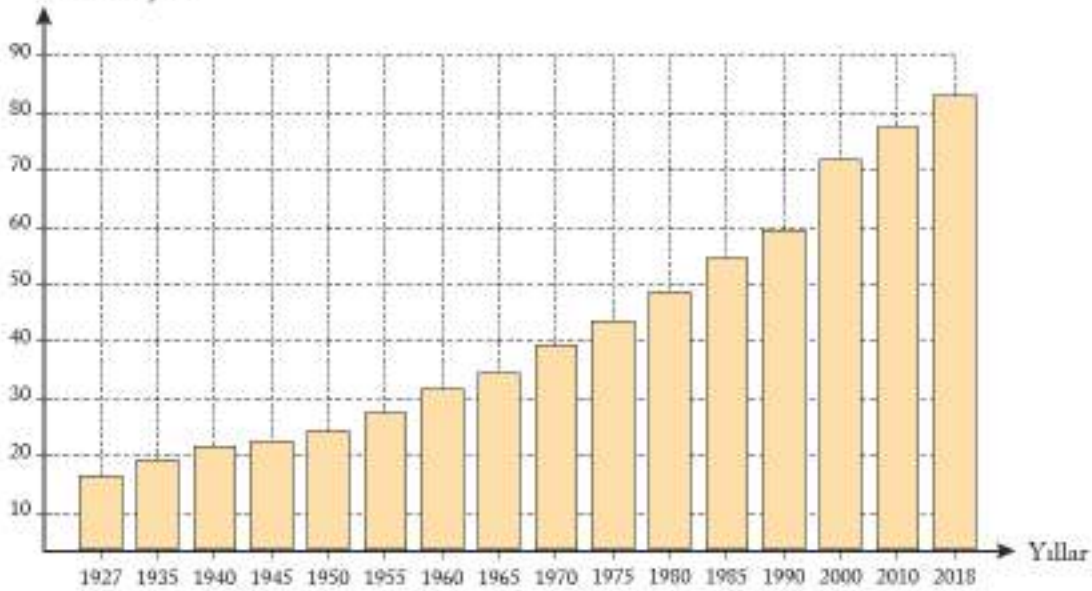
Ç. Doğru cevabın bulunduğu seçeneği işaretleyiniz.

13. "Daha siz küçükken kömür madeninde çalışmak için buraya gittim. Bir süre çalışıp bir miktar para kazanınca geri döndüm. Ancak bu böyle sürüp gidemezdi. En iyisi şimdi yaşadığımız Zonguldak'a göçmek ve ailece burada yaşamaktı."

Yukarıdaki açıklamaya göre Zonguldak ilimizin yerleşim yeri olarak tercih edilmesinin nedeni hangi seçenekte doğru verilmiştir?

- A) Doğal güzellikleri B) İklimi C) Yer altı kaynakları D) Yoğun nüfusu

14. Nüfus (milyon)

Grafik 3.5: Türkiye'de 1927-2018 nüfus miktarı grafiği

www.tuik.gov.tr

Grafığe göre aşağıdaki seçeneklerden hangisine ulaşılamaz?

- A) Hangi yıllar arasındaki artışın diğerlerine göre fazla olduğuna
 B) 1990-2000 yılları arasında ülkemizin dışarıdan göç aldığına
 C) Yakın geleceğe dair nüfus artışı hakkında tahmin yapmaya
 D) Nüfusun en az ve en fazla olduğu yılları tespit etmeye

15. Üniversiteleriyle tanınan bir şehir için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Barınma imkânlarından yoksundur. B) Çok sayıda öğrencisi olan bir şehirdir.
C) Eğitim oranı yüksektir. D) Kültürel faaliyetler yaygındır.

16. Aşağıdaki seçeneklerden hangisinde göç ile ilgili neden-sonuç ilişkisi vardır?

- A) Savaş-İnsan hakları ihlali
B) Tarımda makineleşmenin artması-Kır-kent nüfus oranının değişmesi
C) Doğal afet yaşanması-Arama kurtarma
D) Doğum oranının ölüm oranından yüksek olması-Nüfusun artması

17. Aşağıdaki seçeneklerden hangisi vatandaşın yerleşme ve seyahat özgürlüğünün haksız yere kısıtlanmasına bir örnektir?

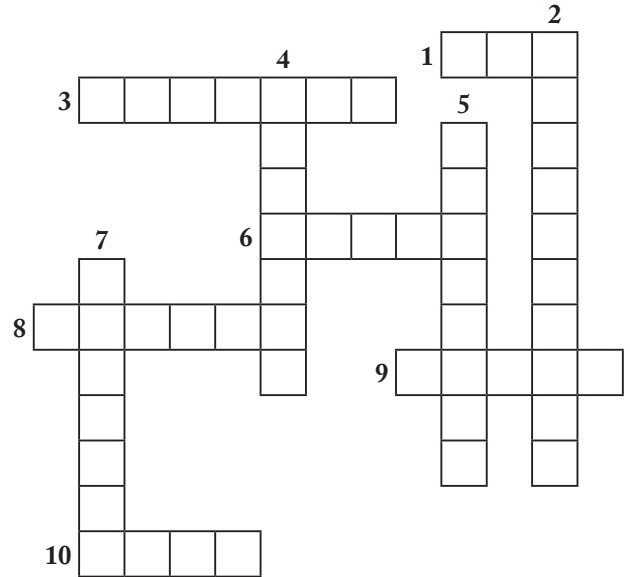
- A) Hakkında yurt dışına çıkış yasağı kararı olmak
B) Salgın hastalık nedeniyle bulunduğu kasabadan çıkamamak
C) İşlediği bir suçtan dolayı tutuklanmak
D) Terör baskısı nedeniyle yaylaya gidememek

D. Aşağıdaki soruların cevaplarını defterinize yazınız.

18. Nüfus sayımları neden önemlidir? Açıklayınız.
19. İnsanlar geçmiş dönemlerde yerleşim yeri olarak nereleri tercih etmişlerdir? Açıklayınız.
20. Ülkemiz nüfusunu artıran sebepler nelerdir?
21. Büyük şehirlerin yoğun göç alıyor almasının sebepleri nelerdir?

E. Aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

1. Bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma.
2. Konya'nın Çumra ilçesindeki en eski yerleşim yerlerinden biri.
3. Sığınmacı, savaş ya da başka nedenlerle başka bir ülkeye sığınanlar.
4. İnsanların ihtiyaçlarını karşılamak için yaptıkları faaliyetlerin tümü.
5. Yurt dışına çıkışta gerekli olan belge.
6. Yeryüzünde, sınırları belli geniş ya da küçük bir bölgedeki insanların toplam sayısı.
7. Bir yerden bir yere kısa süreliğine gitme.
8. Göç nedenlerinden biri.
9. Japonya'nın ve dünyanın en kalabalık şehri.
10. Ülkemizde, nüfus miktarı gibi resmî istatistikleri hazırlayan kurumun kısa adı.

4. ÜNİTE

ZAMAN İÇİNDE BİLİM

KONULAR

- Geçmişten Günümüze Bilginin Serüveni
- Türk-İslam Medeniyetinde Bilginler
- Avrupa'daki Bilimsel Gelişmeler
- Özgür Düşüncenin Bilimsel Gelişmelere Katkısı

ÜNİTEYİ TAMAMLADIĞINIZDA

- Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasındaki değişim ve sürekliliği fark edeceksiniz.
- Türk-İslam medeniyetinde yetişen bilginlerin bilimsel gelişme sürecine katkılarını söyleyebileceksiniz.
- 15-20. yüzyıllar arasında Avrupa'da yaşanan gelişmelerin günümüz bilimsel birikiminin oluşmasına etkisini açıklayabileceksiniz.
- Özgür düşüncenin bilimsel gelişmelere katkısını değerlendirebileceksiniz.

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE BİLGİNİN SERÜVENİ

Aşağıdaki atasözüyle anlatılmak istenen nedir? Açıklayınız.

"Kitap alın, bildiklerinizi yazın; zira söz uçar ama yazı kalır." (Arap atasözü)

Salim T. S. Al-Hazani, 1001 İcat Dünyamızda İslam Mirası, s.219.

Yanda Fransa'daki Lascaux (Lesku) Mağarası'nda yer alan duvar resimlerinden bir bölüm görüyorsunuz. Günümüzden yaklaşık 17.000 yıl önce henüz yazının icat edilmediği dönemlerde burada yaşayan insanlar gözlem, bilgi ve tecrübelerini sonraki nesillere aktarmak için duvarlara resimler çizmişlerdir.

Yazının icadına kadar insanlar resim çizmek dışında bilgi ve tecrübelerini sözlü iletişim yoluyla diğer insanlara aktarmışlardır. Ancak yukarıdaki atasözünden de anlaşılacağı gibi sözlü iletişim ile bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılması her zaman mümkün olmamıştır. Bu nedenle yazının icadı insanlık için en önemli gelişmelerden biridir. Tarihin de başlangıcı kabul edilen yazının icadıyla insanlar yeni şeyler öğrenerek bilgilerini artırmışlardır. Unutulmasını istemedikleri önemli bilgileri yazarak korumuşlardır.

Lascaux Mağarası, Fransa

4.2

Yazı, kâğıdın kullanılmaya başlanmasından önce kil tablet, taş, deri ve tahta parçaları üzerine yazılıyordu. Günümüzde kâğıdın yanında bilgisayar, tablet bilgisayar, cep telefonu gibi teknolojik aletleri yazı yazmak, yazıyı aktarmak ve yeni bilgiler öğrenmek için sıkça kullanıyoruz. Şimdi bilginin korunması ile aktarılmasında önemli bir yeri olan yazı ve yazı gereçlerinin gelişimini öğrenelim.

4.3

Çivi yazısıyla yazılmış
kil tablet ve yazım aracı

Yazı, MÖ 3200'lerde Mezopotamya medeniyetlerinden Sümerler'de kullanılmaya başlandı. Sümerlerin ziggurat adını verdikleri tapınakları aynı zamanda ürünlerin depolandığı yerlerdi. Buraya getirilen ürünleri görevliler kil tabletler üzerine ucu sivri nesnelerle basit resimler çizerek kaydediyorlardı. Örneğin başak resmi, buğday anlamına geliyordu. Kil tabletler kuruduğunda sertleşiyor ve uzun süre saklanabiliyordu. Zaman içinde düşünceleri ifade etmek için yeni semboller kullanılmaya başlandı. Örneğin, kulak resmi, duymak; yan yana çizilen ağız, su içmek anlamına geliyordu. Daha sonraları kolay ve hızlı yazabilmek için resim çizmek yerine yazı gereçlerinin uçlarını kil üzerine bastırmaya başladılar. Böylece çivi şekline benzediği için çivi yazısı adı verilen yazı ortaya çıktı.

Tarihte ilk defa Sümerler tarafından kullanılan çivi yazısı zamanla başka medeniyetler tarafından da kullanıldı. Bu medeniyetlerden biri olan Asurlar MÖ 600'lerde başkentleri Ninova'da binlerce tabletleten oluşan bir kütüphane yaptılar. Tarihin bilinen bu ilk kütüphanesinde edebiyat, matematik, coğrafya, astronomi ve tıp gibi alanlarda kil tabletler bulunuyordu.

? Kütüphanelerin bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasındaki önemi nedir? Tartışınız.

4.4

Papirüs üzerine yazılmış
Mısır hiyeroglifi

MÖ 3000'lerde Mısır medeniyetinde hiyeroglif adı verilen resim yazısı kullanılmaya başlandı. Hiyeroglifteki semboller bazen nesneyi temsil ettiği gibi bazen de bir sesi temsil ediyordu. Örneğin, bir çift bacak, gitmek; bir çift göz, görmek anlamına geliyordu. Hiyeroglifte yazılar sağdan sola, soldan sağa ya da yukarıdan aşağıya doğru yazılıyordu. Sümerlerin ağır kil tabletlerine karşın Mısırlılar papirüs bitkisinden elde ettikleri ve papirüs adını verdikleri bir tür kâğıt kullanıyorlardı. Papirüsler üzerine farklı renkte mürekkepler kullanarak fırça ve tüylerle yazı yazıyorlardı. Papirüsleri rulo hâline getirerek kolayca saklıyorlardı.

Mısır'da okuma yazma bilen kâtiplere büyük saygı duyuluyordu. Kâtip olabilmek için ise okula gitmek gerekiyordu. Kâtipler devletin resmi işleri yanında kütüphanelerdeki papirüsleri çoğaltıyorlardı. Bu kütüphanelerden biri de MÖ 300'lerde kurulan İskenderiye Kütüphanesi'ydi. Çok sayıda el yazmasının olduğu kütüphanede dönemin önemli bilim insanları çalışıyordu. Mısır'a giren her kitabın mutlaka bir örneği burada çoğaltılıp sahibine veriliyor, kitabın aslı ise kütüphanede kalıyordu. Yurt dışından da kitaplar satın alınıp getiriliyordu. Böylece, o zamana kadar dağılmış hâlde ve kaybolmak üzere olan birçok eser burada toplandı. Ancak bu kütüphane Roma İmparatorluğu Dönemi'nde yıkıldı.

Günümüzde İzmir ilinde yer alan Bergama antik kenti Bergama Krallığı'nın merkeziydi. İlk Çağ'ın en büyük kütüphanelerden biri buradaydı. Bergama Kütüphanesi, Mısır'daki İskenderiye Kütüphanesi'yle rekabet hâlindeydi. Mısır, Bergama'daki kütüphanenin kendi kütüphanesinin önüne geçmesini engellemek amacıyla papirüs satışını yasakladı. Bunun üzerine Bergamalılar yeni kitaplar yazılmasını sağlamak için hayvan derilerini işleyerek günümüzde perşömen olarak bildiğimiz kâğıt türünü kullanmaya başladılar.

4.5

Taş üzerine yazılmış
Fenike yazısı

MÖ 1000'lerde Fenike medeniyetinde öğrenilmesi güç olan çivi yazısı ve hiyeroglifin yerine geçecek bir alfabe icat edildi. Fenike alfabesinde harfler belirli sesleri ifade ediyordu. 22 sessiz harften oluşan bu alfabe günümüzde kullandığımız alfabenin de kökenini oluşturuyordu. Akdeniz'de ticaretle uğraşan Fenikelilerle alışveriş yapan Yunanlar, bu alfabe-yi kendi dillerine uyarlayarak Yunan alfabesini geliştirdiler. Yunan alfabesinden esinlenen Romalılar da bazı harfleri değiştirerek Latin alfabesini oluşturdular. Günümüzde ülkemizde kullandığımız alfabe, 1928'de Latin alfabesinden uyarlanmıştır.

Etkinlik Zamanı

Aşağıdaki ifadelerden ne anladığınızı ifadelerin karşısına yazınız.

Bilginin korunması	
Bilginin yaygınlaştırılması	
Bilginin aktarılması	

4.6

Çin'de kâğıt imalatı
(Temsili)

MS 100'lerde Çin medeniyetinde kâğıt kullanılmaya başlandı. Tsai Lun (Say Yun) adında bir devlet görevlisi dut ağacı kabuğu, kenevir ve paçavraları suyla karıştırarak ince tabakalar zeldinde hamur hâline getirdi. Daha sonra bu hamuru kurutarak kâğıdı icat etti. Böylece yazının korunması ve yaygınlaştırılmasında önemli bir kolaylık sağlandı.

Kâğıt imal etmeyi öğrenen Uygur Türkleri kendi kitaplarını yazdılar. Çinlilerden kâğıt yapımını öğrenen Müslümanlar da bu icadın Orta Doğu'ya yayılmasını sağladılar. Haçlı Seferleri ile Avrupalılar Müslümanlardan öğrendikleri bu buluşu ülkelerine taşıdılar. Zaman içinde kâğıt yapımında yeni yöntemler keşfedildi. Böylece kâğıdın üretimi kolaylaştı, ucuzladı ve yaygınlaştı. Bu sayede kitap sayısı da arttı.

4.7

Uygur Türklerine ait bir kitap
sayfası

? Kâğıdın icadının insanların yaşamına katkıları nelerdir? Değerlendiriniz.

Kâğıdın bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasındaki önemini Seka Kâğıt Müzesi'nin <http://sekakagitmuzesi.com> genel ağ adresini ziyaret ederek daha ayrıntılı öğrenebilirsiniz.

Etkinlik Zamanı

Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. İlk Çağ'da insanlar yazıyı hangi ihtiyaçları için kullanmışlardır?

2. İnsanlar İlk Çağ'dan günümüze yazı yazmak için nelerden yararlanmışlardır?

3. Mezopotamya, Mısır ve Fenike medeniyetlerinin kullandıkları yazı çeşitleri nelerdir?

4. Günümüzde ülkemizde kullandığımız alfabe hangi medeniyetlerin katkısı ile meydana gelmiştir?

5. Gelecekte de yazının önemini koruyacağını düşünüyor musunuz? Neden?

Bilginin korunması ve aktarılmasında önemli yeri olan yazı ve yazı yazmakta kullanılan gereçlerin gelişimini öğrendik. Şimdi teknolojik gelişmelerle birlikte 15. yüzyıldan günümüze bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında ne gibi değişiklikler olduğunu öğrenelim.

4.8

Johannes Gutenberg ve matbaası (Temsilî)

1455'te Johannes Gutenberg (Yohan Gutenberg) aynı aynı hazırlanmış kurşun harfleri yan yana dizerek baskı yapan matbaayı icat etti. Aslında matbaa ilk olarak 6.yüzyılda Çin'de kullanılmaya başlandı. Çinliler tahtaların üzerini oyarak harf ve resimleri mürekkep yardımıyla kâğıda basıyorlardı. Çinlilerin bu icadı 9. yüzyılda Uygur Türkleri tarafından da kullanılmaya başlandı. Böylece ilk Türkçe kitaplar basıldı. Bu dönemde Müslümanlar tarafından da kullanılmaya başlanan matbaa Haçlı Seferleri sonrasında Avrupalılar tarafından öğrenildi ve geliştirildi. Böylece kitapların elle yazılarak çoğaltılması Giderek azaldı ve çok sayıda kitap hızlı bir şekilde basılmaya başlandı.

4.9

Thomas Edison

1877'de Thomas Edison (Tams Edison) gramofonun öncüsü olan fonografi icat etti. Bu icatla sesleri kaydettikten sonra dinlemek mümkün oldu. Günümüzde ses kaydı yapmak ve kaydedilen sesleri dinlemek için ses kayıt cihazları, cep telefonları gibi çok daha küçük aletleri kullanılmaktadır.

4.10

Guglielmo Marconi

1894'te Guglielmo Marconi (Gulyelmo Markoni) radyo dalgalarıyla deneyler yaparak radyonun geliştirilmesine öncülük etti. 1921'de radyo programları yayımlayan radyo istasyonları kurulmaya başlandı. Günümüzde daha çok haber ve müzik dinlediğimiz radyolar, televizyonların yaygınlaşmasından önce insanların ülkeleri ve dünya ile ilgili bilgi aldıkları başlıca araçtı.

4.11

John Logie Baird

1925'te John Logie Baird (Con Logi Birt) mekanik televizyonu icat etti. Televizyonun geliştirilmesinde farklı bilim insanlarının katkıları oldu. İcat edildiği dönemdekünün aksine günümüzde televizyonlar renkli ve çok daha net görüntülerle yayın yapmaktadır.

4.12

Edouard Belin

1925'te Edouard Belin (Edvart Bilin) faks makinesini icat etti. Faks makinesi farklı bilim insanlarının katkılarıyla geliştirildi. Faks makinesi ile telefon hatları aracılığıyla belgeleri gönderebilmek mümkün oldu. Ancak günümüzde genel ağın yaygınlaşmasıyla faks makinelerinin yerini elektronik postalar (e-posta) almaya başladı.

4.13

Chester Carlson

1938'de Chester Carlson (Çestir Karlson), fotokopi makinesini icat etti. Fotokopi makinesinin icadından önce belge ve resimler fotoğrafları çekilerek kopyalanmaktaydı. Bu fotoğrafların basılması ise epey zaman almaktaydı. Fotokopi makineleri günümüzde çok daha hızlı basım yapmakta ve renkli kopya da verebilmektedir.

4.14

ENIAC

1945'te ABD'de ENIAC (Eniyak) adıyla ilk bilgisayarlardan biri üretildi. Oda büyüdüğünde olan ilk bilgisayarlar, yıllar içinde farklı bilim insanlarının katkılarıyla geliştirildi, zamanla boyutları küçüldü ve daha fazla işlem yapabilir hâle geldi. Günümüzde üretilen bilgisayarlar dünyadaki tüm kitaplarda yer alan bilgiyi depolayacak ve genel ağ aracılığıyla aktarabilecek kadar gelişmiştir.

4.15

Kompakt diskin tanıtım toplantısı

1965'te James Russell (Ceyms Russell), kompakt disk (CD) icat etti. Böylece ses, görüntü ve daha pek çok bilgi içeren dosyalar kolayca kaydedilmeye ve depolanmaya başlandı. 1995'te çok amaçlı dijital disk (DVD) icat edildi. DVD'ler CD'lerden çok daha fazla bilgi depolayabiliyordu. 2000'li yıllarda flash (fılaş) belleklerin üretilmeye başlanmasıyla CD ve DVD'lerin kullanımı azalmaya başladı. Flash bellekler sayesinde bilginin bilgisayar, cep telefonu, akıllı TV gibi araçlar arasında taşınması son derece kolaylaştı.

Tim Berners Lee

4.16

1969'da Amerika Birleşik Devletleri'nde mühendisler birbirinden kilometrelerce uzaklıktaki bilgisayarları telefon hatlarıyla birbirine bağladılar. Bilgisayarların aralarında mesaj alışverişini yapabilmelerini sağladılar. ARPA-NET adı verilen bu ağ genel ağın öncüsü oldu. Genel ağ birçok bilim insanının katkılarıyla geliştirildi. Bunlardan biri olan Tim Berners Lee (Tim Börners Li), 1989'da Dünya Çapında Ağ'ı (www) icat ederek genel ağ aracılığıyla web (web) sitelerinin bilgisayarlarda görüntülenmesini sağladı. Genel ağ günümüzde bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında önemli yere sahiptir. Artık büyük boyuttaki dosyalar nedeniyle cihazların kapasitesi yetersiz kaldığından bulut teknolojisi adı verilen sistemle dosyaları genel ağ üzerinde depolayabilmek mümkündür. Bulut teknolojisi ile genel ağa bağlı bir cihazla bu dosyalara ulaşabilmektedir. Bu da bilgiyi depolamayı, yaymayı ve aktarmayı çok kolaylaştırmıştır.

- ❓ "Geçmişten Günümüze Bilginin Serüveni" konusunda anlatılan gelişmelerden hangilerini günlük yaşamınızda kullanıyorsunuz? Bunlardan ne amaçla yararlanıyorsunuz?
- ❓ Günümüzde bilginin korunmasında, yaygınlaştırılmasında ve aktarılmasında başka hangi araçlardan yararlanılıyor?
- ❓ Gelecekte bilginin korunmasında, yaygınlaştırılmasında ve aktarılmasında hangi gelişmelerin yaşanacağını düşünüyorsunuz?

Etkinlik Zamanı

A. 131-133. sayfalarda yer alan gelişmelerden size göre en önemli beş tanesini seçerek tabloyu doldurunuz.

Gelişmeler	Bilginin korunmasına, yaygınlaştırılmasına ve aktarılmasına katkıları nelerdir?	Bu gelişmeler olmasaydı yaşamımız nasıl olurdu?

B. Tabloya yazdığınız gelişmelerden hangisinin ya da hangilerinin gelecekte de kullanılacağını düşünüyorsunuz? Neden?

TÜRK-İSLAM MEDENİYETİNDE BİLGİNLER

Minyatürleri inceleyiniz. Minyatürlerde yer alan insanlar ne yapıyor olabilirler? Sizce minyatürler hangi döneme aittir? Neden?

Cervahiyetü'l-Haniyye

Şebînşehname-i Murad-ı Sâlis

Şebînşehname-i Murad-ı Sâlis

Kâğıt, saat, takvim, cam, kurnaq gibi günlük hayatımızda sıkça kullandığımız nesneleri düşünelim. Herhâlde bunlar icat edilmeseydi yaşamımızda zorluklarla karşılaşacaktık. Bunlar ve daha pek çok icat birçok medeniyetin katkısıyla günümüzdeki şekillerini almışlardır. Örneğin, önceki konudan da hatırlayacağımız gibi kâğıdı Çinliler icat etmişlerdir. Bununla birlikte kâğıt, önce Müslümanlar, sonra Avrupalılar tarafından geliştirilerek günümüzde kullandığımız hâlini almıştır.

Mezopotamya, Mısır, Çin, Yunan ve Roma medeniyetleri İlk Çağ'da bilimsel gelişmelere öncülük etmişlerdir. Orta Çağ'da ise Türk-İslam medeniyeti bilimsel gelişme sürecine önemli katkılar yapmıştır. Hz. Muhammed, sözleriyle Müslümanları bilimsel çalışmalar yapmaları için teşvik etmiştir.

"İlim peşinde koşmak her Müslüman üzerine farzdır."

"Kuşkusuz ki âlimler peygamberlerin mirasçısıdır."

"Beşikten mezara kadar ilmi isteyin."

Seyyid Hüseyin Nasr, İslam ve Bilim, s.8.

Hz. Muhammed'in gösterdiği yolda ilerleyen Müslümanlar, Orta Asya'dan Atlas Okyanusu'na kadar geniş bir alanda büyük bir medeniyet kurdular. Türklerin İslamiyet'i kabul etmesiyle bu medeniyet daha da güçlendi ve yayıldı. Türk-İslam medeniyeti adını alarak 9. yüzyıldan 16. yüzyıla kadar bilimsel gelişmelere öncülük etti. Bu süreçte Müslüman bilginler deney ve gözleme dayalı bilimsel araştırmalar yaparak astronomi, coğrafya, matematik, tıp, kimya, fizik gibi bilim dallarında önemli buluşlar yaptılar.

Türk-İslam medeniyetinde bilimsel gelişmeler Abbasi Devleti döneminde hız kazandı. 8. yüzyıl sonlarında Beytül-Hikme adıyla kurulan akademi daha sonra Darü'l-Hikme olarak adlandırılmaya başlandı. Zengin bir kütüphaneye sahip Darü'l-Hikme'de her bilim dalı için ayrı bölümler vardı. Burası bilim insanları, sanatçılar, tercümanlar, yazarlar ve şairlerle dolup taşıyordu. Arapçadan Yunancaya kadar çok sayıda dil konuşuluyordu. Sicilya ve Bizans İmparatorluğu kütüphanelerinden getirilen eserler Arapçaya tercüme ediliyordu. Bilimsel gelişmeler daha sonra Türk-İslam devletleri döneminde de devam etti. Büyük Selçuklu Devleti Dönemi'nde 11. yüzyılda Nizamiye Medreselerinin kurulması ile günümüzdeki üniversiteler düzeyinde eğitim veren okullar açıldı. Gözlemevleri, hastaneler, kütüphaneler açılarak bilimsel çalışmalar desteklendi. Çok sayıda bilim insanı yetişti.

Etkinlik Zamanı

Metni okuyunuz ve soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı defterinize yazınız.

Avrupa, bilimsel çalışmalar açısından karanlık bir dönemdeyken Müslüman bilim insanları bilgiye, deneysel uygulamalarla ulaşılarak bilgiyi insanların hayat kalitesini artırmak için kullandılar. Her biri caulı birer ansiklopedi olan Müslüman araştırmacılar, bulgularını büyük bir hızla yazıya aktarmakta, ciltler dolusu kitaplar, geniş kütüphaneleri doldurmaktaydı. Bu medeniyetin altın çağı, yani 8. yüzyıl ve 13. yüzyıl arasında kalan dönem, geçmiş dönemlerin bilgilerini yok olmaktan kurtarıyor, değiştiriyor, yeni keşifler ilave ederek daha geniş ve zengin bir hâlde tüm dünyaya yayıyordu. Bu anlayışın özünde doğrudan gözlem fikri yatmaktaydı. Bir şeyin işleyişini anlamak için kendi gözünüzle görmeyiz gerekiyordu ve ancak bundan sonra yazabilirdiniz. 10. yüzyılda yaşayan İbn-i Heysem, deneylerini tamamen karanlık bir odada yapmaktaydı. Tarihte teorilerini deney yaparak doğrulayan ilk kişiler arasında yer alan İbn-i Heysem, bilimsel yöntemin kilometre taşlarından birini ortaya koymuştur: "İnandığını ispatla!".

Hristiyanlar 1085'te günümüzde İspanya'da bulunan Toledo şehrini Müslümanlardan aldılar. Buradaki bilgi zenginliği onları şaşkına çevirdi. Bu fetihten önce ellerinde Yunanca metinlerden bazı parçalar bulunuyordu ve bunların çoğu da sahteydi. Şimdiyse yıllardır özlem duydukları bilgi ve metinlerin Müslümanların elinde olduğunu görmekteydiler. Üstelik bu bilgiler klasik Yunan ile sınırlı da değildi. Müslüman âlimler beş yüz yılı aşkın süre boyunca bu eserleri incelemiş, yeniden oluşturmuş ve önemli ölçüde geliştirmişti.

Salim T. S. Al-Hassani, 1001 İcat Dünyamızda İslam Mirası, s.92-93 (Düzenlenmiştir.)

1. Orta Çağ'da Avrupa medeniyeti ile Türk-İslam medeniyeti arasındaki farklılıklar nelerdir? Tartışınız?
2. Müslümanlar bilimsel gelişme sürecine hangi katkılar yapmışlardır? Tartışınız?
3. "İnandığını ispatla!" ifadesi ne anlama gelmektedir? Tartışınız?
4. Avrupa'da bilimin gelişmesinde Müslümanların rolü nedir?

Türk-İslam medeniyetinde yetişen bilginlerden bazılarını daha yakından tanıyalım.

el-Harezmi (ö. 863 ?)

Coğrafya, astronomi ve matematik alanında çalışmalar yaparak kitaplar yazdı. Darü'l-Hikme'nin yöneticiliğini yaptı. Matematikğin bir dalı olan cebir biliminde yaptığı çalışmalar nedeniyle "cebirin babası" olarak tanındı. Hint rakamlarını inceleyerek "0" (sıfır) rakamını ilk defa kullandı. Böylece günümüzde kullandığımız onlu sayı sistemi ortaya çıktı. Enlem ve boylam daireleriyle ilgili ölçümler yaptı. Güneş, Ay ve gezegenlerin hareketlerini gözlemledi.

İbn-i Firnas (ö. 887 ?)

Astronomi, müzik, mühendislik alanlarında çalışmalar yaptı. Bir planör yaparak uçmayı deneyen ilk bilim insanlarından biridir. İlk denemesindeki başarısızlığına rağmen tasarımı geliştirerek ikinci denemede on dakikadan fazla uçmayı başardı.

İbn-i Firnas ve planörü (Temsili)

Fârâbî (ö. 950)

Felsefe, mantık, astronomi, müzik alanlarında çok sayıda eser kaleme aldı ancak bunların çok az kısmı günümüze ulaştı. Felsefe alanındaki çalışmalarıyla "birinci öğretmen" kabul edilen İlk Çağ filozofu Aristo'dan sonra "ikinci öğretmen" olarak tanındı. Ses dalgalarıyla ilgili deneyler yaptı ve müzik aletlerinin yapımı için kuralları belirledi.

İbn-i Heysem (ö. 1038 ?)

Fizik, matematik gibi alanlarda çalışmalar yaptı. Görmenin nasıl gerçekleştiğini araştırdı. Fotoğraf makinesinin geliştirilmesinde önemli yeri olan "karanlık oda" da deneyler yaptı. Görmenin gözden çıkan ışınlarla gerçekleştiği görüşünün yanlışlığını ispatladı. Fizik biliminde teortilerini sınamak için deney yapan ilk bilim insanlarından biri oldu.

İbn-i Heysem ve karanlık oda deneyi (Temsili)

el-Hâzini (ö. 1155 ?)

Büyük Selçuklu Devleti hükümdarı Sultan Sencer'in desteğiyle fizik, kimya, matematik ve astronomi gibi bilim dallarında eserler verdi. Deney ve gözleme büyük önem vererek hassas teraziler, yer çekimi, basınç gibi konularda çalışmalar yaptı. Bütün cisimlerin yer küresinin merkezine doğru bir kuvvetle çekildiğini Newton'dan (Nivtun) yüzlerce yıl önce tespit etti. İcat ettiği terazi, metallerin saf olup olmadığını ve özgül ağırlıklarını tespit edebiliyordu.

el-Hâzini'nin icadı olan terazi (Temsili)

İbn-i Sina (ö.1037)

Tıp, felsefe, matematik, astronomi, kimya gibi farklı bilim dallarında iki yüzden fazla eser verdi. En önemli çalışmalarını tıp alanında yaptı. Mikroskobun icadından önce mikropların hastalıklara neden olduğunu buldu. Tıp alanında bilimsel deneylere önem vererek ilk defa sonda aletini kullandı ve damar içi şırıngasını yaptı. Avrupa'da "Avicenna (Avicenna)" adıyla tanındı ve "El-Kanun Fi't-Tıb" (Tıbbın Kanunu) isimli eseri burada 17. yüzyıla kadar tıp eğitiminde kullanıldı.

4.21

4.22

İbn-i Sina'nın El-Kanun kitabının bir sayfası İbn-i Sina'nın El-Kanun kitabının Avrupa'da basılmış bir nüshası

el-Cezeri (ö.1206 ?)

Günümüzde Şırnak'ın ilçesi olan Cizre'de doğdu. Anadolu'daki Türk beyliklerinden biri olan Artuklular'da görev yaptı. Mühendislik alanında yaptığı çalışmalarla tanındı. Çağımızda birçok alanda kullanılmaya başlanan robotları ve otomatik makinelerin ilk örneklerini yaptı. Kısaca adı "Kitabü'l-Hiyel" (Mekanik Araçlar Kitabı) olan eserinde kendi icadı olan su saatleri, otomatik kontrol düzenleri ve fışkıyeller gibi aletlerin çalışma prensiplerini açıkladı.

4.25

el-Cezeri'nin su kaldırma makinesi çizimi

4.26

el-Cezeri'nin fildi su saati çizimi

İbn-i Haldûn (ö.1406)

Sosyoloji, tarih, felsefe ve siyaset alanlarında çalışmalar yaptı. Yaşadığı yerlerdeki toplumların geleneklerini ve yaşam şekillerini inceleyerek sosyolojinin yani toplum biliminin temellerini attı. "Mukaddime" (Başlangıç), adıyla bilinen eserini Kitabü'l-İber isimli kitabına giriş olarak yazdı. Bu eserde tüm devletlerin canlılar gibi doğum, gelişme, duraklama ve ölüm evrelerinden geçeceğinden söz etti. Tarafli görüşlerin ve doğrulanmamış bilgilerin aktarılmasına karşı çıktı.

4.27

Ali Kuşçu (ö.1474)

Astronomi ve matematik alanlarında çalışmalar yaptı. Bilim insanı ve hükümdar olan Uluğ Bey'in öğrencisi oldu. Akkoyunlu Devleti'nin elçisi olarak İstanbul'a geldi. Fatih Sultan Mehmet'in teklifi üzerine elçilik görevini tamamlayıp İstanbul'a geldi. Burada medresede ders vermeye başladı. İstanbul'un enlem ve boylamını hesaplayarak çeşitli güneş saatleri yaptı. Ay'ın haritasını çizmesi nedeniyle Amerikan Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi (NASA) tarafından Ay'daki bir bölgeye ismi verildi.

Ali Kuşçu, Fatih Sultan Mehmet'in huzurunda (Minyatür)

Kâtip Çelebi (1609-1657)

Asıl adı Mustafa'dır. Hacı Halife ve Hacı Kalfa adıyla da tanınır. Dönemin ünlü bilginlerinden ders alarak tarihten tıpa, coğrafyadan astronomiye kadar geniş bir alanda kendisini yetiştirdi. Çok sayıda eseri arasında en önemlileri tarih, coğrafya ve bibliyografya ile ilgili alanlardır. En tanınmış eserlerinden olan Tuhfetü'l-Kibar fî Esfari'l-Bihar'da Osmanlı denizciliğinin bir tarihçesini anlatır. Coğrafya alanında yazdığı Cihannüma, Osmanlı coğrafyacılığında yeni bir çığır açmıştır. Bu eser o güne dek hemen hemen hiç yararlanılmayan Batı kaynaklarını Osmanlı coğrafyacılığına tanıtmaması bakımından büyük önem taşır.

4.29

Piri Reis (ö.1553)

Osmanlı Devleti'nin donanma komutanlarından olup coğrafya alanında önemli eserler verdi. "Kitab-ı Bahriye" (Denizcilik Kitabı) adlı eserinde Akdeniz limanlarını tanıttı. Piri Reis'in bir bölümü günümüze ulaşmış Dünya haritası, Amerika kıtasının doğu kıyılarını gösteren en eski haritadır. Bu harita, sınırları sonraki yıllarda çizilen birçok haritadan daha doğru olarak göstermektedir.

Piri Reis'in Kitab-ı Bahriye eserinde Kıbrıs

- ❓ Türk-İslam medeniyetinde yetişen bilginler daha çok hangi alanlarda çalışmalar yapmıştır? Neden?
- ❓ Konuda tanıtılan bilginlerin hangi çalışmalarının bilimsel gelişme sürecine daha çok katkı yaptığını düşünüyorsunuz? Tartışınız.
- ❓ Siz bir bilim insanı olsaydınız hangi alanda çalışmalar yapmayı düşünürdünüz? Neden?

Türk-İslam medeniyetinde yetişen bilginlerle ilgili "1001 İcat ve Sırlar Kütüphanesi" belgeselini www.eba.gov.tr genel ağ adresinden "İslam ve Bilim" adlı videodan izleyebilirsiniz. Ayrıca Türk-İslam medeniyetinde yetişen bilginlerin çalışma ve icatlarından aşağıdaki fotoğraflardaki gibi örneklerin olduğu İstanbul İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi'ni www.ibttm.gov.tr genel ağ adresinden sanal turla gezebilirsiniz.

Su değirmeni maketi

Usturlap

Cam imalatbanesi maketi

Etkinlik Zamanı

Ders kitabında tanıtılanlar dışında Türk-İslam medeniyetinde yetişen bilginlerden dört tanesini araştırınız. Bu bilginlerle ilgili edindiğiniz bilgilerden yararlanarak tarih şeridini kronolojik olarak doldurunuz.

Adı: _____
Yaşadığı yıllar: _____
Çalışma yaptığı bilim dalları: _____
Bilime yaptığı katkılar: _____

Adı: _____
Yaşadığı yıllar: _____
Çalışma yaptığı bilim dalları: _____
Bilime yaptığı katkılar: _____

Adı: _____
Yaşadığı yıllar: _____
Çalışma yaptığı bilim dalları: _____
Bilime yaptığı katkılar: _____

Adı: _____
Yaşadığı yıllar: _____
Çalışma yaptığı bilim dalları: _____
Bilime yaptığı katkılar: _____

AVRUPA'DAKİ BİLİMSEL GELİŞMELER

Günlük yaşamınızda vazgeçilmez gördüğünüz beş teknolojik ürün nedir? Bu ürünlerin icadı ve zaman içinde gelişimiyle ilgili neler biliyorsunuz? Açıklayınız.

2. ünite de "Avrupa'daki Gelişmeler ve Osmanlı Devleti'ne Etkileri" konusunda öğrendiklerimizi hatırlayalım. Avrupa 15. yüzyılda bilim, sanat, edebiyat, mimari gibi alanlarda önemli ilerleme sürecine girdi. Rönesans olarak adlandırılan bu dönemde Katolik Kilisesinin bilim ve düşünce hayatı üzerindeki etkisi azalmaya başladı. Dünyayı anlama ve araştırma çabası içine giren bilim insanları gerçeğe akılla ulaşacağı düşüncesini kabul ettiler. Deney ve gözleme dayalı araştırmalar yapmaya başladılar. Böylece bilim ve teknoloji alanında önemli gelişmeler sağlandı. Avrupa'da 15. yüzyılda başlayan bilimsel gelişme süreci sonraki yüzyıllarda daha da hızlandı ve böylece günümüzdeki bilimsel birikim meydana geldi. Günlük yaşamımızda önemli yere sahip olan telefon, bilgisayar, otomobil, uçak gibi teknolojik ürünler bu bilimsel birikim sonucu icat edildi ve geliştirildi. Şimdi 15 ve 20. yüzyıllar arasında Avrupa'da yaşanan bazı bilimsel gelişmeleri öğrenelim.

"Geçmişten Günümüze Bilginin Serüveni" konusunda matbaanın ilk örneklerinin Çin'de yapıldığını daha sonra 15. yüzyılda Avrupa'da Johannes Gutenberg tarafından geliştirildiğini öğrenmiştik. Matbaanın geliştirilmesi bilimsel birikimin artmasına ve korunmasına büyük katkı yaptı. 15. yüzyıla kadar çok az insan okuma yazma biliyordu. Bunun en önemli nedeni okuyacak fazla şey olmamasıydı. Elle yazılmış kitaplar vardı ancak bunlar hem az hem de pahalıydı. Çinlilerin icadı olan matbaa ile baskı yapılabilirdi. Bu matbaada bütün bir sayfanın tüm harf ve resimlerinin ahşap oyması yapılıyor sonra üzeri mürekkeple kaplanıp baskısı alınıyordu. Bu son derece zahmetli ve zaman alan bir baskı yöntemiydi. Johannes Gutenberg daha gelişmiş bir matbaa icat etti. Bütün bir sayfayı ahşap üzerinde oymak yerine ayrı ayrı madeni harfler hazırladı. Bu harfleri yan yana getirerek kelime ve cümleleri oluşturdu ve basacağı sayfaları hazırladı. Böylece çok daha hızlı basım yapmak mümkün oldu.

Matbaa sayesinde çok sayıda kitap basıldı ve kitapların fiyatları ucuzladı. Bilgi çok daha hızlı yayılmaya başladı. Okuma yazma oranı arttı. İnsanlar yeni şeyler öğrenmek için daha çok kitap okudu. Yeni fikirler, araştırmalar geniş kitlelere ulaştı. İnsanlar daha önce doğru bildiği şeylerin yanlış olduğunu öğrenerek her şeyi sorgulamaya başladı. Böylece düşünce hayatı ve bilimsel birikim gelişti.

? Matbaanın icadının daha başka hangi alanlarda etkileri olmuştur? Tartışınız.

4.34 Farklı şekil ve büyüklükteki matbaa harfleri

4.35 Gutenberg ve matbaası (Temsili)

Gutenberg'ın matbaayı icat ettiği dönemde Avrupa'da Dünya'nın şekli, hareketleri ve uzaydaki konumuyla ilgili önemli tartışmalar başlamıştı. Orta Çağ'da kabul gören Dünya'nın şeklinin düz olduğu görüşü sorgulanmaktaydı. "Avrupa'daki Gelişmeler ve Osmanlı Devleti'ne Etkileri" konusundan da hatırlayacağınız gibi Kristof Colomb, Dünya'nın yuvarlak olduğunu düşünüyor ve batıya giderek Avrupa'nın doğusunda yer alan Hindistan'a ulaşabileceğini düşünüyordu. Kristof Colomb, 1492'de çıktığı yolculukta Hindistan'a ulaşamasa da Amerika kıtasına ulaştı. Magellan adında bir başka denizci 1519'da Dünya'yı dolaşmak ve Dünya'nın yuvarlak olduğunu ispatlamak için yolculuğa çıktı. Magellan, yolculuk sırasında hayatını kaybetti ancak mürettebatı bu yolculuğu 1522'de tamamlayarak Dünya'nın yuvarlak olduğunu ispatladılar.

Orta Çağ'da Avrupa'da Dünya, evrenin merkezi kabul edilmekteydi. Rönesans Dönemi'nin önemli bilim insanlarından olan Nicolaus Copernicus (Nikolas Kopernik, 1473-1543) ise bu görüşe karşı çıktı. O, yaptığı gözlemler sonucu Dünya'nın Güneş etrafında dönen bir gezegen olduğunu ortaya koydu. Ancak Katolik Kilisesinin Dünya'nı sabit durduğu ve evrenin merkezi olduğu görüşüne karşı gelmekten çekindiği için "Gök Kürelerin Hareketi" adlı eserini ölümünden kısa süre önce yayımlayabildi. Zira o dönemde Katolik Kilisesi kendi görüşlerine aykırı düşüncede olanları ölümle bile cezalandırabiliyordu. Copernicus, "Güneş merkezli sistem"i ortaya koyarak astronomi biliminin gelişmesine önemli katkı yaptı. Eseri Katolik Kilisesinin görüşlerinin bilimsel açıdan sorgulanmasına neden oldu.

Copernicus (Temsili portre)

Copernicus'in "Güneş merkezli sistem" modeli

Copernicus'ın görüşlerini savunan Galileo Galilei (Galileo Galile, 1564-1642), astronomi ve fizik alanında bilimsel gelişmelere katkı yapan bir başka bilim insanıydı. Deney ve gözleme büyük önem veren Galilei, kendi yaptığı teleskop ile Ay'ın yüzeyini inceledi. Ay'ın Dünya ile aynı maddelerden oluştuğunu söyledi. Samanyolu galaksisinin küçük yıldızlardan oluştuğunu ve Jüpiter gezegeninin dört uydusu olduğunu keşfetti. Copernicus'un görüşlerini savunduğu için Katolik Kilisesine bağlı Engizisyon Mahkemesi tarafından yargılandı. Bilimsel çalışmaları kendisinden sonraki bilim insanları tarafından geliştirilerek birçok gelişmenin öncüsü oldu.

Galilei (Temsili)

Galilei'nin "İki Büyük Dünya Sistemi Hakkında Diyalog" adlı kitabı

Etkinlik Zamanı

Metni okuyunuz ve soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı defterinize yazınız.

Hiçbir araştırmaya dayanmayan boş ön yargılar ve tüm engelleme çabaları Galilei'nin düşüncelerinin, çalışmalarının insanları etkilemesini engelleyemedi. Eğer bugün çeşitli formülleri kullanarak doğayı değiştirebiliyorsak uçakları, roketleri, radyoyu ve bütün diğer teknik buluşları rahatça geliştirip yayabiliyorsak bunu, Galilei gibi gözü pek bilim insanlarının o tehlikeli dönemde, doğadaki yasaları bulmak için harcadıkları çabalara borçluyuz.

Ernst H. Gombrich (Örns H. Gambriç, *Avusturyalı*), *Genç Okurlar İçin Kısa Bir Dünya Tarihi*, s. 239

(Düzenlenmiştir.)

1. "Boş ön yargılar" ifadesiyle ne anlatılmak istenmektedir?
2. "O tehlikeli dönem" ifadesiyle ne anlatılmak istenmektedir?

Isaac Newton (Ayzek Nivtin, 1642-1727), Galilei'yi kendisine örnek alarak fizik ve astronomi alanında günümüzde de geçerliliğini koruyan çalışmalar yaptı. Newton, kütle çekim kanununu ortaya koyarak dünya ile nesneler arasında bir çekim olduğunu buldu. Buna dayanarak gezegenlerin de çekim kuvveti sonucunda Güneş'in çevresinde belirli bir yörüngede hareket ettiğini gösterdi. Newton, bu gözlemlerini kendi geliştirdiği yansıtıcı teleskopla gerçekleştirdi. Böylece uzay araştırmalarının öncülerinden oldu. Onun öncülüğünü yaptığı bu çalışmalar sayesinde bilim insanları 20. yüzyılda uzaya uydu ve insan göndermeyi başardı. Bu uydular sayesinde hava olaylarını gözlemleme ve iletişim kolaylaştı. Newton'un diğer çalışmaları da pek çok bilimsel gelişmenin önünü açtı. Buhar gücüyle çalışan makine, lokomotif ve gemiler, asma köprüler, gökdelenler, roketler onun bilimsel çalışmalarından yararlanılarak yapılabildi.

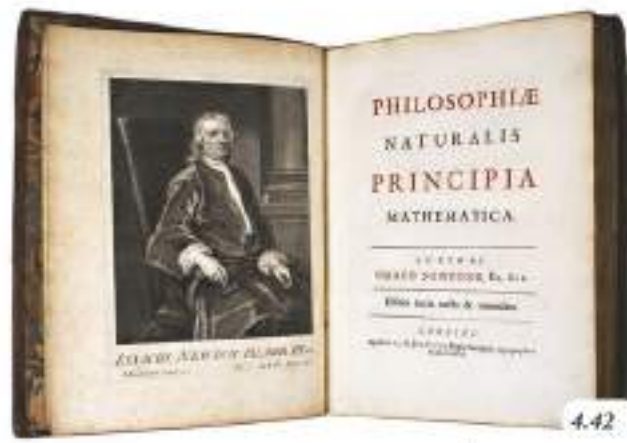

Newton (Temsili portre)

4.40

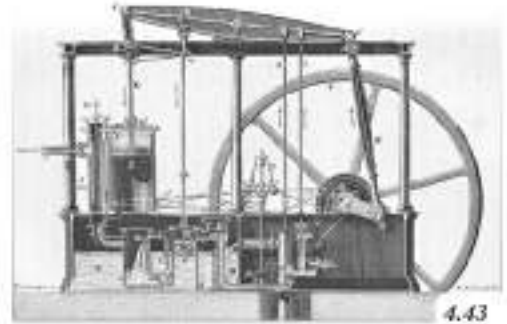
Newton'un yansıtıcı teleskobunun bir örneği

Newton'un "Doğal Felsefenin Matematiksel İlkeleri" adlı kitabı

Galilei ve Newton'ın yolundan giden Avrupalı bilim insanları 18. yüzyılda üretim ve ulaşım teknolojisini değiştiren önemli bir yeniliğe imza attılar. Buhar makinesi olarak adlandırılan bu yeni icat ile kol gücüne dayalı aletlerin yerini buhar gücüyle çalışan makineler aldı. Buhar makinesinin icadı ve geliştirilmesi birçok bilim insanı ve girişimcinin çabasıyla oldu. Fransız mucit Denis Papin (Dönis Papin, 1647-1713) buhar gücüyle ilgili deneyler yaptı. İngiliz mühendis Thomas Savery (Tamas Savarı, 1650-1715), buhar gücüyle çalışan ve madenlerde biriken suyun dışarı pompalanmasını sağlayan bir makine icat etti. Buhar makinesini geliştiren James Watt (Ceymus Vat, 1736-1819), bu makinelerin fabrikalarda kullanılabilmesini sağladı. Bir şirket kurarak geliştirdiği buhar makinesini un, iplik, dokuma ve demir fabrikalarına sattı. Sanayi İnkılabı adı verilen bu gelişme ile Avrupa'da fabrikaların sayısı kısa sürede arttı. Üretimde büyük artış sağlandı.

Buhar makinesi taşımacılık alanında da kullanılmaya başlandı. İngiliz mühendis Richard Trevithick (Rıçart Trevithiç, 1771-1833) buharlı bir lokomotif yaptı. Trenler kısa süre içinde kara taşımacılığında en önemli araç haline geldi. Artık fabrikalar ve çiftlikler mallarını çok uzak yerlere gönderebiliyordu. Böylece malların taşınması kolaylaştı ve ticaret arttı. İnsanlar ister iş ister tatil için uzak yerlere hızlı ve konforlu bir şekilde yolculuk etmeye başladı. Buhar makinesinin geliştirilmesi çalışmaları başta otomobiller olmak üzere birçok icadın da gerçekleşmesini sağladı.

Watt'ın buhar makinesinin planı

4.43

İlk yolcu trenlerinden biri

4.44

1769'da ilk buharlı arabalar üretildi ancak bunlar pek ilgi görmedi. 1893'te George Moore (Coç Mur) buharla çalışan bir robot yaptı ve onunla ABD'de yürüyüşlere çıktı. 1961'de ABD'de bir otomobil fabrikasında farklı türde görevleri yerine getiren bir makine geliştirildi. Bu makine dünyanın ilk robotlarından biriydi. Teknolojinin gelişimi ile birlikte günümüzde bir çok iş kolunda işlerin hemen hemen tamamı robotlarca yapılmaya başlandı.

19. yüzyıl daha pek çok icada sahne oldu. Bunlardan biri de telgraftı.

Pek çok alandaki gelişim elektrikle çalışan telgrafta da gözlenir. Daha 1753'te bir bilgin böyle bir icattan söz etmişti. Bu konuda pek çok deney yapılmıştı. Sonunda 1837'de Samuel Morse (Samuel Mors) arkadaşlarına kısa bir telgraf gösterisi sundu. Telgrafın yayılıp çeşitli ülkelerde en önemli haberleşme aracı haline gelmesi bu gösteriden yaklaşık on yıl sonra gerçekleşmişti.

Ernst H. Gombrich, *Genç Okurlar İçin Kısa Bir Dünya Tarihi*, s. 286 (Düzenlenmiştir.)

? Sizce buraya kadar anlatılan gelişmelerden hangisi sonraki bilimsel gelişmeleri daha çok etkilemiştir? Neden?

Etkinlik Zamanı

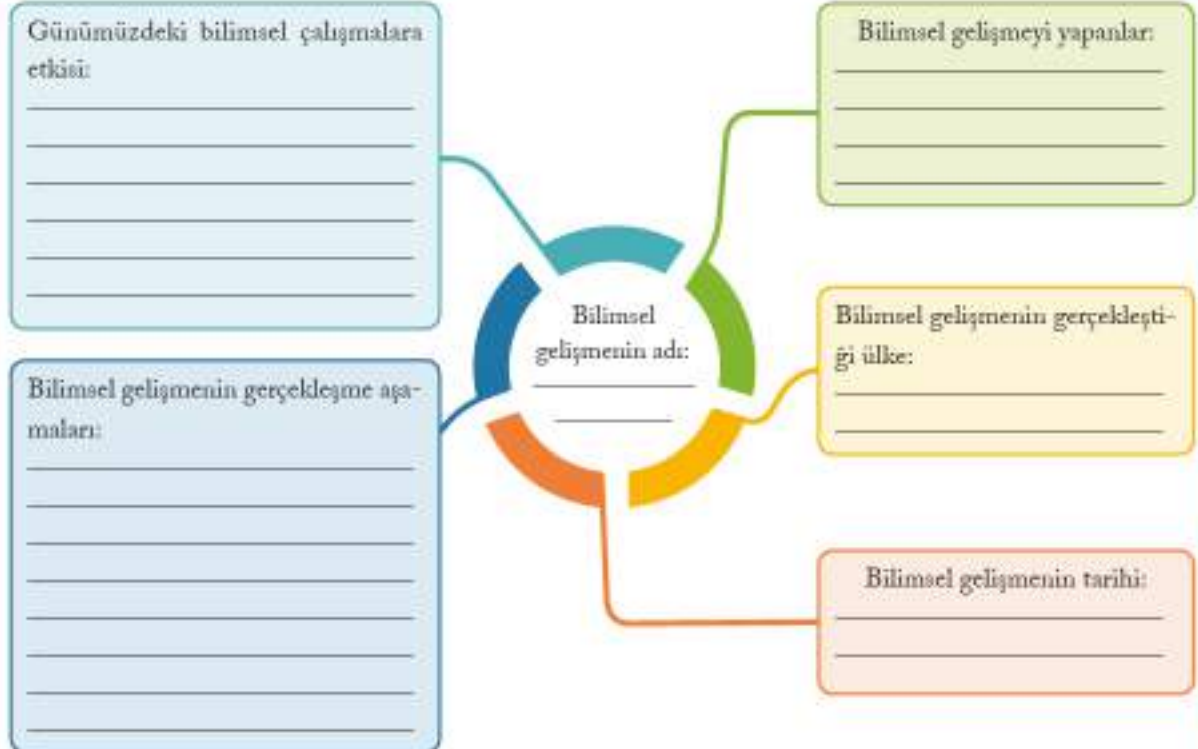
Tablodaki gelişmelerin günümüzdeki bilimsel birikimin oluşmasına etkilerinin neler olduğunu karşılarına yazınız.

Gelişmeler	Günümüzdeki bilimsel birikimin oluşmasına etkisi
Matbaanın icadı	
Dünyanın şekli ve hareketleriyle ilgili çalışmalar	
Kütle Çekim Kanunu'nun keşfedilmesi	
Buhar makinesinin icadı	

Etkinlik Zamanı

15 ve 20. yüzyıllar arasında Avrupa'da yaşanan ve ders kitabınızda yer verilmeyen bilimsel gelişmelerden birini araştırınız. Edindiğiniz bilgilerden yararlanarak şemayı doldurunuz.

ÖZGÜR DÜŞÜNCENİN BİLİMSEL GELİŞMELERE KATKISI

"Özgür düşünce" ifadesinden ne anlıyorsunuz? Açıklayınız.

Tales, Güneş tutulmasının ne zaman gerçekleşeceğini hesaplayan ilk bilim insanıdır. Hipokrat, tıp biliminin kurucusu kabul edilir. Pisagor, Dünya'nın yuvarlak olduğunu iddia eden ilk düşündürdür. Demokritos, atomların varlığından ilk söz eden bilginidir. Tarih biliminin kurucusu Herodot, ünlü düşündür Diyojen ve yukarıda ismi geçen kişilerin ortak özelliği İyon medeniyetinde yetişmeleridir. Bilimsel gelişmelerin temellerinin atılmasında İyonların katkısı büyüktür. İyonların kurulduğu Batı Anadolu, MÖ 11. yüzyıldan MÖ 6. yüzyıla kadar önemli bir bilim ve kültür merkezi oldu. İyon medeniyetinin bilim ve kültür merkezi olması özgür düşünce ortamına sahip olmasından kaynaklanıyordu. Şehir devletlerinden oluşan İyonlarda yöneticiler bilimsel çalışmaları destekliyor, farklı düşüncedeki bilim insanları ve düşünürlerin görüşlerini özgürce açıklamalarına olanak tanıyorlardı.

Peki, özgür düşünce ne demek? Farklı tanımları olan özgür düşünceyi insanın kısıtlamalardan bağımsız olarak düşünce geliştirebilmesi ve bunu ifade edebilmesi olarak açıklayabiliriz. Tarih boyunca İyonlar gibi özgür düşünceyi destekleyen medeniyetler bilimsel gelişmelere katkı yapmışlardır. İslam medeniyetinde de Abbasiler özgür düşünceyi destekleyerek bilimsel ve kültürel gelişmelere öncülük etmişlerdir. Özgür bir düşünce ortamının olduğu Darü'l-Hikme'de Memûn gibi Abbasi halifeleri bilim insanlarının tartışmalarına bizzat katılmış, her düşüncenin özgürce tartışılmasını sağlamışlardır. Burada farklı inanç ve milletten bilim insanları uyum içinde çalışmışlar ve kimse din değiştirmeye zorlanmamıştır. Bu sayede "Türk-İslam Medeniyetinde Bilginler" konusunda öğrendiğiniz birçok bilim insanı yetişmiştir. Abbasiler ve sonrasında kurulan Türk-İslam devletleri medeniyete yön veren bir güce özgür düşünce verdikleri önem sayesinde ulaşmışlardır.

İyonlar ve Abbasiler gibi olumlu örneklerin yanında tarihin hemen her döneminde özgür düşüncenin engellenmesi için çablayanlar da olmuştur. Orta Çağ'da Avrupa'da etkin bir güç olan Katolik Kilisesi özgür düşüncenin karşısında olmuştur. Katolik Kilisesinin görüşlerine dayanan skolastik düşünce, farklı düşüncelerin ifade edilmesini engellediğinden bilimsel çalışmaları da engellemiştir. Skolastik düşünceye göre Kilisenin görüşleri sorgulanamazdı. Önceki konudan hatırlayacağınız Galilei, Copernicus'ın Dünya'ı Güneş etrafında döndüğü görüşünü savunduğu için kilise üyelerinden oluşan Engizisyon Mahkemesine çıkarıldı. Bu düşüncesi Katolik Kilisesinin gezegenlerin Dünya'nın etrafında döndüğü öğretisiyle çelişiyordu. Galilei, ceza almamak için mahkemede düşüncelerinden vazgeçtiğini söylemek zorunda kaldı. Ancak Galilei'nin mahkemeden çıkarken alçak bir sesle "Ben ne dersem diyeyim Dünya dönmeye devam ediyor." dediği söylenir. Galilei gibi Avrupa'da düşüncelerinden dolayı yargılanan diğer bir diğer bilim insanı Bruno (1548-1600) idi. Bruno da Copernicus'ın fikirlerini savunduğu için yargılandı ve görüşlerinden vazgeçmediği için ölümlü cezalandırıldı.

"Avrupa'daki Gelişmeler ve Osmanlı Devleti'ne Etkileri" konusundan hatırlayacağınız gibi Rönesans ve Reform hareketi ile birlikte özgür düşüncenin önündeki engellerin kalkmaya başlamasıyla Avrupa'da bilimsel gelişmeler hızlandı. Özgür düşünce ortamı bilimin yanında edebiyat, resim, güzel sanatlar gibi pek çok alanda gelişmeyi sağladı.

Darü'l-Hikme (Temsili)

Galilei'nin yargılanması (Temsili)

Galilei ve Bruno gibi bilim insanlarının başına gelen bu üzücü olayların bir daha yaşanmaması için 19. yüzyıldan itibaren devletler yasalarında ve uluslararası sözleşmelerde özgür düşünceyi güvence altına alacak düzenlemeler yaptılar. İşte bu konuda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ndeki maddeler:

Madde 9 Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü

1. Herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne sahiptir.

Madde 10 İfade özgürlüğü

1. Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir.

www.danistay.gov.tr

Ülkemizde de düşünce özgürlüğü, düşünceyi açıklama, bilim ve sanat hürriyeti Anayasa'mızın şu maddeleri ile güvence altına alınmıştır:

Madde 25 – Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz.

Madde 26 – Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir.

Madde 27 – Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.

? Düşünce özgürlüğü, düşünceyi açıklama, bilim ve sanat hürriyetinin anayasa güvencesi altında olması neden önemlidir? Açıklayınız.

Etkinlik Zamanı

Bruno'nun yargılamaya sürecini araştırınız. Edindiğiniz bilgilerden yararlanarak soruları cevaplayınız.

- Neyle suçlandı? _____
- Kimler tarafından yargılandı? _____
- Ne zaman yargılandı? _____
- Nerede yargılandı? _____
- Kendini nasıl savundu? _____
- Nasıl bir ceza aldı? _____

Etkinlik Zamanı

Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Özgür düşüncenin olmadığı bir yerde bilim alanında gelişmeler olması mümkün müdür? Neden?
2. Günümüzde bilimsel çalışmaların gelişmiş olduğu ülkelerde hangi yönetim biçimi daha yaygındır? Bu yönetim biçiminin bilimsel gelişmelere katkısı nedir?

NELER YAPTIM? NELER ÖĞRENDİM?

Ünitenin işleniş sürecinde göstermiş olduğunuz performansı size uygun yüz ifadesinin bulunduğu kutuya "X" işareti koyarak belirtiniz.

Ölçütler		 Katılıyorum	 Kararsızım	 Katılmıyorum
1.	Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim ve sürekliliği inceledim.			
2.	Türk-İslam medeniyetinde yetişen bilgünlerin bilimsel gelişme sürecine katkılarını açıkladım.			
3.	15-20. yüzyıllar arasında Avrupa'da yaşanan gelişmelerin günümüz bilimsel birikiminin oluşmasına etkisini analiz ettim.			
4.	Özgür düşüncenin bilimsel gelişmelere katkısını değerlendirdim.			
5.	Anlayamadığım konu ya da konular hakkında farklı kaynaklardan bilgi edindim.			
6.	Dersin işleniş sürecinde anlayamadığım yerler hakkında öğretmenimden ve arkadaşlarımdan yardım aldım.			
7.	Derse hazırlıklı geldim.			
8.	Konuyla ilgili sınıfta gerçekleşen konuşmalara ya da tartışmalara katıldım.			

Aşağıdaki soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı öğretmeninizle ve arkadaşlarınızla paylaşınız.

En çok hangi konudan ya da etkinlikten hoşlandınız? Neden?

Anlamakta zorlandığınız konu ya da konular hangileridir?

Tekrar incelemek istediğiniz etkinlik veya konu var mı? Neden?

Bu ünitenin işlenişinde başarılı olduğunuzu düşünüyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

Başarınızı arttırmak için ne yapmayı planlıyorsunuz?

ÖĞRENDİKLERİMİ DEĞERLENDİRİYORUM

A. Cümlelerde belirtilen yargıların doğru mu yoksa yanlış mı olduğunu cümlelerin başındaki kutulara "D" ya da "Y" yazarak belirtiniz. Yanlış olduğunu düşündüğünüz yargıların doğrularını cümlelerin altlarındaki boşluklara yazınız.

(....) 1. Bilginin korunması ve aktarılmasında yazıdan önce resimler kullanılıyordu.

(....) 2. Mısırlılar parşömen denilen kâğıt türünü bulmuşlardır.

(....) 3. Bilginin korunması yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim sürekli'dir.

(....) 4. Fârâbi, İslam dünyasına "0" rakamını tanıtan bilgin'dir.

(....) 5. Piri Reis, fizik alanında yaptığı çalışmalarla tanınmıştır.

(....) 6. 15-20. yüzyıllarda Avrupa'daki gelişmeler günümüz bilimsel birikiminin oluşmasını sağlamıştır.

(....) 7. Buhar makinesinin icadı coğrafi keşiflere neden oldu.

(....) 8. el-Harezmi gökyüzündeki cisimlerin hareketlerini gözlemlemiştir.

(....) 9. Ülkemizde düşünce özgürlüğü anayasa ile güvence altına alınmıştır.

B. Aşağıdaki cümleleri kutucukta verilenleri kullanarak doğru olarak tamamlayınız.

Ali Kuşçu, Bruno, tren, matbaa, Nizamiye Medreseleri,
telgraf, çivi yazısı, Galilei, Cihannüma

10. Sümerler kil tabletler üzerine _____ ile yazı yazmışlardır.
11. Çinlilerin icat ettiği _____ bilginin yaygınlaşmasını ve aktarılmasını kolaylaştırmıştır.
12. Büyük Selçuklu Devleti Dönemi'nde _____ adı verilen okullar açıldı.
13. Astronomi ve matematikle uğraşan _____ Fatih Sultan Mehmet Dönemi'nde medresede görevlendirildi.
14. Gökyüzünü gözlemlemek için teleskop yapan _____ Ay'ın yüzeyini inceledi.
15. Buhar makinesi sayesinde _____ kara yolu taşımacılığında kullanılmaya başlandı.
16. Samuel Morse'un geliştirdiği _____ iletişim alanında büyük gelişmelerin öncüsü oldu.
17. Düşüncelerinden dolayı yargılanan bilim insanlarından _____ ölüm cezası ile cezalandırıldı.

C. Aşağıdaki I. grubu II. grup ile örnekteki gibi eşleştiriniz.

18.

I. grup

- a Edison
- b Copernicus
- c İbn-i Fınnas
- ç el-Harezmi
- d İbn-i Sina
- e İbn-i Heysem
- f el-Cezeri
- g el-Hazini
- h Piri Reis
- i John Logie Baird
- i Richard Trevithick

II. grup

- 1. Hassas terazi
- 2. Mikropların varlığı
- 3. Televizyon
- 4. Otomatik makineler
- 5. "0" rakamı
- 6. Röntgen cihazı
- 7. a Fonograf
- 8. Güneş merkezli sistem
- 9. Karanlık oda
- 10. Buharlı lokomotif
- 11. Dünya haritası
- 12. Planör

Ç. Doğru cevabın bulunduğu seçeneği işaretleyiniz.

- 19. I. Mısırlılar bir çeşit resim yazısı kullandılar.
- II. Fenikeliler seslere dayalı bir alfabe icat ettiler.
- III. Romalılar, Roma alfabesi için Yunan alfabesinden esinlendiler.
- IV. Sümerler kil tabletler üzerine yazdılar.

Yukarıda yazının gelişimi ile ilgili karışık olarak verilen gelişmelerin kronolojik sıralaması hangi seçenekte doğru verilmiştir?

- A) I-III-II-IV
- B) IV-II-III-I
- C) IV-I-II-III
- D) III-IV-I-II

- 20. Orta Çağ'da Türk-İslam medeniyetinde bilimsel gelişmeler büyük hız kazandı. Bilimsel gelişmelerin öncülüğünü Abbasiler yaptı. Abbasi halifeleri bilgin, şair, sanatçı ve yazarları himaye ettiler. Darü'l-Hikme adıyla akademinin kurulmasını sağladılar. Burada yabancı dillerden eserler tercüme edildi. Gözlemevleri, hastahaneler, kütüphaneler açıldı. İbn-i Sina, Biruni gibi bilginlerin eserleri uzun yıllar Avrupa'da üniversitelerde okutuldu.

Bu bilgiye dayanarak aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Orta Çağ'da Türk-İslam medeniyeti bilim alanında Avrupa'dan ileridir.
- B) Türk-İslam medeniyeti başka medeniyetlerden etkilenmemiştir.
- C) Yöneticiler bilimin gelişmesini desteklemişlerdir.
- D) Avrupalılar Müslüman bilginlerin çalışmalarını takip etmişlerdir.

- 21. Aşağıdakilerden hangisi matbaanın icadının ve geliştirilmesinin sonuçlarından biri değildir?

- A) Yeni düşüncelerin yayılmasını sağladı.
- B) Bilimsel birikim geniş kitlelere yayıldı.
- C) Okuma yazma öğrenen insan sayısı arttı.
- D) El yazma eser üretimi yaygınlaştı.

22. I. Matbaanın icadı
II. Kütle Çekim Kanunu'nun keşfi
III. Buhar makinesinin icadı
IV. Dünya'nın yuvarlak olduğunun ispatı

Yukarıdaki bilimsel gelişmelerden hangisi 20. yüzyılda uzay alanındaki çalışmalara doğrudan katkı yapmıştır?

- A) I B) II C) III D) IV

23. Aşağıdakilerden hangisi Abbasiler Dönemi'nde özgür bir düşünce ortamı olduğunu göstermektedir?

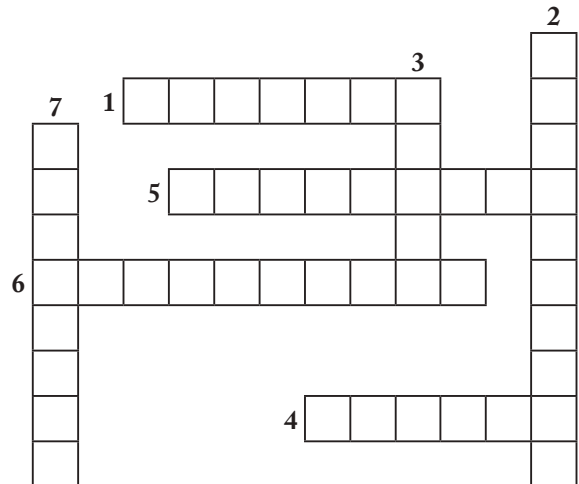
- A) Farklı dinden bilginlerin din değiştirmeye zorlanmadan çalışması
B) Yabancı dillerden Arapçaya tercümeler yapılması
C) Çok sayıda kitabın yer aldığı Darü'l-Hikme'nin açılması
D) Darü'l-Hikme'de her bilim dalı için ayrı bölümün olması

D. Aşağıdaki soruların cevaplarını defterinize yazınız.

24. Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında zaman içinde farklı yöntem ve araçların kullanılmasının sebepleri nelerdir?
25. Bilginin korunmasında, yaygınlaştırılmasında ve aktarılmasında yaşanan değişim ve sürekliliğe örnekler veriniz.
26. Türk-İslam medeniyetinde yetişen bilginlerin bilimsel gelişmelere katkıları nelerdir?
27. 15-20. yüzyıllar arasında Avrupa'da yaşanan bilimsel gelişmelerin günümüzde insan yaşamına etkileri nelerdir?
28. Günümüzdeki bilimsel birikimin oluşmasında Avrupa'da bilim alanındaki gelişmelerin etkisini açıklayınız.
29. Bilimsel gelişmelerin daha çok demokrasi ile yönetilen ülkelerde olmasının sebepleri nelerdir?

E. Aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

1. Tarihte bilinen ilk kütüphaneyi kuran medeniyet.
2. Mısır medeniyetinde kullanılan yazı türü.
3. Marconi'nin icadında önemli pay sahibi olduğu buluş.
4. İslam dünyasında "ikinci öğretmen" olarak tanınan bilgin.
5. İbn-i Haldun'un bir eseri.
6. Galilei'nin düşüncelerinden dolayı yargılandığı mahkeme.
7. Galilei ve Newton'ın geliştirdiği astronomik gözlem aracı.

YEMEK ÜRETİM ZİNCİRİ

ÜRETİM

DAĞITIM

TÜKETİM

5. ÜNİTE

EKONOMİ VE SOSYAL HAYAT

KONULAR

- **Toprak Ana**
- **Geçmişten Günümüze Üretim Araçları**
- **Sosyal Hayatta Vakıfların Yeri**
- **Meslek Edindiren Kurumlar**
- **Yeni Meslekler**
- **Dijital Dünya**

ÜNİTEYİ TAMAMLADIĞINIZDA

- Toprağın yönetim ve üretimdeki yerini ve önemini geçmişten ve günümüzden örneklerle açıklayabileceksiniz.
- Üretim teknolojisindeki gelişmelerin hayatımıza etkileri hakkında değerlendirmeler yapabileceksiniz.
- Toplum yararına çalışan kurum ve kuruluşların çalışmalarına örnekler verebileceksiniz.
- Türklere meslek edindiren kurum ve kuruluşların faaliyetlerini geçmişten ve günümüzden örnekler vererek açıklayabileceksiniz.
- Günümüzdeki mesleklere örnekler verip bu mesleklerin kişiliğinize, yeteneklerinize ve ilgilerinize uygun olup olmadığına dair karar verebileceksiniz.
- Genel ağ üzerinden yapılan alışverişlerin üretim, dağıtım ve tüketim aşında meydana getirdiği değişimleri açıklayabileceksiniz.

TOPRAK ANA

Metinden yararlanarak insan-toprak-vatan-devlet ilişkisini açıklayınız.

Devlet savaş ilan etmiş. Düşman, sınırlarımıza gelmiş, vatan toprağını çiğnemeye hazırlanıyor. Vatan toprağı tehlikede olsun da ben evimde rahat döşegimde yatayım. Nasıl olur? Vatan toprağı tehlike-dedir. Beni yüce kudret sahibi yarattı. Vatanım büyüttü. Ben açtım, karnımı vatan doyurdu. Üzerimde hiç-bir giysi yoktu, vatan sayesinde giyindim. Bedenim vatan toprağından, nefesim vatan havasından. Bir defa düşün. Vatanımız sayesinde herkesin haldı, hukuku ve hayatı korunuyor.

Namık Kemal, Vatan yahut Silistre, s. 30, 33 (Düzenlenmiştir.)

Toprakla insan arasındaki ilişki tarih öncesi devirlere kadar uzanır. İnsanlık için hiçbir dönemde önemi azalmayan insan ve toprak ilişkisi bakınız aşağıdaki şiire nasıl konu olmuştur?

KARA TOPRAK

Dost dost diye nicesine sarıldım.
Benim sadık yarım kara topraktır.
Beyhude dolandım, boşa yoruldum.
Benim sadık yarım kara topraktır.
(...)
Koyun verdi, kuzu verdi, süt verdi.
Yemek verdi, ekmek verdi, et verdi.
Kazma ile döğmeyince kat verdi.
Benim sadık yarım kara topraktır.

Âdem'den bu deme neslim getirdi.
Bana türlü türlü meyve yedirdi.
Her gün beni tepesinde götürdü.
Benim sadık yarım kara topraktır.
(...)
İşkence yaptıkça bana gülerdi.
Bunda yalan yoktur herkes de gördü.
Bir çekirdek verdim, dört bostan verdi.
Benim sadık yarım kara topraktır.
(...)

Aşık Veysel Şatıroğlu, Dostlar Beni Hatırlasın, s. 128

5.2

? Aşık Veysel toprağı neden sadık yâr olarak adlandırmıştır?

? Aşık Veysel'e göre toprağın bize kazandırdıkları nelerdir? Örnekler veriniz.

Yukarıdaki şiirde de görüldüğü gibi toprak ve insan birbirinden ayırlamaz iki önemli unsurdur. Bir arada yaşamaya ihtiyaç duyan insanlar birlikteliklerin sonucu olarak vatan ve devlet kavramını geliştirmişlerdir. Tarih boyunca insanlar uzun süre üzerinde yaşadıkları toprak parçasını vatan bilmüşlerdir. Bu toprak parçası üzerinde ise huzurlu ve güvenli bir yaşam için devletler oluşturmuşlardır. İşte birbirine bu açıdan da bağlı olan toprak ve insan arasındaki ilişki tarih boyunca üretim ve yönetimde kendisini göstermiştir.

Toprak, üretimin en önemli aracı, devlet ise üretimi kontrol eden, yöneten bir yapıdır. Hiç şüphesiz ki devletlerin güç aldığı unsurlardan biri de toprak olmuştur. Devletler bu gücü korumak için ellerinden geleni yapmışlardır. Örneğin, Anadolu'da yaşayan ilk medeniyetlerden biri olan Urartular, su kanalları yaparak toprağı sulamışlar ve böylece üretimi artırmayı hedeflemişlerdir. Anadolu'da yaşamış birçok medeniyet gibi Hititlerin ekonomik faaliyetleri de büyük oranda tarıma dayalı olmuştur. Hititler, tarım ürünlerini saray ve tapınak ambarlarında saklayarak gıda stoku yapmışlardır.

Tarih öncesi dönemde toprağın işlenmesi, ekilebilir alanların çoğalması, tarıma dayalı yeni bir yaşam biçiminin başlaması beraberinde yerleşik hayata geçişi getirmiştir. Zamanla bir arada yaşama tecrübesi edinen insanlar önce küçük toplulukları, sonra köyleri, daha sonra da şehirleri oluşturmuşlardır. Aşağıdaki Mezopotamya örneğinde yerleşik hayata geçişin hikâyesi anlatılmaktadır.

Günümüzden yaklaşık 10.000 yıl önce insanın yaşam biçimini kökünden değiştirecek bir süreç başladı. İnsanlar yavaş yavaş yerleşik hayata geçmeye ve tarım yapmaya başladılar. İlk çiftçiler buğday ve arpa ekiyorlardı. Tarım devriminin tamamlanması 1.000 yıl kadar sürdü. İnsanlar 1.000 yılın sonunda kalabalık bir köyde yaşayan iki üç bin kişilik insan topluluğı hâline gelmişlerdi. Kerpiçten yapılmış küçük, yuvarlak kulübelerde yaşıyorlardı. Köylerinin çevresine sağlam duvarlar örmüşler ve dokuz metre yüksekliğinde kuleler inşa etmişlerdi. Cıvardaki tepelerde ve çölde yaşayan avcı-haydutlardan korkmamalarını gerektirecek kadar refah içindeydiler.

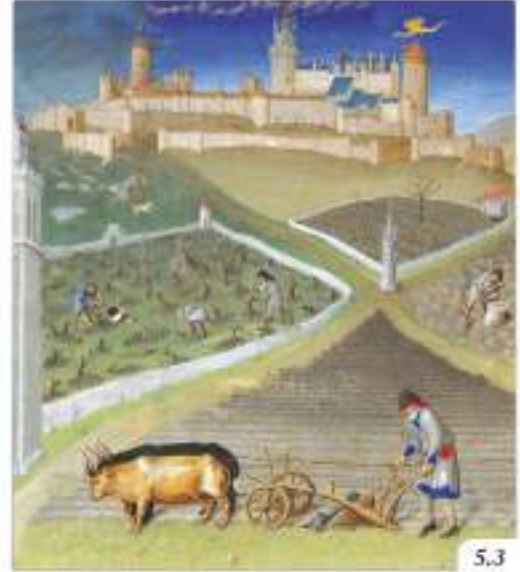
James G. Davis (Ceyhan C. Deyim, Amerikan), *İnsanın Hikâyesi*, s. 11-13 (Düzenlenmiştir.)

? Toprağın işlenmesi ile refah seviyesinin artması arasında nasıl bir ilişki vardır? Açıklayınız.

Tarıma dayalı ekonomik faaliyetlerin artması ile birlikte yeni sorunlar ortaya çıkmaya başladı. Tarla suları, sulama hakları, ürünlere verilen zarar gibi sorunların devletler tarafından çözülmesi gerekiyordu. Bunun için aşağıdakiler gibi kanunların çıkması çok uzun sürmedi. Aşağıdaki kanun Mezopotamya medeniyetlerinden Babil'in hükümdarı Hammurabi'nin düzenlediğı tarihte bilinen en eski yasalardan olan Hammurabi Kanunları'ndan alınmıştır.

42. Eğer bir kişi işlemek üzere bir tarlayı teslim alır ve o tarladan hiçbir mahsul elde edemezse bu onun tarlada çalışmadığını ispatlar ve bu kişi, komşusunun yetiştirdiğı kadar tahıl tarla sahibine teslim etmelidir.

Coşkun Can Aktan, *Haklar ve Özgürlükler Antolojisi*, s. 39-40

Orta Çağ'da bir senyörün çiftliği

5.3

Etkinlik Zamanı

Metni okuyunuz. Metinde anlatılmak istenen düşüncüyü yazınız.

Büyük Hun Devleti'nin komşusu olan Tunguzlar, bu devletin hükümdarı Mete'den bazı isteklerde bulundular. Mete bu istekleri yerine getirdi. Mete'nin gittikçe kuvvetlendiğini gören Tunguzlar ondan sınırdaki çorak ve işe yaramaz bir küçük toprak parçasını istediler. Mete, bu istek karşısında "Toprak devletin malıdır. Devleti başkasına kim verebilir?" demiştir.

Bahattin Ögel, *Türk Kültürünün Gelişim Çağları II*, s. 28 (Düzenlenmiştir.)

Ekonomik faaliyetlerin büyük oranda toprağa bağlı olduğu Orta Çağ'da Avrupa'da toprağın yönetimi senyör adı verilen soyluların elindeydi. Senyörlerin büyük sermayeleri ve toprakları vardı. Toprağın ekilip biçilmesi, arazilerin yönetilmesi için iki sistem uyguluyorlardı. Birincisi işçi çalıştırmaktı. Bunun için ucuzca çalışacak ve yeterli sayıda işçiye gereksinim duyuyorlardı. İkincisi büyük toprak parçalarından küçük bir kısmını kendilerine ayırıyorlardı. Geriye kalan kısımları ise buralara yerleştirdikleri kölelere ve kendilerine sığınan kişilere veriyorlardı. Bu kişiler kendilerine verilen araziye kullanıyorlar ve toprağı ekilip biçiyorlardı. Belirli zamanlarda senyörün hizmetinde çalışıyorlardı. Ayrıca senyöre vergi ödiyorlardı. Bunun karşılığında ise senyör, çalışanların ihtiyaçlarını karşılıyor ve güvenliklerini sağlıyordu. Bu yetkilerle senyörler bulundukları bölgede âdeta bir kral gibiydi. İşte bu sisteme "feodalite" veya "derebeylik" denilmekteydi. Senyörün himayesinde olanlara ise "serf" adı veriliyordu. Daha sonraki yüzyıllarda kralların güçlenmesi, sanayinin gelişmesi gibi gelişmeler sonucu feodal yapı zayıflamış, özel mülkiyetler küçülmüştür.

? Ekilebilir toprakların bir kişinin elinde toplanması hangi sorunlara yol açabilir? Tartışınız.

Şimdi de Büyük Selçuklu Devleti ve Osmanlı Devleti'nde üretimde ve yönetimde toprağın yerini ve önemini inceleyelim.

Geçmişte birçok devlette olduğu gibi Büyük Selçuklu ve Osmanlı Devleti'nde de toprağa bağlı bir ekonomik faaliyet olan tarım halkın başlıca geçim kaynağıdır. Devletin gelirlerinin de önemli bölümünü tarım faaliyetlerinden alınan vergiler oluşturuyordu. Bundan dolayıdır ki toprağın yönetimi en önemli konulardandı. Aşağıdaki metinde Selçuklulardaki toprak yönetimi ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Büyük Selçuklularda toprak, geneli itibarıyla devlete aitti yani miri arazi idi. Şu veya bu hizmet dolayısıyla asker veya sivil bir kişiye belirli bir toprak parçası verildiyse bu toprağı işleyenler vergilerini ona verirdi. Buna ikta sistemi denirdi. Ikta sistemiyle, bir yandan kalabalık orduların ihtiyaçları devlete yük olmadan temin ediliyor, öte taraftan da ikta sahibinin gelirini artırma çalışmalarının bir sonucu olarak memleket imar ediliyor, bu arada üretim de artıyordu. Ikta sahipleri belirli sayılarda asker beslemek, ayrıca bölgenin imarına katkıda bulunmak durumundaydı. Belirlenen esaslara uymayanların iktaları ellerinden alınırdı. Bu usul, devletin askeri olduğu kadar, idari ve hukuki en sağlam temellerinden birini oluşturuyordu.

Nesimi Yazıcı, İlk Türk-İslam Devletleri Tarihi, s. 308-310 (Düzenlenmiştir.)

Ikta sistemi Osmanlı Devleti'nde tımar adını almıştır. Selçuklularda olduğu gibi Osmanlılarda da toprağın mülkiyeti genel olarak devletin elindeydi. Devlet bu topraklardan elde ettiği geliri dirlik adı ile devlete yararı dokunanlara veriyordu. Dirlikler gelirlerine göre has, zeamet ve tımar olmak üzere üçe ayrılıyordu. İktanın yerini alan tımar, işte bu üç ayrı dirlikten birinin adı idi. Tımar, geliri 3.000 ile 20.000 akçe arasında olan dirliklere verilen isimdi. Bu dirliklerin geliri sipahi denilen askerlere veriliyordu. Kendisine tımar verilen sipahi ise bunun karşılığında savaflara katılmak üzere cebeli adı verilen asker bulundurmak, toprağı işletmek, güvenliğı sağlamak, üretimden elde edilen gelirden vergi toplamakla görevliydi. Tımar sistemi sayesinde toprakların boş kalması önlenmiş, üretimin devamı sağlanmıştır. Böylece halkın gıda ihtiyacı karşılanmış, dışarıdan tarım ürünü alma ihtiyacı duyulmamıştır.

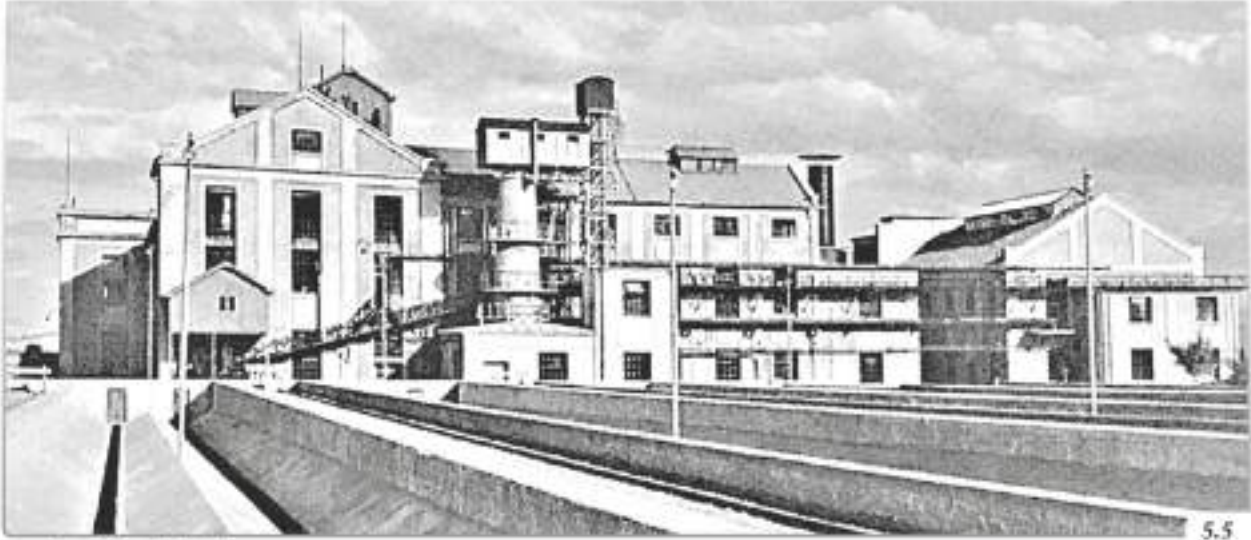

17. yüzyıl sonlarında tımarlı sipahiler

Osmanlı Devleti'ndeki ekonomik, sosyal ve askeri yapıda önemli rolü olan tımar sistemi zamanla bozuldu. Devlete zarar vermeye başladı. Bu nedenle 1839 yılında ilan edilen Tanzimat Fermanı ile tamamen ortadan kaldırıldı.

? İktâ ve tımar sistemini feodal yapıdaki toprak yönetimi ile karşılaştırınız. Aralarındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

Tımar sisteminin kaldırılmasından sonra araziler üzerinde özel mülkiyet yaygınlaştı. Cumhuriyet Dönemi'nde de özel mülkiyet esası devam ettirildi. Vatandaş kendisine ait olan toprağı ekip biçiyor; üretim yapıyor, ülke ekonomisine katkı sağlıyordu. Osmanlı Devleti'nde olduğu gibi Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında da ekonomi büyük ölçüde tarıma dayanıyordu. Daha sonraki yıllarda sanayileşmeye ağırlık verilmeye başlanmıştı. Ancak yine de tarım önemli bir ekonomik faaliyet olarak varlığını devam ettirmekteydi. Sanayileşme ise yine tarıma bağılı olarak gelişmekteydi. Uşak'ta 1926'da kurulan şeker fabrikası bunun ilk örneklerindendir.

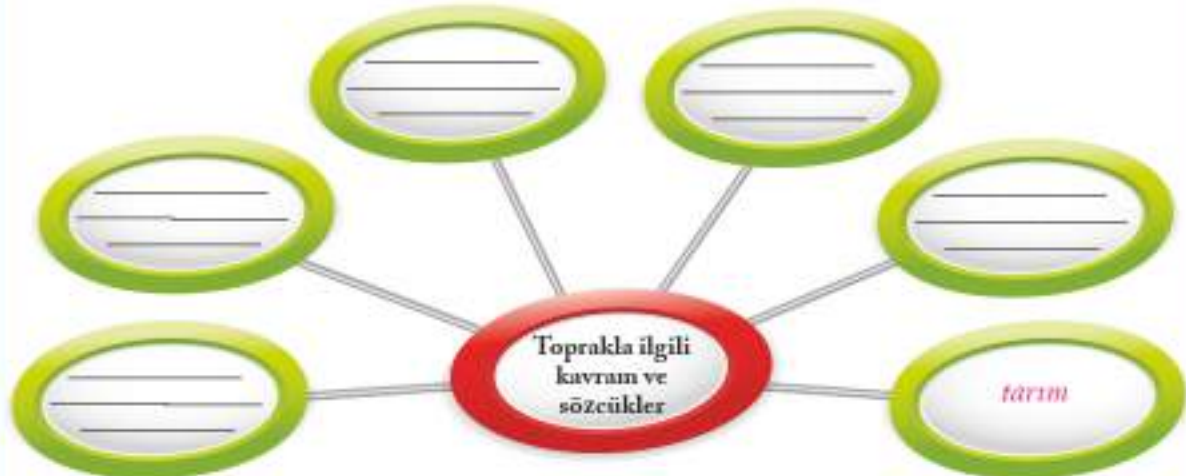
Uşak Şeker Fabrikası

5.5

Etkinlik Zamanı

B. Aşağıdaki zihin haritasında yer alan "Toprakla ilgili kavram ve sözcükler" kutucuğunun etrafındaki kutucukları örnekte olduğu gibi doldurunuz.

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de toprak önemini korumaktadır. Bugün ülkemizde toprağa bağlı olarak yapılan tarım sayesinde ülke ekonomisine önemli katkı sağlanmaktadır. Bu katkılar aşağıdaki metinde şöyle anlatılmıştır:

Ekonomiye sağladığı katkı ve oluşturduğu istihdam sebebiyle Türkiye'nin önemli sektörlerden biri de tarımdır. Bu sektör, küresel iklim değişikliklerinden, tüketim alışkanlıklarının değişmesinden ve tarım ve gıda piyasalarında yaşanan dalgalanmalardan büyük ölçüde etkilenebilmektedir. Tarım sektörü 2017 yılında olumlu hava koşulları ve yeterli yağışa bağlı olarak verimli bir dönem geçirmiştir. 2017'de bir önceki yıla göre %4,7 büyümeye gerçekleşmiştir.

Ekonomik Rapor 2017, s.36 (Düzenlenmiştir.)

Ülkemiz için oldukça önemli bir yere sahip olan tarım sektöründe, vatandaşların ihtiyaçlarını karşılamak, üretimi ve geliri artırmak için faaliyet gösteren birçok kurum ve kuruluş vardır. Bunların başında T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı gelmektedir. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, misyon ve vizyonunu şu şekilde belirlemiştir:

Misyon

Sürdürülebilir tarımsal üretimi, yeterli ve güvenilir gıdaya erişimi, kırsal kalkınmayı ve rekabet edilebilirliği sağlamak amacıyla yenilikçi politikalar belirlemek, uygulamak, izlemek ve değerlendirmek.

Vizyon

Gıda, tarım ve hayvancılıkta rekabetçi, milli ve küresel çözümler üreten güçlü bir Türkiye'yi oluşturmak.

Aşağıda T.C. Tarım ve Orman Bakanlığının üretime yönelik desteklerine yer verilmiştir.

? T.C. Tarım ve Orman Bakanlığının üretime yönelik desteklerinden hareketle devletin üreticiye verdiği destek hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Ülkemizde üretimde toprağın yeri ve önemi hakkında daha fazla bilgi almak için www.tarimorman.gov.tr genel ağ adresini ziyaret edebilirsiniz.

Etkinlik Zamanı

A. Aşağıdaki kurum ve kuruluşların tarım alanında yaptığı çalışmaları araştırınız ve edindiğiniz bilgileri bırakılan boşluklara yazınız.

Toprak Mahsulleri Ofisi:

Ziraat Bankası:

Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü (ÇAYKUR):

Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri:

B. Toprağın üretimdeki ve yönetimdeki önemine ilişkin örnekleri aşağıdaki tabloya yazınız.

	Üretimde	Yönetimde
Geçmişte		
Günümüzde		

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE ÜRETİM ARAÇLARI

Üretim alanında kullanılan teknolojik ürünlere ve bu ürünlerin yaşamımızı nasıl kolaylaştırdığına örnekler veriniz.

Üretim teknolojilerindeki gelişmeler insanlık tarihi kadar eskidir. Düşünen ve üreten bir varlık olan insan bulunduğu şartları daha iyi hâle getirmek için buluşlar yapmıştır. Toprağı ekip biçmeye başlayan insan, ektiği buğdaydan ekme yapmak için yollarını aramıştır. İşte bu arayışın sonucu olarak su ve rüzgâr enerjisinden yararlanarak değirmenler yapmıştır. Ancak gün gelmiş değirmenlerin yerini fabrikalar almıştır. Bu değirmen ve fabrikaların ekonomik ve sosyal hayata büyük etkileri olmuştur. Şimdi bu gelişmeleri ve etkilerini aşağıdaki metinden öğrenelim.

Ah efendim, bizim memleket eskiden bugünkü gibi ölü, sesi kısılmış bir yer değildi. Eskiden burada değirmencilik öyle işlek bir sanattı ki çepeçevre on fersahlık yerden çiftçiler öğütülecek buğdayı bize getirirlerdi. Köyü saran tepeler yel değirmenleri ile kaplıydı. Sağda solda rüzgâr esince çamların üstünden, dönen kanatlarla, yollar boyunca inip çıkan çuval yüklü eşek katarlarından başka bir şey görünmezdi. Bütün hafta yukarıdan gelen karbaç seslerini, kanat tıltırtısını, değirmenci çırağlarının dehşetini dinlemek ne hoştu!..

5.6

Yel değirmeni

Ne yazık ki Parisli birkaç Fransız'ın aklına Parascon (Pıraskon) Yolu üzerinde bir un fabrikası kurmak geldi. Bilirsiniz ya "Eskinin alıcısı olmaz." derler. Bizimkiler de buğdaylarını fabrikaya göndermeye başladılar. Zavallı yel değirmenleri, böylece işsiz kaldı. Başlangıçta, bir süre dayanmaya yeltendiler. Ama fabrika daha güçlü çıktı ve hepsine topu attırdı... Artık o küçücük eşekler gelmez oldu... Sonunda bir gün belediye bu yıkıntılarla yerle bir ettirdi ve yerlerine asmalar ve zeytin ağaçları dikildi.

Bu bozgun havası içinde, bir tek değirmen kafa tutuyor; tepenin üstünde, fabrikacılara inat, boyuna dönüp duruyordu. Bu Cornille (Kornıl) Usta'nın değirmeniydi. İşte şu anda içinde bulunduğumuz değirmen!..

Alphonse Daudet (Alfons Dade, Fransız), Değirmenimden Mektuplar, s. 16-17

- ? Değirmenlerin yerini fabrikaların almasının sebepleri nelerdir?
- ? Değirmenden önce insanlar buğdaylarını un hâline getirmek için hangi yöntemleri kullanmışlardır?
- ? Fabrikaların yaygınlaşması insanların yaşamlarını nasıl etkilemiştir? Tartışınız.

Tarihte bilinen ilk üretim araçları tarım alanında kullanılan üretim araçlarıydı. Bu üretim araçlarındaki gelişmeleri aşağıdaki bilgilerden öğrenelim.

Harman (1923), Namık İsmail

Tarih öncesi çağlarda, tarımın temel ihtiyaçlarımızı karşılamada ne kadar önemli olduğu anlaşıldı. Bu yüzden toprağa tohum atmak için çubuklar kullanıldı. Bir zaman sonra taş ve çamurlarla su kanalları yapılarak topraklar sulandı. Zamanla madenler işlendi. Böylece kazma, orak, çapa ve toprağı sürmeye yarayan saban bulundu. Hayvanların gücünden daha fazla yararlanmak için koşum takımları yapıldı. Bazı hayvanlar yük taşımak, ulaşımı sağlamak için kullanılırken bazı hayvanlar da tarımda kullanıldı.

Günümüzde ise traktörler ve biçerdöverler başta olmak üzere diğer gelişmiş araçlarla büyük tarım alanları kas gücüne gerek duyulmaksızın ekip biçilmeye, sulanmaya ve buralardan ürün toplanmaya başlandı.

İnsanlık tarihindeki en önemli gelişmelerden biri sanayileşmedir. Bilimsel ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak üretim araçları hızla gelişmiş ve sanayileşme başlamıştır. Şimdi bu alandaki gelişmeleri öğrenelim.

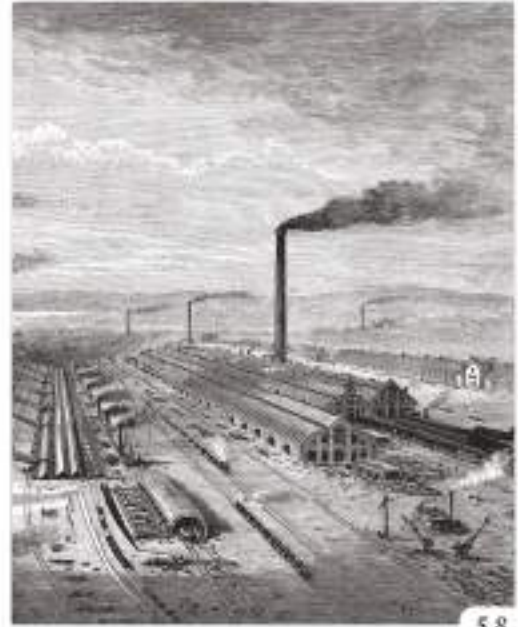
Üretim, fabrika adı verilen büyük mekânlarda çok sayıdaki makine ile yapılmaya başlandı. Buhar gücü ile çalışan makineler, fabrikalara, uzak yerlere giden trenlere, okyanuslara açılan gemilere hız ve güç verdi.

19. yüzyılda fabrikada çalışacak daha fazla insana ihtiyaç duyuldu. Bu nedenle köyden kente büyük göçler yaşandı. Kentler gittikçe büyüdü. Tarıma olan ilgi azaldı. Bütün dünyayı etkileyen bu büyük değişim Sanayi İnkılabı adıyla tarihteki yerini aldı.

Sanayide en hızlı gelişme tekstilde oldu. Dokuma tezgâhları çok gelişti. 1815 yılına gelindiğinde bir kişinin gözetimindeki dokuma tezgâhı, eski tarzda çalışan on beş dokumacının yaptığı işi yapıyordu.

Üretim teknolojilerindeki gelişmeler kas gücüne duyulan ihtiyacı azalttı. Üretim arttı, insanlar birçok ihtiyacını daha ucuza karşılamaya başladı. Bunun olumsuz etkileri de oldu. Örneğin, çok çalışıp az kazanan işçi sınıfı doğdu. Çocuklar ağır işlerde çalıştırılıp hakları ihlal edildi. Zenginleşmenin eşit oranda olmaması sonucu sosyal ve ekonomik sorunlar çıktı. Tarımda makineleşme sonucu insan gücüne duyulan ihtiyacın azalması ve sanayileşmenin artması sonucunda köyden kente göç hızlandı. Bu durum kentlerde plansız yapılaşmaya ve beraberinde çeşitli sosyal ve ekonomik sorunlara neden oldu.

Günümüzde ise insanların çalıştığı fabrikaların yerini robotların çalıştığı fabrikalar almaya başlamıştır. Buna bağlı olarak bazı meslekler yok olmakta, yeni meslekler ortaya çıkmakta; insanlar daha az enerji ve güç harcayacakları işlere yönelmektedir.

1800'lü yıllarda Avrupa'da bir fabrika

5.8

Dokuma teknolojisinin geçirdiği aşamaları daha ayrıntılı öğrenmek için Türkiye'de bir ilk olan ve Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından kurulan Merinos Tekstil Sanayi Müzesi'ni <http://tekstilmuzesi.bursa.bel.tr> genel ağ adresinden ziyaret edebilirsiniz.

Etkinlik Zamanı

Geçmişten günümüze tarım alanındaki teknolojik gelişmeleri aşağıdaki tarih şeridi üzerine kronolojik olarak yazınız.

Etkinlik Zamanı

Aşağıdaki cümleleri uygun ifadelerle tamamlayınız.

Üretim teknolojilerindeki gelişmeler sayesinde daha fazla alan ekilebilir hâle geldi. Bunun sonucunda _____

Üretim teknolojilerindeki gelişmeler sayesinde insan gücüne duyulan ihtiyaç azaldı. Bunun sonucunda _____

Üretim teknolojilerindeki gelişmeler sayesinde yılda her mevsimi ürün elde edilebilir oldu. Bunun sonucunda _____

Etkinlik Zamanı

Aşağıdaki sanayi kollarında gerçekleşen teknolojik gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini yazınız.

Tekstil sanayisi:

Gıda sanayisi:

Otomotiv sanayisi:

İnşaat sanayisi:

Etkinlik Zamanı

Haberi okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Çiftçi Robotlar

Çok kısa bir zaman sonra tarlalarda çiftçi robotları görürseniz şaşırmayın.

Amerikalı David Dorhout (Deyvit Darhut), tohum eken robot yapmayı başardı. Bu robotlar güçlü algılayıcılar sayesinde daha önce tohum ekilen yerleri tespit edebiliyor. David Dorhout, çiftçi robot yapmaya nasıl ve neden karar verdiğini şöyle açıkladı: "2007 sonbaharından beridir bu proje üzerinde çalışıyorum. Amerika'nın en büyük tarım arazilerinin olduğu bölgede yaşıyorum. Aslında tarım düşündüğümüzün aksine teknolojiye en erken uyum sağlayan alanlardan biri. Çırcır, dizel motorlar, hibrit tohum gibi birçok örnek var. Kısa bir süre önce de tarım araçları sektöründe mevcut aletlere küresel konumlandırma sistemli (GPS) tabanlı hassas sistemler ve otomasyon eklemeleri yapılmaya başlandı. Ancak tarım araçlarını hâlâ bir insanın kullanması gerekiyor. Bu robotlar her bir karış yeri ayrı ayrı analiz edip en uygun yere tohum ekebiliyor. Böylece daha az insan emeği harcanmış oluyor.

Genel ağ haberi, 20 Nisan 2018 (Düzenlenmiştir.)

1. Tarımsal üretimin geleceği hakkında neler söylenebilir?

2. Tarımda robotların kullanılıyor olmasının ekonomik ve sosyal hayata olumlu ve olumsuz etkisi nedir?

3. Robotların insanları işsiz bırakacağını düşünüyor musunuz? Bir örnek üzerinden nedenini açıklayınız.

4. Çevrenizde üretimde kullanılan teknolojik ürünler nelerdir? Bu ürünlerin ekonomik ve sosyal hayata etkileri nedir?

SOSYAL HAYATTA VAKIFLARIN YERİ

İhtiyacı olan insanlara yardım etmek için elinizde imkânlar olduğunu düşününüz. Bu insanlara yardım etmek için neler yapardınız?

Aşağıdaki haberde olduğu gibi millet olarak geçmişten günümüze dayanışma kültürünü yaşamakta ve yaşatmaktayız. Devletimizle el ele vererek dünyanın neresinde olursa olsun yardıma muhtaç olan insanlara yardım etmekteyiz.

Bir yardımlaşma ve dayanışma aracı olan sadaka taşlarının Osmanlı Devleti'nin sosyal hayatında önemli yeri vardı. Sadaka taşları ince düşünülmüş bir yardım vasıtası idi ki o taşa uzatılan bir elin oraya yardım koymak için mi yoksa yardım almak için mi girdiğini bilemezsiniz. Sadaka taşlarına yardım bırakan da yardım alan da genellikle akşamın karanlık saatlerini tercih ederdi. Yardım alan kişiler de ihtiyacı kadarını alırdı. Hatta öyle ki 17. yüzyılda İstanbul'a gelmiş olan bir Fransız seyyah bu taşlardan birinin başında bir hafta beklemesine rağmen bırakılan yardımları almak için kimsenin uğramadığını yazmıştır.

Genel ağ haberi, 21 Nisan 2018 (Düzenlenmiştir.)

? Günümüzde yapılan yardımlaşma ve dayanışmaya dair uygulamalara örnekler veriniz.

Anayasa'mızın 5. maddesine göre devletin temel görevlerinden biri de vatandaşların refah ve huzurunu sağlamaktır. Bu amaçla kurulmuş birçok kurum ve kuruluş vardır. Bunların yanı sıra ülkemizdeki çok sayıda sivil toplum kuruluşu da devletimizle beraber bu ihtiyaçları karşılamak için gönüllü olarak faaliyet göstermektedir. Genel olarak dernek ve vakıf olarak adlandırılan bu kurum ve kuruluşların yapmış oldukları faaliyetleri ve sosyal yaşamdaki rollerini aşağıdaki örnekler üzerinden inceleyelim.

Kurulduğu 1868 yılından bu yana sosyal yaşamda önemli çalışmalar ve roller üstlenen Türkiye Kızılay Derneğinin amacını ve yaptığı çalışmalardan bazılarını öğrenelim.

TÜRK KIZILAY

Amaç:

- Afetlerde ve olağan dönemde ihtiyaç sahiplerine yönelik yardım sağlamak
- Toplumda yardımlaşmayı geliştirmek
- Güvenli kan teminini gerçekleştirmek

Yaptığı çalışmaları:

- Ülke çapında yaygınlaştırdığı afet müdahale ve afet lojistik sistemleri ile afet bölgelerinde etkili hizmetler verir.
- Bölge Kan Merkezleri, Kan Bağış Merkezleri ve mobil kan bağış araçları ile ülkemizin ihtiyacı olan kanın tamamını gönüllü ve sürekli bağışçılardan karşılamayı sağlar.
- Ülkemiz dışında da doğal ve insan kaynaklı afetlere müdahale eder.
- Ülke genelinde hizmet veren şubeleri aracılığıyla yıl boyunca ihtiyaç sahiplerinin yanında olur.
- Hastaneler ve tıp merkezlerinde uzman sağlık kadroları ile hizmet verir.

Etkinlik Zamanı

A. www.kizilay.org.tr genel ağ adresinden ya da diğer kaynaklardan yararlanarak Türk Kızılayının ilk yardım ile göç ve mülteci hizmetleri alanındaki çalışmalarını araştırınız. Edindiğiniz bilgileri kısaca özetleyiniz. Boş bırakılan çerçevelere bu alanlardaki çalışmalarla ilgili fotoğraf yapıştırınız, resim çiziniz ya da şiiir yazınız.

İlk Yardım

Göç ve Mülteci Hizmetleri

B. Türk Kızılayının sosyal hayattaki yeri ve önemi hakkındaki düşüncelerinizi yazınız.

Şimdi de 1920 yılında kurulan ve zararlı maddelere bağımlılıkla mücadelede hiç durmaksızın mücadele eden Türkiye Yeşilay Cemiyetinin amacını ve yaptığı çalışmalardan bazılarını öğrenelim.

Amaç:

- Yeşilay, insan onurunu ve saygınlığını temel alan, toplumu ve gençliği ayırım gözetmeden zararlı alışkanlıklardan korumak için çalışan,
- Millî ve ahlakî değerleri gözeterek ve bilimsel metotlar kullanarak tütün, alkol, uyuşturucu madde, teknoloji, kumar vb. bağımlılıklarla mücadele eden,
- Önleyici ve rehabilite edici halk sağlığı çalışmaları yürüten bir sivil toplum kuruluşudur.

Yaptığı çalışmalar:

- Bağımlılıklarla mücadelede bilimsel ve kanıta dayalı yöntemler kullanarak araştırma, geliştirme faaliyetleri yürütür ve aldığı sonuçlara göre projeler üretir ve uygular.
- Okullarda Yeşilay Kulüpleri kurarak Yeşilay bilinci ve bağımlılıklarla ilgili farkındalık oluşturur.
- Çalışma alanına uygun uluslararası teşkilatlarla iş birliği yapar. Yurt dışında Yeşilayları kurulmasına öncülük eder.
- Ülke çapında faaliyet ve etkinlikler yoluyla bağımlılıklarla ilgili farkındalığı arttırmak için çalışır.

1895 yılında Sultan II. Abdülhamit Han tarafından kurulan ve hâlen varlığını devam ettiren bir diğer kurum da Darülaceze Başkanlığıdır. Şimdi de Darülaceze Başkanlığının amacını ve yaptığı çalışmalardan bazılarını öğrenelim.

Amaç:

- Darülaceze "Yaratandan dolayı yaratılana saygı" misyonunun birleştiriciliğiyle ortaya çıkan güçle, sevgi ile gönülden verene alanın oluşturduğu şeffaf, kutsal bir sosyal dayanışma havuzudur.

Yaptığı çalışmalar:

- Sokağa terk edilmiş 0-6 yaş grubu çocukların her türlü ihtiyacını (barınma, yiyecek, giyecek, sağlık) karşılar.
- Günlük yaşam aktivitelerini kısmen yapabilecekleri ve yapamayanların her türlü ihtiyacını giderir.
- Kurumdaki sakinlere, personele ve halka sağlık hizmetleri verir.
- Sosyal ve kültürel etkinlikler ile tanıtım faaliyetleri yapar.

1992 yılında ülkemizdeki erozyon ve çölleşme tehlikesine kamuoyunun dikkatini çekmek ve bu tehlike ile mücadele etmek üzere Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA) kuruldu. TEMA'nın amacına ve yaptığı çalışmalara birlikte göz atalım.

Amaç:

- Sürdürülebilir yaşam ilkesiyle başta topraklarımız olmak üzere doğal varlıkların korunması için bilim temelli çalışan, topraktan gelen toplumsal barışa inanan, halde bütünleşen, ülkenin ve dünyanın geleceğinde söz sahibi olan, gönüllü, bilinçli, öncü, uluslararası ve saygın bir sivil toplum kuruluşu olmaktır.

Yaptığı çalışmaları:

- Doğal varlıkları koruyarak erozyonla mücadelenin mümkün olduğunu kanıtlayan kırsal kalkınma, koruma, çölleşme, iklim, ağaçlandırma gibi projeleri uygular.
- Kamuoyunun doğal varlıkların korunması konusunda bilinçlenmesi ve harekete geçmesi için eğitim faaliyetlerinde bulunur.
- İnsan faaliyetlerinin doğal varlıklarımız üzerindeki olumsuz etkilerini önlemeye çalışır.
- Türkiye'de iklim politikaları ile ilgili çalışan kuruluşları bir araya getirmede öncülük eder. İklim değişikliği konusunda farklı içerik ve ölçekte faaliyetler yürütür.

? Yaşadığınız yerde hangi alanda sivil toplum kuruluşunun olmasını isterdiniz? Neden?

Etkinlik Zamanı

Çeşitli sivil toplum kuruluşları, kuruluş amaçları gereği aşağıdaki faaliyetleri yürütmektedir. Bu faaliyetlerin her birinin sosyal hayattaki önemini tabloya yazınız.

Faaliyet alanı	Sosyal hayattaki önemi
Öğrencilere burs sağlamak	
Çevre temizliği kampanyası düzenlemek	
Engellilere tekerlekli sandalye almak	
Göçmen çocukların eğitime katkı vermek	
Kütüphaneler açmak	

MESLEK EDİNDİREN KURUMLAR

Size göre meslek sahiplerinde olması gereken ortak özellikler nelerdir?

Bir milletin her alanda gelişmesi için işini iyi yapan insanlara ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaç ise ancak iyi eğitim ve öğretimle karşılanır. Bunun farkında olan Türk-İslam devletlerinde açılan eğitim-öğretim kurumlarıyla ve usta-çırak ilişkisi ile insanlar meslek sahibi yapılmıştır. Meslek sahibi olmaları yanında kişilerin ahlaki açıdan gelişimine de önem verilmiştir. Türkiye Selçukluları ve Osmanlıların kuruluş döneminde etkin bir şekilde faaliyet gösteren Ahi Teşkilatı en önemli meslek edindirme kurumudur. Daha sonra bu kurum Lonca Teşkilatı adını almıştır. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de meslek edindirme ve meslek etiği kazandırma konusunda faaliyet gösteren kurumlar bulunmaktadır. Meslek birlikleri ve odaları ile okullar günümüzde bu alanda faaliyet göstermektedir. Şimdi bu kurumları ve okulları tanıyalım.

Ahi Teşkilatı

Türkiye Selçuklu ve Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında önemli dini, ahlaki, sosyal, kültürel ve ekonomik faaliyetler yürüten Ahi Teşkilatı aynı zamanda bir tür yaygın eğitim kurumu işlevi görmüştür. Türkiye Selçukluları döneminde yaşamış olan Ahi Evran'ın (1171/1261) temellerini attığı Ahilikte genel olarak iyi insan olmak, meslek etiği kazandırmak hedeflenmiştir. Bugün de ihtiyacımız olan değerler birer ilke olarak belirlenmiştir. İşte bu ilkelerden bazıları:

Helal kazanç için çalışmak, ilim sahibi olmak, edepli olmak, güzel ahlak sahibi olmak, namazı vaktinde kılmak, haramlardan kaçınmak, yalan söylememek, kusurları örtmek, iyi arkadaş seçmek, alışveriş adabına uymak, bir meslek sahibi olmak...

Mehmet Şeker, Türk-İslam Medeniyetinde Ahilik ve Fütüvvet-Namelerinin Yeri, s. 100-107 (Düzenlenmiştir.)

Ahi Teşkilatının kurucusu olan Ahi Evran

Ahi Teşkilatı, üyelerinin meslek etiği kazanmasına çok önem verirdi. Ahiler her biri bir meslek dalında yamak-çırak-kalfa-usta-pir hiyerarşisini içinde çalışırlar, çalışırken de eğitim alırlardı. Bir meslek dalında en üst düzeye çıkmak isteyen yamak çeşitli aşamalardan geçerek eğitilirdi. Eğitimini başarıyla tamamlayanlar yapılan törenlerle bir üst sınıfa çıkardı.

Ahiler, her biri önemli sorumluluk gerektiren bu ilkeleri öğrenmekle kalmamışlar; kaliteli mal üretilmesine, üretici ve tüketici haklarının korunmasına, mesleki dayanışmaya büyük önem vermişlerdir. Bu değerleri günlük hayatlarına da yansıtmışlardır. Bu durum 1300'lü yıllarda Anadolu'yu baştan başa dolaşan İbn-i Battuta'nın da dikkatini çekmiştir.

Türkmenlerin yaşadıkları her vilayette, her şehirde ve her köyde bulunan Ahiler bekar ve sanat sahibi gençlerin oluşturduğu bir tür cemiyettir. Bunlar birbirleriyle çok sıkı bir dayanışma içindedirler. Her birinin halk içinde muteber bir mesleği vardır. Memleketlerine gelen yabancılara yakın bir ilgi gösterir, onların yiyecek ve içeceklerini temin ederler. Öte yandan yaşadıkları yerlerdeki zorbalara da yola getirirler. Ahilerin bir araya gelerek oluşturduğu bu cemiyete fütüvvet (gençlik) adı verilir.

İbni Battuta, Büyük Dünya Seyahatnamesi, s.204

Lonca Teşkilatı

Osmanlı Devleti'nde önemli bir meslek teşkilatı da Lonca teşkilatıdır. Ahi Teşkilatının devamı olan Lonca Teşkilatı hakkındaki bilgileri aşağıdaki metinden öğrenebiliriz.

Osmanlı Lonca Teşkilatı gerçekte Ahi Teşkilatının devamıydı. Şu farkla ki Ahi birliklerinin 13 ve 14. yüzyıllardaki bağımsız ve güçlü konumu zamanla zayıflamış, daha sonraları esnaf birliklerine dönüşmüşlerdi.

Her esnaf grubunun kendi arasında oluşturduğu "Lonca" denilen bir teşkilat vardı. Her esnaf topluluğu, mesleki konularda tabii bulunacağı özel kuralları kendisi kararlaştırır ve bunu devlete onaylatırlardı. Bu kurallarda ustalık, kalfalık gibi mesleki unvanların nasıl kazanılacağı, çıraklık ve kalfalık süreleri, çalışma saatleri, üretilcek malın cinsi ve kalitesi, ham maddenin temini ve dağıtımı, dükkanların yeri ve sayısı gibi konular yer alırdı.

Kurallara uymayan esnafı üyesi olduğu teşkilat veya kadı cezalandırırdı. Esnaf teşkilatı belirlenen fiyatlara uymamak, eksik, kusurlu ve kalitesiz mal üretmek gibi suçları işleyen üyelerine uyarma, nasihat etme, devam etmesi hâlinde esnafıktan çıkarma, dükkan kapatma, hapse atma, kürek cezası gibi cezalar telif ederdi.

Mehmet Ali Ünal, Osmanlı Sosyal ve Ekonomik Tarihi, s. 119-125 (Düzenlenmiştir.)

Ahilikte olduğu gibi loncalardaki mesleki eğitimli unsur usta-çırak ilişkisi idi. Ustasının yanında incelemelerini öğrenirdi. Çıraklıktan kalfalığa geçiş için hazır olduğunda lonca yönetimince bir tören yapılır, törende yönetimin onayı ile kalfa olur ve bel ne peştamal bağlanırdı.

? Günümüzde lonca teşkilatına benzer faaliyetler yürüten kurum ve kuruluşlar hangileridir? Bu kurum ve kuruluşlar hangi faaliyetleri yürütmektedir?

Ahilikte çıraklıktan kalfalığa geçiş töreni

5.12

Günümüzdeki Meslek Teşkilatları

Ahilik ve Lonca Teşkilatı geçmiş dönemlerde meslek edindirme ve meslek etiği kazandırma konusunda önemli bir ihtiyacı karşılamıştır. Günümüzde de bu görev ve sorumlulukları yerine getiren meslek odaları ve birlikler vardır. Ülke genelinde teşkilatlanmış olan bu kuruluşlardan bazıları şunlardır: Ambalaj Sanayicileri Derneği, Deri Konfeksiyoncuları Derneği, Elektrik Mühendisleri Odası, İnşaatçılar ve Yapıcılar Odası, Maden Mühendisleri Odası, Türkiye Ziraat Mühendisleri Odası, Türkiye Ziraat Odaları Birliği.

İstanbul Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği, kendisini Ahilik ve Lonca Teşkilatının devamı kabul etmektedir. Bu birlik hakkında daha detaylı bilgi için www.istesob.org.tr genel ağ adresini ziyaret edebilirsiniz.

Meslek Okulları

Günümüzde çok sayıda mesleki ve teknik lisede, halk eğitim merkezinde ve üniversitede meslek edindirme ve meslek etiği kazandırma konusunda eğitim-öğretim faaliyetleri yapılmaktadır. Ülkemizin ihtiyaç duyduğu her alanda işçi, usta, teknisyen, mühendis, mimar, doktor, öğretmen, eczacı, turist rehberi gibi meslek sahipleri yetiştirilmektedir. Bu faaliyetler ile ülkemizin yetişmiş iş gücü artırılmaktadır. Meslek edindirmenin yanı sıra meslek etiğine de önem verilmektedir. Öğrenciler meslek edinirlerken aynı zamanda adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk ve vatanseverlik gibi değerleri de kazanmaktadırlar. Aşağıdaki haber bu duruma bir örnektir.

"Meslek Lisesi Öğrencileri Ailelerimizle Buluşuyor" Projesi

Bilecik Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencileri, "Meslek Lisesi Öğrencileri Ailelerimizle Buluşuyor" projesi kapsamında, ihtiyaç sahibi ailelerin evlerinde bakım ve onarım çalışması gerçekleştiriyor.

İl Millî Eğitim Müdürü, gazetecilere yaptığı açıklamada, Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğüne başlatılan sosyal sorumluluk projesi kapsamında, öğretmen ve öğrencilerin, ihtiyaç sahibi ailelerin mobilya bakımlarını yaptığını ve elektrik tesisatlarını yenilediğini kaydetti. Projeyle öğrencilerin millî, manevî, ahlaki ve insani değerleri pekiştirdiğini vurgulayan Millî Eğitim Müdürü, "Öğrencilerimiz, bilgi ve tecrübelerini sosyal sorumluluk kapsamında kullanarak hem ihtiyaç sahibi ailelere faydalı oluyorlar hem de kendilerini geliştiriyorlar. Proje, meslek liselerini ailelerle buluşturarak mesleki ve teknik eğitimin öneminin daha iyi anlaşılmasına vesile olacaktır." ifadelerini kullandı.

Genel ağı haberi, 23 Ocak 2018 (Düzenlenmiştir.)

Etkinlik Zamanı

Aşağıdaki soruların cevaplarını defterinize yazınız ve sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. Ahilik kültürünün yaşatılması neden önemlidir?
2. Osmanlılar zamanında terzilik yapan bir esnaf olsaydınız çırağınıza hangi tavsiyelerde bulunurdunuz? Neden?
3. Günümüzde önemini kaybetmiş veya yok olmaya yüz tutmuş meslekler nelerdir? Bu mesleklerin ustalarına ulaşip ya da araştırıp mesleklerinin özellikleri ile ilgili bilgiler alınız.
4. Günümüzde önemli hâle gelen meslekler nelerdir? Bu meslekleri yapanlar hangi eğitimden geçmişlerdir?
5. Günümüzde meslek edindirmede öne çıkan meslek odaları ve birlikleri hangileridir? Bunların meslek etiği konusuna verdikleri önemi örneklerle açıklayınız.
6. Günümüzde meslek edindirmede öne çıkan okullar hangileridir? Bunların meslek eğitimine verdikleri önemi örneklerle açıklayınız.
7. İleride hangi mesleği yapmak istersiniz? Neden?
8. Yapmak istediğiniz mesleğin özellikleri nelerdir?
9. Meslek sahibi olma aşamasında nasıl bir eğitim sürecinden geçmeniz gerekmektedir?
10. Meslekte iyi olmak kadar iyi bir insan olmak neden önemlidir?

Etkinlik Zamanı

Aşağıda verilen kelimeleri kullanarak Ahiligi ya da Lonca Teşkilatını tauntıcı bir yazı yazınız.

paylaşmak

held

lenda

hassasiyet

gelenek

meslek

disiplin

Ahi

yarmak

0843

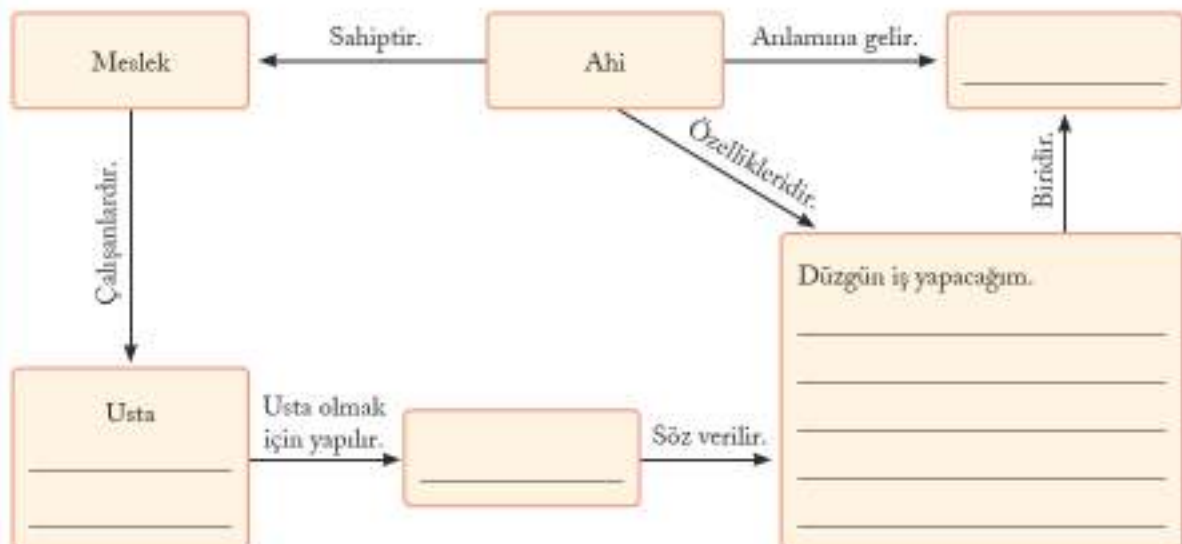
lcalfo

çırak

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue or grey ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There is no handwriting or other markings on the paper.

Etkinlik Zamanı

Aşağıdaki kavram haritasında boş bırakılan yerleri doldurunuz.

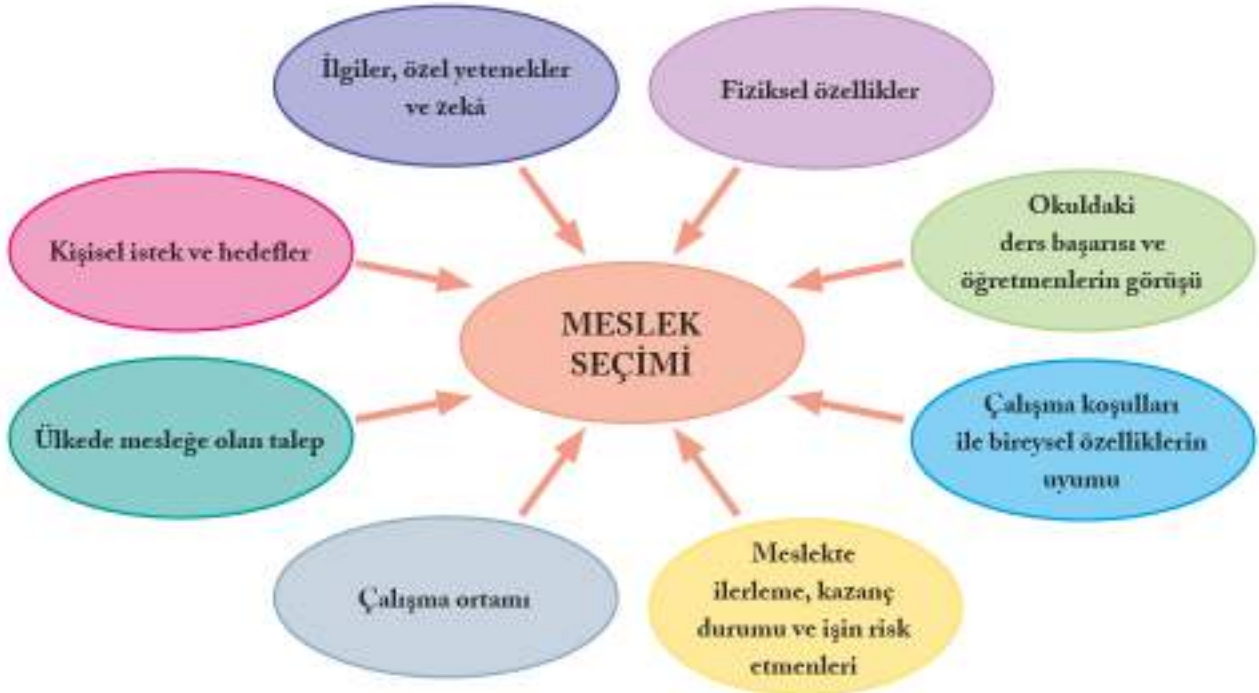
YENİ MESLEKLER

Aşağıdaki konuşma balonunda eksik bırakılmış cümleleri tamamlayınız.

5.13

Küçük yaşlardan itibaren çevremizdekilerin de etkisi ile meslek arayışı içine gireriz. Önceleri bilinçsizce söylenen mesleklerin yerini daha sonraki yıllarda bilerek ve isteyerek söylenen meslekler almaya başlar. Küçük yaşlarda da olsa pek çoğumuz yüzyıllarca önce yapılan ve artık yok olmuş bir mesleği söylemeyiz. Söylediğimiz mesleklerin çoğu günümüzde yapılmakta olan ve gelecekte de önemli olacağı düşünülen mesleklerdir. Meslek seçimi yaparken aşağıdaki ger- mada gösterilen hususlara dikkat etmeliyiz.

? Hangi mesleğin sizin için uygun olacağını düşünüyorsunuz? Neden?

Bir meslekte başarılı olmanın yollarından biri de daha mesleğe başlamadan önce doğru bir tercih ve planlama yapmaktır. Öncelikle seçeceğimiz mesleğin dünyadaki gelişmelere bağlı olarak önemini bilmeliyiz. Sonrasında "Seçmeyi düşündüğümüz mesleğin önemi zamanla azalır mı yoksa artar mı?", "Kişisel özelliklerimize, yeteneklerimize ve ilgilerimize uygun mu?" gibi soruların cevabını bulmalıyız. Meslek seçimiyle birlikte iyi bir planlama yapmalı ve iyi bir eğitim almalıyız. Meslektaki gelişmeleri takip etmeliyiz. Mesleğin gerektirdiği yeteneklerimizi geliştirmeliyiz.

Geçmişten günümüze insanlar istek ve ihtiyaçlarını karşılamak için çok çeşitli mesleklerle uğraşmışlardır. Çiftçi, nalbant, terzi, kalaycı, marangoz, tüccar, öğretmen, doktor, asker ve daha birçok meslek sahibi toplumun istek ve ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmışlardır. Her gün artan istek ve ihtiyaçlar ile teknolojik gelişmeler yeni mesleklerin ortaya çıkmasında en önemli etkenlerden biri olmuştur. Örneğin, tekerleğin hayatı nasıl kolaylaştırdığını fark eden insanlar, tekerlek ve buna bağlı olan araç gereçlerin üretimine başlamışlardır. Böylece bir değil, birçok mesleğin ortaya çıkmasını sağlamışlardır.

5.14

5.15

5.16

? Tekerleğe bağlı olarak geçmişten günümüze kadar ortaya çıkan meslekler nelerdir? Açıklayınız.

Dünyadaki gelişmelere bağlı olarak her geçen gün yeni meslekler ortaya çıkmaktadır. Örneğin, aşağıdaki habere konu olan meslekler geleceğin meslekleri arasında gösterilmektedir. Bu meslekler hakkında verilen bilgileri inceleyelim. Haberdeki mesleklerden hangilerinin kişisel özelliklerimiz, yeteneklerimiz ve ilgi alanlarımızla uyumlu olduğuna karar verelim.

5.17

İnsan DNA Programcısı – Biyoteknolog

Biyoteknoloji, son yıllarda en köklü gelişmelerin yaşandığı alanların başında geliyor. İnsan benzeri makineler yapma, insan ömrünü uzatan teknolojiler geliştirme hedefiyle besleniyor. DNA çalışmaları yaparak insanların hastalıklara karşı daha güçlü ve dayanıklı olmasını amaçlayan bu çalışmalar gelecekte daha da önem kazanacaktır. DNA programcılığı geleceğin meslekleri arasında yerini alacaktır.

5.18

Robot Teknisyenliği

Robotların, birçok alanda yavaş yavaş hayatımıza dâhil olduğu gerçeği ile karşılaşıyoruz. Bu nedenle gelecekte robotların ve robotları özel görevlere programlayacak teknisyenlerin öneminin artacağını öngörmek zor değil. Robotlara alışmamız gerekecek ve robot teknisyeni de gelecekte en çok değer kazanacak mesleklerin başında gelecek gibi görünüyor.

5.19

İklim Mühendisi

İklim değişikliği ve küresel ısınma gibi konular ve ekosistemin bozulmasının insanlık için büyük sorunlar oluşturacağı fikri her geçen gün artıyor. Bu alanda yapılan çalışmalar yoğunlaşıyor. Ülkeler, iş insanları ve girişimciler bu konunun üzerinde çalışıyorlar. Yalnız gelecekte bu sorunun derinleşeceğini ve bu alanda çalışıp çözümler üretecek profesyonellere ihtiyacın artacağını öngörmek hiç zor değil.

Genel ağ haberi, 2 Mayıs 2018 (Düzenlenmiştir.)

? Genel ağ haberinde adı geçen mesleklerden herhangi birini yapmayı düşünür müsünüz? Neden?

Etkinlik Zamanı

A. Tablodaki soruları "evet", "hayır", "kararsızım" sütunlarından sizin için uygun olana "X" işareti koyarak cevaplayınız. Neden bu cevabı verdiğinizi "açıklamalar" bölümüne kısaca yazınız.

KENDİMİ TANIYORUM				
Maddeler	Evet	Hayır	Kararsızım	Açıklamalar
Okuyarak mı daha iyi öğreniyorsunuz?				
Görerek ve işiterek mi daha iyi öğreniyorsunuz?				
Bozulan araç gereçleri tamir etmeyi seviyor musunuz?				
Sportif faaliyetlere ilgi duyuyor musunuz?				
Resim yapmayı seviyor musunuz?				
Müziğe karşı ilginiz olduğunu veya sesinizin güzel olduğunu düşünüyor musunuz?				
Gürültülü bir ortamda çalışmayı seviyor musunuz?				
Teknolojik aletlere ilgi duyuyor musunuz?				
Gelecekte yapmayı düşündüğünüz mesleğe karar verdiniz mi?				
Meslek edinmede eğitimin gerekli olduğunu düşünüyor musunuz?				
İlgi ve yeteneklerinizin farkında mısınız?				
Eğitim kurumları ile meslekleri doğru ilişkilendirebiliyor musunuz?				

B. Mühendis olmak isteyen biri yukarıdaki tablodaki satırlardan hangilerinde "Evet" sütununu işaretlemiş olabilir? Neden?

Etkinlik Zamanı

A. Fotoğrafları inceleyiniz. Fotoğraflardaki mesleklerin adını fotoğrafların altındaki boşluklara yazınız.

B. Fotoğraflarda yer alan mesleklerle ilgili aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Bu mesleklerden hangisi diğerlerine göre daha eskidir?

2. Bu mesleklerden hangisi ya da hangileri günümüzün vazgeçilmez mesleklerindendir? Neden?

3. Bu mesleklerden hangisi ya da hangileri dünyadaki gelişmelere bağlı olarak yeni ortaya çıkan mesleklerdendir? Neden?

4. Bu mesleklerden hangisini kişisel özelliklerinize, yeteneklerinize ve ilgilerinize uygun buluyorsunuz? Neden?

C. Seçmek istediğiniz meslekte başarılı olmak için neler yapmalısınız? Seçtiğiniz mesleğin gerektirdiği bilgi ve beceriler nelerdir?

DİJİTAL DÜNYA

Aşağıda boş bırakılan yerlere üretim, dağıtım ve tüketim alanlarında kullanılan yeni teknolojik ürünlere örnekler yazınız.

Üretim	Dağıtım	Tüketim
_____	_____	_____
_____	_____	_____

Geçmiş yüzyıllarda insanlar üretim, dağıtım ve tüketim alanında insan ve hayvan gücünden yararlanıyordu. Üretilen ürünlerde büyük bir emek bulunuyordu. Bunun için söylenmiş sözler bile vardı. Örneğin, üretilen bir ürün için el emeği göz nuru denilirdi. Günümüzde ise üretim, dağıtım ve tüketim alanında çok önemli ve hızlı gelişmeler oluyor.

Bilimsel ve teknolojik gelişmeler her alanda olduğu gibi bu alanda da önemli değişikliklere yol açtı. Geçmişte çok sayıda kişinin bir günde yaptığı iş, günümüzde dijital teknolojiler ile kısa sürede yapılmakta, yaşamımız giderek kolaylaşmaktadır. Örneğin, önceleri sadece konuşma ve mesajlaşma için kullanılan cep telefonları ile artık genel ağı bağlanmak, sesli ve görüntülü konuşmak, fotoğraf ve video paylaşmak mümkün olmaktadır. Dijital teknolojilerin üretim, dağıtım ve tüketim alanında meydana getirdiği değişimleri şu örnek üzerinden de analiz edebiliriz. Yakın zamana kadar insanlar giydikleri elbiseleri el tezgâhlarında dokunan kumaşlardan kendileri dikerek ya da terziye diktirerek giyerlerdi. Kumaşlar fabrikalarda dokunmaya başlanınca insanlar terziye gidip beğendikleri kumaştan elbise diktirmeye başladılar. Günümüzde bütün bunlar geride kaldı. Kumaşlar dijitalleşmiş makinelerde el değmeden dokunur oldu. Sayısız model ve büyüklükte elbiseler çok hızlı bir şekilde hazırlanmaya başlandı. Dağıtım ağı genel ağ üzerinden takip edilip hızla mağazalara ulaşır oldu. Peki ya bu gelişme yeterli miydi? Tabi ki hayır. Dijital teknoloji geliştikçe elbise almak da kolaylaştı. E-ticaret ile oturduğumuz yerden istediğimiz elbiseyi seçip ödemesini yapar olduk. Seçtiğimiz elbise ise kısa zamanda adresimize gelmeye başladı.

Dokuma tezgâhı

5.24

Günümüzde fabrikalarda insan gücüne giderek daha az ihtiyaç duyulmakta, işlerin birçoğu çeşitli bilgisayar programları ile çalışan robotlar tarafından yapılmaktadır. Aşağıdaki haberde de görüldüğü gibi üretimin yanı sıra dağıtım alanında da çok yakında bu teknolojinin kullanılması amaçlanmaktadır.

PTT'nin 2018 Yılı İçinde Drone (uçangöz) ile Kargo Taşımacılığına Başlayacağı Bildirildi

Antalya'da düzenlenen Uluslararası E-Ticaret Konferansı'nda Türk mühendislerinin ürettiği milli Kargomat ve PTT tarafından oluşturulan "E-Ticaret Platformu" tanıtıldı.

Genel ağ haberi, 6 Mayıs 2018 (Düzenlenmiştir.)

5.25

? Drone taşımacılığı hayatımızı nasıl etkileyecektir?

Artık tarlada yetiştirilen bir ürün pazara gitmeden, fabrikada dokunan bir kazak mağazaya gönderilmeden e-ticaret sayesinde biz tüketicilere ulaştırılıyor. Böylece pazara, markete ya da mağazaya gitmeden yalnızca genel ağa bağlı bir araçla alışveriş yapmak mümkün oluyor. Bunun için bulunduğumuz yerde bilgisayar, tablet veya akıllı telefondan genel ağa bağlanmak ve ödeme için gerekli işlemleri yapmak yeterlidir.

Ancak bu alışverişlerde bazı hususlara dikkat etmeliyiz. Alışveriş yaparken kimlik numaramız, ödeme yaptığımız kredi kartımızın şifresi gibi başkasının bilmemesi gereken bilgileri paylaşmamalıyız. Yani güvenli alışveriş kurallarına uymalıyız. İşte bunlara dikkat ederek yaptığımız alışveriş sayesinde zamandan tasarruf yapmış oluruz. Mağaza mağaza dolaşmaya, yorulmaya ve zaman kaybına gerek kalmaz. Ürünler daha fabrikada üretilir üretilmez mağazalara dağıtılmadan paketlenip doğrudan istenilen adrese gönderilir.

Dijital teknolojideki bir diğer değişim ise oyun ve eğlence dünyamızda olmuştur. E-ticaret sayesinde film, müzik ya da oyunları genel ağ aracılığıyla satın alıp indirmek mümkündür. Bu sayede herhangi bir dağıtım aracına ihtiyaç duymaksızın bu ürünlerin ticareti yapılmaktadır.

5.26

5.27

? Çevrenizde sanal ortamda alışveriş yapan var mı? Sanal ortamda alışveriş yaparken dikkat edilmesi gerekenler nelerdir?

Etkinlik Zamanı

Genel ağ üzerinden alışveriş ile ilgili aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Genel ağ üzerinden alışveriş nasıl yapılmaktadır?

5.28

2. Genel ağdan alışveriş güvenli buluyor musunuz? Neden?

3. Genel ağ üzerinden yapılan alışverişler hangi değişikliklere sebep olmaktadır?

4. Genel ağ üzerinden yapılan alışverişlerin yaygınlaşmasının üretime, dağıtım ve tüketim etkileri hakkında neler söylenebilir?

NELER YAPTIM? NELER ÖĞRENDİM?

Ünitenin işleniş sırasında göstermiş olduğunuz performansı size uygun yüz ifadesinin bulunduğu kutuya "X" işareti koyarak belirtiniz.

Ölçütler		 Katılıyorum	 Kararsızım	 Katılmıyorum
1.	Toprağın yönetim ve üretimdeki yerini ve önemini geçmişten ve günümüzden örneklerle açıkladım.			
2.	Üretim teknolojisindeki gelişmelerin hayatımıza etkileri hakkında değerlendirmeler yaptım.			
3.	Toplum yararına çalışan kurum ve kuruluşların çalışmalarına örnekler verdim.			
4.	Türklerde meslek edindiren kurum ve kuruluşların faaliyetlerini geçmişten ve günümüzden örnekler vererek açıkladım.			
5.	Günümüzdeki mesleklere örnekler verip bu mesleklerin kişiliğimize, yeteneklerimize ve ilgilerimize uygun olup olmadığına karar verdim.			
6.	Genel ağ üzerinden yapılan alışverişlerin üretim, dağıtım ve tüketim ağında meydana getirdiği değişimleri açıkladım.			
7.	Anlayamadığım konu ya da konular hakkında farklı kaynaklardan bilgi edindim.			
8.	Dersin işleniş sırasında anlayamadığım yerler hakkında öğretmenimden ve arkadaşlarımdan yardım aldım.			
9.	Derse hazırlıklı geldim.			
10.	Konuyla ilgili sınıfta gerçekleşen konuşmalara ya da tartışmalara katıldım.			

Aşağıdaki soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı öğretmeninizle ve arkadaşlarınızla paylaşınız.

En çok hangi konudan ya da etkinlikten hoşlandınız? Neden?

Anlamakta zorlandığınız konu ya da konular hangileridir?

Tekrar incelemek istediğiniz etkinlik veya konu var mı? Neden?

Bu ünitenin işlenişinde başarılı olduğunuzu düşünüyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

Başarınızı arttırmak için ne yapmayı planlıyorsunuz?

ÖĞRENDİKLERİMİ DEĞERLENDİRİYORUM

A. Cümlelerde belirtilen yargıların doğru mu yoksa yanlış mı olduğunu cümlelerin başındaki kutulara "D" ya da "Y" yazarak belirtiniz. Yanlış olduğunu düşündüğünüz yargıların doğrularını cümlelerin altlarındaki boşluklara yazınız.

(....) 1. Sanayileşmeden önceki dönemlerde ekonomik faaliyetlerin başında tarım gelmekteydi.

(....) 2. Sanayileşmenin artmasına bağlı olarak el işi üretim artmıştır.

(....) 3. Kızılay, erozyonla mücadele etmek amacıyla kurulmuş bir sivil toplum kuruluşudur.

(....) 4. Günümüzdeki meslek odaları ve birlikleri geçmiş dönemlerdeki Ahi ve Lonca Teşkilatına benzer görev ve sorumluluklar üstlenmişlerdir.

(....) 5. Doktor olmak için en önemli şey el becerisidir.

(....) 6. E-ticaret, günümüzde hızla artış gösteren bir alışveriş yöntemi olmuştur.

B. Aşağıdaki cümleleri kutucukta verilenleri kullanarak doğru olarak tamamlayınız.

devlet, üretim, Ahilik, Türkiye Yeşilay Cemiyeti, e-ticaret, meslek, tımar sistemi, robot, senyör

7. Osmanlı Devleti'nde _____ ile devlet bazı memurlarına ve askerlerine maaş vermezdi. Bunun yerine toprakların gelirlerini hizmetlerine karşılık olarak bu görevlilere verirdi.

8. Orta Çağ Avrupası'nda geniş topraklara sahip olan bir _____ ülke yönetiminde söz sahibi olurdu.

9. Geçmiş zamanlarda toprağın işlenmesinde kullanılan sabanlar en önemli _____ araçlarındandır.

10. Tütün, madde, kumar ve teknoloji bağımlılığı konusunda _____ kamu yararına çalışmalar yapan bir kuruluştur.

11. Esnafın için bir dayanışma teşkilatı olan _____ Teşkilatının kurucusu Ahi Evran'dır.

12. Dünyadaki gelişmeleri, yeni ortaya çıkan meslekleri tespit etmek ve _____ tercihi hakkında plan yapmak önemlidir.

13. Bulunduğunuz yerden _____ yöntemi ile genel ağ üzerinden alışveriş yapılabilir.

C. Aşağıdaki I. grubu II. grup ile örnekteki gibi eşleştiriniz.

14.

I. grup

II. grup

- a T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı çiftçilere destek olmak için çeşitli
- b Sanayileşme ile birlikte el tezgâhlarında ve atölyelerde yapılan üretimin yerini
- c Dünyanın herhangi bir yerinde yaşanan bir doğal afet sonrası ilk harekete geçen kuruluşlardan biri de
- ç Bir mesleği seçerken mesleğin çalışma şartlarının
- d Pazara gitmeden fabrikada üretilen bir ürünü bulduğunuz yere getirtmek

- 1. ☐ Türk Kızılayıdır.
- 2. ☐ meslek liseleri mevcuttur.
- 3. ☒ krediler verir.
- 4. ☐ kişisel özelliklerinize uygun olması gerekir.
- 5. ☐ e-ticaret ile mümkündür.
- 6. ☐ fabrikalarda yapılan üretim almıştır.

Ç. Doğru cevabın bulunduğu seçeneği işaretleyiniz.

15. Aşağıdaki seçeneklerden hangisinde toprağın yönetimi ile ilgili yapılan eşleştirme doğrudur?

- A) İktâ sistemi-Osmanlı Devleti
- B) Tımar sistemi-Büyük Selçuklu Devleti
- C) Feodal sistem-Orta Çağ Avrupası
- D) Çiftçiyi destekleme sistemi-Türkiye Selçuklu Devleti

16. Devletimiz topraktan daha iyi yararlanmak için çeşitli çalışmalar yapmaktadır.

Aşağıdakilerden hangisi bu çalışmalardan biri değildir?

- A) Sulama kanalları yapmak
- B) Dışarıdan tarım ürünleri satın almak
- C) Modern yöntemlerle tarım yapılmasını desteklemek
- D) Ekilebilir alanlarını korumak ve artırmak

17. Üretim teknolojisindeki gelişmeler insanların yaşamlarında önemli değişikliklere neden olmuştur. Geçmiş dönemlerde bir kişinin bir günde el tezgâhında ürettiği kumaş günümüzde fabrikalarda çok daha hızlı üretilmektedir. Bu durum işlerin daha çok makinelerce yapılmasını ve yeni mesleklerin ortaya çıkmasını beraberinde getirmiştir.

Yukarıdaki metne göre hangi seçenekte verilen bilgi doğrudur?

- A) El işi üretim tamamen sona erecektir.
- B) İnsanların iş yapmasına gerek kalmayacaktır.
- C) İnsanların yaptıkları tüm işleri makineler yapacaktır.
- D) İnsanlar farklı iş arayışlarına gireceklerdir.

18. "Ne zamandır gidip üye olmak ve gönüllü olarak çalışmalara katılmak istiyordum. Nihayet üye oldum. Kim-sesiz çocuklara yalnızlıklarını unutturmak ve onlara destek olmak için yapılan çalışmalara katıldım."

Bu sözü söyleyen kişi hangi sivil toplum kuruluşuna katılmıştır?

- A) Darülaceze
- B) Kızılay
- C) TEMA
- D) Yeşilay

19. Aşağıdaki seçeneklerden hangisi meslek liselerinin amaçlarından biri değildir?

- A) Üniversitelere öğretim görevlisi yetiştirmek.
- B) İş hayatını yakından tanıtmak.
- C) Meslek edindirmek.
- D) Yapararak ve yaşayarak eğitim vermek.

20. Meslek seçerken aşağıdakilerden hangisine dikkat edilmelidir?

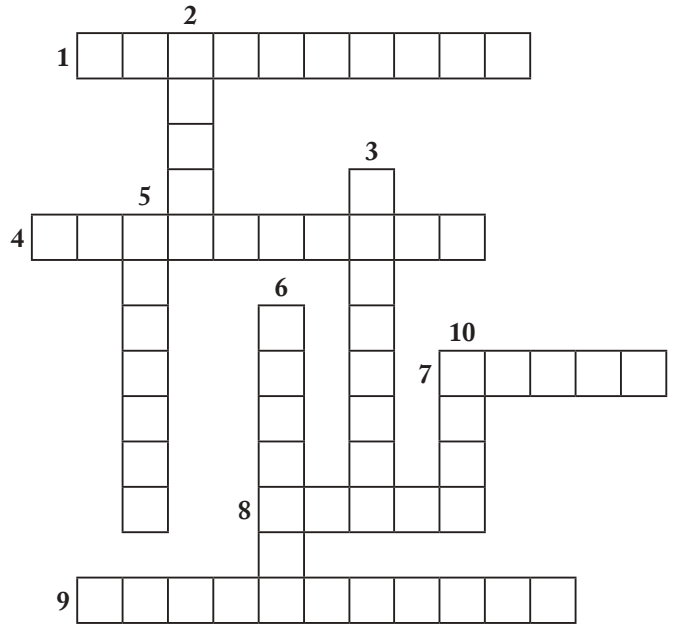
- A) Çok zaman ve emek gerektirmemesine
- B) Geçmiş zamanlarda yaygın olmasına
- C) İhtiyaç duyulmayan bir meslek olmasına
- D) Kişilik özelliklerinize ve yeteneklerinize uygunluğuna

D. Aşağıdaki soruların cevaplarını defterinize yazınız.

- 21. Dijital teknoloji nedir?
- 22. Dijital teknoloji üretim, dağıtım ve tüketim ağında ne gibi değişikliklere sebep olmuştur?
- 23. Tımar sisteminin Osmanlı Devleti'ne sağladığı yararlar nelerdir?
- 24. Geçmişte önemli olan bir mesleğin günümüzde önemini yitirmesinin sebepleri nelerdir?
- 25. Meslek tercihinə yönelik iyi bir planlama nasıl olmalıdır? Açıklayınız.

E. Aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

- 1. Âşık Veysel Şatıroğlu'nun toprak ile ilgili şiiri.
- 2. Günümüzde insanın yapacağı işleri yapmaya başlayan gelişmiş makinelerin genel adı.
- 3. Buğday, mısır, arpa, yulaf gibi tarım ürünlerinin un hâline getirildiği yer.
- 4. Tarım sektöründe çalışanlara devletin sağladığı imkânlar.
- 5. Çalışanların haklarını korumak üzere kurulan örgüt.
- 6. Güvenli kan teminini karşılayan, doğal afetlerde afetzedelerin ihtiyaçlarını karşılayan kuruluş.
- 7. Osmanlı Devleti'ndeki toprak sistemi.
- 8. Osmanlı Devleti'nde meslek teşkilatı.
- 9. Kas gücüyle yapılan üretimin makinelerle yapılmaya başlaması.
- 10. Doğal varlıkları koruyarak erozyonla mücadele etmeyi amaç edinmiş bir sivil toplum kuruluşu.

6. ÜNİTE

YAŞAYAN DEMOKRASİ

KONULAR

- Demokrasinin Serüveni
- Atatürk ve Demokrasi
- Anayasa'dan Gelen Güç
- Daha Fazla Demokrasi

ÜNİTEYİ TAMAMLADIĞINIZDA

- Geçmişten günümüze demokrasinin gelişimi hakkında açıklamalar yapabileceksiniz.
- Demokratik uygulamalara örnekler verebileceksiniz.
- Atatürk'ün Türk demokrasisine katkısını açıklayabileceksiniz.
- Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temel nitelikleri ile toplumsal hayattaki uygulamalarını ilişkilendirebileceksiniz.
- Antidemokratik uygulamaları ve bu uygulamaların getirdiği sorunları güncel olaylar üzerinden analiz edebileceksiniz.

6.1

DEMOKRASİNİN SERÜVENİ

Demokrasi denildiğinde aklınıza gelen kavramlar nelerdir?

İnsanlar geçmişten günümüze bir arada yaşama konusunda önemli tecrübeler edinmişlerdir. Savaşlar barışın değerini göstermiştir. İnsanlar, huzur ve güvenliğe giderek daha fazla önem vermişlerdir. Bunun için barış, huzur ve güven içinde yaşamının teminatı olan demokratik değerleri ve uygulamaları geliştirmişlerdir. Demokrasi sayesinde duygu ve düşüncelerini özgürce açıklayabilmiş, yasalar çıkarmış, eşitliği sağlayabilmiş, temel hak ve özgürlüklerini rahatça kullanabilmiş, yönetimde söz sahibi olmuş, azınlığın haklarını korumak suretiyle çoğunluğun görüşlerini kabul etmişlerdir.

Demokrasinin ve demokratik değerlerin gelişmesi tarih boyunca büyük zorluklar sonucu gerçekleşmiştir. Bu kazanımları elde etmek için büyük mücadeleler verilmiştir. Örneğin, 1950'lerde Amerika'da barış ve kardeşliğe gölge düşüren ırkçılığı ortadan kaldırmak için mitingler yapılmıştır. Bu mitinglerden birinde Martin Luther King (Martin Luter King), 1963 yılında aşağıda bir bölümüne yer verilen ünlü konuşmasını yapmıştır.

Bir hayalim var: Gün gelecek eski kölelerin evlatlarıyla eski köle sahiplerinin evlatları Georgia'nın (Corcia) kırsal tepelerinde kardeşlik sofrasına birlikte oturacaklar.

Bir hayalim var: Gün gelecek dört küçük çocuğum, derilerinin rengi-ne göre değil, karakterlerine göre değerlendirildikleri bir ülkede yaşayacaklar.

Bir hayalim var: Gün gelecek Alabama eyaleti, valisinin ağzından hep müdahale etme ve izin vermemeye yönünde sözler dökülen o eyalet, siyah çocuklarla beyaz çocukların el ele tutuşup kardeşçe birlikte yürüdüğü bir yere dönüşecek...

Genel ağı haberi, 29 Eylül 2018 (Düzenlenmiştir.)

6.2

? Martin Luther King, konuşmasında Amerika'da yaşanan demokrasi dışı uygulamalardan hangilerine değinmektedir?

Şimdi tarih boyunca demokrasinin ortaya çıkışı ve gelişimiyle ilgili önemli bazı olayları kronolojik olarak inceleyelim.

- MO 6 ve 4. yüzyıllar: Demokrasi ilk olarak Eski Yunan'ın şehir devletlerinden olan Atina'da uygulanmıştır. Atina halkı halk meclislerinde toplanır ve karar alma süreçlerine katılırdı. Doğrudan demokrasi adı verilen bu uygulamada kadınlar, köleler ve yabancı kökenli olanlar meclise katılamazlardı.
- 610: Mekke'de İslamiyet'in ortaya çıkışı ile birlikte demokrasi ve insan haklarında önemli gelişmeler yaşandı. İslamiyet'e göre; insanların birbirlerine karşı üstünlüğü, ırk ve sınıf ayrımı reddedildi. Birlikte karar almaya önem verildi. Demokratik değerlerin de katkısıyla İslamiyet güçlendi ve hızla Arabistan Yarımadası'na ve oradan da tüm dünyaya yayıldı.
- 1215: İngiltere kralı I. John (Con), Magna Carta Libertatum (Magna Karta Libertatum) adlı bir anlaşma ile kendi yetkilerini sınırlandırdı. Bu anlaşmaya göre yargılamadan ceza verilemeyeceği ilkesi ve gelişigüzel vergilendirme yapılamayacağı kral tarafından kabul edildi.
- 26 Ağustos 1789: Fransız İhtilali sırasında kabul edilen İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi ile Fransa'da bütün insanların temel hak ve özgürlükleri olduğu kabul edildi. Bu bildirinin etkisi önce Avrupa'da başlamak üzere yöneticilerin daha fazla demokratik ilkelere bağlı olmaları yönünde anayasal düzenlemeler gerçekleştirildi.
- 10 Aralık 1948: Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Kurulu tarafından İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi imzalandı. Bu bildiri ile özgürlükler tanımlandı. Temel haklar ile siyasal ve toplumsal haklar belirlendi. Bu bildirgenin ilk maddesi şöyledir: "Tüm insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdan sahibidirler. Birbirlerine karşı kardeşlik duygularıyla hareket etmelidirler."

182. sayfadaki gelişmeler incelendiğinde insan hakları ve özgürlükler ile demokrasinin birlikte ilerlediği görülmektedir. Buradan hareketle halkın kendi kendisini yönetmesi anlamına gelen demokratik sistem, aslında insanın doğuştan getirdiği temel hak ve özgürlüklerin de güvencesidir. Demokrasi, günümüzde aşağıdaki şemada yer alan ilkeler ile dünyanın birçok ülkesinde kabul gören bir yönetim anlayışı hâline gelmiştir.

? Demokratik ilkelerin günlük hayattaki uygulamalarına örnekler veriniz.

Etkinlik Zamanı

Aşağıdaki tabloyu örneği dikkate alarak doldurunuz.

Demokrasinin ilkeleri	Ne anlama geliyor?	Demokrasi açısından önemi nedir?
Seçme ve seçilme hakkı	<i>Ülkeyi yönetenleri oy vererek seçme anlamına geliyor.</i>	<i>Kendimizi yönetecek kişileri seçerek belirlemiş oluruz.</i>
Milli egemenlik		
Karar alma ve uygulama süreçlerine katılım		
Çoğulculuk		
Hukukun üstünlüğü		
Özgürlük		
Eşitlik		

İlk uygulaması Eski Yunan'da Atina şehir devletinde görülen demokrasinin bazı ilkeleri ilk Türk devletlerinde de uygulanmaktaydı. İlk Türk devletlerinde insanlar arasında eşitlik olup soylular sınıfı yoktu. Töre adı verilen kanuna herkes uymak zorundaydı. Halk töreye uymak şartıyla özgürdü ve Türkler arasında kölelik yoktu. Hükümdarlara "kağan", "han" veya "hakan" unvanı verildi. Ülke hükümdarını ve ailesinin ortak malı sayıldırı. Hükümdarlar yönetme ve egemenlik hakkını Tanrı'dan aldıklarına inanırlardı. Bu duruma "kut alma" denirdi. Hükümdarın ailesindeki erkek çocuklar da bu hakka sahipti. Buna rağmen ilk Türk devletlerinde hükümdarın karar alma süreci demokratik bir uygulama ile olurdu. Yandaki metinde bu uygulamaya yer verilmiştir.

İlk Türk devletlerinde kurultay

? İlk Türk devletlerinde kurultaylara hükümdarın eşi de katılırdı. Bu durumu demokrasi ve kadın hakları açısından değerlendiriniz.

Osmanlı Devleti'nde Divan-ı Hümayun (Süleymanname, 16. yüzyıl)

Egemenlik hakkı öncelikli olarak kağanda toplanırdı. Kurultay, önemli işleri görüldüğü meclisti. Kağan, uygulamalarını bir çeşit danışma meclisi olan kurultay kararlarına göre yapardı. Kağan seçiminde, savaş ve barış kararlarını almasında kurultayın görüşüne başvurulurdu.

İsmail Doğan, Modern Toplumda Vatandaşlık Demokrasi ve İnsan Hakları, s.162

Türklerin İslamiyet'i kabulüyle birlikte her alanda İslamiyet'in etkisi görülür oldu. Aşağıdaki metin devlet yönetiminde İslamiyet'in etkisine bir örnektir:

Allah her asır ve zamanda halkın içinden birini seçerek onu padişahlık sanatlarıyla övülmüş ve süslenmiş kılar. Dünyanın işlerinden ve kulların huzurundan onu sorumlu kılar, fesat, karışıklık ve fitneyi onun eliyle ortadan kaldırır.

Nizamülmülk, Siyasetname, s. 25

İslamiyet'in etkisi ile birlikte öncelikle yöneticilerin unvanlarında bir değişim görüldü. Yöneticiler sultan veya padişah olarak anılmaya başlandı. Ülke toprakları ilk Türk devletlerinde olduğu gibi hükümdar ve ailesinin malı sayılıyordu. Hükümdarlık babadan oğula geçiyordu. Karar alma süreçleri ise kurultay benzeri bir meclis tarafından yapıyordu. Bu meclise divan deniyordu. Divana hükümdar, vezirler ve üst düzeydeki devlet görevlileri katılıyordu. Divanda belirli günlerde halkın şikâyetleri de dinleniyor ve sorunların çözümüyle ilgili karar veriliyordu. Son söz ise hükümdarın oluyordu.

Osmanlı Devleti'nde divan kurumu devam etmiş ve Divan-ı Hümayun olarak isimlendirilmiştir. Divana Fatih Sultan Mehmet'e kadar padişahlar başkanlık ediyordu. Fatih Sultan Mehmet'ten sonra divana padişahın sonraki en yetkili kişi olan sadrazam başkanlık etmeye başladı.

Türk demokrasisinin serüveni Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde hızlandı. Yanda hakkında bilgi verilen kişiler ve pek çok aydın demokrasinin gelişimine katkı verdiler. 1839'da ilan edilen Tanzimat Fermanı ile demokrasi ve insan hakları konusunda önemli bir adım atıldı. Tanzimat Fermanı ile padişah yetkilerini ilk kez kendi isteği ile sınırlandırdı. Herkesin kanun önünde eşit olduğu belirtildi. Bu ferman ile Türk demokrasi geleneğinde anayasal düzenin gerçekleşmesi yolunda ilk ciddi adım atıldı.

? Herkesin kanun önünde eşit olması neden önemlidir? Tartışınız.

Tanzimat Fermanı'nın ilanından sonra birçok demokratik gelişme oldu. Bu gelişmelerden bazıları 1856'da Islahat Fermanı'nın ilanı, 1876'da Kanun-i Esasi adı verilen ilk Türk anayasasının kabulü ile meşrutiyetin ilanı, Meclis-i Mebusan adlı meclisin açılması oldu. Islahat Fermanı ile tüm vatandaşların eğitilği sağlandı. Meşrutiyetin ilanı ve Meclis-i Mebusan'ın açılmasıyla halk seçtiği temsilciler aracılığıyla yönetime katıldı. Yasalar Meclis tarafından yapılmaya başlandı.

? Türk tarihinde yönetim alanındaki uygulamalar demokrasinin hangi ilkeleriyle ilişkilidir? Açıklayınız?

Türk demokrasi tarihinde 23 Nisan 1920'de Ankara'da Büyük Millet Meclisinin açılması önemli bir yer tutar. Büyük Millet Meclisinin açılması ile demokrasinin tanımında yer alan halkın kendi kendisini yönetme ilkesi gerçekleşti. 29 Ekim 1923'te cumhuriyet ilan edilerek demokratik ilkelere dayalı yeni Türk devletinin yönetim biçimi belirlendi.

Günümüzde demokrasinin ilkelerinin tamamının uygulandığı bir ülkede yaşamaktayız. Bu ilkelerin önemini kavrayarak demokrasiye ve milli irademize 15 Temmuz 2016'daki hain darbe girişiminde sahip çıktığımız gibi sahip çıkmalıyız.

? Türkiye Büyük Millet Meclisinde "Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir." sözü ile verilmek istenen mesaj nedir? Açıklayınız.

İbrahim Şinasi (1826-1871)

İbrahim Şinasi tarafından 1862'de kurulan Tasvir-i Efkâr gazetesi, farklı düşüncenin öncüleri arasında yer alır. Şinasi öncülüğünde aydınlar, kanun, adalet ve akl kavramlarını öne çıkardılar.

Namık Kemal (1840-1888)

Türk edebiyatında vatan, millet, hürriyet ve eşitlik gibi kavramları ilk kullananlardan biridir. Ona göre hürriyetin kaynağı insanın kendisidir. İnsan hür doğar ve hür yaşar. Bu düşünce onun hürriyet fikrinin temelinin oluşturur.

İsmail Doğan, Vatandaşlık Demokrasi ve İnsan Hakları, s.90 (Düzenlenmiştir.)

TBMM Genel Kurulu

6.5

Etkinlik Zamanı

A. Aşağıdaki tabloyu örneği dikkate alarak doldurunuz.

Devletin adı	Yöneticiye verilen unvan	Kararın alındığı yer	Demokratik özellikleri
İlk Türk devletleri	<i>Han, hakan, kağan</i>	<i>Kurultay</i>	<i>Çoğunculuk, karar alma ve uygulama süreçlerine katılım</i>
Türk-İslam devletleri			
Osmanlı Devleti'nin son dönemleri			
Türkiye Cumhuriyeti Devleti			

B. Ülkemizin yönetimindeki demokratik özelliklere örnekler veriniz.

Etkinlik Zamanı

Metni okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Köktürk Devleti'nde Bilge Kağan'ın şehirlerin etrafının surlarla çevrilmesi ve ülkede Budizm ile Taoizm'in propagandasının yapılması isteği meclis (kurultay) tarafından onaylanamamıştır. Aynı meclis hakan adayını bazı gerekçelerle reddetmiş hatta Uygurlarda olduğu gibi kudretli devlet görevlileri ve kumandanlar arasından birini han seçmiştir.

İbrahim Kafetoğlu, Türk Milli Kültürü, s. 261 (Düzenlenmiştir.)

Orhun Kitabeleri

6.6

1. Metne göre Bilge Kağan tek başına karar alıp uygulayabilmekte midir? Neden?

2. Kurultay üyelerinin tutumu hangi demokratik ilkelerle açıklanabilir? Neden?

Etkinlik Zamanı

Kanun-i Esasi'nin aşağıdaki maddelerini okuyunuz ve bunlarla ilgili soruları cevaplayınız.

Madde 12. Basın, kanunlar çerçevesinde serbesttir.

Madde 15. Herkesin eğitim ve öğretim hakkı vardır.

Madde 23. Hiç kimse kanunda öngörülenden başka bir mahkemede yargılanamaz.

Madde 65. Meclis-i Mebusan üyeleri her elli bin erkek nüfusa bir temsilci olmak üzere dört yıl için ve seçim yoluyla bu göreve gelirler.

A. Şeref Gösübüyük, Suna Kılı, Türk Anayasa Metinleri (1839-1980), s. 28, 29, 35 (Düzenlenmiştir.)

1. Bu maddeler demokrasinin hangi ilkeleriyle ilgilidir? Aşağıya yazınız.

2. Kanun-i Esasi'nin bu maddelerinin benzerlerini 1982 Anayasası'ndan bularak aşağıya yazınız.

ATATÜRK VE DEMOKRASİ

Atatürk'ün aşağıdaki sözünü okuyunuz. Atatürk, "demokrasinin bütün gerekleri" sözü ile ne demek istemiştir?

Cumhuriyet rejimi demek, demokrasi sistemi ile devlet şekli demektir. Biz cumhuriyeti kurduk; o, on yaşını doldururken demokrasinin bütün gereklerini sırası geldikçe uygulamaya koymalıdır.

Utkan Kocatürk, Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri, s. 186

6.7

1. Dünya Savaşı'nda yenilen Osmanlı Devleti'nin çöküşünü gören, ülkenin kurtuluşu için çareler arayan Mustafa Kemal Paşa, bir yandan da demokrasinin temel ilkelerine dayalı bir devlet kurmak için harekete geçti. Milli Mücadele yıllarında Erzurum'da, Sivas'ta kongreler yapan Mustafa Kemal Paşa, Ankara'ya geldiğinde demokratik ilkeleri hayata geçirmeye başlamıştı. Mustafa Kemal Paşa'nın bu girişimleri için bir hayli bilgi birikimi vardı. Fransız İhtilali'ni ve Avrupa'daki demokratik gelişmeleri yakından takip eden Mustafa Kemal Paşa, demokrasinin ne kadar önemli olduğunu kavramıştı. Mustafa Kemal Paşa, bu bilgi birikimini hayata geçirmeye ve Türk demokrasisini geliştirmeye kararlıydı. Şimdi Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk demokrasisinin gelişimine katkısını üç başlık altında inceleyelim.

Büyük Millet Meclisinin Açılması

Türk demokrasi tarihinde 23 Nisan 1920'de Ankara'da Mustafa Kemal Paşa'nın liderliğinde açılan Büyük Millet Meclisinin önemi büyüktür. Egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olması gerektiğini düşünen Mustafa Kemal Paşa, meclisin açılmasını sağlayarak demokratik değerlere uygun bir devletin ilk adımlarının atılmasına öncülük etmiştir.

Büyük Millet Meclisindeki milletvekilleri kendi bölgelerinde yapılan seçimle göreve geldiler. Bu Meclis, millet iradesine dayandığı ve millet egemenliği ilkesini esas aldığı için demokratik yapıya sahip bir meclistir.

6.8

11 Ocak 1921'de Mustafa Kemal Paşa, Büyük Millet Meclisinin ilk milletvekilleri ile birlikte

Cumhuriyetin İlanı

Yeni Türk devletinin 1921'de kabul ettiği 1921 Anayasası'nda egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olduğu ve tüm güçlerin (yasama, yürütme ve yargı) Büyük Millet Meclisinin elinde toplandığı yazılıydı. Bu iki maddenin içinde yer alan ifade tek bir sözcükle açıklanabilirdi: Cumhuriyet.

Mustafa Kemal Paşa, yönetim biçiminin adının konması ve devlet yönetimindeki sorunların giderilmesi için cumhuriyetin ilanı çalışmalarına başladı. 28 Ekim 1923 alşamı yakın arkadaşları ile bir araya geldi. Ertesi gün cumhuriyeti ilan etme kararı aldılar. Aslında cumhuriyetin ilanı bir süreçti ve zamanı gelmişti. 29 Ekim 1923 günü 1921 Anayasası'nda değişiklik önerisi Meclise sunuldu. Milletvekillerinin oylarıyla ve "Yaşasın cumhuriyet!" sesleri arasında cumhuriyet ilan edildi. Mustafa Kemal Paşa cumhurbaşkanı seçildi. Devletimiz "Türkiye Cumhuriyeti Devleti" adını aldı.

Her 29 Ekim'de milli bayram olarak yapılan etkinliklerde cumhuriyetin anlam ve önemine vurgu yapılmakta, demokratik kazanımlarımız anlatılmaktadır. Bu kazanımlarımızı korumak, daha da geliştirmek geleceğin yetişkinleri olan siz çocukların sorumluluğundadır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı kutlaması

6.9

Etkinlik Zamanı

Mustafa Kemal'in aşağıdaki sözünü okuyunuz ve soruyu cevaplayınız.

Cumhuriyet imkân demektir. Cumhuriyet, yalnızca adıyla bile birey özgürlüğünü aşılayan sihirli bir adıdır. Görülecektir ki cumhuriyet imkânları olan her memleket, özgürlük davasında er geç başarılı olacaktır. Cumhuriyet, kendisine bağlı olanları en ileri aşamalara götüren imkânları verir. Bağımsızlık ve özgürlüğüne sahip olan milletler, ilerleme yolunda imkânlarla sahip demektir. O hâlde cumhuriyet, her alanda ilerlemenin de en belirgin teminatıdır. Cumhuriyeti bu anlamıyla ve bu kapsamıyla anlamak gerekir.

Utkan Kocatürk, Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri, s. 186

Mustafa Kemal'e göre cumhuriyet insanlara neler kazandırmaktadır?

Çok Partili Hayata Geçiş Denemeleri

Atatürk'ün en büyük ideali ve özlemi, Mecliste iktidar partisinin yanında muhalefet partilerinin de bulunmasıydı. O bir muhalefet partisinin çok şeyi değiştireceğine inanıyordu. Vatandaşlar egemenlik haklarını gerçek anlamda bu şekilde kullanabilecekti. Halkta milli egemenlik fikri ve bilinci gelişecek, iktidarın kusurları açıkça ortaya konabilecekti. Kısaca demokrasi gerçek anlamda hayat bulacaktı.

Demokrasinin vazgeçilmezlerinden olan siyasi partiler Milli Mücadele'nin kazanılmasından sonra ortaya çıkmaya başladı. Bunlar; Halk Fırkası (Cumhuriyet Halk Fırkası), Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkasıdır. Mustafa Kemal, 1923'te gerçekleştirmek istediği inkılapları belli bir program içinde yapabilmek için genel başkanlığını üstlendiği Halk Fırkasını kurdu. Daha sonra parti, Cumhuriyet Halk Fırkası adını aldı. Cumhuriyet Halk Fırkası, 1950'de yapılan genel seçimlere kadar ülkeyi aralıksız yönetti. 1924'te Halk Fırkasında yer alan bazı milletvekilleri fikir ayrılığına düşerek partiden ayrıldılar ve Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasını kurdular. Genel başkanlığını Kâzım Karabekir'in yaptığı parti kısa süre sonra ülke içinde çıkan bir ayaklanmayla ilişkili olduğu gerekçesiyle kapatıldı. 1930'da Mustafa Kemal, çok partili demokratik hayata geçiş için arkadaşları Fethi (Okyar) Bey'den yeni bir parti kurmasını istedi. Böylece Serbest Cumhuriyet Fırkası kuruldu. Ancak bu parti de Fethi Bey tarafından inkılaplara karşı olanların partiye girdiği gerekçesi ile kapatıldı. Atatürk'ün istediği çok partili demokratik hayat 1946'da başladı.

Millî Mücadele'de önemli hizmetleri olan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kurucuları bir arada. Soldan sağa: Kâzım Karabekir, Refet Bele, Dr. Adnan Adıvar, H. Rauf Orbay, Ali Fuat Cebesoy.

Etkinlik Zamanı

Atatürk'ün aşağıdaki sözünü okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Memlekette muhalif bir fırka teşkil etmek lazımdır. Böyle bir fırka vücuda gelirse Mecliste tartışma daha serbest olur. Mesela, siz böyle bir fırkanın başına geçerseniz bildiklerinizi serbestçe Mecliste söylersiniz. Bu suretle uygulamada görülen birçok hataların önü alınmış olur.

Osman Okyar, Mehmet Seyitdanışoğlu, Fethi Okyar'ın Anıları, s. 96 (Düzenlenmiştir.)

1. Atatürk bu sözü neden söylemiştir? Açıklayınız.

2. Atatürk kendi partisine muhalefet yapacak bir başka partinin kurulmasını neden istiyor? Açıklayınız.

3. Siyasi partiler ile demokrasi arasında nasıl bir ilişki vardır? Açıklayınız.

Etkinlik Zamanı

Aşağıdaki soruları fotoğraftan yararlanarak cevaplayınız.

1. Bu fotoğraf ne zaman ve nerede çekilmiş olabilir?

2. Bu fotoğrafa bir isim verseydiniz ismi ne olurdu?

3. Fotoğraf ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?

4. Bu fotoğraf Türk demokrasi tarihinde önemli bir olayı anlatmaktadır. Sizce bu olay nedir? Neden önemlidir?

5. Fotoğrafın konusu ile Atatürk'ün Türk demokrasisinin gelişimine katkısını nasıl ilişkilendirebilirsiniz?

ANAYASA'DAN GELEN GÜÇ

Haberî okuyunuz. Haberde "şefkat eli" ifadesi ile kastedilen kurum ve kuruluşların isimlerini altındaki boşluğa yazınız.

Yaşlı, Engelli ve Çocuklara Devletin Şefkat Eli Uzandı

Bakıma muhtaç ve kimsesiz yaşlılar, dezavantajlı çocuklar ile engelliler için bugüne kadar birçok önemli destek hayata geçirildi.

Genel ağı haberi, 14 Mayıs 2018 (Düzenlenmiştir.)

Devletler vatandaşların barışını, huzurunu, güvenliğini, refahını ve mutluluğunu sağlamak için çalışır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti de kurulduğu günden bugüne vatandaşlarına karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirmektedir. Devletimiz görev ve sorumluluklarını yasalarla yerine getirir. Bu yasaların temelini anayasa oluşturur. Anayasa, bir devletin dayandığı esasları gösteren temel kanundur. Bu temel kanun bütün kanunların üstündedir. Bu nedenle hiçbir kanun, anayasanın önüne geçemez ve anayasaya aykırı olamaz. Anayasada demokratik ilkeleri benimsemiş, insan haklarına ve özgürlüklere değer veren bir devletin ihtiyaç duyduğu uygulama ve düzenlemelere yer verilmiştir. İşte bu düzen ve uygulamalar içinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temel nitelikleri de yer almaktadır.

I. Devletin şekli

MADDE 1 – Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir.

II. Cumhuriyetin nitelikleri

MADDE 2 – Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir.

III. Devletin bütünlüğü, resmi dili, bayrağı, millî marşı ve başkenti

MADDE 3 – Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir.

Bayrağı, şekli kanununda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır.

Millî marşı "İstiklâl Marşı"dır.

Başkenti Ankara'dır.

IV. Değiştirilemeyecek hükümler

MADDE 4 – Anayasa'nın 1'inci maddesindeki devletin şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki hüküm ile 2'nci maddesindeki Cumhuriyetin nitelikleri ve 3'üncü maddesi hükümleri değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez.

? Anayasa'nın ilk üç maddesinin dördüncü madde ile koruma altına alınmasının sebebi nedir? Açıklayınız.

Anayasa'nın 5. maddesi ile devletin temel amaç ve görevleri belirtilerek Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan ilkelere hayata geçirilmiştir.

V. Devletin temel amaç ve görevleri

MADDE 5 – Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak; kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.

? Anayasa'nın 5. maddesindeki "insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır." ifadesi ne anlama gelmektedir? Açıklayınız.

Şimdi Anayasa'mızın 2 ve 5. maddelerindeki ifadelerin toplumsal hayattaki uygulamalarına dair örnekleri inceleyelim.

Türkiye Cumhuriyeti demokratik bir devlettir.

Ülkemizde demokrasinin gereği olarak vatandaşlar katılım ile seçme ve seçilme hakkını özgürce kullanabilmektedirler.

1 Kasım'da Seçime Katılım Oranı 7 Haziran'a Geçti

YSK Başkanı Sadı Güven'in verdiği bilgiye göre 1 Kasım milletvekili seçimine katılım oranı yüzde 85 olarak gerçekleşti. 56 milyon 949 bin seçmenden 48 milyon 537 bini oyunu kullandı.

Genel ağ haberi, 2 Kasım 2015

Türkiye Cumhuriyeti laik bir devlettir.

Türkiye'de devlet yönetimi din kurallarına dayanmaz, bireyler din ve vicdan özgürlüğüne sahiptir. Devlet vatandaşlarının ibadet etme haklarını korur.

Diyanet, 9 Bin 500 Sözleşmeli Personel Alacak

Diyanet İşleri Başkanlığı, cami, kuran kursu gibi yerlerde görevlendirmek üzere 9 bin 500 sözleşmeli personel alacak. Alınacak personel, lisans, ön lisans ve ortaöğretim mezunları arasından olacak.

Genel ağ haberi, 22 Haziran 2018

Türkiye Cumhuriyeti sosyal bir devlettir.

İnsan hak ve özgürlüklerine saygılı olmak, insanı doğuştan sahip olduğu imkanları geliştirmek ve korumak devletin görevidir.

Devlet, Aydın'da 82 Çocuğa Sahip Çıktı

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Aydın İl Müdürlüğüne 2016 yılı içerisinde 82 çocuk koruma altına alındı.

Genel ağ haberi, 24 Ocak 2017

Türkiye Cumhuriyeti bir hukuk devletidir.

Hukuk devletinde tüm vatandaşlar yasalar önünde eşittir. Vatandaşlar mahkemelerde haklarını arıyarak özgürdürler.

T.C. Adalet Bakanı, "Vatandaş Açtığı Davanın Karar Tarihini Bilecek"

T.C. Adalet Bakanlığı, davaların çabuk sonuçlanması ve vatandaşların mağdur edilmemesi için düzenleme yapıyor. Vatandaşın mağdur edilmemesi ve davaların hızla sonuçlandırılması sağlanacak.

Genel ağ haberi, 9 Mayıs 2018

T.C. Anayasası'ndaki hak ve özgürlüklerle ilgili daha fazla bilgi edinmek için www.anayasa.gov.tr genel ağ adresini ziyaret edebilirsiniz.

Aşağıdaki metinde Atatürk'ün eşitlik, seçme ve seçilme hakkı, katılım ve başkalarının fikirlerine saygı duyma gibi konularda nasıl duyarlı olduğu görülmektedir. Bu anlayış ile kurduğu Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin nitelikleri de demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletinde olması gerektiği gibidir.

Mustafa Kemal, 1934 yılında Türk kadınlarının seçme ve seçilme hakkına sahip olmalarından sonra nüfusu 16 milyon olan o günlerin Türkiye'sinde 40 kadın milletvekili adayı olmasını istedi. 1935'te seçimlerden sonra Meclise 18 kadın milletvekili girdi. Bu sayının nasıl 18'e indiğini Şükrü Kaya şöyle açıklıyor: "Atatürk, Büyük Millet Meclisine kadınların 40 milletvekili ile katılmalarını arzu ediyordu. Özel notu ile de bu arzusunu tekrarlıyordu. Biz, hükümet olarak sayıyı fazla bulduk. Daha dengeli bir rakamı tercih ettik. Atatürk'ün bir özelliği de hükümetlerin tercihlerine değer vermesiydi. İyi hatırlıyorum, bu tercihimizi kendisine hükümet adına arz ettiğimiz zaman üzüntüsü her hâlimden belli oluyordu. Fakat ısrar etmedi, hatta bir espri bile yaptı. "Gelecek seçimlerde kadınlardır, sayıları oranında Meclise girip kendi kabinelerini kurdularında bakalım sen bakan olabilecek misin?" dedi.

Gönül Bekay, *Günümüz Türk Kadınından Başarı Öyküleri*, s. 30

? Metinde cumhuriyetimizin hangi nitelikleri yer almaktadır? Açıklayınız.

Etkinlik Zamanı

Haberlerde sosyal devlet uygulamalarına ait örneklerle yer verilmiştir. Haberleri okuyunuz ve bu uygulamaların vatandaşlara katkılarını açıklayınız.

Genel Sağlık Sigortası Nedir?

Genel sağlık sigortası, kişilerin öncelikle sağlıklarının korunmasını, sağlık riskleri ile karşılaşmaları hâlinde ise oluşan harcamaların finansmanını sağlayan sigortayı ifade etmektedir.

Genel sağlık sigortası ile kişilerin ekonomik gücüne ve isteğine bakılmaz. Ortaya çıkacak hastalık riskine karşı, toplumun bütün fertlerinin sağlık hizmetlerinden eşit, ulaşılabilir ve etkin bir şekilde faydalanması sağlanır.

Genel ağı haberi, 2 Mayıs 2018 (Düzenlenmiştir.)

Cumhurbaşkanımızın Eşi "Okuma-Yazma Seferberliği" Başlattı

Cumhurbaşkanı ve eşinin destekleri, T.C. Millî Eğitim Bakanlığının koordinasyonu, televizyon programı sunucusu Müge A.nın öncülüğünde gerçekleştirilen "Okuma-Yazma Seferberliği" Ankara Yenimahalle Halk Eğitim Merkezinde, Cumhurbaşkanımızın eşinin de katıldığı törenle resmi olarak başladı.

Kampanyanın duyurusunun yapıldığı şubat ayı başından bu yana 275 bin kişi okuma yazma öğrenmek için başvurdu. 8 haftanın sonunda sertifika almaya hak kazanan kursiyerlere sertifikaları Cumhurbaşkanı ve eşinin de katılacağı bir törende Cumhurbaşkanlığı Külliyesinde verilecek.

6.12

Genel ağı haberi, 5 Mart 2018 (Düzenlenmiştir.)

Etkinlik Zamanı

Tabloda yer alan kurum ve kuruluşların görev ve sorumluluklarını ve bu kurum ve kuruluşlarla ilgili kavramları örnekte olduğu gibi yazınız.

Kurum ve kuruluşlar	Görev ve sorumlulukları	Kavramlar
	<ul style="list-style-type: none">• Yasa koymak, değiştirmek ve kaldırmak• Soruşturma karar vermek• Para bağlanmasına karar vermek• Genel ve özel af ilânına karar vermek	<ul style="list-style-type: none">• Yasa• Yasama• Oy• Egemenlik• Millî egemenlik

DAHA FAZLA DEMOKRASİ

Çevrenizde demokratik ilkelere uygun bulduğunuz 2 uygulama tespit edip bu uygulamaların hangi durumlarda demokratik olmayacağını aşağıya yazınız.

İnsanlık tarihinin hiçbir döneminde demokrasi günümüzde olduğu kadar yaygın ve güçlü olmamıştır. Vatandaşların egemenliği, temel hakların korunması, hükümetlerin karar alma süreçlerindeki şeffaflığı gibi ilkeleri önemseyen ülkeler, demokratik ülkeler olarak kabul edilmektedir. Ancak günümüzde bu ilkelerin uygulanmasında zaman zaman güçlükler yaşanmaktadır. Günümüzde bazı uygulamalar vardır ki demokrasi ile uyumlanmamaktadır. Bu uygulamalar ile insanın doğuştan gelen ve sonradan kazandığı hakların dikkate alınmadığı ortaya çıkar. Bu tür uygulamalar insan onurunu kırar. İnsanlar arasındaki barış ve güveni yok eder. Demokratik olmayan yani antidemokratik olan bu uygulamalar çoğu zaman aşağıdaki metinde olduğu gibi savunmasız insanları hedef alır.

... yerlerinden edilenler, hukuksal yardım alma imkânlarından yoksun olanlar, yardıma ihtiyaç duyduklarında dil engeliyle karşılaşanlar, kendi gruplarınca baskı altına alınanlar veya iki yaşam tarzı arasında sıkışıp kalanlar, engelli oldukları için toplumdan dışlanmış olanlar, her şeyini kaybetmiş ve yeniden başlayamayacak kadar kırılgan olanlar, yaşlılar, yabancı düşmanları tarafından hedef seçilen azınlıklar...

Nancy Flowers (Nensi Filoşvı), Pusulacık, s. 232

? Antidemokratik uygulamalardan daha başka hangi kişi ya da gruplar etkilenmektedir? Neden?

6.13

? Savaş nedeniyle vatanından edilen ve bir mülteci kampında yaşamına devam eden çocukların bu süreçte karşı karşıya kaldıkları insan hakları ihlalleri neler olabilir?

Antidemokratik uygulamalardan sadece önceki sayfada anlatılan kişi ya da gruplar değil, zaman zaman bizler de etkilenebiliriz. Örneğin ailemizde, okulumuzda ya da çevremizde bazı uygulamalar antidemokratik olabilir.

“Şiddet ortamı çocuğu suça sürüklüyor”

Mersin Barosu Silifke İlçe Temsilcisi Av. Gürhan Dolek, okul yönetimi ve öğrencilerin katılımıyla gerçekleştirilen eğitim çalışmasında, Mersin Barosu Çocuk Hakları Merkezi Silifke Temsilcisi Av. İslam Kurthan Açıkbaş, “Türk

Ceza Kanununda Suç Teşkil Eden Davranışlar” ve “Suç Sayılan Davranışların Hukuki Sonuçları” konularında yapmış olduğu sunum kapsamında öğrenciler bilgilendirilerek, suç işleme oranının düşürülmesi konusunda

Mersin Barosu ile Mersin İl Milli Eğitim Müdürlüğü arasında imzalanan protokol kapsamında; çocukların suç sayılan olumsuz davranışlardan kaçınmaları ve karşılaştıkları cezai neticelerden zarar görmelerinin önlenmesi amacıyla, Mersin Barosu Çocuk Hakları Merkezi tarafından öğrencilere yönelik düzenlenen eğitim çalışmaları Silifke Gevher Nesebi Anadolu Lisesi’nde yapıldı.

İlerideki yaratacağı şiddet ortamında yetişen çocukların suça sürüklendiğini ifade eden Av. İslam Kurthan Açıkbaş, “Ailelerin eğitsizliği ve aile içindeki şiddet, istismar, haber içeriklerinde, film ve dizilerde şiddet unsurlarının fazla yer alması, sokakta ve okulda şiddet olaylarının yaygınlaşması, çocuğu suça

sürüklemekte, suç işleme oranını artırmaktadır. Kısacası; çocuğu suça iten etkenler arasında, ailenin, çevrenin ve eğitimin önemli rolü vardır” diye konuştu. Çocukların interaktif olarak katıldığı eğitim çalışmasının sonunda okul yönetimi ve öğrenciler, Mersin Barosu’na ve Silifke İlçe temsilciliğine teşekkür etti. (Bülent)

6.14

Gazete haberi, 12 Mayıs 2018.

- ❓ Haber başlığındaki “şiddet ortamı” ifadesi ile anlatılmak istenenleri haber metninden tespit ediniz. Bu unsurların zararlarını tartışınız.
- ❓ Haberde Mersin Barosu Çocuk Hakları Merkezi’nin öğrencilere yönelik eğitim çalışmalarını yapmasının sebebi nedir?

38.262 Kişi “Mobbinge Uğruyorum!” Diyerek Bakanlığı Aradı

T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın 170 numaralı hattına 38 bin 262 kişi mobbinge uğradığına dair başvuru yaptı.

Mobbing ile Mücadele Derneği Genel Başkanı, başvuranların yüzde 81’inin özel sektör çalışanları olduğunu açıkladı. Genel Başkan, mobbingin yüzde 60’ının istifaya zorlama, görev yeri değişikliği, hakaret ve kötü muameleye maruz kalma şeklinde gerçekleştiğini belirtti.

Genel ağı haberi, 31 Ağustos 2017 (Düzenlenmiştir.)

- ❓ Haberde geçen mobbing durumlarının iş yerlerinde yaşanmaması için neler yapılabilir? Açıklayınız.

Kişilerin demokratik haklarının ihlal edildiği yerler arasında onların sıklıkla zaman geçirdikleri yerler başta gelmektedir. Bunlar bir çocuk için aile, oyun grupları, sınıf arkadaşları, okuldaki öğretmen ve yöneticilerin tutumları olabilir. Demokratik haklarını tam olarak kullanan bir çocuk, düşüncelerini rahatlıkla açar, kendisi ile ilgili konularda katılım gösterir. Okulda öğrenci temsilcisi aday olabilir ya da istediği aday için çalışmalar yapabilir. Yaşadığı mahalle ya da köyünde alınan kararlar hakkında görüşlerini söyleyebilir. Örneğin, bir park yapımında belediye başkanına parktan beklentilerini yazılı veya sözlü olarak iletebilir.

Etkinlik Zamanı

Aşağıdaki metni okuyup soruları cevaplayınız.

Bir ilçede ortaokullar arası futbol turnuvası düzenlenmiştir. Turnuvanın final maçında maç hakem tarafından bitime 10 dakika kala iptal edilmiştir. Maçın iptal edilmesine dair izleyiciler, oyuncular ve okul yöneticileri tarafından birçok yorum yapılmıştır. Bu yorumlar, oyuncuların maç içindeki tutumları, hakemin kararları ve okul yöneticilerinin hakem kararlarına itirazı başlıkları altında toplanabilir.

1. Bu üç ana başlık altında toplanan tutum ve davranışlar neler olabilir? Bu tutum ve davranışları antidemokratik bulup bulmadığınızı belirtiniz.

Oyuncuların maç içindeki tutum ve davranışları: _____

Hakemin kararları: _____

Okul yöneticilerinin hakem kararlarına itirazı: _____

2. Maçın sorunsuz ve kurallara uygun olarak bitirilebilmesi için oyunculara, hakeme ve yöneticilere düşen görev ve sorumlulukların neler olduğunu yazınız.

Oyunculara düşen görev ve sorumluluklar: _____

Hakeme düşen görev ve sorumluluklar: _____

Okul yöneticilerine düşen görev ve sorumluluklar: _____

Etkinlik Zamanı

Görseli inceleyiniz. Görselde verilmek istenen mesajı bırakılan boşluklara yazınız.

Ben kararımı
verdim, bu çocuk fen
lisesine gidecek!

Hayır, Anadolu
lisesine gidecek!

Etkinlik Zamanı

Ailenizdeki demokratik uygulamalar ile ilgili aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Ailenizde hangi kararların sizin de görüşlerinize başvurularak alınmasını istersiniz? Neden?

2. Aile içinde sizi de ilgilendiren konularda görüşünüzün alınmaması demokratik bir uygulama mıdır? Neden?

3. Kendinizi çoğu meselede demokratik davranan birisi olarak tanımlayabilir misiniz? Neden?

4. Aile içinde demokratik ilkelere önem vermek ve bunlara uymak önemli midir? Neden?

NELER YAPTIM? NELER ÖĞRENDİM?

Ünitenin işleniş sürecinde göstermiş olduğunuz performansı size uygun yüz ifadesinin bulunduğu kutuya "X" işareti koyarak belirtiniz.

Ölçütler	 Katılıyorum	 Kararsızım	 Katılmıyorum
1. Geçmişten günümüze demokrasinin gelişimi hakkında açıklamalar yaptım.			
2. Demokratik uygulamalara örnekler verdim.			
3. Atatürk'ün Türk demokrasisine katkısını açıkladım.			
4. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temel nitelikleri ile toplumsal hayattaki uygulamalarını ilişkilendirdim.			
5. Antidemokratik uygulamaları ve bu uygulamaların getirdiği sorunları güncel olaylar üzerinden analiz ettim.			
6. Anlayamadığım konu ya da konular hakkında farklı kaynaklardan bilgi edindim.			
7. Dersin işleniş sürecinde anlayamadığım yerler hakkında öğretmenimden ve arkadaşlarımdan yardım aldım.			
8. Dersle hazırlıklı geldim.			
9. Konuyla ilgili sınıfta gerçekleşen konuşmalara ya da tartışmalara katıldım.			

Aşağıdaki soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı öğretmeninizle ve arkadaşlarınızla paylaşınız.

En çok hangi konudan ya da etkinlikten hoşlandınız? Neden?

Anlamakta zorlandığınız konu ya da konular hangileridir?

Tekrar incelemek istediğiniz etkinlik veya konu var mı? Neden?

Bu ünitenin işlenişinde başarılı olduğunuzu düşünüyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

Başarınızı arttırmak için ne yapmayı planlıyorsunuz?

ÖĞRENDİKLERİMİ DEĞERLENDİRİYORUM

A. Cümlelerde belirtilen yargıların doğru mu yoksa yanlış mı olduğunu cümlelerin başındaki kutulara "D" ya da "Y" yazarak belirtiniz. Yanlış olduğunu düşündüğünüz yargıların doğrularını cümlelerin altlarındaki boşluklara yazınız.

(....) 1. Kurultay, Türk tarihindeki demokratik uygulamalara örnek verilebilecek bir kurumdur.

(....) 2. Türk tarihindeki ilk anayasa Türkiye Cumhuriyeti Devleti zamanında hazırlanmış ve uygulanmıştır.

(....) 3. Atatürk, çok partili hayatı demokrasinin bir parçası olarak görmektedir.

(....) 4. Yardıma ihtiyacı olan vatandaşlara devletin yardım etmesi Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temel nitelikleri ile örtüşmektedir.

(....) 5. Sınıf başkanının öğretmen tarafından seçilmesi demokratik bir uygulamadır.

B. Aşağıdaki cümleleri kutucukta verilenleri kullanarak doğru olarak tamamlayınız.

Serbest Cumhuriyet Fırkası, çoğulculuk, antidemokratik, medya, Atina, sosyal devlet

6. Tarihte bilinen ilk demokratik yönetim _____ şehir devletinde görülmüştür.

7. _____ demokrasinin temel ilkelerindendir.

8. Mustafa Kemal, çok partili hayata geçilmesi için _____ adında bir partinin kurulmasını desteklemiştir.

9. Devletimizin kimsesizlere, yaşlılara, fakirlere destek olması _____ anlayışına bir örnektir.

10. Demokratik değerlere ve demokrasinin ilkelerine uymayan _____ uygulamalar insan haklarının ihlaline de neden olur.

C. Aşağıdaki I. grubu II. grup ile örnekteki gibi eşleştiriniz.

11.

I. grup

- a Osmanlı Devleti
- b İlk Türk Devletleri
- c Türkiye Cumhuriyeti
- ç Eski Yunan şehir devletleri

II. grup

- 1. ☐ Doğrudan demokrasi
- 2. ☐ TBMM
- 3. ☐ Kurultay
- 4. ☒ Divan-ı Hümayun
- 5. ☐ Magna Carta Libertatum

Ç. Doğru cevabın bulunduğu seçeneği işaretleyiniz.

12. • Müslüman ve Yahudi topluluklar barış içerisinde yaşayacaklardır.
- Şehrin dışından gelen saldırılarda birlik olunacak ve şehir savunması birlikte yapılacaktır.
 - Yahudiler dinlerinde serbest olacaktır.
 - Her topluluk kendine ait bölgeden sorumlu olacaktır.

Medine Sözleşmesinin maddelerine göre Hz. Muhammed'in yönetim anlayışı ile ilgili hangisi doğrudur?

- A) Tek başına karar alıp uygulamıştır.
- B) Yalnızca Müslümanların çıkarlarını korumuştur.
- C) İnsan haklarına değer vermiştir.
- D) Başkalarının sorumluluğunu üzerine almıştır.

13. Aşağıdaki seçeneklerin hangisinde Türk tarihindeki demokratik gelişmelerden birine yer verilmiştir?

- A) İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi
- B) Tanzimat Fermanı
- C) Magna Carta Libertatum
- D) Hammurabi Kanunları

14. Mustafa Kemal Atatürk: "Memlekette muhalif bir fırka teşkil etmek lazımdır. Böyle bir fırka vücuda gelirse Mecliste tartışma daha serbest olur."

Osman Okyar, Mehmet Seyitdanlıoğlu, Fethi Okyar'ın Anıları, s. 96 (Düzenlenmiştir.)

Atatürk'ün sözüne göre hangi seçenekte verilen bilgi doğrudur?

- A) Atatürk, çok partili hayata geçilmesini arzu etmektedir.
- B) Atatürk, iktidar partisinin daha da etkili olmasını istemektedir.
- C) Atatürk, yeni bir parti kurmak ve partinin başkanı olmak istemektedir.
- D) Atatürk, Türkiye Büyük Millet Meclisini kapatmak istemektedir.

15. Aşağıdakilerden hangisi sosyal devletin amaçlarından biri değildir?

- A) Adil olma
- B) Ekonomik koşulları iyileştirme
- C) Huzur ve güvenliği sağlama
- D) Ücretli sağlık hizmeti verme

16. Aşağıdaki seçeneklerin hangisinde antidemokratik uygulama söz konusudur?

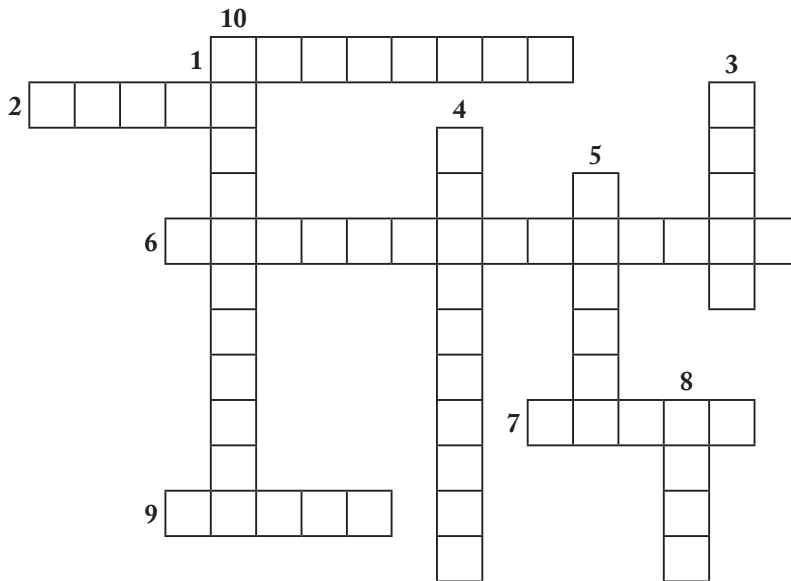
- A) Ailem benimle ilgili aldığı kararlarda görüşümü alır.
- B) Kardeşime karşı anlayışlı olurum.
- C) Sınıftaki ön sıraya oturma hakkı sadece benimdir.
- D) Okul başkanlığını oy kullanarak belirleriz.

D. Aşağıdaki soruların cevaplarını defterinize yazınız.

17. Antidemokratik uygulama ne demektir? Örneklerle açıklayınız.
18. TBMM ile demokratik ilkeler arasındaki ilişkiyi örneklerle açıklayınız.
19. Atatürk'ün yönetim anlayışı demokratik midir? Neden?
20. Devletimizin kimsesiz çocuklara sahip çıkması onun hangi özelliğinin bir sonucudur? Neden?

E. Aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

1. İlk Türk devletlerindeki demokratik nitelik taşıyan meclis.
2. Demokrasinin ilk uygulandığı şehir.
3. Demokrasinin temel ilkelerinden biri.
4. Ülkemizin yönetim biçimi.
5. İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'nin ortaya çıktığı ülke.
6. Demokrasiye aykırı olan.
7. Atatürk'ün çok partili hayata geçiş için açılmasını istediği siyasal kuruluşlar.
8. Ülkemizde yasa çıkarılan yerin kısa adı.
9. Osmanlı Devleti'nde devleti yönetenlerin karar aldığı yer.
10. İlk Türk anayasası.

7. ÜNİTE

ÜLKELER ARASI KÖPRÜLER

KONULAR

- ▶ Yurtta Barış, Dünyada Barış
- ▶ Biz de Varız
- ▶ Biz Konuksever Bir Milletiz
- ▶ Dünyayı Biz Kurtaracağız

ÜNİTEYİ TAMAMLADIĞINIZDA

- Türkiye'nin üyesi olduğu kuruluşları tanıyarak bunlara örnekler verebileceksiniz.
- Türkiye'nin ilişkide bulunduğu ekonomik bölge ve kuruluşları tanıyabileceksiniz.
- Çeşitli kültürlerle yönelik kalıp yargıları öğrenerek bunları sorgulayabileceksiniz.
- Dünyanın ve insanlığın geleceğini tehdit eden küresel sorunları öğrenebileceksiniz.
- Arkadaşlarınızla birlikte fikir alışverişi yaparak küresel sorunlara çözüm önerilerinde bulunabileceksiniz.

7.1

YURTTA BARIŞ, DÜNYADA BARIŞ

Sizce dünyanın en önemli sorunları nelerdir?

Devletler insanlara benzer. Onlar da insanlar gibi kendi aralarında bazı anlaşmazlıklara düşüp sorun yaşar. Bu sorunlar kimi zaman savaşa sebep olur, kimi zaman da barış ve uzlaşma yoluyla çözülür. Hızlı değişimlerin olduğu bir çağda yaşıyoruz. Bu nedenle devletler değişime uyum sağlayabilecek barışa, refaha ve istikrara katkı sağlayacak şekilde sorunlara çözüm aramalıdır. Türkiye, köklü bir devlet ve demokrasi geleneğine sahip, barış odaklı ve ilkel bir ülkedir. Ülkemiz dış politikasını, Mustafa Kemal Atatürk tarafından belirlenen "Yurtta barış, dünyada barış." ilkesi doğrultusunda yürütmektedir. Türkiye, dünyayı etkileyen birçok soruna çözüm bulma çabalarına etkin olarak katkıda bulunmaktadır. Bölgesinde ve dünyada söz sahibi olma iddiasını her zaman taşıyan Türkiye, geçmişten günümüze birçok uluslararası kuruluşu, üye olarak ve üyelik sorumluluklarını yerine getirerek destek vermektedir. İşte bu kuruluşlardan bazıları:

7.2

KUZEY ATLANTİK ANLAŞMASI ÖRGÜTÜ (NATO)

2. Dünya Savaşı'ndan sonra 1949 yılında kurulmuştur. Üye sayısı günümüzde 28 olan NATO'ya Türkiye 1952 yılında kabul edilmiştir. NATO'nun asli görevi, üye ülkelerin özgürlük ve güvenliklerini korumaktır. Ülkemiz, NATO bünyesinde, askerlerini Avrupa dışında ilk olarak Afganistan'a, sonra Libya'ya göndererek dünya barışına katkıda bulunmuştur.

7.3

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER (BM)

Birleşmiş Milletler, Türkiye'nin üyesi olduğu bir kuruluştur. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra barış ve güvenliği sağlamak, ülkeler arasında dostane ilişkiler kurmak, ekonomik ve sosyal iş birliği sağlamak amaçlarıyla 1945 yılında kurulmuştur. 2018 yılı itibarıyla 192 üyesi bulunan Birleşmiş Milletlerin Amerika'daki merkezi New York'ta (Niv York), Avrupa'daki merkezi ise Cenevre'dedir. Birleşmiş Milletler çatısı altında farklı amaçlarla kurulmuş ve farklı alanlarda çalışmalar yapan kuruluşlar vardır.

NATO'nun Yeni Askeri Revizyonu Türkiye'yi Vazgeçilmez Kılıyor

2018 Temmuz NATO zirvesinde NATO Hazırlık Girişimi projesinin hayata geçirilme kararı, Türkiye'yi askeri yeteneklerinden dolayı vazgeçilmez kılıyor. Zira, Türkiye için, Çok Yüksek Hazırlıklı Müşterek Görev Kuvvetinin komutasının 2021 yılında devralınması, Irak'taki eğitim misyonuna üst düzeyde katılmak gibi önemli fırsatlar söz konusu... Gerek zirvedeki toplantılar, gerekse yapılan yayınlarda öne çıkan değerlendirmeler, Türkiye'nin, Suriye'den kaynaklanan mülteci akımı, çeşitli tehditlere karşı geliştirilen mukabele gibi hususlarda vazgeçilmez olduğunu ortaya koyuyor.

7.4

Genel ağı haberi, 17 Temmuz 2018 (Düzenlenmiştir.)

Birleşmiş Milletlere bağlı kuruluşlardan bazıları şunlardır:

UNESCO (BM Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü): Eğitim, bilim, kültür ve haberleşme alanlarında uluslararası iş birliği sağlamak amacıyla kurulmuştur. Dünyada okuryazar oranını yükseltmek, önemli sanat olaylarını desteklemek ve kültür varlıklarını korumak da görevleri arasındadır. Kapadokya ve Göreme Milli Parkı, İstanbul'daki tarihi yerler, Divriği Ulu Camii ve Darülfünası, Hitit başkenti Hattuşaş, Nemrut Dağı, Pamukkale, Kars-tos-Letoon antik şehri, Safranbolu tarihi şehri ve Truva antik kenti UNESCO'nun Türkiye'deki Dünya Kültür Mirası olarak saydığı yerler arasındadır.

WHO (Dünya Sağlık Örgütü): Uluslararası düzeyde sağlık alanında çalışma yapmak ve hastalıklarla mücadele etmek amacıyla kurulmuştur.

WB (BM Dünya Bankası): Üyelerine uzun, kısa vadeli bazen de karşılıksız kredi vermektedir.

UNICEF (BM Çocuk Yardım Fonu): Dünyadaki bütün çocukların güvenlik, sağlık, eğitim gibi her türlü haldardan yararlanmalarını sağlamak ve bu haklarını korumak ve onları kollamak amacıyla kurulmuştur.

UNICEF'ten 720 Bin Arakanlı Çocuk İçin Acil Çağrı

UNICEF tarafından yayımlanan raporda, gerek Myanmar'da şiddet gören ve evlerinden edilen gerekse Bangladeş'te kalabalık kamplarda bulunan yaklaşık 720 bin Arakanlı çocuğun temel ihtiyaçlarının giderilmesi için uluslararası topluma "acil çaba" gösterilmesi çağrısı yapıldı. Müslümanların rahat hareket edebilmesi, sağlık hizmetlerinden, eğitimden ve tarımsal faaliyetlerden yararlanması gerektiğini vurguladı.

Genel ağı haberi, 23 Şubat 2018 (Düzenlenmiştir.)

7.5

Arakanlı çocuklar temel ihtiyaçlarından yoksunlar.

WTO (BM Dünya Ticaret Örgütü): Ülkelerin ticaret yasalarını uluslararası çerçevede geliştirmek ve ticari ilişkilerin düzenlenmesini sağlamak amacıyla kurulmuştur.

FAO (BM Gıda ve Tarım Örgütü): Açlığa karşı ortaya çıkan tehlikeleri ortadan kaldırmak amacıyla kurulmuştur.

FAO: Afrika'nın Çeşitli Bölgelerinde Gıda Güvenliği Riski Yükseliyor

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), gıda güvenliğine ilişkin acil durumların artacağı uyarısında bulundu. 2017 yılı itibarıyla 37 ülke için dış yardıma ihtiyaç duyuyor. Bu ülkelerden birçoğu Afrika'da yer alıyor. Tarımsal üretimin artması beklenirken uzayan çatışmalar ve karışıklıklar açlığı artırıyor. Güney Sudan'da katkık ilan edilirken Nijerya'nın kuzeyi, Somali ve Yemen'de de gıda güvenliğinden endişe ediliyor.

Genel ağı haberi, 2 Mart 2018 (Düzenlenmiştir.)

7.6

UNHCR (BM Mülteciler Yüksek Komiserliği): Mültecilerin ülkelerine dönmelerine yardımcı olmak amacıyla kurulmuştur.

UNEP (BM Çevre Programı): Çevrenin küresel düzeyde sürekli gözden geçirilmesini, çevre sorunlarına uluslararası toplumun dikkatini çekilmesini ve uluslararası ve ulusal çevre politika ve hukukunun gelişiminin sağlanmasını amaçlamaktadır.

? Birleşmiş Milletlere bağlı başka hangi kuruluşlar vardır? Araştırınız.

Etkinlik Zamanı

BM'ye bağlı kuruluşların kuruluş amaçlarından hareketle dünya genelinde hangi sorunlar olduğunu söyleyebilirsiniz? Maddeler halinde yazınız.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

Uluslararası kuruluşlara üye ülkeler iş birliği içinde daha güzel bir dünyanın inşası için çalışmalarını sürdürmektedir. Türkiye'nin üyesi olduğu diğer bazı uluslararası kuruluşlar şunlardır:

7.7

TÜRK DİLİ KONUŞAN ÜLKELER İŞBİRLİĞİ KONSEYİ (TÜRK KONSEYİ)

Türk dünyasının tarihi ve kültürel birikimlerinden en geniş şekilde yararlanılmak suretiyle Türk dili konuşan ülkeler arasındaki çok taraflı iş birliğinin geliştirilmesi amacıyla 2009 yılında İstanbul'da kurulmuştur. Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye kurucu üyedir.

Modern İpek Yolu Ortak Turu Başlıyor

Kazakistan'ın başkenti Astana'da düzenlenen Türk Konseyi Turizm Çalışma Grubu 13. Toplantısına Kazakistan, Kırgızistan, Azerbaycan ve Türkiye'den yetkililer katıldı.

Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi Genel Sekreter Yardımcısı, Modern İpek Yolu ortak tur paketinin satışa çıktığını ve ilk turun Kırgızistan'da Dünya Göçebe Oyunları çerçevesinde 31 Ağustos-6 Eylül tarihlerinde gerçekleşeceğini bildirdi.

Toplantıda Modern İpek Yolu Ortak Tur Paketi Projesinin tanıtım stratejisi, Türk Konseyine üye ülkelerin Özbekistan, Türkmenistan ve Çin ile turizm alanındaki ilişkilerini geliştirmesi, Türk cumhuriyetleri arasında vize kolaylığının sağlanması ve Birleşmiş Milletler (BM) Dünya Turizm Örgütüyle ilişkilerin pekiştirilmesi konuları tartışıldı.

Gelecek yıllarda Orta Asya'nın dünya kültür turizminde ciddi bir yer alacağına inandığını altını çizen Genel Sekreter Yardımcısı, "Ortak turizm projeleriyle ülkelerimizin zengin mirasını dünya turizm piyasasına kazandırırken ülkelerimiz arasındaki dostluk ve kardeşliği de temin etmiş olacağız." dedi.

Genel ağı haberi, 7 Ağustos 2018 (Düzenlenmiştir.)

7.8

7.9

AVRUPA VE AKDENİZ BİTKİ SAĞLIĞINI KORUMA ÖRGÜTÜ (EPPO)

Kuruluş, özellikle Avrupa'daki ve Akdeniz bölgesindeki bitkileri korumak ve her türlü zararlı unsuru ve hastalığı engellemek amacıyla çalışmalar yapmaktadır.

? Uluslararası kuruluşlara üye olmanın ülkemiz için faydaları nelerdir?

AVRUPA KONSEYİ (AK)

Konseyin amaçları, insan haklarına, demokrasiyi korumak ve güçlendirmek, azınlıklar, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı, sosyal dışlanma, uyuşturucu madde ve çevre sorunlarına çözüm aramaktır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Avrupa Konseyine bağlıdır.

7.10

Türkiye'den Avrupa Konseyi'ne Büyük Katkı

Türkiye, demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü alanlarında Avrupa'nın en geniş coğrafyasını temsil eden ve kurucu üyeleri arasında yer aldığı Avrupa Konseyi bütçesine en fazla katkıda bulunan ülkeler olan Almanya, İngiltere, İtalya, Fransa ve Rusya arasına girmek üzere bu yılın ocak ayında bir girişim başlattı.

Türkiye'nin Avrupa Konseyi bütçesine katkısının artmasının, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi bütçesine olumlu yansımaları olacaktır. Demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü ilkelerinin Avrupa kıtası ve ötesinde geliştirilmesine ve güçlendirilmesine yönelik faaliyetlerine daha etkin katkılarda bulunulmasına imkân vereceği vurgulandı.

7.11

Genel ağ haberi, 13 Mayıs 2015 (Düzenlenmiştir.)

- ❓ Uluslararası kuruluşların kuruluş amaçlarını gerçekleştirebilmeleri için üye ülkeler neler yapmalıdırlar?
- ❓ Ülkemizin üye olduğu uluslararası kuruluşlardaki çalışmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Etkinlik Zamanı

I. grupta yer alan ifadelerle, II. grupta yer alan kuruluş adlarını eşleştiriniz. I. gruptaki ifadelerden bazıları birden fazla kuruluş adıyla eşleşebilir.

I.

1. Açlık
2. Çevre kirliliği
3. Bitki sağlığını koruma
4. Savaşların önlenmesi
5. Çocukların eğitimi
6. Hastalıklarda mücadele
7. İnsan hakları ve demokrasi
8. Çocukların güvenliği
9. Kültürel iş birliği
10. Yabancı düşmanlığı
11. Askeri iş birliği
12. İşsizliği önleme
13. Fakirlik

II.

- a WHO
- b BM
- c AK
- ç NATO
- d EPPO
- e FAO
- f UNEP
- g UNICEF
- h UNESCO
- ı TÜRKSOY

BİZ DE VARIZ

Ülkemizin ekonomi ile ilgili uluslararası kuruluşlara üye olmasının faydaları nelerdir?

Her ülke sahip olduğu kaynaklar doğrultusunda üretim yapar. Ürettiklerini başka ülkelere satmak için pazar arayışına girer. sattıklarından kazandığı parayla ülkesinde üretilmeyen ürünleri satın alır. Böylece ülkeler arası ekonomik faaliyetler gelişir. Bu faaliyetleri geliştirmek ve düzenlemek amacıyla çeşitli küresel ve bölgesel kuruluşlar kurulmuştur.

Günümüzde küresel ekonomik faaliyetlerin gelişmiş ülkelere doğru kaydığı görülmektedir. Aynı zamanda Batı ülkelerinden Doğu ülkelerine doğru yönelme de gözlemlenmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin güçlenen ekonomileri, küresel ve bölgesel ekonomik kuruluşların ortaya çıkmasını zorunlu kalmıştır. Ülkemiz, komşu bölgelerde ve dünya genelinde küresel sorunların çözümüne ve ekonomik kalkınmaya katkı sağlamak amacıyla bu amacı gerçekleştirmek için ülkemiz, uluslararası kuruluşların kurulmasını desteklerken ulusal çıkarlarını da gözeterek faaliyetlere katılmaktadır. Şimdi ülkemizin üye olduğu uluslararası ekonomik bölgeler ve kuruluşlardan bazılarını tanıyalım.

7.12

G20 ÜLKELERİ

Küresel ekonomi ve mali sistemin daha fazla geliştirilmesini sağlamak ve küresel krizlere karşı önlem almak amacıyla kurulmuştur. Dünyanın en büyük 20 ekonomisini oluşturan G20 üyesi ülkelerin devlet ve hükümet başkanlarının katıldığı yıllık olağan toplantıların onuncusu 2015'te Türkiye'de yapılmıştır.

Etkinlik Zamanı

Aşağıdaki soruyu cevaplayınız.

Dünyanın en büyük 20 ekonomisi içinde hangi ülkeler vardır? Önce tahmin ediniz, sonra tahminlerinizin doğruluğunu araştırarak G20 ülkelerinin adlarını aşağıya yazınız.

7.13

GELİŞEN SEKİZ ÜLKE (D - 8) EKONOMİK İŞBİRLİĞİ ÖRGÜTÜ

Gelişen Sekiz Ülke Ekonomik İşbirliği Örgütü, Türkiye, İran, Pakistan, Bangladeş, Malezya, Endonezya, Mısır ve Nijerya tarafından kurulmuştur. D-8 üyesi ülkelerin hepsi aynı zamanda İslam İşbirliği Teşkilatı üyesidirler. Ülkelerin önemli işbirliği alanları; kırsal kalkınma, ticaret, insan kaynakları gelişimi, sanayi, iletişim ve bilgi, maliye, bankacılık, enerji, tarım ve sağlık olarak belirlenmiştir. Üye ülkelerle işbirliğimizi derinleştirme ve Teşkilatı daha verimli bir yapıya kavuşturma yönündeki çalışmalar devam etmektedir.

Sizce ülkeler arası ekonomik işbirliğini arttırmak için kurulan kuruluşlara üye olan bir ülkenin bu durumdan kazancı neler olabilir? Açıklayınız.

Etkinlik Zamanı

Aşağıdaki haberi okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Türkiye D-8 Ülkelerine Örnek Oluyor

Gelişen Sekiz Ülke (D-8) Ekonomik İşbirliği Örgütü Genel Sekreteri, Türkiye'nin tüm sektörlerde gerçekleştirdiği eğitim programlarıyla D-8 üyeleriyle çok farklı alanlardaki uzmanlık ve deneyimlerini paylaştığını örgütün Türkiye'den "öğrenecek çok şeyi olduğunu" ifade etti. "Türkiye'nin dönem başkanı olarak gelecek iki yılda yapacağı katkılar fevkalade önemlidir. Ancak Türkiye'nin D-8'deki rolü yalnızca bununla sınırlı değildir. Türkiye, hâlen D-8'in yıllık bütçesine en fazla katkı sağlayan ülkelerdendir.

Genel ağ haberi, 22 Ocak 2018 (Düzenlenmiştir.)

1. Örgüt'ün Türkiye'den "öğrenecek çok şeyi olduğu" ifadesinden ne anlıyorsunuz?

2. Türkiye'nin D-8'deki rolü ve kuruluşu katkuları nelerdir?

? D-8 ülkelerinin aynı zamanda İslam İşbirliği Teşkilatı üyesi olmaları, aralarındaki hangi ortak noktaya işaret etmektedir?

7.14

İKTİSADİ İŞBİRLİĞİ VE GELİŞME TEŞKİLATI (OECD)

OECD'nin amacı, üye 36 ülkenin ekonomik, sosyal sorunlarını çözmek, ekonomik büyüme, mali istikrar, ticaret, yatırım, teknoloji, yenilik, girişimcilik ve kalkınma alanlarında iş birliği yoluyla refahı sağlamaktır. Yoksullukla mücadele konularında hükümetlere yardımcı olmaktır. Ayrıca herkese iş ve sosyal eşitlik ile etkin bir yönetim gerçekleştirmek, yeni gelişme ve sorunları anlamak ve bunlara çözüm üretmek konularında üye ülkelere tavsiyelerde bulunmaktadır.

? Uluslararası ve bölgesel birçok kuruluşun ortak faaliyetler yürütmesinin nedenleri nelerdir?

7.15

ASYA İŞBİRLİĞİ DİYALOGU (ACD)

ACD'nin temel amacı, üye ülkelerin ortak kalkınma varlıklarının hayata geçirilmesi için diğer kuruluşları tamamlayıcı nitelikte faaliyet göstermektir. Enerji, iletişim, tarım, turizm, eğitim, afet yönetimi gibi birçok alanda projeler hazırlayan ACD, 2002 yılında kurulmuştur. Ülkemiz ACD'ye 2013 yılında üye olmuştur.

KARADENİZ EKONOMİK İŞBİRLİĞİ TEŞKİLATI (BSEC)

Türkiye, İran ve Pakistan tarafından kurulmuştur. Üye ülkelerin kalkınmalarına katkıda bulunmak, BSEC bölgesi içindeki ticari engelleri kaldırmak, bölge içi ticareti geliştirmek ve BSEC bölgesinin küresel pazarlarla bütünleşmesini teşvik etmek, üye ülkeler arasındaki kültürel ve tarihi bağları güçlendirmek başlıca amaçlarıdır.

BSEC Doğu ile Batı'yı Birbirine Bağlıyor

İstanbul'da bir özel üniversitedeki toplantıda Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (BSEC) tüm yönleriyle masaya yatırıldı. Konuşmacı BSEC Genel Sekreteri Büyükelçi Michael Christides (Maykal Kristides), BSEC'nin kuruluşu, gelişimi ve misyonu hakkında bilgi verdikten sonra "BSEC'nin Doğu ile Batı arasında köprü olmakta ve 25 yıldır hizmet vermektedir. Bölgede ekonomik iş birliğini teşvik eden BSEC'nin başkanlığını 2017'nin ilk yarısında Türkiye alacak. BSEC'nin Batı ve Doğu'yu bir araya getirme amaçlı bir rol üstlenmesini ve daha yakın iş birliğinin sağlanmasını amaçlıyoruz. Teşkilatın kuruluş fikri eski başbakan Turgut Özal döneminde Türkiye'den çıkmıştır. Teşkilatın uluslararası sekreterliği Türkiye'de bulunduğu için genel merkez olarak Türkiye'yi görüyoruz." diyerek sözlerini tamamladı.

Genel ağ haberi, 6 Ocak 2017 (Düzenlenmiştir.)

AVRUPA KAFKASYA ASYA ULAŞTIRMA KORİDORU (TRACECA)

TRACECA'nın amacı, Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerini Kafkasya ve Karadeniz üzerinden Avrupa'ya bağlamaktır. Bu koridorun olduğu noktada yer alan ülkemizin ekonomisinde ulaştırma sektörü bu nedenle önemli bir yer tutar.

TRACECA Koridoru İçin Kesintisiz ve Güvenilir Demir Yolu Taşıma Köprüsü

Bakü-Tiflis-Kars Demir Yolu, TRACECA'nın uluslararası bir parçası hâline gelen Güney Kafkasya üzerinden Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye'yi doğrudan birbirine bağlayan bölgesel bir demir yolu bağlantısıdır. Bakü-Tiflis-Kars Demir Yolu, Türkiye üzerinden kesintisiz ve güvenilir demir yolu ulaşımı sağlamaktadır. Bu demir yolu hattı, Çin ve Avrupa arasında bir araya gelen yeni İpek Yolu ticaret ve ulaştırma koridorları ağına güney yolunun önemli bir parçası olarak tasarlanmıştır. Hattın ilk aşamada bir milyon yolcu ve 6,5 milyon ton yük taşınması bekleniyor. Kapasite daha sonra 3 milyon yolcu ve 17 milyon ton kargoya ulaşacak.

Bakü-Tiflis-Kars Demir Yolu, aynı zamanda Avrupa Birliği ülkelerinin ve bir dizi Akdeniz ülkesinin demir yolu ağına erişim sağlayacaktır. Bu rotayla başta petrol ve petrol ürünleri olmak üzere Orta Asya'dan gelen ürünler, Türkiye'nin Akdeniz limanlarına, oradan da dünya pazarlarına taşınacaktır.

7.18

Genel ağ haberi, 31 Ekim 2017 (Düzenlenmiştir.)

? Sayfadaki genel ağ haberlerini inceleyiniz. Haberlere göre ülkemizin bölgesel ekonomik kuruluşlardaki rolü hakkında neler söyleyebilirsiniz?

7.19

AVRUPA BİRLİĞİ

Avrupa Birliği (AB) Avrupa devletlerinin aralarındaki iş birliğini geliştirmek amacıyla kurulmuştur. AB ile ülkemiz arasında 1963 yılında imzalanan Ortaklık Anlaşması'yla üyelik temelleri atılmıştır. Ülkemizin tam üyelik çalışmaları halen devam etmektedir. 28 ülkeden oluşan Avrupa Birliği (AB), dünya üzerindeki en büyük siyasi ve ekonomik örgütlenmedir. Üye ülkelerin nüfusu dünya nüfusunun yaklaşık %7'sini oluşturmalarına rağmen AB, dünyanın en büyük ekonomileri arasında yer almaktadır. Çok çeşitli ve geniş pazar yapısı, gelişmiş alt yapı imkânları, tüm üye ülkelerde uygulanan teknik standartlar, sağlık ve bitki sağlığı önlemleri ve ticaret hacmi ile AB, ülkemiz açısından çok önemli bir pazardır. 1 Ocak 1996 tarihinde Gümrük Birliği anlaşması ile birlikte Türkiye ve AB arasında büyük hız kazanan ticaret, 2017 yılında 159 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. AB, ülkemizin en önemli ticaret ortağı olmayı sürdürmektedir.

? Türkiye'nin AB'ye üyeliğinin ülkemize ve AB'ye neler kazandıracığını düşünüyorsunuz?

Türkiye'nin üye olduğu ekonomik bölgeler ve kuruluşlar hakkında daha fazla bilgi edinmek için T.C. Dışişleri Bakanlığının www.mfa.gov.tr genel ağ adresini ziyaret edebilirsiniz.

Etkinlik Zamanı

Türkiye'nin üye olduğu ekonomik kuruluşlardan bazıları hakkında bilgi edindiniz. Edindiğiniz bilgilerden yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Türkiye'nin üye olduğu kuruluşların ortak amaçları nedir?

2. Türkiye'nin üye olduğu ekonomik kuruluşlardan hangileri küresel kuruluştur?

3. Türkiye'nin üye olduğu ekonomik kuruluşlardan hangileri bölgesel kuruluştur?

4. Bu kuruluşlardan hangilerinin üye ülkeler arası ekonomik ilişkilerin dışında başka amaçları vardır? Bu amaçlar nelerdir?

5. Küresel ve bölgesel ekonomik kuruluşların kuruluş amaçlarını göz önünde bulundurduğunuzda bunların dünyadaki sorunların çözümüne katkıları konusunda neler söylenebilir?

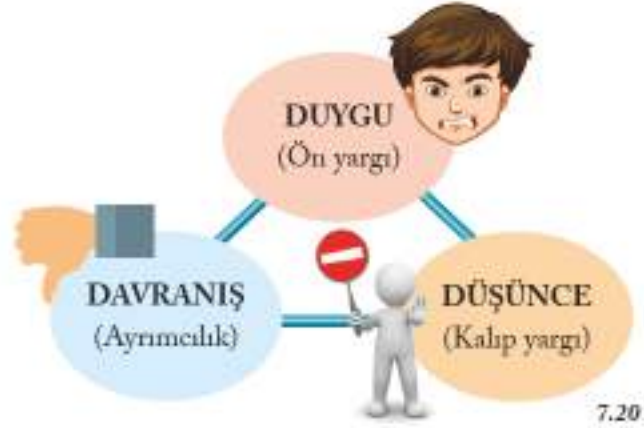
BİZ KONUKSEVER BİR MİLLETİZ

Dünyanın birçok yerinde ülkemiz insanlarından söz edildiğinde "konuksever" ifadesi kullanılmaktadır. Ülkemizdeki herkes konuksever midir? Bu ifade bir kalıp yargı mıdır? Açıklayınız.

Bir ülkenin vatandaşları, bir dinin mensupları, bir okulun mezunları, bir takımın taraftarları aynı özelliklere sahip olamaz. Ancak zihninizde önceden oluşmuş izlenimler onları öyle varsaymamıza yol açar. İnsanlar ilişkiler kurdukları diğer insanları ve kültürleri anlamaya çalışırken onları, sahip olduklarını düşündükleri özelliklerini dikkate alarak sınıflandırma eğilimindedirler. Bu süreçte sıklıkla başvurulan yöntemlerden biri kalıp yargılardan yararlanmaktır.

Kalıp yargılar, kanıtlanamayan inançlara dayanan, tahmini ve duygusal, yanlış ya da gerçeğin tamamını göstermeyen, herhangi bir kişi hakkında kısa yoldan bilgi edinmeyi sağlayan, toplumda sorgulanmadan hızlı biçimde yayılan, olumlu veya olumsuz nitelendirmelerdir. Ön yargı ise bir kimse veya bir şeyle ilgili olarak belirli olay ve görüntülere dayanarak önceden edinilmiş olumlu veya olumsuz yargılardır. Ön yargı ve kalıp yargı birbirinden farklı ama birbirini tamamlayan iki kavramdır. Ön yargıları değiştirmenin ne kadar zor olduğunu Albert Einstein (Albert Aynştayn) şu sözleriyle ifade etmiştir: "Ön yargıları yok etmek, atom çekirdeğini parçalamaktan daha zordur." Söz gelimi, 'A ülke halkı ukaladır.' kalıp yargısı bütün A ülkesinde yaşayanların her zaman ukala oldukları inancına dayanarak oluşturulmuştur. Bu kalıp yargıyı kullanan kişiler, A ülkesinde yaşayanların gerçekten ukala olup olmadıklarını araştırmadan veya bu ifadenin gerçek olup olmadığını sorgulamadan konuşmalarında bu ifadeye yer vermektedirler.

Gerçeğe uygun olup olmadığı sorgulanmadan kullanılan kalıp yargılar, üzerinde konuşulan veya tartışılan konu hakkında kısa yoldan bilgi edinilmesini ve kişisel bir görüş oluşturulmasını hedefleyen ifadelerdir. Mantıksal açıdan kuşku ile karşılanmaları gerektiği hâlde genellikle kabul edildikleri görülmektedir. Örneğin B ülkesine hiç gitmemiş veya o ülke halkını hiç tanıtmamış olan birinin "Onlar ya topçu olur ya dansçı." demesi, gerçek dünyadaki durumu dikkate almadan O ülke halkıyla ilgili bir görüşe sahip olmayı amaçlamaktadır. Bu yönüyle kalıp yargılar, toplumda yaygın olan peşin hükümleri kuvvetlendirir, gerçeğe aykırı durumları gerçekmiş gibi gösterebilir.

7.20

7.21

Ayrımcılık yapan çocuklar

Çoğunlukla kulaktan dolma, genel bilgiler içeren kalıp yargılar, toplumsal yaşama, gelenek ve göreneklere ya da kişisel eğilimlere dayalı olarak meydana gelir ve pek sorgulanmadan konuşma yoluyla hızlı bir biçimde yayılır ve davranışa dönüşür. Bu davranış da genellikle ayrımcılık şeklinde olur. Bu özelliklerinden ötürü sözlü kültürün bir parçası olarak ele alınsalar da yazılı kaynaklarda bunlarla sıklıkla karşılaşmaktadır. Kalıp yargılar, genellikle beğenilip beğenilmeyeceğiyle pek ilgilenmeden başka insanlar veya kültürler hakkında olumlu ya da olumsuz bir niteleme bildirir. Örneğin, 'Uzakdoğulular sempattir.' kalıp yargısı olumluluk içerir. 'C ülkesinde yaşayanlar duyguları belli etmezler.' kalıp yargısı olumsuzluk içerir. Buradan kalıp yargıların genelleştirme veya özelleştirme yöntemleriyle oluşturuldukları sonucuna ulaşılabilir. Birkaç sempatik C ülkeli arkadaşı bulunan bir kişinin bütün C ülkesinde yaşayanları sempatik olarak nitelemesi, genelleştirmeyle oluşmuş bir kalıp yargıdır. İkinci yol olan özelleştirme ile bir kültür, grup hakkında sahip olunan düşünce kişiye uygulanır. Bununla birlikte milletlerin, kültürlerin kalıp yargılarla anılmaları yaygın bir davranıştır. Örneğin, genel olarak Türklere göre D ülkesinin halkı disiplinli, E ülkesinin halkı zarif, F ülkesinin halkı mesafeli, G ülkesinde yaşayanlar duygularını belli etmezler. Bu tür kalıp yargılar genellikle toplumlar arasındaki tarihsel, ekonomik, askeri ve sosyal ilişkilere, geleneklere, dini inançlara bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Kalıp yargılar ilgili olduğu toplum hakkında bir bilgi verirken o toplumun bütün insanlarını tanımlamaktan uzaktır. Kalıp yargılar aslında insanların bir grup, sosyal sınıf, toplum ya da ulus hakkında sahip olduğu temelsiz, genellenmiş inançlar ya da fikirlerdir.

7.22

7.23

Farklı ülkelerden insanlar

Kalıp yargıların başlıca özellikleri şunlardır:

- Bir kültürün tüm mensupları tarafından paylaşıldığı varsayılan özellikleri içine alır.
- Bu özellikler sayesinde insanlar belirli kategorilere konular.
- Bu kategorilere dâhil edilen insanların yeteneklerine, kişilik özelliklerine, niteliklerine ve davranışlarına ilişkin beklentiler içerir.
- İlk kez karşılaşılan ve tam olarak bilinmeyen durumlarda hızlı ve basit bir bilgilendirme yapar.
- Gerçeği tam olarak yansıtmaz peşinde olmadan başka insanlar hakkında olumlu veya olumsuz bir nitelemeye bulunur.
- Genelleştirme veya özelleştirme yoluyla oluşur.

? Kalıp yargının özelliklerini göz önünde bulundurarak bir arada uyum içinde yaşamaya engel olabilecek bir kalıp yargı örneği söyleyiniz.

Haberi okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Mültecilere Karşı Yargılar Sanatla Kırılabilir

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 2018 verilerine göre Türkiye'de 3,5 milyon mülteci bulunuyor. Geçici barınma merkezlerinde 210 bin 177, bu merkezlerin dışında ise 3 milyon 331 bin 395 kişi var. 2017 verilerine göre dünyada her gün 44 bin 400 insan yerinden ediliyor. Bu veriler etrafında, göç, mültecilik, birlikte yaşama gibi kavramların tanımı sürekli güncelleniyor. Toplamların bir kısmı yabancıların varlığını şiddetle reddederken bazıları ise eşitlik ilkesini benimsiyor. Toplumlarda mültecilere karşı kulaktan dolma bilgilerle edinilmiş kalıp yargı ve ön yargılara dayalı ayırıcı ve dışlayıcı davranışların kırılması gerekiyor.

İstanbul'da bir vakaf, yeni bir araştırmaya imza attı ve "Birlikte Yaşamak: Kültürel Çoğulculuğu Sanat Yoluyla Geliştirmek" adlı 7. raporunu yayımladı. Kanada Trent Üniversitesinden Dr. Feyzi B. ile Wilfrid Laurier (Wilfrid Layrur) Üniversitesinden Dr. Kim R. tarafından kaleme alınan rapor, farklı kültürleri barındıran toplumlarda, özellikle mülteci ve göçmenler ile ev sahibi nüfusun bir arada yaşama becerilerinin gelişmesinde kültür ve sanatın rolüne odaklanıyor.

Mülteci ve göçmenlerin ev sahibi toplumlara entegre olmalarında kültür ve sanatın kolaylaştırıcı ve kaynaştırıcı rollerini temel alan raporda Gaziantep'te yer alan bir kültür evi, İstanbul'daki başka bir kültür evi, Suriyeli Kadınlarla Sanat Atölyesi gibi mültecilere alan açan yerlere değinilmiş. Bu örnekler eşliğinde yerel yönetimler, kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarına yönelik genel ve özel önerilerin geliştirildiğini görüyoruz.

Genel ağ haberi, 28 Temmuz 2018 (Düzenlenmiştir.)

1. Haberde adı geçen rapora neden ihtiyaç duyulmuştur?

2. Sizce sanat faaliyetlerinin bir arada uyum içinde yaşamaya katkıları neler olabilir?

3. Toplumda mültecilere karşı ön yargıları kırmak için başka neler yapılabilir?

Etkinlik Zamanı

Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Kalıp yargı nedir?

2. Kalıp yargı nasıl oluşur?

3. Kalıp yargıların toplumlar arası ilişkilere etkilerini değerlendiriniz.

Etkinlik Zamanı

Aşağıdaki kavram haritasını inceleyiniz. Boş bırakılan yerleri doldurunuz.

DÜNYAYI BİZ KURTARACAĞIZ

Sizce dünyada çözülmesi gereken sorunlar nelerdir?

Biz soldan sağa Murat, Mert, Nehir ve Beyza.

7. sınıf öğrencisiyiz. Bizler dünyamızın geleceği için dolayısıyla da kendi geleceğimiz için endişe duyuyoruz. Dünyamızı tehdit eden sorunlardan bazıları; küresel iklim değişikimi, doğal afetler, açlık, terör ve göç. Yaptığımız araştırmalarda bu sorunların birbirleriyle ilişkili olduklarını tespit ettik. Örneğin terör, göçün sebeplerinden biri. Öğrendiklerimizi, bu sorunların çözümüne yönelik bilimsel çalışmaları ve kendi fikirlerimizi yazılı hâle getirdik ve sizinle paylaşacağız.

7.24

Doğal afet, büyük oranda insanların kontrolü dışında gerçekleşen, mal ve can kaybına neden olabilen tehlikeli ve genellikle büyük çaplı olaydır. Doğal afet denildiğinde aklımıza deprem, sel, heyelan, çığ, tsunami gibi felaketler gelmektedir. Doğal afetler insanların kontrolü dışında gerçekleşse de bu konuda can ve mal güvenliğini ön planda tutan bir anlayışla insanın doğa ile barış içinde yaşama esasına dayalı çözümler üretilebilir. Bugün yaşadığımız pek çok felaketin arkasında hesapsızca kesilen ağaçlar, kirletilen çevre, doldurulan denizler, akışı değiştirilen sular vb. yer almaktadır. Bu nedenle afetler karşısında can ve mal güvenliğini sağlamak üzere iki temel çözüm üzerinde durulabilir. Birincisi, deprem gibi öngörülemez olan doğal afetler için bile öncesinde alınabilecek önlemler olduğudur. İkincisi, kısa süre önce olsa da haberdar olunabilen, örneğin meteoroloji raporlarıyla tespit edilebilecek olan afetler için hızlıca alınması gereken önlemler bulunduğuudur. Her bir doğal afetin oluşma sebebi, önlenmesi farklılık gösterse bile afet oluştuğundan sonra can ve mal kaybının en aza indirgenmesi için toplumsal hatta küresel olarak hareket etmek zorunludur. Biz bu bölümde dünyanın birçok yerinde etkili olan birkaç küresel sorun seçtik.

7.25

Sel

Yeryüzünü belirli bir süre için tamamen veya kısmen su altında bırakan su akıntısına sel denir. Akarsu yataklarında ya da göl alanlarında kapasitenin üzerinde su birikmesiyle ise su taşkını denir. Toprak tabakaların geçirimsiz olması, bitki örtüsünün olmaması ya da çalız olması, akarsuyun akacağı doğrultudaki dere yataklarının tıkalı olması seli oluşturan başlıca etmenlerdir.

Yeryüzünde depremden sonra en fazla can ve mal kaybına neden olan afet, sel ve su taşkınlardır. Tarım alanlarının gereksiz materyallerle kaplanması, kanalizasyon suları ile içme sularının karışması sonucunda salgın hastalıkların baş göstermesi selin başlıca etkileridir.

Sel ve taşkınlarda meydana gelecek can ve mal kaybını azaltmak için bazı önlemler alınabilir. Erken uyarı sistemlerinin oluşturulması, dere yataklarına yerleşim yeri kurulmaması, dere önlüğünün tıkanmasına neden olabilecek atıkların temizlenmesi, bitki örtüsünün korunması ve ağaçlandırma çalışmaları da seli önleyen tedbirlerdendir.

Yamaçlarda teraslar yapılması, suyun akış hızını azalttığı için can ve mal kayıplarını da azaltır. Sel ve su taşkını sırasında suların kanallarla daha önce oluşturulmuş gölet çanaklarına yönlendirilmesi de sel ve taşkınun zararlarını azaltacak önlemlerdendir.

7.26

Küresel İklim Değişikliği

Sera gibi çalışan atmosfer, sera gazı olarak da nitelendirilen karbondioksit, metan, su buharı, ozon, azot oksit vb. gazlar sayesinde yeryüzünden yansıyan güneş ışınlarının bir kısmını tekrar yeryüzüne gönderir. Bir battaniye işlevi gören sera gazları sayesinde yeryüzündeki ortalama sıcaklık, insanların, hayvanların ve bitkilerin hayatını sürdürmesine uygun ısı düzeyini, 15 dereceyi yakalar. Sera gazları olmasaydı yeryüzünün ortalama sıcaklığı -18°C civarında olurdu. Bu da yaşamaya pek elverişli bir ısı olmasa gerek. Kuraklık, seller, şiddetli kasırgalar gibi hava olaylarının sıklığı ve etkisinde artış, okyanus ve deniz suyu seviyelerinde yükselme, okyanusların asit oranlarında artış ve buzulların erimesi sonucunda bitkiler, hayvanlar ve insanlar ciddi risk altında kalır.

Bilim dünyası, iklim değişikliğinin yıkıcı etkilerini azaltmak için ortalama sıcaklıklardaki artışın 2°C ile sınırlanması gerektiğini ancak mevcut uygulamalarla bu artışın devam edeceğini öngörüyor. Karbondioksit salınımı şu andaki artış hızıyla devam ederse 2060 yılında ortalama sıcaklıklardaki artışın 4°C 'yi bulacağını, bu etkilerin özellikle yoksul kesimlerde hissedileceğini belirtiyor. Gerek ekonomik gerekse çevreyle ilgili alınacak ilk önlemler enerji talebini yönetmek. Karbon salınımını azaltmanın en çabuk ve masrafsız yolu enerji verimliliğine yönelik önlemleri almaktan geçiyor. Orman kaybını durdurmak ve tersine hareket ettirmek, bütün olumlu iklim enerji senaryolarının başlıca unsurlarından biridir.

? İklim değişikliğinin etkileri nelerdir? Açıklayınız.

7.27

Terör

Terörün tarihini insanlığın başlangıcına kadar götürmek mümkün ancak bugün anladığımız biçimi ile terör 1960'larda başladı. Küresel terör ise çeşitli örgütler aracılığıyla 1990'lı yıllarda ortaya çıktı. 11 Eylül 2001'de ABD'de gerçekleştirilen saldırı, hem küresel terörün dünya gündemine oturmasının hem de uçağın saldırı aracı olarak kullanılması ile yeni bir terör taktiğinin doğuşu oldu. Buna genel ağın terör örgütleri tarafından propaganda amaçlı kullanımı eklendi. Terör örgütleri geleneksel olarak vurkaç taktiği ile işlerini görmektedirler.

Terörizmin nedenlerine bakığımızda yoksulluk, işsizlik, sosyal hizmetlerin zayıflığı, eğitim yetersizliği, sosyal ayrımcılık, aile ve sosyal bağların zayıflaması, göçlerin getirdiği olumsuz sonuçlar, medya kurumlarının şiddet, nefret ve ayrımcılık düşüncelerini yayması gibi nedenler karşımıza çıkmaktadır. Taktiği, amacı ne olursa olsun terör kabul edilemez.

Yoksulluğa ve işsizliğe çözüm bulunması, sosyal medyanın yayınlarında zararlarına yönelik yayınlar yapılması, insanların eğitilmesi terörü bitirmeye katkı sağlayacaktır.

7.28

Açlık

İnsan yaşayabilmek için karını doyurmak zorundadır. İnsanın hayatını anlamlı kılacak ekonomik, siyasi, kültürel ve sanatsal faaliyetlere katılabilmesi ve üretebilmesi sağlıklı olmasına, sağlıklı olması da iyi beslenebilmesine bağlıdır. Aşırı israf edilmeden kullanılması hâlinde, yeryüzünün kaynakları bugünkü dünya nüfusundan çok daha fazlasını beslemeye yeterlidir. Tarımda makineleşme, gübreleme, ilaçlama ve sulama imkânlarının gelişmesi tarımsal üretimde verimliliği artırmıştır.

Dünyada açlık sorununun giderek derinleşmesinin en önemli iki nedeni, küresel iklim değişikliğine bağlı olarak artan kuraklık ve bölgesel anlaşmazlıklardan doğan savaşlardır. Dünyada açlıktan en çok etkilenenlerin dörtte üçü savaşların tahrip ettiği ülkelerin insanlarıdır. Az gelişmiş ülkelerdeki gıda üretiminin yetersiz oluşu, bir yandan doğal gelir kaynaklarının yetersizliğine ve iklim koşullarının elverişsizliğine, öte yandan nüfus yoğunluğuna bağlanmaktadır. Araştırmalara göre dünya nüfusunun yarısı günde 2 dolardan, 1,5 milyar insan ise günde 1 dolardan daha az bir gelirle yaşamaktadır. Dünya genelinde açlık çeken 800 milyonu aşkın insanın %680'ini, gelişmekte olan ülkelerin kırsal yörelerinde yaşayanlar oluşturmaktadır. Dünyada her yıl 11 milyon kişinin açlık veya yetersiz beslenme sebebiyle öldüğü tahmin edilmektedir.

Açlığın yol açtığı sorunlardan bazıları hastalıklar, ölümler, iş gücü ve üretim kaybı, verimsizlik, zihinsel gelişim sorunları, ruhsal çöküntü, suç işleme ve şiddet eğiliminin artmasıdır.

Dünya kaynaklarının israf edilmeden tüketilmesi ve paylaşımın adil olması açlığı önemli ölçüde önleyecektir. Ayrıca tarımsal üretimde verimliliğe yönelik teknolojilerin yoksul ülkelere de uygulanmasına imkân verilmelidir. Dünyada barışın kalıcı olarak tesis edilmesi de sorunun önemli bir çözümüdür.

Açlık ve açlığın yol açtığı sorunlar yüzünden her gün 25 bin kişi (başka bir deyişle 4 saniyede 1 kişi) hayatını kaybediyor.

7.29

Göç

Günümüzde, sayıları 200 milyonu aşan insan, doğdukları ülke dışında kendilerini konuk etmekte olan ülkelere yasal ya da yasal olmayan yollarla yaşamalarını sürdürmektedir. Bu anlamda, söz konusu durumu "küresel" bir konu hâline döndüren etmeni, bu nüfusun büyük bir çoğunluğunun, doğdukları az gelişmiş ülkelere daha iyi yaşam ve çalışma koşulları elde etme umudu ile başka birへ gelmeleridir. Göçü ikiye ayırmak mümkündür: isteğe bağlı göç ve zorunlu göç. Yaşamalarını kendi ülkeleri dışında sürdürmekte olan insanların önemli bir bölümünün zorunlu göçe maruz bırakılmış kişilerden oluştuğu varsayılmaktadır. Söz konusu grup, resmi kayıtlarda mülteci ya da sığınmacı olarak adlandırılmaktadır.

Zorunlu göçün önlenmesi için göçe neden olan sorunların çözümü önemlidir. Yaşam kalitesinin yükseltilmesi, savaşların sona erdirilmesi, can güvenliğinin sağlanması göçün önlenmesine katkı sağlayacaktır.

- Dünyanın geleceğini düşünen herkes küresel sorunları çözmek amacıyla kurulan Birleşmiş Milletler ve kendisine bağlı kuruluşlara elektronik posta yazmalı.
- Küresel sorunların sebepleri ortadan kaldırılsa sorunlar çözülmüş olur. Küresel sorunların oluşmasında bizim katkımız var mı? Örneğin, piknik yaptıktan sonra sönmeyen bir kavalcımdan bir ormanın yanabileceğini, ormanların milli servet olduğunu, ormanların selleri ve küresel ısınmayı önlemede çok önemli olduğunu unutmayalım.
- Hiçbir çaba küçümsememeli, herkes kapısının önünü süpürse mahalle temiz olur diye düşünmeliyiz.
- Ağaç dikme kampanyaları yapabiliriz. Yaşadığımız yerdeki belediyelerden yardım alabiliriz. Böylece hem küresel ısınmaya hem de sellerin çözümüne katkı sağlamış oluruz.
- Küresel sorunlara dikkat çekmek için yaşadığımız çevrede insanları bilgilendirici çalışmalar yapmalıyız.

? Siz küresel sorunların çözümü için neler önerirsiniz?

Etkinlik Zamanı

Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. 218-220. sayfalar arasında yer alan fotoğraflarda dikkatinizi çeken unsurlar nelerdir?

2. Küresel sorunların çözümü amacıyla kurulmuş birçok uluslararası kuruluş varken dünyadaki sorunların devam etmesinin sebepleri nelerdir?

3. 50 yıl sonra dünyanın durumunun nasıl olacağını düşünüyorsunuz?

Etkinlik Zamanı

A. Aşağıda I. bölümdeki küresel sorunlar ile II. bölümdeki küresel sorunların sebep ve sonuçlarını eşleştiriniz. Bir küresel sorunun birden fazla sebebi ve sonucu olabilir.

I.

II.

1. Terör

2. Doğal afetler

3. Küresel iklim değişikliği

4. Göç

5. Açlık

a Silahlanma

b Ormanların tahrip edilmesi

c Savaşlar

ç Yoksulluk

d Toplu ölümler

e Zorunlu göç

f İşsizlik

g Doğal kaynakların israf edilmesi

h Medyanın sorumsuz yayınları

ı Karbondioksit salınımının artması

i Seller ve su taşkınları

j İş gücü ve üretim kaybı

k Can ve mal kaybı

l Kuraklık

m Salgın hastalıkların baş göstermesi

n Bitki örtüsünün zayıflaması

B. Bir küresel sorun seçiniz. Seçtiğiniz küresel sorun için çözüm önerilerinizi aşağıya yazınız.

Aşağıdaki haberi okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Dünya Bankası: 1 Milyardan Fazla İnsanın Kimliği Yok

7.34

Dünya Bankasının yaptığı bir çalışmaya göre dünya üzerinde 1,1 milyardan fazla insanın herhangi bir kimlik belgesi yok. Özellikle Afrika ve Asya'da yaşayan, kimlik kaydı yapılmamış her üç çocuktan biri şiddete daha yatkın. Sorun özellikle yoksulluk, ayrımcılık, salgınlar ve silahlı çatışmalarla mücadele edilen coğrafyalarda daha da şiddetli. Birçok aile doğum kaydının önemi hakkında bilgilendirilmediği için dünya genelinde 1,1 milyardan fazla insan en temel haklardan yararlanamıyor. Bu sebeple Afrika ve Asya'da milyonlarca çocuk ancak okul çağına geldiğinde bir devlet dairesince tanınıyor.

Genel ağı haberi, 22 Ekim 2017 (Düzenlenmiştir.)

1. Neden bazı insanların kimlik belgesi yoktur?

2. Kimlik sahibi olmamak hangi temel haklardan yararlanmayı kısıtlamaktadır?

3. Haberde geçen sorunlar neden Afrika ve Asya'da yaşanmaktadır?

4. Haberde geçen sorunların çözümüne katkı sağlayabilecek kuruluşlar nelerdir?

NELER YAPTIM? NELER ÖĞRENDİM?

Ünitenin işleniş sürecinde göstermiş olduğunuz performansı size uygun yüz ifadesinin bulunduğu kutuya "X" işareti koyarak belirtiniz.

Ölçütler	 Katılıyorum	 Kararsızım	 Katılmıyorum
1. Türkiye'nin üye olduğu kuruluşları tanıyarak bunlara örnekler verdim.			
2. Türkiye'nin ilişkide bulunduğu ekonomik bölge ve kuruluşları tanıdım.			
3. Çeşitli kültürlerle yönelik kalıp yargıları öğrenerek bunları sorguladım.			
4. Dünyanın ve insanlığın geleceğini tehdit eden küresel sorunları öğrendim.			
5. Arkadaşlarımla birlikte fikir alışverişi yaparak küresel sorunlara çözüm önerilerinde bulundum.			
6. Anlayamadığım konu ya da konular hakkında farklı kaynaklardan bilgi edindim.			
7. Dersin işleniş sürecinde anlayamadığım yerler hakkında öğretmenimden ve arkadaşlarımdan yardım aldım.			
8. Dersle hazırlıklı geldim.			
9. Konuyla ilgili bilgi, görüş ve düşüncelerimi uygun şekilde ifade ettim.			

Aşağıdaki soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı öğretmeninizle ve arkadaşlarınızla paylaşınız.

En çok hangi konudan ya da etkinlikten hoşlandınız? Neden?

Anlamakta zorlandığınız konu ya da konular hangileridir?

Tekrar incelemek istediğiniz etkinlik veya konu var mı? Neden?

Bu ünitenin işlenişinde başarılı olduğunuzu düşünüyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

Başarınızı arttırmak için ne yapmayı planlıyorsunuz?

ÖĞRENDİKLERİMİ DEĞERLENDİRİYORUM

A. Cümlelerde belirtilen yargıların doğru mu yoksa yanlış mı olduğunu cümlelerin başındaki kutulara "D" ya da "Y" yazarak belirtiniz. Yanlış olduğunu düşündüğünüz yargıların doğrularını cümlelerin altlarındaki boşluklara yazınız.

(....) 1. Türkiye küresel sorunlara çözüm arayan birçok uluslararası kuruluşa üyedir.

(....) 2. Birleşmiş Milletler, kendisine bağlı bir kuruluş olan FAO ile ülkelere kredi vermektedir.

(....) 3. Kalıp yargı bir kişi hakkında zihinde önceden oluşturulmuş birtakım izlenimlerdir.

(....) 4. Küresel ısınma, dünyada ısınma için kullanılan yakıt miktarını azaltmıştır.

(....) 5. Tsunaminin önlenmesi için ağaç dikilmelidir.

B. Aşağıdaki cümleleri kutucukta verilenleri kullanarak doğru olarak tamamlayınız.

NATO, zorunlu göç, ön yargı, rol, UNICEF, barış, UNESCO

6. Bir kişi ya da olay hakkında yeterli bilgi edinmeden karara varmaya _____ denir.

7. Uyum, karşılıklı hoşgörü ile oluşturulan ortama _____ denir.

8. _____ Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonunun kısa adıdır.

9. Üyesi olunan grupta üstlenilmesi gereken sorumluluklara _____ denir.

10. İnsanların yaşadıkları yerden kendi iradeleri dışında ayrılmalarına _____ denir.

11. Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü yani kısa adıyla _____ uluslararası bir askeri kuruluştur.

C. Aşağıdaki I. grubu II. grup ile örnekteki gibi eşleştiriniz.

12.

I. grup

- a Sel
- b Açlık
- c Ayrımcılık
- ç Küresel sorun
- d Deprem
- e Küresel iklim değişikliği

II. grup

- 1. Yaşamını sürdürecekt yeterli gıdaya ulaşamama.
- 2. Bir kişiye ya da gruba ön yargılı davranma.
- 3. Kuraklık, sel ve kasırgaların artması.
- 4. a Yeryüzünün su altında kalması.
- 5. Binaların yıkılmasına sebep olan doğal afet.
- 6. Dünyanın birçok yerinde yaşanan sorunlar.
- 7. Daha iyi yaşam koşulları için başka ülkeye gitme.

Ç. Doğru cevabın bulunduğu seçeneği işaretleyiniz.

13. Aşağıdakilerden hangisi kalıp yargıya örnek olarak verilebilir?

- A) Karanfil güzel kokan bir çiçektir.
- B) Japonlar çok çalışkandır.
- C) Yılan sürünge bir hayvandır.
- D) Hoşgörü iletişime katkı sağlar.

14. I. Açlık II. Terör III. Savaş IV. Yangın

Yukarıdakilerden hangisi ya da hangileri küresel sorun değildir?

- A) I-II B) II-III C) III-IV D) IV

15. “Böyle olacağını biliyordum.”

Bu sözü söyleyen kişiyle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Ayrımcı B) Bencil C) Çalışkan D) Ön yargılı

16. “Bu sorunun çözümü için orman varlığını korumalı hatta artırmalıyız.”

Bu sözü söyleyen kişi hangi küresel sorunlara çözüm önermektedir?

- A) Bulaşıcı hastalıklar B) Göç C) Küresel ısınma D) Savaş

17. I. Terör II. Savaş III. Deprem IV. Çığ V. Açlık

Yukarıdakilerden hangileri doğal afettir?

- A) I-II-III B) II-III-IV C) IV-V D) III-IV

18. “Kalıp yargı ve ön yargı” konusunda duyarlı bireyler hangi değer ve becerileri benimsemişlerdir?

- A) Saygı - Problem çözme becerisi
- B) Problem çözme becerisi - Düşünme becerisi
- C) Saygı - Tablo çizme becerisi
- D) Özgürlük - Değişim ve sürekliliği algılama becerisi

19. Bir ülkenin uluslararası ekonomik kuruluşlarla olan ilişkilerinin ülke ekonomisine katkısı konusuna aşağıdakilerden hangisi örnek gösterilebilir?

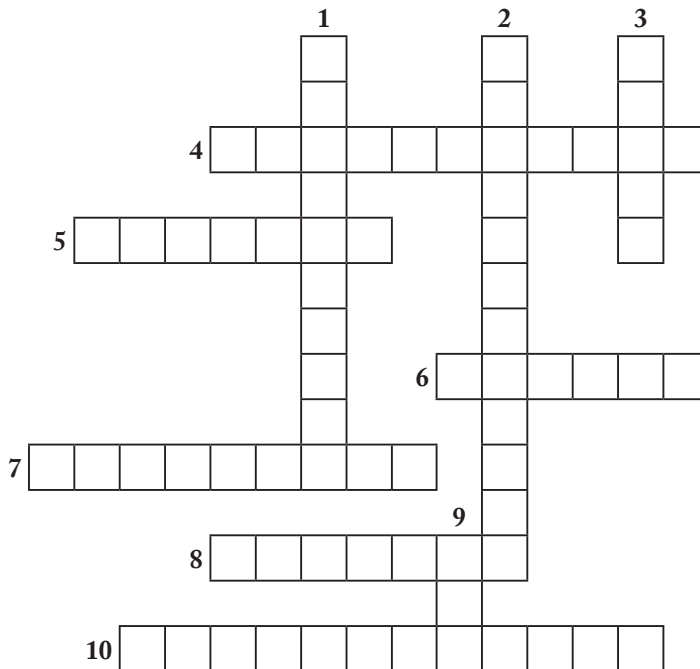
- A) Ülke bilimsel gelişmelerden haberdar olur.
- B) Ülke ürünlerini satmak için pazar bulabilir.
- C) Ülke, halkı başka ülkelerin kültürünü tanır.
- D) Başka ülkelerden eğitim desteği sağlanır.

D. Aşağıdaki soruların cevaplarını defterinize yazınız.

20. Kalıp yargıların ortaya çıkış nedenleri nelerdir?
21. Üç tane küresel sorun belirleyerek bu sorunların çözümüne ilişkin önerilerinizi yazınız.
22. BM'ye bağlı kuruluşların hangileri küresel sorunların çözümüne yönelik çalışmalar yapmaktadır?
23. Türkiye'nin ilişkide bulunduğu ekonomik bölgelere ve kuruluşlara katkıları nelerdir? Örneklerle açıklayınız.
24. Kalıp yargılar kültürler arası ilişkileri nasıl etkiler?
25. Türkiye'nin üye olduğu uluslararası kuruluşlardan birini seçiniz. Bu kuruluşun çalışmalarını kısaca açıklayınız.

E. Aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

1. Atmosferde bulunan metan, su buharı ve karbondioksit gibi gazların güneşten gelen ve yansıyan ışınları tutarak dünyanın ısınması.
2. BM'ye bağlı ülkelere kredi vermesiyle tanınan bir uluslararası kuruluş.
3. Bir kişiye, bir düşünüşe, bir eyleme, bir başarıya yüksek değer vermekten doğan özel bir duygu.
4. Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyinin kısa adı.
5. Dünya çapında etkili olan.
6. BM'ye bağlı uluslararası eğitim bilim ve kültür örgütünün kısa adı.
7. Amaçları ve çıkarları bir olanların bu yolda çalışmalarını birleştirmeleri durumu.
8. Bir şeyi yeterince bilmeden varılmış kanı, önceden verilmiş yargı.
9. Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma.
10. Belli bir durum çerçevesinde düşünebilme, ne yapılacağına ve nasıl yapılacağına karar verebilme, eldeki imkânları kullanabilme ve bu yolla çözüme ulaşma.

1. İLETİŞİM VE İNSAN İLİŞKİLERİ

A. 1. (D) 2. (Y) Beşim dili herkeşin kullanabileceği bir iletişim şeklidir. 3. (Y) Üstünzede genol ağ beşim eğlence her de bilgi amaçlı kullanılmaktadır. 4. (D) 5. (Y) Beşim mensupların sokaktaki insanların fotoğraflarını internet olarak çekme özgürlüğü yoktur. 6. yazılı iletişim, 7. beşim dili, 8. münitk. 9. sosyal medya, 10. düzenleme ve cevap bulma, 11. kitle iletişimi

B. 12.

a Empati

b Radyo

c Sözlü iletişim

ç Müzik

d Dinleme ve ifade özgürlüğü

e Müzik okuyucuları

1. **c** Söhbet etme

2. **a** Beşimlerin yerine herkeşin kuyuma

3. **ç** Kitle iletişim araçlarının tınısı

4. **b** Kitle iletişim araçlarından biri

5. **e** Medyanın mesajlarını alarak cevap değeri herkeşine

6. **d** Etkileşimi açma ifade etme

7. **e** Kitle okuma

C.

Ç. 13. B, 14. A, 15. D, 16. A, 17. A

E.

a Empati

b Radyo

c Sözlü iletişim

ç Müzik

d Dinleme ve ifade özgürlüğü

e Müzik okuyucuları

1. **c** Söhbet etme

2. **a** Beşimlerin yerine herkeşin kuyuma

3. **ç** Kitle iletişim araçlarının tınısı

4. **b** Kitle iletişim araçlarından biri

5. **e** Medyanın mesajlarını alarak cevap değeri herkeşine

6. **d** Etkileşimi açma ifade etme

7. **e** Kitle okuma

2. TÜRK TARİHİNDE YOLCULUK

A.	1. (Y) Osman Bey, Bizans İmparatorluğu ile savaşarak topraklarını genişletmiştir.			
	2. (D)			
	3. (Y) İslâm politikası ile Anadolu'dan Türk akademi Rumeli'ye yerleştirilmiştir.			
	4. (D)			
	5. (D)			
B.	6. (D)			
	7. (Y) Aydınlırmı Çağı, Sanayi Devrimi'nin temellerinin atıldığı dönemdir.			
	8. (Y) Lale Devri'nde ilk Türk muhasebe Türkçe eserler bismaynı bölge.			
	9. (D)			
	10. roya,	11. İstiklal politikası,	12. Karesioglular,	13. Tınarlı Savaşlar,
C.	14. din,	15. Bahane,	16. Luther,	17. Tabirini Vebeyi
	18.			
Ç.	19. B,	20. B,	21. C,	22. C
	23. D			
E.				

6. YAŞAYAN DEMOKRASİ

<p>1. (D) 2. (Y) İlk anayasa Kanun-ı Esasî'dir. 3. (D) 4. (D) 5. (Y) Sınıf/başlangıç öğrencilerin oy vermesiyle seçilir.</p>	<p>6. Atina, 9. asayid devlet, 7. Çoğalışuk, 8. Serbest Cumhuriyet Fikası, 10. antiderokratik</p>	<p>11.</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 10px 0;"> <p>Osmanlı Devleti</p> <p>İlk Türk Devletleri</p> <p>Türkçe Cumhuriyet</p> <p>Eski Yunan şehir devletleri</p> </div> <p>1. ☒ Doğrudan demokrasi 2. ☒ TBMM 3. ☒ kamulay 4. ☒ Druas-i Hımarıyan 5. ☒ Magna Carta Libertatum</p>	<p>13. C, 14. B, 15. A, 16. C</p> <div style="text-align: center;"> </div>
--	---	---	--

5. EKONOMİ VE SOSYAL HAYAT

<p>1. (D) 2. (Y) Sanayileşmenin artmasıyla fabrikalarda üretimin artması, buna bağlı olarak el işi üretimin azalmasıdır. 3. (Y) Kızılbaş, doğal afetlerle ve olağan dış durumlarda yarınları malatların yarınları eden bir sivil toplum kuruluşudur. 4. (D) 5. (Y) Doküman olma için eğitim, işi, yetenek ve çalışkanlık gibi özellikler gereklidir. 6. (D)</p>	<p>7. umar istem, 8. seyyah, 9. iştin, 10. Türkiye Yedigöller Cemiyeti, 11. Ahilik, 12. melek, 13. E-nicaret</p>	<p>14.</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 10px 0;"> <p>T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı çiftçilere destek olmak için yaptığı</p> <p>Sonuçların ile birlikte el ve ayakla çalışarak da ve toplulukta yapılan üretimin yerini</p> <p>Dünyanın herhangi bir yerinde yaşayan bir doğal afet sonrası ilk yardımları yapan kuruluşlar bir de</p> <p>Bir mesleği seçtikten sonraki çalıştığı yeri</p> <p>Pazarın girmesiyle fabrikalarda üretilen bir ürünü bulunduktan sonra yere getirmek</p> </div> <p>1. ☒ Türk Kuruluşları 2. ☒ melek, Eski melekler. 3. ☒ kerevizler. 4. ☒ hiçbir özelliklerini taşıyan ürünler. 5. ☒ e-İcra ile mümkün. 6. ☒ fabrikalarda yapılan üretimin artırılması.</p>	<p>15. C, 16. B, 17. D, 18. A, 19. A, 20. D</p> <div style="text-align: center;"> </div>
---	--	---	--

7. ÜLKELER ARASI KÖPRÜLER

A.	<p>1. (D)</p> <p>2. (V) Birleşmiş Milletlerin FAO, Gıda ve Tarım Örgütü olup açılışı çok erken ve bölünme parçaları yapılmamıştı.</p> <p>3. (D)</p> <p>4. (V) Kırsal turizmin yolları mülklerin asıl amaçları ile doğrudan ilişkisi değildir.</p> <p>5. (V) Turizm denizden oluşan bir dalgalar olduğundan aşırı olarak önlenmesi mümkün değildir.</p>
B.	<p>6. in yarı, 7. harp, 8. UNICEF, 9. red, 10. sorulu geç, 11. NATO</p> <p>12.</p> <div data-bbox="531 722 793 991"> <p>1. Sel</p> <p>2. Açık</p> <p>3. Ayrışma</p> <p>4. Kırsal sorun</p> <p>5. Deprem</p> <p>6. Kırsal ilim değişikliği</p> </div> <p>1. b Yaşamın sürdürülebilirliği için gerekli olanı.</p> <p>2. c Bir kısıp ya da grubu için yararlı davranış.</p> <p>3. e Kuruluş, sel ve kısımların arınması.</p> <p>4. a Yeryüzünün su altında kalması.</p> <p>5. d Binaların yıkılmasına sebep olan doğal afet.</p> <p>6. c Dürümün büyük yerlerden oluşan sorunlar.</p> <p>7. a Daha iyi yaşam koşulları için büyük ilköğretim.</p>
Ç.	<p>13. B, 14. D, 15. D, 16. C, 17. D, 18. A, 19. B</p>
E.	

KRONOLOJİ

- MÖ 3200** : Sümerlerde yazının icadı
MÖ 3000 : Mısır'da hiyeroglifin icadı
MÖ 1000 : Fenike'de alfabenin icadı
MÖ 600 : Asurlar'larda kütüphanenin açılması
MÖ 300 : İskenderiye Kütüphanesinin açılması
100 : Çin'de kâğıt imalatının başlaması
610 : İslamiyet'in ortaya çıkışı
1054 : Bayburt'un Selçuklular tarafından fethi
1071 : Malazgirt Savaşı
1215 : Magna Carta Libertatum anlaşmasının imzalanması
1243 : Kösedag Savaşı
1281 : Osman Bey'in Kayıların başına geçmesi
1302 : Koyunhisar Savaşı
1308 : Türkiye Selçuklu Devleti'nin yıkılması
1324 : Orhan Bey'in beyliğin başına geçmesi
1326 : Bursa'nın fethi
1331 : İzmit'in fethi
1337 : İzmit'in fethi
1353 : Çimpe Kalesi'nin Osmanlılara bırakılması
1363 : Sazlıdere Savaşı ve Edirne'nin fethi
1371 : Çirmen Savaşı
1389 : I. Kosova Savaşı
1396 : Niğbolu Savaşı
1402 : Ankara Savaşı
1416 : Venedik ile ilk deniz savaşı
1444 : Varna Savaşı
1448 : II. Kosova Savaşı
1451 : II. Mehmet'in ikinci defa tahta çıkışı
1453 : İstanbul'un fethi
1455 : Johannes Gutenberg'in matbaayı icadı
1461 : Trabzon'un fethi
1487 : Ümit Burnu'nun keşfi
1492 : Amerika'nın keşfi
1498 : Hint deniz yolunun keşfi
1514 : Çaldıran Savaşı – Bayburt'un Osmanlılar tarafından fethi
1516 : Mercidabık Savaşı
1517 : Ridaniye Savaşı – Almanya'da reform hareketinin başlaması
1519 : Macellan'ın dünya seyahati
1521 : Rodos'un fethi

- 1714 : Yeniçerilerden itfaiye bölüğü kurulması
- 1718 : Pasarofça Antlaşması – Lale Devri’nin başlaması
- 1727 : Osmanlılarda ilk Türkçe matbaanın kurulması
- 1789 : Fransız İhtilali’nin başlaması – İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi’nin kabulü
- 1804 : Buharlı lokomotifin üretilmesi
- 1827 : İtfaiye Teşkilatının kurulması
- 1828 : İstanbul’da ilk buharlı geminin kullanılmaya başlaması
- 1831 : Takvim-i Vekayi’nin yayımlanmaya başlaması
- 1839 : Tanzimat Fermanı’nın ilanı
- 1840 : Posta Nezaretinin kurulması
- 1847 : Osmanlı’da ilk telgraf denemesi
- 1851 : Şirket-i Hayriyenin kurulması
- 1855 : Telgraf Müdürlüğünün kurulması
- 1856 : İlk demir yolu hattımızın yapımına başlanması
- 1868 : Türk Kızılayının kurulması – Tokyo’nun başkent oluşu
- 1870 : Darülfünunun kurulması
- 1877 : Thomas Edison’un fonografı icadı
- 1888 : İstanbul’u Avrupa’ya bağlayan demir yolunun hizmete açılması
- 1895 : Darülaceze Başkanlığının kurulması
- 1914 : I. Dünya Savaşı’nın başlaması
- 1920 : Büyük Millet Meclisinin açılması – Türkiye Yeşilay Cemiyetinin kurulması
- 1921 : Radyo istasyonlarının yayına başlaması
- 1923 : Cumhuriyetin ilanı – Halk Fırkasının kurulması
- 1924 : Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kurulması – Türkiye ile Yunanistan arasında nüfus mübadelesinin başlaması
- 1925 : John Logie Baird’in mekanik televizyonu icadı – Edouard Belin’in faks makinesini icadı
- 1926 : Uşak Şeker Fabrikasının açılması
- 1927 : Türkiye’de ilk nüfus sayımının yapılması
- 1928 : Harf inkılabının gerçekleşmesi
- 1930 : Serbest Cumhuriyet Fırkasının kurulması
- 1938 : Chester Carlson’un fotokopi makinesini icadı
- 1945 : ABD’de ENİAC adıyla ilk bilgisayarın üretilmesi – Birleşmiş Milletlerin kuruluşu
- 1948 : İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin imzalanması
- 1949 : Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütünün (NATO) kuruluşu
- 1960 : Ülkemizden özellikle Almanya’ya göçlerin başlaması
- 1965 : James Russell’ın kompakt disk icadı
- 1969 : İslam İşbirliği Teşkilatının kurulması
- 1982 : Arakanlı Müslümanların vatandaşlık haklarını kaybetmesi
- 1989 : Tim Berners Lee’nin Dünya Çapında Ağ’ı icadı – Bayburt’un il oluşu
- 1992 : TEMA Vakfının kurulması
- 2006 : Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine geçilmesi

SÖZLÜK

A

- aforoz** : Hristiyanlıkta kilise tarafından verilen Hristiyan toplumundan kovulma cezası.
- ağılı** : İçine zehir katılmış yiyecek ve içecek.
- Ahi** : Ahilik ocağından olan kimse.
- Ahilik** : Anadolu'da XIII. yüzyılda görülmeye başlayan, Selçuklu Devleti'nde sosyal düzeni sağlamada ve Osmanlı Devleti'nin kurulmasında büyük rolü olan bir tür meslek ve dayanışma kuruluşu.
- antik** : İlk Çağ'daki uygarlıklarla, özellikle Eski Yunan ve Roma uygarlıkları ile ilgili olan, antika.
- aşiret** : Dil ve kültür yönünden benzerlik gösteren, birçok boydan oluşan, yapısındaki aileler arasında toplum, ekonomi, din, kan veya evlilik bağları bulunan göçebe veya yerleşik topluluk.

B

- beyhude** : Sonuç vermeyen boşuna çaba. Anlamsız ve yararsız konuşma vb.
- boy** : Bir aşiretin kollarından her biri.
- burjuva** : Şehirde yaşayıp özel ayrıcalıklardan yararlanan grup.

C

- cihat** : Din uğrunda düşmanla savaşma.
- cirit** : At koşturup birbirine değnek atarak takım hâlinde oynanan oyun, cirit oyunu.

Ç

- çığ** : Dağın bir noktasından kopup yuvarlanan ve yuvarlandıkça büyüyen kar kümesi
- çırçır** : Pamuğu çekirdeğinden ayırmaya yarayan alet.
- çift** : Toprağı sürmek için birlikte koşulan iki hayvan.
- çini** : Duvarları kaplayıp süslemek için kullanılan, bir yüzü sırlı ve genellikle çiçek resimleriyle bezeli, pişmiş, balçık levha, fayans.

D

- dem** : İçinde yaşanılan zaman.

E

- ebeveyn** : Çocuğun anne ve babasının her ikisine birden verilen ad.
- ecdat** : Geçmişte yaşamış büyükler, atalar.
- engizisyon** : Orta Çağ'da, Hristiyan Katolik mezhebinde katı din inançlarına karşı gelenleri cezalandırmak için kurulan kilise mahkemelerinin adı.
- esvap** : Kadın ve erkek giysileri.

F

fersah	: Yaklaşık 5 kilometrelik bir uzaklık ölçüsü.
fesat	: Kıskanç, ara bozan, ortalığı karıştıran kimse.
fırka	: Parti, insan topluluğu.
figür	: Resim ve heykel sanatlarında varlıkların biçimi.
fitne	: İnsanın duygu ve düşüncelerini doğrudan, saptıracak şey.
fonograf	: Önceden özel bir madde üzerine kaydedilmiş sesleri, istenildiğinde dinleten alet, sesyazar, gramofon.

G

gayrimüslim	: İslam dininden başka dinlere inanan kimse.
gaza	: İslam dinini korumak veya yaymak amacıyla Müslüman olmayanlara karşı yapılan kutsal savaş.
gazi	: Müslümanlıkta düşmanla savaşan veya savaş yapmış kimse. Olağanüstü yararlıklar göstererek düşmanı yenen komutanlara devlet tarafından verilen onur unvanı. Savaştan sağ olarak dönen kimse.
gramofon	: Önceden özel bir madde üzerine kaydedilmiş sesleri, istenildiğinde dinleten alet, sesyazar, fonograf.
Gregoryen Ermeniler	: Dünya Ermenilerinin büyük bir çoğunluğunun üyesi olduğu, dünyanın eski millî Hristiyan kiliselerinden biri olan mezhep.

H

hamal	: Geçimini yük taşıyarak sağlayan kimse.
han	: Yol üzerinde veya kasabalarda yolcuların konaklamalarına yarayan yapı.
hanedan	: Hükümdar, devlet büyüğü vb. bir kişiye dayanan soy, büyük aile.
hat	: Özel bir kalem ve mürekkeple yazılan süslü yazı biçimi.
hatip	: Konuşmacı, insanlara konuşma yapan kişi.
haydut	: Silahla soygun yapan, yol kesen kimse.
hayrat	: Halkın yararlanması için yapılan okul, çeşme, hastane vb. yapı.
heyelan	: Toprağın, taşların ve tabakaların bulundukları yerlerden aşağılara doğru kayması ya da düşmesi.
hibrit	: İki farklı güç kaynağının bir arada bulunması.
hutbe	: İslam ülkelerinde, devletin bağımsızlığının belirtisi olarak cuma ve bayram namazlarından önce okunan dua ve öğütler.

I

ıslahat	: Osmanlı tarihinde gerileme döneminden başlanarak zaman zaman Batı örneğine göre girişilen yenileşme ve ilerleme atılımlarına verilen ad.
----------------	--

İ

- imaret** : Yoksullara yiyecek dağıtmak üzere kurulmuş aşevi.
iskân : İnsanları bir yere yerleştirme, yurt edindirme.
izdiham : Aşırı kalabalık, yığılma.

J

- jest** : Herhangi bir şeyi açıklamak için genellikle el, kol ve baş ile yapılan içgüdüsel veya iradeli hareket.

K

- kabine** : Bakanlar Kurulu, hükümet.
kadı : Osmanlılarda mahkeme başında bulunan, görev yeri ve düzenle ilgili yönetim ve denetim yetkileri bulunan yargıç.
kapı kulu : Osmanlılarda devletten ödenek alan, sürekli görev yapan atlı ve yaya askerler.
karizma : Kişiliği ile çevresinde büyük bir ilgi oluşturma, kolay açıklanamaz bir biçimde büyüleyicilik, etkileyicilik.
kışlak : Kışın orduların, göçebelerin hayvanlarıyla birlikte konakladıkları yer.
kil : Islandığı zaman kolayca biçimlendirilebilen yumuşak ve yağlı toprak.
konargöçer : Göçebe bir hayat süren, bir yere sürekli yerleşmeyen (aşiret, oba vb.), göçerkonar.

L

- lojistik** : Her türlü ürün, hizmet ve bilgi akışının çıkış noktasından varış noktasına kadar taşınmasının planlanması ve uygulanması.

M

- maarif** : Öğretim ve eğitim sistemi.
mahsul : Toprak ve hayvandan elde edilen ürün.
mazhar : Bir iyiliğe erişmiş, erişen (kimse).
metropol : İç içe geçmiş büyük kentlerden ve yakın çevresinde bulunan, kentle sıkı bağlantısı olan yerleşim yerlerinden oluşan, kültür ve ekonomi yönünden en gelişmiş olan merkez şehir, ana kent.
mihnet : Sıkıntı, karşılaşılan, yaşanan sıkıntı.
mimik : Yüz, el, kol hareketleriyle düşünceyi anlatma sanatı.
minnet : Yapılan bir iyiliğe karşı kendini borçlu sayma, gönül borcu.
minyatür : Çoğunlukla eski yazma kitaplarda görülen, ı ışık, gölge ve hacim duygusu yansıtılmayan küçük, renkli resim sanatı.
misyon : Bir kimseye ya da bir kurula verilen özel görev.
mobbing : Bir kişiyi yıldırma ve bezdirme amacıyla baskı ve rahatsız edici davranışlarda bulunma.

muhasebe	: Karşılıklı olarak hesap görme, hesaplama ve hesap işleri.
mukabele	: Düşmandan kurtulmak ve onu yıldıracak tedbirler almak için karşılık verme.
musiki	: Ses ölçülerinden, ölçülü ses ve sanatkârlığından bahseden ilim.
muteber	: Saygın, itibarı olan, hatırı sayılır, sözü geçer.
müderris	: Medreselerde ya da büyük camilerde ders okutan kimse.
mükellef	: Yükümlü, vergi vermesi gereken kuruluş veya kişi.
mülteci	: Savaş, iç karışıklık ve benzeri nedenlerle bulunduğu ülkede yaşama imkânı kalmayıp başka ülkelere sığınan kimse.
müsamaha	: Görmezlikten gelme, göz yumma, hoşgörü.
müsellem	: Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde, barış zamanı tarımla uğraşan, savaş zamanı sefere katılan; Kapıkulu Ocaklarının kurulmasından sonra da bir süre geri görevlerde eyalet askeri olarak kullanılan; bazı vergilerden muaf tutulan bir sınıf atlı asker.

O

okka	: 1,282 kilogram veya 400 dirhemlik ağırlık ölçüsü birimi.
organik	: Sebze, meyvelerin kimyevi gübre, hormon vb. kullanılmaksızın, doğal yolla üretilen ürün.
Ortodoks	: Hristiyan mezheplerinden biri.

P

planör	: Hava akımlarından yararlanarak uçan, uçağa benzer motorsuz hava taşıtı.
---------------	---

R

reaya	: Osmanlı Devleti'nde yönetime katılmayan, askerî sınıf dışında kalan, geçimini tarım ve ticaretle sağlayan halk kesimi.
rehabilite	: İyileştirme, mevcut durumu daha iyiye götürme.

S

sadaka	: Yardım amacıyla karşılıksız verilen şey.
sancak	: Osmanlı yönetiminde illerle ilçeler arasında yer alan yönetim bölümü, mutasarrıflık.
sedir	: Arkalıksız, üstü minderli ve yastıklı, oturmaya veya yatmaya yarayan ev eşyası, divan.
sertifika	: Bir kursa ya da seminere katılıp bitirenlere verilen belge, öğrenim belgesi.
seyyah	: Gezmek, başka kültürleri tanımak, amacıyla dünyayı dolaşan ve çoğu zamanda edindiği izlenimleri yazan kimse.
siber	: Bilgisayar ağlarına ait olan, İnternet'e ait olan, sanal gerçeklik.
sipahi	: Osmanlı Devleti'nde tımar sahibi bir sınıf atlı asker.
skolastik	: İnanç ve bilgiyi kiliseyle uyumlu hâle getirmeye çalışan Orta Çağ felsefesi.

Ş

- şeyhülislam** : Osmanlı Devleti'nde, kabinede sadrazamdan sonra yer alan ve genellikle din işlerinden sorumlu olan üye.
- şilte** : Üstünde oturan, yatılan, içi yünle, pamukla doldurulmuş döşek.

T

- tabir etmek** : Yorumlamak, ne anlama geldiğini açıklamak.
- tezhip** : Yazma kitaplarda, sayfaların yaldız ve boya ile süslenmesi, yaldızlama.
- töre** : Bir toplulukta benimsenmiş, yerleşmiş davranış ve yaşama biçimlerinin, kuralların, görenek ve geleneklerin bütünü, âdet.
- tsunami** : Denizde dev dalga.

U

- ulak** : Resmî kâğıtları ve haberleri ivedilikle götürüp getiren görevli.
- ulufe** : Osmanlılarda kapı kulu askerlerine, saray ve devlet kuruluşlarındaki bazı görevlilere üç ayda bir verilen ücret.

V

- verem** : Herhangi bir organa ve en çok akciğerlere yerleşen bakterilerin yol açtığı ateşli ve bulaşıcı bir hastalık, tüberküloz.
- viran** : Yıkılmış veya yanmış olan yapılardan geriye kalan, yıkıntı, ören.

Y

- yadigâr** : Bir kimseyi, bir olayı hatırlatan nesne veya kişi.
- yaya** : Piyade, yürüyerek giden.
- yaylak** : Yaylacıların hayvanlarıyla birlikte yaz mevsimini geçirdikleri yüksek otlaklara ve orada kurulan yerleşmelere verilen ad.
- yurt** : Bir halkın üzerinde yaşadığı, kültürünü oluşturduğu toprak parçası, vatan.

Z

- zanaatkâr** : El emeği gerektiren ve büyük ölçüde öğrenimle birlikte beceri ve deneyime dayanarak gerçekleştirilen küçük ölçekli üretim.
- zaviye** : Kervansarayların seyrek bulunduğu yerlerdeki konak yerlerine verilen ad.

KAYNAKÇA

Kitap, Ansiklopedi ve Dergiler:

- Akbaş, A. (2011). *Eylüle Beste*. Ankara: Bengü Yayınları.
- Aktan, C. C. (2003). *Haklar ve Özgürlükler Antolojisi*. Ankara: Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu.
- Al-Hassani, S. T. S. (Ed). (2010). *1001 İcat Dünyamızda İslam Mirası*. İstanbul: Foundation for Science Technology and Civilisation.
- Alıcı, A. (Derleyen) (2012). *Hayata Yön Veren Öyküler*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Allport, G. (2016). *Önyargının Doğası*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Yayınları.
- Alponse, D. (2010). *Değirmenimden Mektuplar*. Ankara: Öteki Yayıncılık.
- Altuntaş, H., Şahin, M. (Haz.) (2007). *Kur'an-ı Kerim Meali*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Ata, B. (2017). Türkiye'de Cumhuriyet Düşüncesinin 128 Yıllık Tarihi Gelişimi. *Türk Yurdu Dergisi*, Sayı 362.
- Ata, B. (2000). Talihsiz Osmanlı Kuşları: On Yıl Geciken Telgraf ve Stratford Canning, *Türk Yurdu Dergisi*, Sayı 19-20.
- Atalay, İ. (2011). *Genel Beşerî ve Ekonomik Coğrafya*. İzmir: Meta Basım Matbaacılık Hizmetleri.
- Atsız, N. (Haz) (2013). *Oruç Beğ Tarihi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Aybet, G. Ü. (2003). *Avrupalı Seyyahların Gözünden Osmanlı Dünyası ve İnsanları (1530-1699)*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bakay, G. (2006). *Günümüz Türk Kadınından Başarı Öyküleri*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Başol, K. (2012). *Türkiye Ekonomisi*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Bayrakdar, M. (2009). *İslam'da, Bilim ve Teknoloji Tarihi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Busbecq, O. G. D. (2004). *Türkiye'yi Böyle Gördüm*. İstanbul: Elips Kitap.
- Colin, R. (2005). *Bilim Tarihi*. Ankara: Tübitak Yayınları.
- Cüceloğlu, D. (2014). *İletişim Donanımları*. Ankara: Remzi Kitabevi.
- Çiftçi, C. (Haz) (2012). *Âşık Paşazade Tarihi*. İstanbul: Mostar Yayınları.
- Davis, J. C. (2010). *İnsanın Hikâyesi*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Djevad, A. (1978). *Yabancılarla Göre Eski Türkler*. İstanbul: Yağmur Yayınevi.
- Doğan, İ. (2004). *Modern Toplumda Vatandaşlık Demokrasi ve İnsan Hakları*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Emecen, F. (2010). *Osmanlı Klasik Çağında Siyaset*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Flowers, N. (2010). *Pusulacık*. İstanbul: Bilgi İletişim Grubu Yayıncılık Müzik Yapım ve Haber Ajansı Ltd. Şti.
- Geçer, E. (2013). *Medya ve Popüler Kültür*. İstanbul: Okur Kitaplığı Yayınevi.
- Gombrich, E. H. (2011). *Genç Okurlar İçin Kısa Bir Dünya Tarihi*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Gözübüyük, A. Ş., Kili, S. (1982). *Türk Anayasa Metinleri (1839-1980)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Horvath, B. (2010). *Anadolu 1913*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- İbni Battuta. (tarihsiz). *Büyük Dünya Seyahatnamesi*. İstanbul: Üçdal Neşriyat.
- İlgürel, M. (2001). *İstimâlet*. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* içinde (C.23, ss. 362-363). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- İnalcık, H. (2009). *Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar I*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- İnalcık, H. (2005). *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- İnalcık, H., Renda, G. (2009). *Osmanlı Uygarlığı*. (C. 1). Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- İz Yayıncılık. (1999). *Osmanlı Ansiklopedisi Tarih/Medeniyet/Kültür*. (C. 1-7). İstanbul: İz Yayıncılık.

- Kafesoğlu, İ. (1997). *Türk Millî Kültürü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Kahraman, S. A. (Haz.) (2005). *Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi: Bursa-Bolu-Trabzon-Erzurum-Azerbaycan-Kafkasya-Kırım-Girit*. (C.2, 1. Kitap). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kakınç, H. (2017). *Geri Sayım-Küresel Sorunlar*. İstanbul: Wizart Yayınları.
- Kaya, A. (2016). *Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Kemal, N. (2015). *Vatan Yahut Silistre*. İstanbul: Anonim Yayıncılık.
- Keribar, İ. (1998). Külden Doğan Mucize Tokyo. *Aylık Coğrafya ve Keşif Dergisi Atlas, Sayı 62*.
- Koca, S. K, Ruşid, F. (2017). Makedonya Türk Atasözleri ve Makedon Atasözleri Arasındaki Ortaklıklar. *TÜRKÜL Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi, Yıl: 5. Sayı 9*.
- Kocatürk, U. (2005). *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Köprülü, F. (1999). *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kutlu, A. (2016). *Yedinci Bayrak-Urumeli'den İzmir'e*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- McNeill, W. (2005). *Dünya Tarihi*. Ankara: İmge Yayınları.
- Meriç, Ü. (2010). *Seyyahların Aynasında Şehirlerin Sultanı İstanbul*. İstanbul: Albaraka Türk Katılım Bankası Yayınları.
- Mihailoviç, K. (2013). *Bir Yeniçerinin Hatıraları*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Mor, G. (2015). *Bilgelerden Kahve Molası*. Ankara: Nobel Kitap.
- Nasr S. H. (2006). *İslam ve Bilim*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Nerval, G. (2004). *Doğuya Seyahat*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Nizamülmülk, (Tarihsiz). *Siyasetname*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Okyar, O., Seyitdanlioğlu, M. (1999). *Fethi Okyar'ın Anıları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Oral, Ü. (2000). *Çocuklara Karagöz - Hacıvat Söyleşmeleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ögel, B. (1993). *Türk Kültürünün Gelişim Çağları II*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Öztuna, Y. (1983). *Büyük Türkiye Tarihi*. (C. 11). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Reid, S., Fara, P. (2010). *Leonardo'dan Edison'a Mucitler*. Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Reid, S., Fara, P. (2010). *Arkhimedes'ten Einstein'a Bilim Adamları*. Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Sanz, M. S. Y. (Tarihsiz). *Türkiye'nin Dört Yılı 1552-1556*. İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser.
- Stoyles, P., Pentland P. (2016). *A'dan Z'ye İcatlar ve Mucitleri*. Ankara: Tübitak Yayınları.
- Şatıroğlu, Â. V. (2017). *Dostlar Beni Hatırlasın*. İstanbul: İnkılap Kitabevi Yayın ve Sanayi ve Ticaret A.Ş.
- Şeker, M. (2011). *Türk-İslam Medeniyetinde Ahilik ve Fütüvvet-Namelerin Yeri*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Şimşirgil, A. (2010). *Birincil Kaynaklardan Osmanlı Tarihi Kayı I-II-III*. İstanbul: KTB Yayınları.
- Thevenot, J. (1978). *1655-1656'da Türkiye*. İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı* (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar). Ankara.
- Tunç, Ş. (2010). *Şehristan Seyyahların Hayal Şehri İstanbul*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları (2005). *Türkiye İstatistik Yıllığı*. Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları (2013). *Türkiye İstatistik Yıllığı*. Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları (2016). *Doğum İstatistikleri*. Ankara.

- Unat, F. R., Köymen, M. A. (Haz) (1949). *Mehmed Neşri Kitâb-ı Cihan-Nümâ Neşri Tarihi*. (C. 1). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Ünal, M. A. (1998). *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*. Isparta: Kardelen Kitabevi.
- Ünal, M. A. (2013). *Osmanlı Sosyal ve Ekonomik Tarihi*. İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- Wittman, W. (2011). *Osmanlı'ya Yolculuk 1799-1800-1801*. Ankara: Odtü Yayıncılık.
- Yazıcı, N. (1992). *Tanzimat'ta Haberleşme ve Karayolu Taşımacılığı, 150'nci Yıldönümünde Tanzimat Ekonomisi Sempozyumu*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Yazıcı, N. (2011). *İlk Türk-İslam Devletleri Tarihi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yeni Türkiye Yayınları. (2000). *Osmanlı Ansiklopedisi*. (C. 3-4-6). İstanbul: Yeni Türkiye Yayınları.
- Yüksel, F. (2015). *Deyimler ve İlginç Hikâyeleri*. Kütahya: Egemen Yayınları.

Genel Ağ Adresleri:

- <http://itfaiye.ibt.gov.tr/tr/tulumbacilar.html>, 22 Haziran 2018
- <http://tekstilmuzesi.bursa.bel.tr/>, 19 Eylül 2018
- <http://www.bayburt.gov.tr/cografi-yapi>, 21 Temmuz 2018
- <http://www.danistay.gov.tr/upload/avrupainsanhaklarisozlesmesi.pdf>, 12 Ağustos 2018
- http://www.mfa.gov.tr/dunya-gida-programi-_world-food-programme-_wfp_.tr.mfa, 18.09.2018
- <http://www.tcdd.gov.tr/files/istatistik/stratejik.pdf>, 3 Temmuz 2018
- <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30567>, 25 Mart 2018
- <http://www.turgutgoksu.com/FileUpload/ks7441/File/onyargy.pdf>, 2 Ağustos 2018
- <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/ekonomi/229232.aspx>, 2 Ağustos 2018
- <http://www.yunusemre.gov.tr/index.php/eserleri/siirleri/soez-ola-kese-savasi>, 9 Ağustos 2017
- <https://tuik.gov.tr/gosterge/?locale=tr>, 11 Mart 2018.
- <https://www.akademikpersonel.org/eglence-karikatur/46313-karagoz-hacivat-konusmalari.html>, 15 Ekim 2018
- www.anayasa.gov.tr, 19 Eylül 2018
- <https://www.istesob.org.tr/>, 19 Eylül 2018
- <https://www.kizilay.org.tr/>, 19 Eylül 2018
- <https://listelist.com/gelecegin-meslekleri/>, 2 Mayıs 2018
- www.mfa.gov.tr, 12 Ağustos 2018
- www.tarim.gov.tr, 19 Eylül 2018
- www.ticaret.gov.tr, 12 Ağustos 2018
- www.tuik.gov.tr, 2 Ağustos 2018

Genel Ağ Haberleri:

- <http://t24.com.tr/haber/1-kasimda-secime-katilim-orani-7-hazirani-geci,315073>, 2 Kasım 2015
- <http://www.antalya.pol.tr/Haberler/Sayfalar/Kayip-ocuk-Bulundu.aspx>, 21 Aralık 2017
- <http://www.gazetevatan.com/izinsiz-fotografin-cezasi-3-yil-hapis-1174686-yasam/>, 14 Haziran 2018
- <http://www.haber7.com/guncel/haber/2671104-natonun-yeni-askeri-revizyonu-turkiyeyi>, 17 Temmuz 2018
- <http://www.hurriyet.com.tr/fao-afrikanin-cesitli-bolgelerinde-gida-guven-40382748>, 2 Mart 2017

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/genel-saglik-sigortasi-nedir-40823462>, 2 Mayıs 2018

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/karadenizde-asirlardir-kullanilan-islik-dilini-artik-dunya-taniyacak-40669253>, 6 Aralık 2017

<http://www.hurriyet.com.tr/kelebek/siddet-goren-cocuga-yardim-rehberi-15395493>, 27 Mayıs 2018

<http://www.iha.com.tr/haber-kei-dogu-ile-batiyi-birbirine-bagliyor-615034/>, 6 Ocak 2017

<http://www.medyadetay.com/guncel/kacak-yapilan-5-insaat-yikildi-h54593.html>, 10 Ağustos 2016

<http://www.milliyet.com.tr/gaziantep-te-kayi-boyu-izleri--gundem-2187573/>, 1 Şubat 2016

<http://www.milliyet.com.tr/nato-zirvesinde-turkiye-atak-i-siyaset-2705019/>, 12 Temmuz 2018

http://www.tika.gov.tr/tr/haber/tarihi_kopru_tika_eliyle_restore_edildi-41315, 1 Şubat 2018

<http://www.trthaber.com/haber/ekonomi/yayla-yasaginin-kalkmasiyla-hayvancilik-eski-gunlerine-donecek-360392.html>, 13 Nisan 2018

http://www.traceca-org.org/en/news/single-news/n/opening_ceremony_of_the_baku_tbilisi_kars_railway_uninterrupted_and_reliable_rail_transport_bridge/ 31 Ekim 2017

<http://www.turkiyegazetesi.com.tr/fotogaleri/dogu-guta-nerede-dogu-guta-da-neler-oluyor-ateskes-basladi-mi--6671.aspx?O=1>, 12 Nisan 2018

http://www.yeniasya.com.tr/dunya/afrika-da-28-ulkede-ciddi-duzeyde-aclik-var_436922, 2 Temmuz 2017

<https://dijilopedi.com/2018-internet-kullanimi-ve-sosyal-medya-istatistikleri/>, 1 Şubat 2018

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/modern-ipek-yolu-ortak-turu-basliyor/1224717>, 7 Ağustos 2018

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiye-d-8e-baglilikyla-ornek-oluyor/1039165>, 22 Ocak 2018

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/uniceften-720-bin-arakanli-cocuk-icin-acil-cagri/1071449>, 23 Şubat 2018

<https://www.aile.gov.tr/haberler/yasli-engelli-ve-cocuklara-devletin-sefkat-eli-uzandi>, 15 Mayıs 2018

<https://www.boldhaber.com/haber/destek-cig-gibi/95916>, 5 Ocak 2017

<https://www.cnntrk.com/turkiye/32-bin-262-kisi-mobbinge-ugruyorum-diyerek-bakanligi-aradi>, 31 Ağustos 2017

<https://www.cnntrk.com/turkiye/dunya-bankasi-1-milyardan-fazla-insanin-kimligi-yok>, 22 Ekim 2017

<https://www.gidahatti.com/iklim-degisikligi-sorununu-cozmek-icin-son-12-yil-127156/>, 8 Ekim 2018

<https://www.haberler.com/avrupa-rohingya-konseyi-erc-sozcusu-dr-anita-schug-9976753-haberi/>, 28 Ağustos 2017

<https://www.sabah.com.tr/yasam/2017/11/19/46-yil-sonra-sucsuz-oldugu-anlasildi>, 19 Kasım 2017.

<https://www.haberler.com/meslek-lisesi-ogrencileri-ailelerimizle-bulusuyor-10486634-haberi/>, 23 Ocak 2018

<https://www.haberler.com/ptt-nin-177-kurulus-yil-donumu-10152595-haberi/>, 20 Ekim 2017

<https://www.haberturk.com/cocuklara-iklim-degisikligi-egitimleri-verilecek-1700115>, 4 Kasım 2017

<https://www.memurlar.net/haber/757483/diyanet-9-bin-500-sozlesmeli-personel-alacak.html>, 22 Haziran 2018

<https://www.ntv.com.tr/ekonomi/ptt-kargolari-drone-ile-tasiyacak,u0kegevM5EqBXJleC6R9Yw>, 6 Mayıs 2018

<https://www.sabah.com.tr/gundem/2015/05/13/turkiyeden-avrupa-konseyine-buyuk-katki>, 13 Mayıs 2015

<https://www.sabah.com.tr/gundem/2018/05/09/adalet-bakani-abdulhamit-gul-vatandas-actigi-davanin-karar-tarihi-ni-bilecek>, 9 Mayıs 2018

<https://www.sabah.com.tr/yasam/2018/05/23/kalibinin-adami-degilsin-dedi-tazminatsiz-kovuldu>, 23 Mayıs 2018

<https://www.sondakikaturk.com.tr/yasam/dag-koylerinde-yasli-lardan-baska-kimse-kalmadi-h60308.html>, 4 Nisan 2018

<https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/90639/emine-erdogan-okuma-yazma-seferberligi-baslatti.html>, 5 Mart 2018

<https://www.timeturk.com/devlet-aydin-da-82-cocuga-sahip-cikti/haber-463974>, 24 Ocak 2017

<https://www.timeturk.com/grafikli-filistin-tika-nin-projeleriyle-kalkiniyor/haber-532208>, 15 Mart 2015
<https://www.yenisafak.com/hayat/multeci-onyargisisanatla-kirilabilir-3386471>, 28 Temmuz 2018
<https://www.yenisafak.com/ramazan/sadaka-tasi-2474030>, 21 Nisan 2018
www.atlasdergisi.com/kesfet/bilim/ciftci-robotlar.html, 20 Nisan 2018
www.hedefhalk.com/haber/bayan-muhtar-adayi-projelerini-anlatti-1084568, 21 Mayıs 2017
<http://www.mersinbarosu.org.tr/basinda-baromuz-av-islam-kurthan-acikbas--siddet-ortami-cocugu-suca-suruklu-yor/196/25451> (Gazete haberi), 12 Mayıs 2018
<http://kiriminsezigazetesi.com/ilk-telgraf-hatti-1855-yilinda-edirne-varna-kirim-arasinda-kuruldu/>, 12 Ekim 2018
<https://bilisimveteknik.com/robotlasma-meslekleri-nasil-etkiliyor/>

GÖRSEL KAYNAKÇA

- 1.1 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/large-group-children-174992645>, 9 Ağustos 2018
- 1.2 Yazara aittir.
- 1.3 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/education-elementary-school-learning-people-concept-234587368>, 9 Ağustos 2018
- 1.4 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/mother-her-baby-fell-out-378763093>, 9 Ağustos 2018
- 1.5 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/set-emotional-portraits-child-girl-1285156195>, 16 Mayıs 2019
- 1.6 <https://indigodergisi.com/2017/12/kus-dili-islik-dili-nedir/>, 7 Aralık 2017
- 1.7 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/samara-russia-september-15-2018-sweet-1277136991>, 12 Mayıs 2019
- 1.8 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/angry-mother-stands-behind-her-daughter-683405278>, 9 Ağustos 2018
- 1.9 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/businessmen-arguing-workplace-disagreeing-over-document-662012056>, 9 Ağustos 2018
- 1.10 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/young-teenage-boy-isolated-on-white-710074588>, 9 Ağustos 2018
- 1.11 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/handsome-teenager-giving-highfive-his-friend-671305291>, 9 Ağustos 2018
- 1.12 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/teenager-boy-father-park-734976931>, 9 Ağustos 2018
- 1.13 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/schoolchildren-planting-young-fruit-trees-683779633>, 9 Ağustos 2018
- 1.14 <http://www.milliyet.com.tr/anadolu-nun-kadim-portreleri/pazar/haberdetay/29.05.2016/2253300/default.htm>, 29 Mayıs 2018
- 1.15 <https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/social-media-icons-speech-bubbles-group-468803831>, 9 Ağustos 2018
- 1.16 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/father-young-kids-using-laptop-kitchen-173874020>, 9 Ağustos 2018
- 1.17 <http://www.kanver.org/>, 20 Kasım 2018
- 1.18 Yazara aittir.
- 1.19 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/many-hands-showing-different-ways-communication-346589825>, 9 Ağustos 2018
- 1.20 <https://404store.com/2018/06/28/i-1407.jpg>, 6 Mayıs 2019
- 1.21 http://jehanpakistan.pk/local/public/news_images/32920/profile.jpg, 15 Haziran 2019
- 1.22 <https://www.shutterstock.com/image-vector/newsreader-reads-news-on-tv-pop-631922597>, 9 Ağustos 2018
- 1.23 www.hedefhalk.com/haber/bayan-muhtar-adayi-projelerini-anlatti-1084568, 9 Ağustos 2018, 9 Ağustos 2018
- 1.24 Yayinevi tarafından çizdirilmiştir.
- 1.25 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/photographer-shooting-studio-photo-session-creative-666014365>, 9 Ağustos 2018
- 2.1 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/istanbul-turkey-6-june-2016fall-constantinople-548471416>, 9 Ağustos 2018
- 2.2 http://i.milliyet.com.tr/YeniAnaResim/2016/02/01/fft99_mf6571029.Jpeg, 12 Temmuz 2018
- 2.3 <http://nedir.kim/wp-content/uploads/2017/01/ertugrul-gazi-e1484849809285.jpg>, 12 Temmuz 2018
- 2.4 Seyyid Lokman Çelebi. (1998). *Kıyafetü'l-İnsaniyye fî Şema'il-i-Osmaniyye*. İstanbul: Tarihi Araştırmalar Vakfı.
- 2.5 Harita yayinevi tarafından çizilmiştir.

- 2.6 *Hünername Minyatürleri ve Sanatçıları* (1969). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- 2.7 Fotoğraf yazar tarafından çekilmiştir.
- 2.8 Seyyid Lokman Çelebi. (1998). *Kıyafetü'l-İnsaniyye fi Şema'ili'l-Osmaniyye*. İstanbul: Tarihi Araştırmalar Vakfı.
- 2.9 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/green-mosque-iznik-nicaebursa-built-13711378-718835929>, 10 Mayıs 2019
- 2.10 Harita yayınevi tarafından çizilmiştir.
- 2.11 *Hünername Minyatürleri ve Sanatçıları* (1969). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- 2.12 Seyyid Lokman Çelebi. (1998). *Kıyafetü'l-İnsaniyye fi Şema'ili'l-Osmaniyye*. İstanbul: Tarihi Araştırmalar Vakfı.
- 2.13 Sakaoglu, N., Akbayan N. (2000). *Osmanlı Dünyasından Yansımalar*. İstanbul: Denizbank.
- 2.14 *Hünername Minyatürleri ve Sanatçıları* (1969). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- 2.15 *Hünername Minyatürleri ve Sanatçıları* (1969). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- 2.16 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/plovdiv-bulgaria-sept-18-djumaya-mosque-1028284135>, 9 Ağustos 2018
- 2.17 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/berat-albania-july-2017-historical-town-694280347>, 9 Ağustos 2018
- 2.18 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/ottoman-mehmed-pasa-sokolovic-bridge-visegrad-1031249695>, 9 Ağustos 2018
- 2.19 Seyyid Lokman Çelebi. (1998). *Kıyafetü'l-İnsaniyye fi Şema'ili'l-Osmaniyye*. İstanbul: Tarihi Araştırmalar Vakfı.
- 2.20 *Hünername Minyatürleri ve Sanatçıları* (1969). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- 2.21 Harita yayınevi tarafından çizilmiştir.
- 2.22 Seyyid Lokman Çelebi. (1998). *Kıyafetü'l-İnsaniyye fi Şema'ili'l-Osmaniyye*. İstanbul: Tarihi Araştırmalar Vakfı.
- 2.23 *Hünername Minyatürleri ve Sanatçıları* (1969). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- 2.24 Seyyid Lokman Çelebi. (1998). *Kıyafetü'l-İnsaniyye fi Şema'ili'l-Osmaniyye*. İstanbul: Tarihi Araştırmalar Vakfı.
- 2.25 Varna Savaşı tablosu, Stanislaw Chlebowsky, Harbiye Askeri Müzesi, İstanbul.
- 2.26 Harita yayınevi tarafından çizilmiştir.
- 2.27 http://www.ensargemi.com/Files/Content/sosyal_sorumluluk/14_yeni.JPG, 14 Temmuz 2018
- 2.28 *Hünername Minyatürleri ve Sanatçıları* (1969). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- 2.29 Atıl, E. (1986). *Süleymanname-The Illustrated History of Süleyman the Magnificent*. New York: National Gallery of Art.
- 2.30 Atasoy, N. (1997). *1582 Surname-i Hümayun Düğün Kitabı*. İstanbul: Koçbank.
- 2.31 Fotoğraf yazar tarafından çekilmiştir.
- 2.32 Fotoğraf yazar tarafından çekilmiştir.
- 2.33 Fotoğraf yazar tarafından çekilmiştir.
- 2.34 Berktaş, A. (2011). *Osmanlı Kıyafetleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- 2.35 Berktaş, A. (2011). *Osmanlı Kıyafetleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- 2.36 Berktaş, A. (2011). *Osmanlı Kıyafetleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- 2.37 Berktaş, A. (2011). *Osmanlı Kıyafetleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- 2.38 Özdemir, A. (2007). *Alay-ı Hümayun İsveç Elçisi Ralamb'ın İstanbul Ziyareti ve Resimleri, 1657-1658*. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- 2.39 İncalcık, H., Renda, G. (2009). *Osmanlı Uygarlığı*. (C. 1). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- 2.40 İncalcık, H., Renda, G. (2009). *Osmanlı Uygarlığı*. (C. 1). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- 2.41 İncalcık, H., Renda, G. (2009). *Osmanlı Uygarlığı*. (C. 1). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- 2.42 *Hünername Minyatürleri ve Sanatçıları* (1969). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- 2.43 *Hünername Minyatürleri ve Sanatçıları* (1969). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- 2.44 *Türk Dünyası Kültür Atlası Osmanlı Dönemi 1* (1997). İstanbul: Türk Kültürüne Hizmet Vakfı.
- 2.45 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/bursa-turkey-may-22-2011-castle-351234215>, 9 Ağustos 2018
- 2.46 T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2002). *Gravürlerle Türkiye*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- 2.47 T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2002). *Gravürlerle Türkiye*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- 2.48 T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2002). *Gravürlerle Türkiye*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- 2.49 T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2002). *Gravürlerle Türkiye*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- 2.50 Harita yayınevi tarafından çizilmiştir.
- 2.51 Seyyid Lokman Çelebi. (1998). *Kıyafetü'l-İnsaniyye fi Şema'ili'l-Osmaniyye*. İstanbul: Tarihi Araştırmalar Vakfı.

- 2.52 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/rumeli-fortress-istanbul-turkey-on-bosphorus-55900966>, 9 Ağustos 2018
- 2.53 Fotoğraf yazar tarafından çekilmiştir.
- 2.54 <https://img.webme.com/pic/o/osmanli-devleti1299/osmanlidenizcilik.jpg>, 20 Temmuz 2018
- 2.55 Fotoğraf yazar tarafından çekilmiştir.
- 2.56 Harita yayınevi tarafından çizilmiştir.
- 2.57 Fotoğraf yazar tarafından çekilmiştir.
- 2.58 Fotoğraf yazar tarafından çekilmiştir.
- 2.59 *Hünername Minyatürleri ve Sanatçıları* (1969). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- 2.60 Seyyid Lokman Çelebi. (1998). *Kıyafetü'l-İnsaniyye fi Şema'ili'l-Osmaniyye*. İstanbul: Tarihi Araştırmalar Vakfı.
- 2.61 *Hünername Minyatürleri ve Sanatçıları* (1969). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- 2.62 Seyyid Lokman Çelebi. (1998). *Kıyafetü'l-İnsaniyye fi Şema'ili'l-Osmaniyye*. İstanbul: Tarihi Araştırmalar Vakfı.
- 2.63 Piri Reis. (2013). *Kitab-ı Bahriye*. İstanbul: Boyut Yayın Grubu.
- 2.64 Atıl, E. (1986). *Süleymanname-The Illustrated History of Süleyman the Magnificent*. New York: National Gallery of Art.
- 2.65 Atıl, E. (1986). *Süleymanname-The Illustrated History of Süleyman the Magnificent*. New York: National Gallery of Art.
- 2.66 Atıl, E. (1986). *Süleymanname-The Illustrated History of Süleyman the Magnificent*. New York: National Gallery of Art.
- 2.67 https://dabrownstein.files.wordpress.com/2013/09/1280px-martellus_world_map.jpg, 20 Temmuz 2018
- 2.68 <https://www.thefamouspeople.com/profiles/thumbs/jacques-cartier-4.jpg>, 20 Temmuz 2018
- 2.69 https://cdn0.rubylane.com/_pod/item/1475848/D15022/Antique-Kelvin-Wilfrid-O-White-Brass-pic-1-180:5.5-59-l-59-ea.jpg, 20 Temmuz 2018
- 2.70 <http://weaponsofthenewworld.weebly.com/uploads/5/9/9/1/59912921/7316054.jpg?382>, 20 Temmuz 2018
- 2.71 Harita yayınevi tarafından çizilmiştir.
- 2.72 <http://www.watchuseek.com/wp-content/uploads/2015/09/Vasco-da-Gama.jpg>, 20 Temmuz 2018
- 2.73 <http://www.barcelona-autrement.com/wp-content/uploads/2018/02/BarcelonaAutrementCristonalColon-847x1024.jpg>, 20 Temmuz 2018
- 2.74 <http://www.arnis-kali.com/wp-content/uploads/2014/04/magellan-portrait.jpg>, 20 Temmuz 2018
- 2.75 <http://www.hirondino.com/foto/bartolomeu-dias/Bartolomeu-Dias.jpg>, 20 Temmuz 2018
- 2.76 <https://s.hswstatic.com/gif/conquistador-incan-empire-3.jpg>, 20 Temmuz 2018
- 2.77 <https://www.shutterstock.com/tr/image-illustration/exslaves-working-gang-on-cotton-plantation-237236920>, 9 Ağustos 2018
- 2.78 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/florence-cathedral-saint-mary-flower-duomo-510899221>, 9 Ağustos 2018
- 2.79 Yayınevi tarafından hazırlanmıştır.
- 2.80 Yayınevi tarafından hazırlanmıştır.
- 2.81 Yayınevi tarafından hazırlanmıştır.
- 2.82 <https://www.shutterstock.com/tr/image-illustration/leonardo-da-vinci-14521519-italian-renaissance-242291527>, 9 Ağustos 2018
- 2.83 https://www.ntv.com.tr/galeri/sanat/en-kapsamli-leonardo-da-vinci-sergisi-istanbulda-aciliyor,dJpkBD8_pUKkT20jn-bxJ1w/KXE-EMzj0qnX8WR-PK2wA#KXE-EMzj0qnX8WR-PK2wA, 30 Nisan 2019
- 2.84 <https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcSVHc2UWUVuOFDkjqIMv5WpsXX2EM65vtmWidCq-O3-qXsDnlMY>, 20 Temmuz 2018
- 2.85 <https://www.shutterstock.com/tr/image-illustration/martin-luther-14831546-engraving-painting-by-252139978>, 9 Ağustos 2018
- 2.86 <https://www.shutterstock.com/tr/image-illustration/sir-isaac-newton-16421727-examining-nature-252140617>, 9 Ağustos 2018
- 2.87 Yayınevi tarafından hazırlanmıştır.
- 2.88 Yayınevi tarafından hazırlanmıştır.
- 2.89 Yayınevi tarafından hazırlanmıştır.
- 2.90 Yayınevi tarafından hazırlanmıştır.
- 2.91 https://i2.wp.com/schoolshistory.org.uk/topics/wp-content/uploads/2017/11/Hartmann_Maschinenhalle_1868_01.jpg?fit=1000%2C649, 20 Temmuz 2018

- 2.92 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/young-raoul-julien-had-already-worked-244389694>, 9 Ağustos 2018
- 2.93 <http://www.transitpeople.org/lesson/ch2/locomotive.jpg>, 20 Temmuz 2018
- 2.94 https://ichef.bbci.co.uk/news/660/cpsprodpb/525C/production/_83948012_troops-cut.jpg, 20 Temmuz 2018
- 2.95 <http://www.mr-johnson.us/uploads/6/2/5/7/6257546/3997180.jpg?447>, 20 Temmuz 2018
- 2.96 <https://www.shutterstock.com/tr/image-illustration/methods-1709-daughter-upper-alsace-bourgeois-402070321>, 9 Ağustos 2018
- 2.97 https://images.jacobinmag.com/2015/07/17004600/Henry_Singleton_the_Storming_of_the_Bastille-1.jpg, 20 Temmuz 2018
- 2.98 <http://ptt.gov.tr/sx.web.docs/ptt/img/bg/pttlogo2.png>, 20 Temmuz 2018
- 2.99 https://www.pictorem.com/uploads/gallerysmall/gallerysmall_29866.jpg, 20 Temmuz 2018
- 2.100 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/istanbul-turkey-october-12-2017-hagia-742897579>, 9 Ağustos 2018
- 2.101 İnalçık, H., Renda, G. (2009). *Osmanlı Uygarlığı*. (C. 1). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- 2.102 <https://i2.wp.com/blogs.princeton.edu/cotsen/wp-content/uploads/sites/88/2016/02/woodcut46verso.jpg?ssl=1>, 20 Temmuz 2018
- 2.103 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/turkey-istanbul-april-08-2016-palace-451131655>, 9 Ağustos 2018
- 2.104 <http://www.nkfu.com/wp-content/uploads/2015/02/tulumbaci-1-1017x516.png>, 20 Temmuz 2018
- 2.105 <https://2.bp.blogspot.com/-XBJHc-P0kVU/WTAmWgzviPI/AAAAAAAAADR/jmLzfbWRA58cix0iwH4EHzxFQA-BImUejQCLcB/s1600/0328.TIF>, 22 Temmuz 2018
- 2.106 https://c1.staticflickr.com/4/3720/33450419305_84111ebec7_b.jpg, 22 Temmuz 2018
- 2.107 <https://i.cnnturk.com/ps/cnnturk/75/630x0/583420f4cbbf341f10d2b7d7.jpg>, 22 Temmuz 2018
- 2.108 http://www.sehirhatlari.istanbul/images/general/ixfef0we.xtj_sehirhatlarilogojpeg.jpg, 22 Temmuz 2018
- 2.109 http://www.sehirhatlari.istanbul/images/general/fu0tex1.ch0_11900%20yılı%20boğaziçi%20tarifesi.JPG, 22 Temmuz 2018
- 2.110 http://www.sehirhatlari.istanbul/images/general/bvbwgq1u.4tl_18%20Asayî%20C5%9F-4,,.jpg, 22 Temmuz 2018
- 2.111 <https://www.turkishpostcards.com/fruchtermann/seri16/Grup7/16-F1669---Rumeli-Hissar-Bosphore-Constantionople>, 11 Mayıs 2019
- 2.112 https://images.clarin.com/2017/05/19/rk5_jn2IW_720x0.jpg, 22 Temmuz 2018
- 2.113 Sakaoglu, N. (2007). *20. Yüzyıl Başında Osmanlı Coğrafyası 1907-1908*. İstanbul: Denizbank.
- 2.114 <http://www.tcdd.gov.tr/uploads/kkk.pdf>, 22 Temmuz 2018
- 2.115 <http://icdn.pstimg.com/img/78/567x788/5ae27847ae298b8e0125f9bf>, 22 Temmuz 2018
- 2.116 https://www.tarihtebugun.org/bidibidi_design/foto/tekke-zaviye-ve-turbeler-kapatilmasi-kanunu-kabul-edildi671-tarih-tebugun.jpg, 22 Temmuz 2018
- 2.117 <http://www.tiem.gov.tr/sites/1/upload/images/m/26-345.jpg>, 23 Temmuz 2018
- 2.118 <http://www.tiem.gov.tr/sites/1/upload/images/m/43-418.jpg>, 23 Temmuz 2018
- 2.119 <http://www.tiem.gov.tr/sites/1/upload/images/m/817-555.jpg>, 23 Temmuz 2018
- 2.120 <http://www.tiem.gov.tr/sites/1/upload/images/m/Hali-k-295.jpg>, 23 Temmuz 2018
- 2.121 <https://www.kulturportali.gov.tr/medya/fotograf/fotodokuman/8720>, 23 Temmuz 2018
- 2.122 <http://www.tiem.gov.tr/koleksiyon/ahsap-eserler/#/koleksiyon/ahsap-eserler/rahle-1/>, 11 Mayıs 2019
- 2.123 Tunç, Ş. (2010). *Şehristan Seyyahların Hayal Şehri İstanbul*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- 2.124 Amadeo Preziosi (2007). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- 2.125 Eveline, S. N. (2003). *Lale Devri'nin Bir Görgü Tanığı: Jean-Bapiste Vanmour*. İstanbul: Koçbank.
- 2.126 Sevin, N. A. (2010). *Gravürlerde Yaşayan Osmanlı*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- 2.127 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/old-turkish-hamam-manisa-turkey-25098703>, 9 Ağustos 2018
- 2.128 <https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/illustration-seamless-turkish-tile-tulip-pattern-158928833>, 9 Ağustos 2018
- 2.129 Göncüoğlu, S. F. (2010). *Yolu İstanbul'dan Geçen Kervan'ın Sarayları*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- 2.130 Duran, T. (1999). *Minyatür ve Gravürlerle Osmanlı İmparatorluğu*. İstanbul: Tarihî Araştırmalar Vakfı.
- 2.131 İnalçık, H., Renda, G. (2009). *Osmanlı Uygarlığı*. (C. 1). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- 2.132 Esin, A. (1999). *Levni ve Surname: Bir Osmanlı Şenliğinin Öyküsü*. İstanbul: Koçbank.
- 2.133 İnalçık, H., Renda, G. (2009). *Osmanlı Uygarlığı*. (C. 1). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

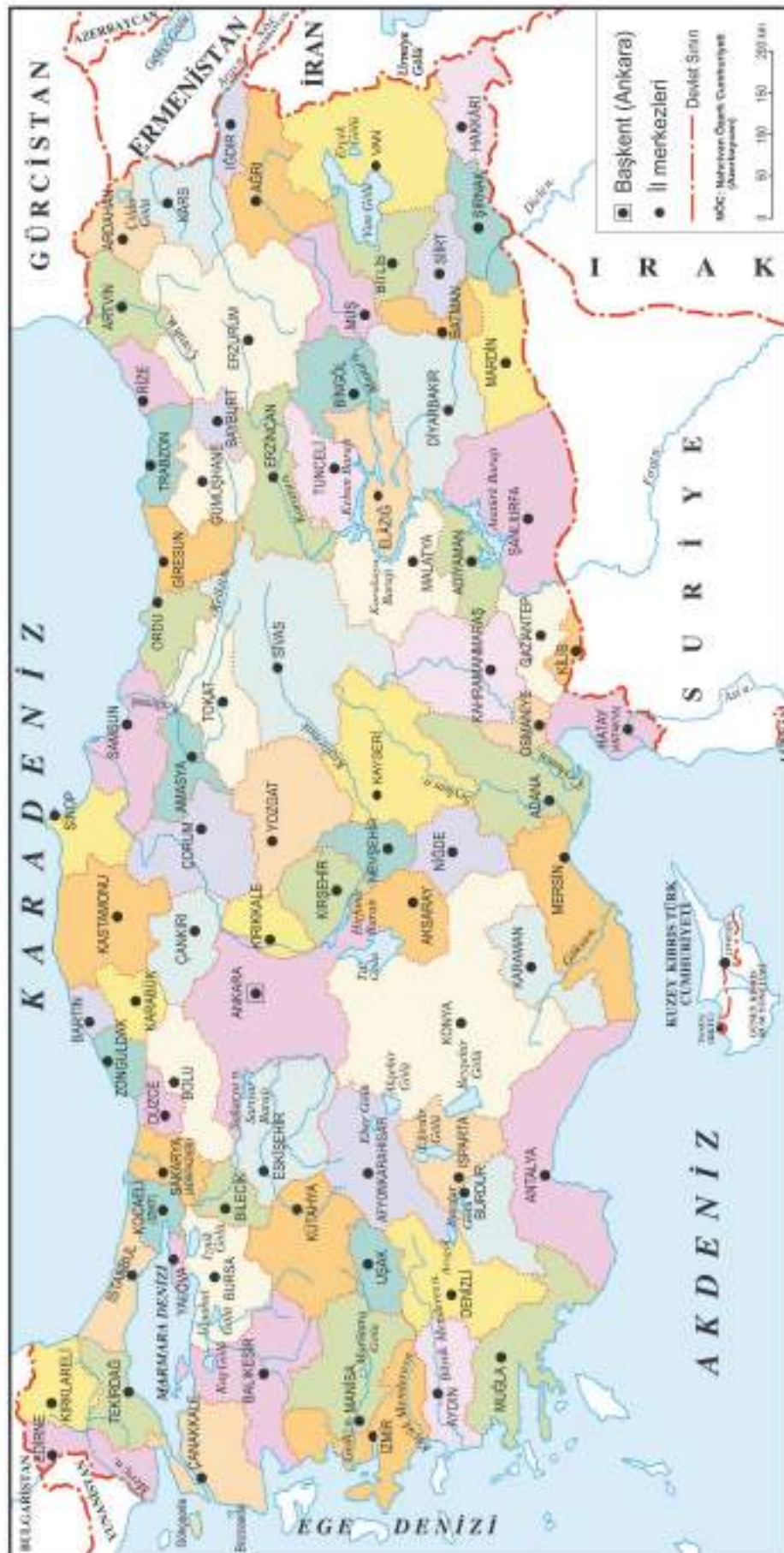
- 2.134 İnalçık, H., Renda, G. (2009). *Osmanlı Uygarlığı*. (C. 1). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- 2.135 <http://i.hurimng.com/i/hurriyet/75/750x422/55eaa071f018fbb8f88c598b.jpg>, 28 Temmuz 2018
- 2.136 Duran, T. (1999). *Minyatür ve Gravürlerle Osmanlı İmparatorluğu*. İstanbul: Tarihî Araştırmalar Vakfı.
- 2.137 Rifat, S., Kıbrıs, B., Akkoyunlu, B. (2005). *İmparatorluktan Portreler: Suna ve İnan Kırâç Vakfı Koleksiyonu'ndan Seçilmiş Yayımlarla 18. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Osmanlı Dünyası ve Osmanlılar*. İstanbul: Suna ve İnan Kırâç Vakfı.
- 3.1 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/istanbul-city-throat-bird-view-617441120>, 27 Nisan 2019
- 3.2 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/top-view-city-hakkari-turkey-710190739>, 27 Nisan 2019
- 3.3 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/sapanca-lake-view-1108338491>, 3 Eylül 2018
- 3.4 *Aile Kılavuz Atlası Dünya* (2009). Çeviri: Rabia Taş, Berke Erişen. İstanbul: Doğan Gazetecilik
- 3.5 Tübitak Popüler Bilim Kitapları (2012). *Antik Dünya Ansiklopedisi*. Ankara: Tübitak Yayınları.
- 3.6 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/city-lights-egypt-elements-this-image-231425656>, 3 Eylül 2018
- 3.7 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/mecca-july-21-crowd-pilgrims-circumabulate-487053055>, 3 Eylül 2018
- 3.8 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/aerial-view-skyline-mecca-holy-city-582191653>, 3 Eylül 2018
- 3.9 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/tokyo-japan-november-20-unidentified-pedestrians-86973980?src=QN04EEk_M717Wstu9Z2IGw-1-0, 8 Mayıs 2019
- 3.10 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/tokyo-japan-city-skyline-427797142>, 3 Eylül 2018
- 3.11 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/panoramic-view-jerusalem-old-city-temple-592378520>, 3 Eylül 2018
- 3.12 *Aile Kılavuz Atlası Dünya* (2009). Çeviri: Rabia Taş, Berke Erişen. İstanbul: Doğan Gazetecilik.
- 3.13 *Aile Kılavuz Atlası Dünya* (2009). Çeviri: Rabia Taş, Berke Erişen. İstanbul: Doğan Gazetecilik.
- 3.14 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/valle-de-la-luna-pazbolivia-139216559>, 3 Eylül 2018
- 3.15 <https://www.businessinsider.com/truck-driver-on-russia-ice-highway-2016-12>, 3 Eylül 2018
- 3.16 <http://www.bayburt.gov.tr/cografi-yapi>, 15 Haziran 2018
- 3.17 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/views-trabzon-turkey-760984129>, 3 Eylül 2018
- 3.18 <http://www.gumushaneolay.comdnews13883.jpg>, 20 Temmuz 2018
- 3.19 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/istanbul-turkeyjune-112017-eminonu-people-who-660645712>, 3 Eylül 2018
- 3.20 Harita yayınevi tarafından çizilmiştir.
- 3.21 Harita yayınevi tarafından çizilmiştir.
- 3.22 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/walk-old-abandoned-mine-harrachov-czech-464983166>, 3 Eylül 2018
- 3.23 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/turkey-june-222015-tupras-izmit-petroleum-616898390>, 3 Eylül 2018
- 3.24 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/beach-antalya-turkey-travel-background-282756389>, 3 Eylül 2018
- 3.25 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/unidentified-girl-hangs-peppers-drying-process-1039380100>, 3 Eylül 2018
- 3.26 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/agriculture-industry-farming-animal-husbandry-concept-659176180>, 3 Eylül 2018
- 3.27 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/snowy-peaks-large-small-ararat-turkey-184142786>, 3 Eylül 2018
- 3.28 <http://www.tuik.gov.tr/HbGetirHTML.doid=27587.jpg>, 8 Haziran 2018
- 3.29 Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları (2013). *Türkiye İstatistik Yıllığı*. Ankara.
- 3.30 <https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/family-refugees-two-children-on-destroyed-1032239782>, 3 Eylül 2018
- 3.31 <http://goc-cesitleri.nedir.org/>, 9 Mayıs 2019
- 3.32 <http://www.larendem.com/wp-content/uploads/2018/02/T%C3%BCrk-Rum-N%C3%BCfus-M%C3%BCbadelesi.jpg>, 3 Eylül 2018
- 3.33 Harita yayınevi tarafından çizilmiştir.
- 3.34 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/suruc-turkeyseptember-20-2014-turkey-opened-221380957>, 3 Eylül 2018
- 3.35 <http://www.medyadeta.com/guncel/kacak-yapilan-5-insaat-yikildi-h54593.html>, 22 Ağustos 2018
- 3.36 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/houses-ayder-yaylasi-rize-turkey-217537810>, 3 Eylül 2018
- 3.37 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/landscape-marina-kizil-kule-tower-alanya-538754155>, 3 Eylül 2018
- 3.38 http://ipahaber.com/2018/03/23/rus-jetleri-dogu-gutayi-vurdu-40-olu/ds3r2xuww4aasd_j/, 3 Eylül 2018
- 3.39 <http://www.trthaber.com/haber/ekonomi/yayla-yasaginin-kalkmasiyla-hayvancilik-eski-gunlerine-donecek-360392.html>, 5 Ağustos 2018

- 4.1 <https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/online-education-concept-training-courses-specialization-765815884>, 3 Eylül 2018
- 4.2 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/vezere-valley-france-april-22-2017-659932633>, 3 Eylül 2018
- 4.3 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/ancient-type-akkad-empire-style-cuneiform-1063099607>, 3 Eylül 2018
- 4.4 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/book-dead-papyrus-egyptology-archeology-egypt-349834604>, 3 Eylül 2018
- 4.5 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/berlin-germany-sept-2-2015-basalt-338718899>, 3 Eylül 2018
- 4.6 <https://liunahang2008.files.wordpress.com/2014/08/e4b8ade59bbde980a0e7bab8e69caf.jpg?w=1272&h=1000>, 3 Eylül 2018
- 4.7 Türk Kültürüne Hizmet Vakfı. (2007). *Türk Dünyası Kültür Atlası, İslam Öncesi Dönem*. İstanbul: Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Yayınları.
- 4.8 <https://media.gettyimages.com/photos/engraving-depicting-johannes-gutenberg-examining-the-first-page-of-picture-id959273896?s=612x612>, 3 Eylül 2018
- 4.9 https://www.inventionandtech.com/sites/default/files/2018-03/Edison_and_phonograph_edit2.jpg, 3 Eylül 2018
- 4.10 <http://www.inventingeurope.eu/wp-content/themes/inveur/img/objects/1436-telegraphing-peace.jpg>, 3 Eylül 2018
- 4.11 <https://static.independent.co.uk/s3fs-public/thumbnails/image/2016/01/26/11/john-logie-baird.jpg>, 3 Eylül 2018
- 4.12 <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b53041859x/f1.highres>, 3 Eylül 2018
- 4.13 <https://1.bp.blogspot.com/-IQbCFALYp7g/WnvXHtJxBI/AAAAAAAAABCA/fWBceYU-Y3gCTBKI0muE4qvUqH-FoIdo3ACEwYBhgL/s1600/Xerox%2BInventor.1.Cropped.jpg>, 3 Eylül 2018
- 4.14 <http://opentranscripts.org/wp-content/uploads/2016/02/working-on-eniac-0065-1024x768.jpg>, 3 Eylül 2018
- 4.15 <https://images.techhive.com/images/article/2012/09/197920-20philips20proto20cd20debut20mar-ch20920197920-2020joop20sinjou20-20head20of20philips20cd-lab20-20credit20philip-100006272-orig>, 3 Eylül 2018
- 4.16 <https://cdn.newsapi.com.au/image/v1/028d2833dec51e962caec756f6637df2>, 3 Eylül 2018
- 4.17 Al-Hassani, S. T. S. (Ed). (2010). *1001 İcat Dünyamızda İslam Mirası*. İstanbul: Foundation for Science Technology and Civilisation.
- 4.18 Al-Hassani, S. T. S. (Ed). (2010). *1001 İcat Dünyamızda İslam Mirası*. İstanbul: Foundation for Science Technology and Civilisation.
- 4.19 Al-Hassani, S. T. S. (Ed). (2010). *1001 İcat Dünyamızda İslam Mirası*. İstanbul: Foundation for Science Technology and Civilisation.
- 4.20 Al-Hassani, S. T. S. (Ed). (2010). *1001 İcat Dünyamızda İslam Mirası*. İstanbul: Foundation for Science Technology and Civilisation.
- 4.21 http://cdn.shopify.com/s/files/1/0895/0864/products/xir161021_600x.jpeg?v=1452861392, 4 Eylül 2018
- 4.22 <https://www.awesomestories.com/asset/view/Canon-of-Medicine-by-Avicenna>, 4 Eylül 2018
- 4.23 Al-Hassani, S. T. S. (Ed). (2010). *1001 İcat Dünyamızda İslam Mirası*. İstanbul: Foundation for Science Technology and Civilisation.
- 4.24 <https://cdn.islamansiklopedisi.org.tr/madde/1/abdurrahman-el-hazini-1.jpg>, 4 Eylül 2018
- 4.25 Al-Hassani, S. T. S. (Ed). (2010). *1001 İcat Dünyamızda İslam Mirası*. İstanbul: Foundation for Science Technology and Civilisation.
- 4.26 Al-Hassani, S. T. S. (Ed). (2010). *1001 İcat Dünyamızda İslam Mirası*. İstanbul: Foundation for Science Technology and Civilisation.
- 4.27 https://mcdn01.gittigidiyor.net/29572/tn30/295723624_tn30_0.jpg, 4 Eylül 2018
- 4.28 <https://i.tmggrup.com.tr/fikriyat/album/2018/04/10/1523347627039.jpg>, 4 Eylül 2018
- 4.29 Yayınevi tarafından hazırlanmıştır.
- 4.30 Al-Hassani, S. T. S. (Ed). (2010). *1001 İcat Dünyamızda İslam Mirası*. İstanbul: Foundation for Science Technology and Civilisation.
- 4.31 Fotoğraf yazar tarafından çekilmiştir.
- 4.32 Fotoğraf yazar tarafından çekilmiştir.
- 4.33 Fotoğraf yazar tarafından çekilmiştir.
- 4.34 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/vintage-typescript-letterpress-shallow-depth-field-605340206>, 4 Eylül 2018
- 4.35 https://www.telegraph.co.uk/content/dam/london-culture/johann_gutenberg_painting-xlarge.jpg, 5 Eylül 2018
- 4.36 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/ussr-circa-1962-illustration-children-encyclopedia-97812449>, 5 Eylül 2018

- 4.37 <https://content.teachastronomy.com/taweb/images/textbook/hrthumbs/285015769f5067efb42f509887595a2fd8db7c1d.jpg>, 5 Eylül 2018
- 4.38 <http://media.skolski.ba/2015/09/galileo-teleskop.jpg>, 5 Eylül 2018
- 4.39 https://c1.staticflickr.com/2/1492/26226566536_7eea9bcb4b_b.jpg, 5 Eylül 2018
- 4.40 <https://history.howstuffworks.com/history-vs-myth/isaac-newton-apple.htm>, 5 Eylül 2018
- 4.41 <https://cdn.britannica.com/300x200/41/116541-004-54D813B4.jpg>, 5 Eylül 2018
- 4.42 https://www.pbagalleries.com/images/lot/7795/77958_0.jpg, 5 Eylül 2018
- 4.43 <https://www.oldbookillustrations.com/wp-content/high-res/1876/watt-steam-engine-rawscan.jpg>, 5 Eylül 2018
- 4.44 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/1929-reenactment-photo-dewitt-clinton-steam-244390507>, 5 Eylül 2018
- 4.45 Al-Hassani, S. T. S. (Ed). (2010). *1001 İcat Dünyamızda İslam Mirası*. İstanbul: Foundation for Science Technology and Civilisation.
- 4.46 Robinson, A. (2014). *Bilim İnsanları Bir Keşif Destanı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- 5.1 <https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/food-chain-production-194219285>, 5 Eylül 2018
- 5.2 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/harvester-combine-harvesting-wheat-on-sunny-424887250>, 5 Eylül 2018
- 5.3 <http://science.postech.ac.kr/hs/C05/C05S000.html>, 14 Temmuz 2018
- 5.4 <http://www.bilgizenginleri.com/tarih/10611-timarli-sipahilerin-ozellikleri.html>, 11 Haziran 2018
- 5.5 Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü (1998). *Fotoğrafla Türkiye*. Ankara.
- 5.6 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/veliky-novgorod-249319195>, 5 Eylül 2018
- 5.7 <http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/5503/6179.pdf>, 7 Ağustos 2018
- 5.8 https://metrouk2.files.wordpress.com/2017/12/pri_62808693.jpg?quality=80&strip=all&w=1200&h=630&crop=1, 17 Haziran 2019
- 5.9 www.atlasdergisi.com/kesfet/bilim/ciftci-robotlar.html, 5 Haziran 2018
- 5.10 <https://www.yenisafak.com/ramazan/sadaka-tasi-2474030>, 6 Haziran 2018
- 5.11 <https://kirsehirsayfasi.blogspot.com/2012/11/ahi-evran-kimdir-hayati-ve-eserleri.html>, 11 Haziran 2018
- 5.12 <http://www.malatayayabakis.com/ahilik-kultur-haftasi-kutandi.html>, 10 Mayıs 2019
- 5.13 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/pensive-child-blond-hair-isolated-on-62434282>, 5 Eylül 2018
- 5.14 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/wooden-wheel-isolated-on-white-clipping-740185051>, 5 Eylül 2018
- 5.15 <http://degirmenayvali.blogspot.com/2013/01/at-arabas-islerine-devam.html>, 5 Aralık 2018
- 5.16 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/portrait-mechanic-replacing-wheel-379892710>, 5 Eylül 2018
- 5.17 <https://vesteabuna.wordpress.com/2017/11/20/convertirea-atingere-sau-convingere/>, 5 Haziran 2018
- 5.18 <https://listelist.com/gelecegin-meslekleri/>, 23 Temmuz 2018
- 5.19 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/engineer-using-laptop-computer-collect-data-1045734658>, 27 Nisan 2019
- 5.20 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/ephesus-turkey-june-6-2014-group-201532712>, 22 Ağustos 2018
- 5.21 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/portrait-tailor-working-on-piece-fabric-444735622>, 22 Ağustos 2018
- 5.22 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/surveyor-equipment-telescope-construction-site-surveying-640018039>, 27 Nisan 2019
- 5.23 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/plumber-567015874>, 22 Ağustos 2018
- 5.24 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/ancient-weaving-loom-interior-wooden-log-1120097141>, 10 Mayıs 2019
- 5.25 <https://www.ntv.com.tr/ekonomi/ptt-kargolari-drone-ile-tasiyacak,u0kegevM5EqBXJleC6R9Yw>, 7 Aralık 2018
- 5.26 <https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/flat-vector-design-ecommerce-online-shopping-244283080>, 22 Ağustos 2018
- 5.27 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/man-playing-computer-games-230830525>, 27 Nisan 2019
- 5.28 <https://www.shutterstock.com/tr/image-illustration/online-shopping-concept-230858164>, 22 Ağustos 2018
- 6.1 <https://www.ajanshaber.com.tr/bedelli-askerlik-teklifi-gorusmeleri-basladi-haber-433632>, 7 Aralık 2018
- 6.2 <https://timedotcom.files.wordpress.com/2015/11/martin-luther-king-jr.jpg>, 15 Temmuz 2018
- 6.3 Görsel yayınevi tarafından çizdirilmiştir.
- 6.4 İnalçık, H., Renda, G. (2009). *Osmanlı Uygarlığı*. (C. 1). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- 6.5 <https://www.ajanshaber.com.tr/bedelli-askerlik-teklifi-gorusmeleri-basladi-haber-433632>, 7 Aralık 2018
- 6.6 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/orkhon-inscriptions-oldest-form-turkic-language-441273670>, 22 Ağustos 2018

- 6.7 <http://www.atam.gov.tr/fotograflar/ataturk-portreleri/>, 5 Ağustos 2018
- 6.8 <http://www.ataturk.net/foto/1921/gazi41.html>, 5 Ağustos 2018
- 6.9 <https://turkcetarih.com/cumhuriyet-fotograflari/>, 5 Ağustos 2018
- 6.10 <http://i.internethaber.com/2/590/370/images/news/59974.jpg?v=99999>, 5 Ağustos 2018
- 6.11 <http://erzurumportali.com/shf/4299/Erzurum-Milletvekili-Secimleri>, 5 Ağustos 2018
- 6.12 <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/90639/emine-erdogan-okuma-yazma-seferberligi-baslatti.html>, 18 Temmuz 2018
- 6.13 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/turkishsyrian-border-june-18-2011-unidentified-239387248>, 22 Ağustos 2018
- 6.14 Çukurova Gazetesi, 12 Mayıs 2018
- 6.15 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/ancient-weaving-loom-interior-wooden-log-1120097141>, 10 Mayıs 2019
- <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/couple-looking-each-other-during-therapy-138709142>, 14 Mayıs 2019
- 7.1 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/digital-composite-running-kids-planet-earth-689283034>, 22 Ağustos 2018
- 7.2 <http://www.mfa.gov.tr/nato.tr.mfa>, 12 Kasım 2018
- 7.3 <http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-teskilati-ve-turkiye.tr.mfa>, 12 Kasım 2018
- 7.4 <http://www.haber7.com/guncel/haber/2671104-natonun-yeni-askeri-revizyonu-turkiyeyi>, 17 Temmuz 2018
- 7.5 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/uniceften-720-bin-arakanli-cocuk-icin-acil-cagri/1071449>, 23 Şubat 2018
- 7.6 <http://www.hurriyet.com.tr/fao-afrikanin-cesitli-bolgelerinde-gida-guven-40382748> 12 Mayıs 2018
- 7.7 <http://www.mfa.gov.tr/turk-konseyi.tr.mfa>, 12 Kasım 2018
- 7.8 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/modern-ipek-yolu-ortak-turu-basliyor/1224717>, 7 Ağustos 2018
- 7.9 <http://www.mfa.gov.tr/avrupa-ve-akdeniz-bitki-sagligini-koruma-orgutu.tr.mfa>, 12 Kasım 2018
- 7.10 <http://www.mfa.gov.tr/avrupa-konseyi.tr.mfa>, 12 Kasım 2018
- 7.11 <https://www.sabah.com.tr/gundem/2015/05/13/turkiyeden-avrupa-konseiyine-buyuk-katki>, 25 Ağustos 2018
- 7.12 <http://g20.org.tr/>, 12 Kasım 2018
- 7.13 www.star.com.tr/guncel/d8-ulkeleri-hangileri-d8-nedir-haber-1266345/, 20 Ekim 2018
- 7.14 http://www.mfa.gov.tr/iktisadi-isbirligi_ve-gelisme-teskilati_oecd.tr.mfa, 12 Kasım 2018
- 7.15 <http://www.tnt.co.th/images/client/logo-client/ACD.png>, 12 Kasım 2018
- 7.16 http://www.mfa.gov.tr/karadeniz-ekonomik-isbirligi-orgutu_kei.tr.mfa, 12 Kasım 2018
- 7.17 <http://www.mfa.gov.tr/avrupa-kafkasya-asya-ulasirma-koridoru.tr.mfa>, 12 Kasım 2018
- 7.18 http://www.traceca-org.org/en/news/single-news/n/opening_ceremony_of_the_baku_tbilisi_kars_railway_uninterrupted_and_reliable_rail_transport_bridge/ 31 Ekim 2017
- 7.19 <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ve-avrupa-birligi.tr.mfa>, 12 Kasım 2018
- 7.20 <https://slideplayer.biz.tr/slide/12039415/>, 25 Ağustos 2018
- 7.21 Yazara aittir.
- 7.22 https://selttoy.blogspot.com/2016/10/sosyoloji-on-yarg-kalp-yarg-ve-ayrmclk_29.html, 25 Ağustos 2018
- 7.23 <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/group-diversity-people-smiling-together-team-616671128>, 6 Mayıs 2019
- 7.24 Yazara aittir.
- 7.25 <https://www.ensonhaber.com/galeri/edirnede-sel-felaketi#2>, 12 Kasım 2018
- 7.26 www.gidahatti.com/iklim-degisikligi-sorununu-cozmek-icin-son-12-yil-127156/, 8 Ekim 2018
- 7.27 <https://www.shutterstock.com/tr/image-illustration/word-terror-fenced-by-police-tape-140667382>, 22 Ağustos 2018
- 7.28 www.trthaber.com/haber/dunya/afrikada-acik-sorunu-devam-ediyor-287116.html, 25 Ağustos 2018
- 7.29 www.habervaktim.com/haber/436490/suriyeden-yeni-goc-dalgasi-basladi.html, 25 Ağustos 2018
- 7.30 Yazara aittir.
- 7.31 Yazara aittir.
- 7.32 Yazara aittir.
- 7.33 Yazara aittir.
- 7.34 <https://www.cnnturk.com/turkiye/dunya-bankasi-1-milyardan-fazla-insanin-kimligi-yok>, 25 Ağustos 2018

TÜRKİYE HARİTASI

TÜRK DÜNYASI HARİTASI

İŞARETLER

- Devlet sınırı
- Özerk cumhuriyet ve vilayet sınırı
- Bağımsız Türk devletleri
- Özerk cumhuriyet, eyalet ve vilayetler
- Özerk olmayan Türk bölgeleri
- Kanallı (Süveyş Kanalı)

BAĞIMSIZ DEVLETLER

- a) Azerbaycan C.
- b) Kazakistan C.
- c) Kırgız C.
- d) Kuzey Kıbrıs Türk C.(KKTC)
- e) Özbekistan C.
- f) Türkiye Cumhuriyeti
- g) Azerbaycan C.
- h) Kazakistan C.
- i) Kırgız C.
- j) Kuzey Kıbrıs Türk C.(KKTC)
- k) Özbekistan C.
- l) Türkiye Cumhuriyeti

ÖZERK CUMHURİYETLER

- a) Başkörtöstan C.
- b) Çuvaşistan C.
- c) Dağıstan C.
- d) Gagavuz C.
- e) Kabardin-Balkar C.
- f) Karakalpakstan C.
- g) Nahtçvan C.
- h) Ufa (Yakutistan) Muntar C.
- i) Tuva C.
- j) Çeçenistan C.
- k) Dagestan C.
- l) Gagavuz C.
- m) Komrat i) Tataristan C.
- n) Nalçık i) Alay C.
- o) Nukus j) Hakasya C.
- p) Nahtçvan k) Karapay-Çerkes C.
- q) Çerkesk

1. Türkiye Türkleri
2. Balkan Türkleri
3. Gagavuz Türkleri
4. Kazaklar
5. Özbekler
6. Kırgızlar
7. Türkmenler
8. Karakalpaklar
9. Uygurlar
10. San Uygurlar ve Salırdar
11. Tatarlar
12. Çuvaşlar
13. Başkurtlar
14. Krımçaklar
15. Anısk Türkleri
16. Azerbaycan Türkleri
17. Dağıstan Türkleri
18. Kumuklar
19. Karapaylar
20. Belkarlar (Malkarlar)
21. Nogaylar
22. Stavropol Türkmenleri
23. Seha (Yakut) Türkleri
24. Alay Türkleri
25. Hakaslar
26. Tuva Türkleri
27. Tobol Tatarları
28. Berabalar
29. Şorlar
30. Çulım
31. Kumandı
32. Karadık
33. Karagas
34. Ulanhay
35. Irak Türkleri
36. Suriye Türkleri
37. Kızıl Türkleri
38. Kaşgaylar
39. Hımsı Türkmenleri
40. Karım Türkleri
41. Karım Türkleri
42. Avrupa'daki Türkler
43. Kabardin-Balkar Türkleri
44. İran Türkleri